

შოთა შავიაშვილი

**სამოსელო და სატრანსპორტო
დანაშაულთა გახსნის
მეთოდика**

გამომცემლობა „მერიდიანი“
თბილისი 2003

ნაშრომში განხილული და გამოკვლეულია ისეთი საერთო სახის სამოხელო დანაშაულის გამოძიების, გახსნისა და თავიდან აცილების პრობლემები, როგორცაა: სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება (სსკ 332-ე მუხ.), სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადაშეცემა (სსკ 333-ე მუხ.), ქრთამის აღება (სსკ 338-ე მუხ.), ქრთამის მიცემა (სსკ 339-ე მუხ.), კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება (სსკ 340-ე მუხ.), სამსახურებრივი სიყალბე (სსკ 341-ე მუხ.) და სამსახურებრივი გულგრილობა (სსკ 342-ე მუხ.). მასში ასევე სრულყოფილადაა გამოკვლეული და გადმოცემული სისხლის სამართლის კანონმდებლობით გათვალისწინებული სატრანსპორტო დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილების პრობლემური საკითხები.

განკუთვნილია იურიდიული ფაქტობრივი სტუდენტებისა და საგამოძიებო-საპროკურორო და სასამართლო ორგანოების პრაქტიკოსი მუშაკებისათვის. იგი ასევე ღიდ დახმარებას გაუწევს ასპირანტებს, მეცნიერ მუშაკებსა და ფართო საზოგადოებას სწორად გაერკვნენ მექრთამეობის (კორუფციის) და სხვა სახის სამოხელო და სატრანსპორტო დანაშაულთან ბრძოლის არსსა და მნიშვნელობაში.

რედაქტორი იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატი,
საქართველოს პროკურატურის გენერალური
ინსპექციის უფროსი,
იუსტიციის სახელმწიფო მრჩეველი
ვაჟა ჯანყარაშვილი

რეცენზენტი იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატი,
იუსტიციის გენერალ-მაიორი
შენგელი ფიცხელაური

*წიგნი რეკომენდებულია გამოსაცემად საქართველოს გენერალურ
პროკურატურასთან არსებული ივ. ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სისხლის სამართლის
პროცესისა და კრიმინალისტიკის საბაზო კათედრის მიერ*

© გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2003

© შ. ფაფიაშვილი, 2003

ISBN 99928-32-89-4

რედაქტორისაგან

საქართველოში ათეული წლების განმავლობაში იქმნებოდა მძლავრი სამეცნიერო სკოლა სისხლის სამართლის, სისხლის სამართლის პროცესისა და კრიმინალისტიკის დარგში, რასაც საფუძველი ჩაუყარეს და განავითარეს ცნობილმა ქართველმა მეცნიერებმა თ. წერეთელმა, ა. ვაჩიშვილმა, ბ. ფურცხვანიძემ, ბ. ხარაზიშვილმა, ა. ფალიაშვილმა, გ. ტყეშელიაძემ, შ. ფაფიაშვილმა და სხვებმა. უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ დამოუკიდებლობის მოპოვების, შესაბამისად, ახალი კანონმდებლობის მიღების შემდეგ მნიშვნელოვნად გაიზარდა იმ სამეცნიერო შრომების რიცხვი, რომლებიც გზას უკვლევდნენ პრაქტიკოს მუშაკებსა და ახალგაზრდა იურისტებს ყველაზე რთულ ლაბორინთებში.

წინამდებარე ნაშრომი სიახლეა ქართულ სისხლისსამართლებრივ მეცნიერებაში იმ მხრივ, რომ ავტორმა, პროფესორმა შოთა ფაფიაშვილმა, შეარჩია თანამედროვეობისათვის აქტუალური თემატიკა – სამოხელეო და სატრანსპორტო დანაშაული, როგორც პრობლემა, და წარმოადგინა ამ დანაშაულებთან ბრძოლის კომპლექსური ასპექტები – სისხლისსამართლებრივი, კრიმინალისტიკური, კრიმინოლოგიური და ა.შ. თანამედროვე მოთხოვნათა დონეზე განხილულია სამოხელეო და სატრანსპორტო დანაშაულთა კლასიფიკაციის, კვალიფიკაციის, გახსნის, გამოძიების ტაქტიკისა და მეთოდიკის, ამ დანაშაულთა თავიდან აცილების უაღრესად მნიშვნელოვანი პრობლემები.

ავტორი ვრცლად მსჯელობს კორუფციის ცნებისა და არსის შესახებ, აგრეთვე იმაზე, თუ როგორ უნდა იქნეს გაგებული ქართულ სინამდვილეში კორუფციის, როგორც მოვლენის შინაარსი, რაც ნაშრომს მატებს განსაკუთრებულ ღირსებას ქვეყანაში არსებულ რეალურ მდგომარეობასთან მიმართებაში. განსაკუთრებული ყურადღება ენიჭება მექრთამეობის წინააღმდეგ ბრძოლის თეორიულ და პრაქტიკულ საკითხებს.

ასეთივე აქტუალურია ნაშრომის ის ნაწილი, რომელიც ეთმობა სატრანსპორტო დანაშაულთა გახსნისა და თავიდან აცილების პრობლემატურ საკითხებს. აქ განხილული პრობლემები სატრანსპორტო

დანამაულთა შემადგენლობის, კვალიფიკაციის, ექსპერტიზების დანიშნვისა და ჩატარების მეთოდიკის შესახებ განხილულია ძირითადად პრაქტიკულ ასპექტში, საკითხების სიღრმისეული გაშუქებით, რაც მთლიანად ნაშრომს მატებს ღირსებასა და დამაჯერებლობას.

ვფიქრობთ, ნაშრომი სერიოზულ დახმარებას გაუწევს სამოხელეო და სატრანსპორტო დანამაულთა საკითხებით დაინტერესებულ სტუდენტ-ახალგაზრდობას, ახალფეხადგმულ მეცნიერებსა და პრაქტიკოს მუშაკებს.

გადაჭარბების გარეშე შეიძლება ითქვას, რომ ავტორი, თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სისხლის სამართლის პროცესისა და კრიმინალისტიკის კათედრის გამგე, პროფესორი შოთა ფაფიაშვილი ღირსეულად უძღვება იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიმართულებას და მომავალშიც არაერთ ნაშრომს მოუშაადებს ქართულ იურიდიულ საზოგადოებრიობას.

ვაჟა ჯანყარაშვილი

იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატი,
თსუ სისხლის სამართლის პროცესისა
და კრიმინალისტიკის საბაზო კათედრის
გამგის მოადგილე,
საქართველოს პროკურატურის
გენერალური ინსპექციის უფროსი,
იუსტიციის სახელმწიფო მრჩეველი

სამოხელეო დანაშაულის გახსნის მეთოდების ზოგადი საკითხები

§1. სამოხელეო დანაშაულთან ბრძოლის არსი და მნიშვნელობა

მოქმედი სისხლის სამართლის კანონმდებლობით „თანამდებობრივი დანაშაული“ შეიცვალა „სამოხელეო დანაშაულის“ სახელწოდებით და მასში საერთო სახის დანაშაულთან ერთად შეტანილ იქნა ზოგიერთი სპეციალური სახის სამოხელეო (თანამდებობრივი) დანაშაულიც. ამ სახეობის დანაშაულთან ბრძოლა, შეიძლება ითქვას, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების, მათი კანონიერი ინტერესების, საზოგადოებრივი წესრიგისა და კანონიერების დაცვა-განმტკიცების, სახელმწიფო და საზოგადოებრივი აპარატის მუშაობის სრულყოფა-გაუმჯობესების, მისი სიმტკიცისა და სიწმინდის დაცვის ერთ-ერთი მძლავრი საშუალებაა.

თუ სახელმწიფო აპარატში მომუშავე რომელიმე მოხელე ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირი არ მოქმედებს კანონიერების მოთხოვნათა შესაბამისად, ბოროტად იყენებს სამსახურებრივ უფლებამოსილებასა და საჯარო სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ იდენს სისხლის სამართლის კოდექსის სამოხელეო დანაშაულთა თავში გათვალისწინებულ მართლსაწინააღმდეგო ბრალეულ ქმედებას, ამით იგი ხელყოფს ჩვენი დამოუკიდებელი სახელმწიფოსა და საზოგადოებრივი აპარატის სწორ, ნორმალურ მუშაობას, მის ავტორიტეტსა და ღირსებას და ახდენს მის დისკრედიტაციას მთელი საზოგადოებრიობის თვალში. ამ დანაშაულის საშიშროების ძირითადი არსი და მასთან ბრძოლის მნიშვნელობაც სწორედ ამაში მდგომარეობს.

სისხლის სამართლის კოდექსის სამოხელეო დანაშაულთა თავში გათვალისწინებულია მოხელე თანამდებობის პირთა მიერ ჩადენილი ისეთი მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედებები, როგორიცაა: სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება (332-ე მუხ.), სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება (333-ე მუხ.), ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან უკანონო განთავისუფლება (334-ე მუხ.), ჩვენების ან

დასკვნის მიცემის იძულება (335-ე მუხ.), უკანონო განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანა (336-ე მუხ.), სამეწარმეო საქმიანობაში უკანონო მონაწილეობა (337-ე მუხ.), ქრთამის აღება (338-ე მუხ.), ქრთამის მიცემა (339-ე მუხ.), კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება (340-ე მუხ.), სამსახურებრივი სიყალბე (341-ე მუხ.) და სამსახურებრივი გულგრილობა (342-ე მუხ.).

§2. სამოხელეო დანაშაულთა კლასიფიკაცია

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის თავისებურებათა გათვალისწინებით ერთიმეორისაგან უნდა განვასხვაოთ საერთო სახის სამოხელეო დანაშაული; სპეციალური სახის სამოხელეო დანაშაული და მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ჩადენილი ყველა სახის დანაშაული.

საერთო და ზოგიერთი სპეციალური სახის სამოხელეო დანაშაულთა გარკვეული სახეობები თავმოყრილია სისხლის სამართლის კოდექსის „სამოხელეო დანაშაულთა“ თავში. აქედან საერთო სახის სამოხელეო დანაშაულთა პირველ ჯგუფს მიეკუთვნება: სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება (სსკ 332-ე მუხ.); სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება (სსკ 333-ე მუხ.); მექრთამეობა (სსკ 338-339-ე მუხ.); კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება (სსკ 340-ე მუხ.); სამსახურებრივი სიყალბე (სსკ 341-ე მუხ.) და სამსახურებრივი გულგრილობა (სსკ 342-ე მუხ.).

სამოხელეო დანაშაულის თავში გათვალისწინებულ მეორე – სპეციალური სახის დანაშაულთა ჯგუფს მიეკუთვნება ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან უკანონო გათავისუფლება (სსკ 334-ე მუხ.), ჩვენების ან დასკვნის მიცემის იძულება (სსკ 335-ე მუხ.), უკანონო განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანა (სსკ 336-ე მუხ.) და სამეწარმეო საქმიანობაში უკანონო მონაწილეობა (სსკ 337-ე მუხ.). აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ სამოხელეო დანაშაულის თავში ამ სპეციალური სახის დანაშაულებრივი დელიქტების გათვალისწინება, ჩვენი აზრით, არასწორია თუნდაც იმიტომ, რომ მათი ჩადენა ყველა მოხელე თანამდებობის პირს არ შეუძლია.

სამოხელეო დანაშაულთა მესამე ჯგუფს მიეკუთვნება მოხელის ან

მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ჩადენილი ისეთი სახის სხვადასხვა დანაშაული, რომელიც სისხლის სამართლის კოდექსში მოთავსებულია „სამოხელეო დანაშაულის“ თავის გარეთ; კერძოდ, ისეთი მართლსაწინააღმდეგო ბრალეული ქმედებები, როგორიცაა: უდანაშაულო პირის განზრახ სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემა (სსკ 146-ე მუხ.), განზრახ უკანონო დაკავება ან დაპატიმრება (სსკ 147-ე მუხ.), უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება (სსკ 220-ე მუხ.), გემის კაპიტნის მიერ ეკიპაჟის განსაცდელში მიტოვება (სსკ 279-ე მუხ.) და სხვ.

ზემოაღნიშნულ სამოხელეო დანაშაულთაგან განვიხილავთ და ჩვენს კვლევის საგანს დაუუქვემდებარებთ მხოლოდ პირველ ჯგუფში შემავალ სამოხელეო დანაშაულთა სახეებს; კერძოდ: სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებას; სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებას; მექრთამეობას; კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღებას; სამსახურებრივ სიყალბესა და სამსახურებრივ გულგრილობას.

§3. სამოხელეო დანაშაულთა კვალიფიკაციის პრობლემა

ჩვენ მიერ მოცემულ სამოხელეო დანაშაულთა ამგვარ კლასიფიკაციას თეორიულის გარდა ის პრაქტიკული მნიშვნელობაც გააჩნია, რომ სწორედ გადავწყვიტოთ ამ სახეობის დანაშაულთა კვალიფიკაციისა და გახსნის მეთოდიკის პრობლემა. აქედან შევჩერდებით მხოლოდ პირველ ჯგუფში შემავალ საერთო სახის სამოხელეო დანაშაულთა გახსნის მეთოდიკაზე.

ისევე, როგორც ადრე, დღესაც სისხლის სამართლის თეორიაში აღიარებულია, რომ საერთო და სპეციალური სახის თანამდებობრივ დანაშაულთა ამსახველი ნორმების შეფარდების საკითხი უნდა გადაწყდეს ამ ნორმათა კონკურენციით. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ იმ შემთხვევაში, როცა სამოხელეო ანუ თანამდებობის პირთა მიერ ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედება შეიცავს რომელიმე საერთო სახის სამოხელეო დანაშაულისა და სხვა მოხელე თანამდებობის პირთა მიერ ჩადენილ სპეციალური სახის დანაშაულის ნიშნებს, მაშინ ეს დანაშაულებრივი ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ-ით გათვალ-

ისწინებული ერთ-ერთი მუხლით და არა ამ მუხლების ერთობლიობით. კერძოდ, იგი უნდა დაკვალიფიცირდეს მარტოოდენ სპეციალური მუხლით და მისი დამატებითი კვალიფიკაცია სამოხელეო დანაშაულის თავში მოთავსებული საერთო დანაშაულის ამსახველი მუხლით საჭირო აღარაა. მაგალითად, სამეწარმეო ან სხვა ორგანიზაციაში ხელმძღვანელობით, წარმომადგენლობით ან სხვა სპეციალური უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება (სსკ 220-ე მუხ.) თავისთავად შეიცავს სამოხელეო დანაშაულთა თავში მოთავსებულ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების (სსკ 332-ე მუხ.) ნიშნებსაც, მაგრამ ეს მართლსაწინააღმდეგო ქმედება საჭიროა დაკვალიფიცირდეს არა ამ მუხლების ერთობლიობით, არამედ მარტოოდენ სპეციალური სისხლის სამართლის კოდექსის 220-ე მუხლით. ამიტომ არასწორად უნდა ჩაითვალოს საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკაში შემჩნეული შემთხვევები, როცა ამგვარ მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივ ქმედებას აკვალიფიცირებენ სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ორივე ზემოაღნიშნული მუხლებით.

სისხლის სამართლის კოდექსის სამოხელეო დანაშაულის თავში მოთავსებული საერთო სახის დანაშაულთა გამოძიება და გახსნა მთელ რიგ სირთულეებთანაა დაკავშირებული და გარკვეული სპეციფიკურობით ხასიათდება. თანაც, როგორც ცნობილია, თითოეული ზემოაღნიშნული საერთო სახის დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს სახელმწიფო და საზოგადოებრივი აპარატის მმართველობის ნებისმიერ დარგში და ამ მიმართებით ისინი ზოგადი ხასიათისაა სხვა სპეციალური სუბიექტის – მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედების მიმართებაში.

ზემოაღნიშნული საერთო სახის სამოხელეო დანაშაულისათვის დამახასიათებელი ისაა, რომ მას სახელმწიფო მოხელე ან მასთან გათანაბრებული სხვა თანამდებობის პირი, სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ იდენს ისეთ მართლსაწინააღმდეგო განზრახ ან გაუფრთხილებელ ქმედებას (მოქმედებას ან უმოქმედობას), რომელიც ხელყოფს სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი აპარატის სწორ, ნორმალურ საქმიანობას, მის ავტორიტეტსა და ღირსებას და ამით არსებით ზიანს აყენებს სახელმწიფო ან საზოგადოებრივ ინტერესებსა ან ცალკეულ მოქალაქეთა უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს, და ყოველივე ამით იწვევს ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების,

საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არსებით დარღვევას.

სისხლის სამართლის კანონმდებლობით ასეთი საერთო სახის სამოხელეო დანაშაულად ჩაითვლება და სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა დადგება მხოლოდ მაშინ, როცა სახელმწიფო მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ბრალეული ქმედებით არსებითი ზიანი მიაღდა და არსებითად დაირღვა ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლება, ან სახელმწიფოს, ან საზოგადოების კანონიერი ინტერესები.

მაშასადამე, ზოგიერთი საერთო სახის სამოხელეო დანაშაულის იურიდიული შემადგენლობის ერთ-ერთი აუცილებელი ნიშანია ზეყოფის ობიექტის (ფიზიკური ან იურიდიული პირის) კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევა (სსკ 332-ე, 333-ე, და 342-ე მუხ.), ზოგიერთისათვის კი არა (სსკ 338-ე, 339-ე, 340-ე და 341-ე მუხ.). უფრო მეტიც, ზოგიერთი სამოხელეო დანაშაულის, მაგალითად, სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების (სსკ 332-ე მუხ.), სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებისა (სსკ 333-ე მუხ.) და სამსახურებრივი გულგრილობის (სსკ 342-ე მუხ.) მაკვალიფიცირებელ გარემოებად მიჩნეულია ისეთი ქმედება, რამაც გამოიწვია ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არებითი დარღვევა, და იგი ჩადენილია სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის მიერ, ან როცა იგი ჩადენილია არაერთგზის, ძალადობით ან იარაღის გამოყენებით, ან დაზარალებულის პირადი ღირსების შეურაცხყოფით, ან როცა ასეთ არსებით დარღვევას შედეგად მოჰყვა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი (სსკ 342-ე მუხლის მეორე ნაწილი), იმ შემთხვევაში თუ ასეთი ქმედება ჩადენილია ძალადობით ან იარაღის გამოყენებით, ან დაზარალებულის პირადი ღირსების შეურაცხყოფით, იგი დაკვალიფიცირდება სსკ 332-ე მუხლის მესამე ნაწილით გათვალისწინებული შესაბამისი „ბ“ ან „გ“ პუნქტებით, ან სსკ 333-ე მუხლის მესამე ნაწილის „ბ“ ან „გ“ პუნქტებით.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებას, სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებასა და სამსახურებრივ გულგრილობას, როგორც სისხლის სამართლის კანონით დასჯად დანაშაულებრივ ქმედებას, ადგილი არ ექნება და, მაშასადამე, მისი

ჩამდენი თანამდებობის პირი არ შეიძლება მიეცეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში, თუ მისი ასეთი ქმედებით არსებითად არ დაირღვა ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლებები ან საზოგადოებისა და სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესები, ან ასეთ არსებით დარღვევას არ მოჰყვა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი. ამასთან, აუცილებელია მიზეზობრივი კავშირის არსებობა ჩადენილ ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის. ამ და სხვა გარემოებათა გათვალისწინებით მათი გამოძიება გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდება.

კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევა, ან სხვა მძიმე შედეგის დადგომის აუცილებლობა, ზოგიერთი სახის სამოხელეო დანაშაულის შემადგენლობის ერთ-ერთი სავალდებულო ნიშანია, ზოგისთვის კი არა. ყოველგვარი ეს კი საფუძველს გვაძლევს საერთო სახის სამოხელეო დანაშაული დავეყოთ მატერიალური და ფორმალური შემადგენლობის მქონე დანაშაულად.

მატერიალური შემადგენლობის სამოხელეო დანაშაულს მიეკუთვნება: სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება (სსკ 332-ე მუხ.), სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება (სსკ 333-ე მუხ.) და სამსახურებრივი გულგრილობა (სსკ 342-ე მუხ.).

ფორმალური შემადგენლობის საერთო სახის სამოხელეო დანაშაულს კი მიეკუთვნება: ქრთამის აღება (სსკ 338 მუხ.); ქრთამის მიცემა (სსკ 339-ე მუხ.); კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება (სსკ 340-ე მუხ.) და სამსახურებრივი სიყალბე (სსკ 341-ე მუხ.).

საერთო სახის სამოხელეო დანაშაულთა ასეთ კლასიფიკაციას არსებითი მნიშვნელობა აქვს კრიმინალისტიკური თვალსაზრისითაც, რადგან იგი შეიძლება საფუძველად დაედოს ამ კატეგორიის დანაშაულთა გახსნის მეთოდის შემუშავებას და დანაშაულთა გახსნის მეთოდიკაში სამოხელეო დანაშაულთა გამოძიება განხილულ იქნეს მატერიალური შემადგენლობისა და ფორმალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულის სახით ცალ-ცალკე, თითოეული მათგანის სპეციფიკურობის გათვალისწინებით.

მატერიალური შემაღენლობის მქონე სამოსელმო დანაშაულის ბაზსნის მეთოდია

§1. მატერიალური შემაღენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულის სისხლისსამართლებრივი დახასიათება

მოცემული სახის დანაშაულთა ხელყოფის ობიექტია სახელმწიფო და საზოგადოებრივი აპარატის სწორი, ნორმალური მუშაობა, მისი ავტორიტეტი და ღირსება. ობიექტური მხრივ იგი გამოიხატება სახელმწიფო მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ თავის სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგო ქმედების ჩადენაში და ამით სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ინტერესებისა და ცალკეულ მოქალაქეთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების არსებით დარღვევაში. ამასთან, სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება და სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადაშეცემა შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ თანამდებობის პირის აქტიური მოქმედებით. სამსახურებრივი გულგრილობა კი უმოქმედობით ან სამსახურებრივი მოვალეობის არაჯეროვანი შესრულებით.

ამ დანაშაულთა სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ გარკვეული უფლება-მოვალეობით აღჭურვილი სახელმწიფო მოხელე ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირი. მაგრამ აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ სამოხელეო (თანამდებობრივი) დანაშაულის სუბიექტის ცნება, ადრე მოქმედ სისხლის სამართლის კანონმდებლობასთან შედარებით, კიდევ უფრო გართულდა და პრობლემატიური გახდა, რადგან იგი სსკ-ს გარდა, „მოწესრიგებულია“ კანონით „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ და კანონით „საჯარო სამსახურის შესახებ“, რომლებიც ამ მიმართებით გარკვეულ წინააღმდეგობაშიცაა. კერძოდ, 1997 წლის 31 ოქტომბრის კანონით „საჯარო სამსახურის შესახებ“ თანამდებობის პირებად მიჩნეულია შემდეგი სახის საჯარო მოსამსახურე პირები: სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირი, მოხელე, დამხმარე მოსამსახურე და შტატგარეშე მოსამსახურე. აქედან პოლიტიკურ თანამდებობის პირად

ითვლება პირი, რომლის თანამდებობის სტატუსი განისაზღვრება საქართველოს კონსტიტუციით და თანამდებობა უკავია არჩევით ან დანიშვნით; ამასთან, მოხელეები იყოფა სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელეებად; დამხმარე მოსამსახურედ ითვლება ტექნიკური მუშაკი, რომელიც შრომითი ხელშეკრულებითაა მიღებული დამხმარე მოსამსახურის თანამდებობაზე; შტატგარეშე მოსამსახურედ ითვლება პირი, რომელიც გარკვეული ვადით მიიღება სამსახურში დანიშნით ან შრომითი ხელშეკრულებით.

ყოველივე ზემოაღნიშნული გარკვეულ შეკამათებას იწვევს, ჯერ ერთი, იმის გამო, რომ თუ დამხმარე მოსამსახურის ცნებაში გავიგებთ ტექნიკურ მუშაკს, მაშინ იბადება კითხვა: განა თანამდებობრივი ანუ სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ტექნიკური მუშაკი? და, მეორეც, ასევე საკამათოა სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტის სხვადასხვა ასაკობრივი მდგომარეობის დაწესება, კერძოდ, ის, რომ ამავე კანონის მე-15 და მე-16 მუხლების თანახმად სახელმწიფო სამსახურში მოხელედ შეიძლება მიღებულ იქნეს 21 წელს მიღწეული ქმედუნარიანი პირი. ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელედ კი 18 წელს მიღწეული ქმედუნარიანი პირი. ე.ი. სამოხელეო დანაშაულისა და, მაშასადამე ამ დანაშაულის სუბიექტი ერთ შემთხვევაში შეიძლება იყოს მხოლოდ 18 წელს მიღწეული პირი, სხვა შემთხვევაში კი მხოლოდ 21 წელს და უფრო მეტ ასაკს მიღწეული მოხელე თანამდებობის პირი. ამასთან, კანონი არაფერს ამბობს 14-დან 18 წლამდე ასაკს მიღწეული პირი შეიძლება თუ არა მიცემულ იქნეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში სამოხელეო დანაშაულისათვის? ცხადია, ამაზე პასუხი შეიძლება იყოს იმისდა მიხედვით, ამ ასაკის პირი შეიძლება თუ არა იყოს სამოხელეო სამსახურში. სახელმწიფო სამსახურის გარეთ მომუშავე ზოგიერთი არა მოხელე თანამდებობის პირების პასუხისმგებლობა კი დადგება არა სამოხელეო (თანამდებობრივი) დანაშაულისათვის, არამედ კომერციული მოსყიდვის ამსახველი მუხლით.

სუბიექტური მხრივ ეს დანაშაული (სამსახურებრივი გულგრილობის გარდა) შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ განზრახი ბრალით. თუმცა მოცემულ საკითხზე იურიდიულ ლიტერატურაში არსებობს აზრთა სხვადასხვაობა. იურისტების ერთი ნაწილი სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებისა და ბოროტად გამოყენების ჩადენის შესაძლებლად მიიჩნევენ „ორმაგი“ ანუ „შერეული“ ბრალით. მათი

აზრით (ა. ტრაინინის, ნ. ლეიკინას, ვ. კირიჩენკოს, ა. კუზნეცოვასა და სხვ.), თანამდებობის პირის ფსიქიკური დამოკიდებულება შეიძლება იყოს განზრახვი ან გაუფრთხილებელი თავისი მოქმედებისა და უმოქმედობის მიმართ, შედეგის მიმართ კი გაუფრთხილებელი. ე.ი. მათი აზრით, ამ სახის თანამდებობრივი დანაშაულის შემადგენლობის იურიდიული ანალიზის დროს პირის ბრალის საკითხი ცალ-ცალკე უნდა გადაწყდეს დანაშაულებრივი ქმედებისა და დანაშაულებრივი შედეგის მიმართ, რაც, ჩვენი აზრით, არასწორია.¹

თანამდებობის პირთა პასუხისმგებლობის სწორად გადაწყვეტისათვის საჭიროა წინასწარი გამოძიების დროს დადგენილ იქნეს აგრეთვე სუბიექტური მხარის ისეთი აუცილებელი ნიშნები, როგორიცაა: მოტივი და მიზანი.

ამრიგად, მატერიალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ სახელმწიფო მოხელე თანამდებობის პირი თავის სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ იღენს ისეთ მართლსაწინააღმდეგო ბრალეულ ქმედებას (მოქმედებას ან უმოქმედობას), რომლითაც არსებითად იქნა დარღვეული ცალკეულ მოქალაქეთა უფლებები და სახელმწიფოს ან საზოგადოების კანონიერი ინტერესები.

სახელმწიფო მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ ჩადენილი მოქმედების ან უმოქმედობის დასჯად დანაშაულებრივ ქმედებად აღიარებისათვის აუცილებელია, რომ მისი ასეთი დანაშაულებრივი ქმედებით არსებითი ზიანი მიადგეს სახელმწიფო ან საზოგადოებრივ ინტერესებს ან ცალკეულ მოქალაქეთა უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს. აუცილებელია აგრეთვე, რომ მოხელე თანამდებობის პირის ასეთ მოქმედებასა (უმოქმედობას) და დამდგარ არსებით შედეგს შორის არსებობდეს მიზეზობრივი კავშირი. ამიტომ ამ კატეგორიის საქმეების გამოძიების დროს, სხვა გარემოებებთან ერთად, აუცილებელია დადგინდეს კანონიერი ინტერესების დარღვევით მიყენებული არსებითი ან მძიმე ზიანის სახეობა, მისი ოდენობა, ვის ან რას მიადგა ზიანი — იურიდ-

¹ უფრო ვრცლად ამის შესახებ იხ. ჩვენი ნაშრომი «О «смешанной» или «двойной» вины в должностном преступлении», თსუ შრომები, 1986 წ. აგრეთვე, Ш. Папнашвили «Должностные преступления в теории уголовного права, законодательстве и судебной практике», Тбилиси, 1988.

იულ პირს – სახელმწიფო ან საზოგადოებრივ ინტერესებს, თუ მოქალაქის – ფიზიკური პირის უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს, არის თუ არა მიზეზობრივი კავშირი მოხელე თანამდებობის პირის ასეთ მოქმედებას (უმოქმედობას) და დამდგარ არსებით ან მძიმე ზიანს შორის. უნდა დადგინდეს აგრეთვე ამ დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის მიზანი და მოტივი.

იურიდიული ან ფიზიკური პირის უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დარღვევით გამოწვეული არსებითი ან მძიმე შედეგი, სხვა ღირებულებებთან ერთად, შეიძლება გამოიხატოს კონკრეტულ მატერიალურ ღირებულებაშიც, რომლის დროსაც საჭიროა მხედველობაში იქნეს მიღებული ფულად ღირებულებაში გამოხატული ზიანი, აგრეთვე იმ ზიანის სახეობა და ოდენობა, რაშიც გამოიხატა იგი, კერძოდ, მისი წონა, მოცულობა, რაოდენობა და დანიშნულება სახალხო მეურნეობისათვის და სხვ.

არამატერიალური სახის არსებითი ან მძიმე ზიანი შეიძლება იყოს მოქალაქეთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესებისათვის მიყენებული ფიზიკური ან მორალური ზიანი.

თუ თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ ჩადენილი ქმედება, რამაც არსებითი ზიანი გამოიწვია, იყო ერთდერითი საშუალება, რითაც აცილებულ იქნა სხვა უფრო მნიშვნელოვანი ზიანის დადგომა, მოხელე თანამდებობის პირის ასეთი ქმედება განხილულ უნდა იქნეს როგორც უკიდურესი აუცილებლობით გამოწვეული და არა როგორც დასჯადი სამოხელეო-თანამდებობრივი დანაშაული.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების დანაშაულებრივი შემადგენლობისათვის მოტივს, მართალია, მნიშვნელობა არა აქვს, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მისი დადგენა და გამოკვლევა ამ კატეგორიის საქმეებზეც საჭირო და აუცილებელია.

მარტივი სახის სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების მოტივად მიჩნეულია თავისთვის ან სხვისთვის რაიმე გამორჩენის ან უპირატესობის მიღება. ამიტომ მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ თავის საჯარო-სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ, თავისთვის ან სხვისთვის რაიმე გამორჩენის – ანგარების ან სხვა რაიმე უპირატესობის მისაღებად – პირადი მოტივით ჩადენილი ასეთი ქმედება, თუ ამით არსებითად დაირღვა სახელმწიფო ან საზოგადოების კანონიერი ინტერესები, ან ცალკეულ

მოქალაქეთა უფლებები და კანონიერ ინტერესები, იგი საჭიროა დაკვალი-
ფიცირდეს როგორც მარტივი სახის სამსახურებრივი მდგომარეობის
ბოროტად გამოყენება. ხოლო თუ იგი ჩადენილია სახელმწიფო-პოლი-
ტიკური თანამდებობის პირის მიერ, ან თუ იგი ჩადენილია არაერთ-
გზის, ძალადობით ან იარაღის გამოყენებით, ან დაზარალებულის პირა-
დი ღირსების შეურაცხყოფით, იგი განიხილება როგორც დამამძ-
იმებელ გარემოებაში ჩადენილი ქმედება და დაკვალიფიცირდება სსკ
332-ე მუხლის მეორე ან მესამე ნაწილით.

ანგარებითი მოტივის ცნებაში იგულისხმება თანამდებობის პირის
მისწრაფება დანაშაულებრივი ქმედებით პირადად ან სხვამ მიიღოს
მატერიალური გამორჩენა, სხვა პირადი მოტივის ცნებაში კი, სხვებთ-
ან შედარებით რაიმე უპირატესობის მიღება, აგრეთვე კარიერის მი-
პროტექციონიზმი, მლიქვნელობა, შურისძიება, გზიდან არასასურველი
პირის ჩამოცილება, ნამდვილი მდგომარეობის ხელოვნური შელამაზე-
ბა, რათა მან ამით მიიღოს სხვა უფრო დიდი თანამდებობა ან მთავრო-
ბის მაღალი ჯილდო, ან მიაღწიოს ზემდგომ თანამდებობის პირებთან
მეგობრული ურთიერთობის განმტკიცებას და სხვა. არაპირად მოტი-
ვად მიჩნეულია მოხელე თანამდებობის პირის მიერ არასწორად გაგე-
ბული სამსახურებრივი და საზოგადოებრივი ინტერესები.

მოტივისა და მიზნის დადგენა საჭიროა აგრეთვე გაუფრთხილე-
ბლობით ჩადენილ სამოხელეო დანაშაულთა გამოძიების დროსაც. კერ-
ძოდ, სამსახურებრივი გულგრილობის საქმეებზეც, მაგრამ იმ განსხ-
ვავებით, რომ ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ისინი გავლენას არ ახდენენ
პირის დანაშაულებრივი ქმედების კვალიფიკაციაზე.

სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებისა და სამსახ-
რებრივი უფლებამოსილების გადამეტების მაკვალიფიცირებელ გარე-
მოებად მიჩნეულია ქმედება ჩადენილი სახელმწიფო-პოლიტიკური თან-
ამდებობის მქონე პირის მიერ, აგრეთვე იგივე ქმედება ჩადენილი არაერთ-
გზის; ქმედება ჩადენილი ძალადობით ან იარაღის გამოყენებით და
ქმედება ჩადენილი დაზარალებულის პირადი ღირსების შეურაცხყოფით.

ზემოაღნიშნული დანაშაულებრივი ქმედებისაგან განსხვავებით, კანონი
სამსახურებრივი გულგრილობის მაკვალიფიცირებელ გარემოებად მი-
იჩნევენ ისეთ ქმედებას, რასაც შედეგად მოჰყვა „ადამიანის სიცოცხ-
ლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.“ ეს უკანასკნელი, ცხადია,
ფიზიკური და იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოებისა და

სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევის ცნებასაც მოიცავს. ამასთან, ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა რომ უმძიმესი შედეგია, ამას კომენტარები არ ესაჭიროება. იმას კი, თუ რა უნდა იქნეს გაგებული „სხვა მძიმე შედეგის“ ცნებაში, ეს ფაქტის საკითხია და ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში იგი უნდა გადაწყდეს მიყენებული ზიანის სახეობის, მისი მოცულობისა და ოდენობის, პირთა რაოდენობის, ჩადენილი ზერხებისა და საშუალებების გათვალისწინებით. მაგალითად, განსაკუთრებით მძიმე შედეგს მიეკუთვნება ისეთი შედეგი, როცა მოხელის ასეთ ქმედებას მოჰყვა დიდი ავარია მძიმე შედეგებით; ტრანსპორტისა და საწარმოო პროცესების ხანგრძლივი მოშლა-გაჩერება; სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციისათვის განსაკუთრებით დიდი ოდენობით მატერიალური ზიანის მიყენება; ადამიანთა მსხვერპლი ან თუნდაც ერთი პირისათვის სხეულის მძიმე ზარისხის დაზიანების, ან ორი ან მეტი პირისათვის სხეულის ნაკლებად მძიმე დაზიანების მიყენება, ან მოქალაქეთათვის ისეთი ქონებრივი ზიანის მიყენება, რითაც მათი მატერიალური მდგომარეობა უკიდურესად გართულდა და სხვ.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებას, როგორც მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ ჩადენილ დასჯად დანაშაულებრივ ქმედებას, აღვილი აქვს მხოლოდ მაშინ, როცა მოხელე თანამდებობის პირი ასრულებს ისეთ მოქმედებას, რომელიც უნდა შეესრულებინა არა მას, არამედ იმავე უწყების სხვა თანამდებობის პირს ან კოლეგიალურ ორგანოს, ან ამისთვის სპეციალური უფლებამოსილებით აღჭურვილ მოხელეს, ან უშუალოდ თვითონ ამ მოხელე თანამდებობის პირს, მაგრამ სხვა პირობებსა და გარემოებებში და, თუ მისი ასეთი ქმედებით არსებითად დაირღვა ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლება, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესები.

მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ გამოყენებულ ძალადობის ცნებაში იგულისხმება მის მიერ ფიზიკური (ცემა, თავისუფლების უკანონო აღკვეთა, ნაკლებად მძიმე ან მსუბუქი ზარისხის დაზიანება და სხვ.) და ფსიქიკური ზემოქმედება (მუქარა). ამიტომ ასეთი შედეგების მქონე სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების დამატებითი კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის კოდექსის სხვა მუხლებით საჭირო აღარაა. მისი დამატებითი კვალიფიკა-

აცია აუცილებელია მხოლოდ მაშინ, თუ მის ასეთ დანაშაულებრივ ქმედებას მოჰყვა სხეულის განზრახ მძიმე დაზიანება ან სიკვდილი, ან თუ იგი ჩადენილ იქნა მტანჯავი საშუალებით, ფიზიკური ან ფსიქიკური ზემოქმედებით ან ქალის უმწეო მდგომარეობის გამოყენებით წაიღინა პირის გაუპატიურება.

ასე მაგალითად, შს სამმართველოს სისხლის სამართლის სამმე-ბროს განყოფილების უფროსი თ.-ე სისხლის სამართლის პასუხისგე-ბაში იქნა მიცემული სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებისა და გადამეტებისათვის საქართველოს სსკ 147-ე მუხლის მესამე ნაწილით, სსკ 332-ე და 333-ე მუხლების პირველი ნაწილებითა და სსკ 369-ე მუხლის მესამე ნაწილით იმისათვის, რომ მან უკანონოდ დააკავა კ.-ა და მის მიმართ მოახდინა მტკიცებულებათა ფალსიფიკაცია და მისი ხელმოწერების გაყალბება, რასაც შედეგად მოჰყვა დაკავებულ კ.-ს სიკვდილი.

მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ დაზარალებულის მიმართ ძალადობის ან იარაღის გამოყენების ცნება-ში უნდა გავიგოთ არა მარტო დაზარალებულისათვის სხეულის და-ზიანების მიყენება, არამედ მისი გამოყენების მუქარაც, კერძოდ, ცეცხ-ფლასაროლი იარაღის ამოღება, მისი დამიზნება და სხვ. ამასთან, გათვალისწინებულ უნდა იქნეს თანამდებობის პირის ასეთი ქმედება წმომადგენლობის წინაშე არ იყო გამოწვეული დაზარალებულის არამართლზომიერი მო-ქმედებით.

სამსახურებრივი გულგრილობისათვის მოხელე ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში შეიძლება მიეცეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მან სამსახურებრივად დაკისრებუ-ლი მოვალეობა, რომლის შესრულებაც მას მოცემულ კონკრეტულ შემთხ-ვევაში ევალებოდა და შეეძლო კიდევ, მაგრამ არ შეასრულა ან არა-ჯეროვნად შეასრულა მისდამი დაუდევარი დამოკიდებულებით და ამით არსებითი ზიანი მიაღდა სახელმწიფოს ან საზოგადოების უფლებებს ან მოქალაქეთა უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს. ამიტომ ამ საქმეების გადამიხილის დროს საჭიროა დადგინდეს, თუ მოხელე თანამდებობის პირმა თაყვის სამსახურებრივ ფუნქციებში შემაჯალი რა სახის მოქმედება არ შეასრულა ან არაჯეროვნად შეასრულა იგი, ჰქონდა თუ არა მას რე-ალური შესაძლებლობა ამ მოქმედების შესრულებისათვის და არსებობს თუ არა მიზეზობრივი კავშირი მისთვის სამსახურებრივად დაკისრებული

მოვალეობის შეუსრულებლობას ან არაჯეროვნად შესრულებასა და დამდგარ შედეგს შორის; კონკრეტულად რაში, რა სახის, ან რა ფორმის და რა რაოდენობაში გამოიხატა მიყენებული არსებითი ზიანი, ვის მიადგა იგი – სახელმწიფოს ან საზოგადოებრივ ინტერესებს თუ მოქალაქეთა უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს.

§2. მატერიალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულის კრიმინალისტიკური დახასიათება

ამ კატეგორიის დანაშაულთა კრიმინალისტიკური დახასიათების ელემენტებიც სწორედ მათი იურიდიული შემადგენლობისათვის დამახასიათებელ ამ პირველად მონაცემებში უნდა ვეძიოთ. კერძოდ, იგი უნდა ვეძიოთ ამ დანაშაულთა ჩადენის მექანიზმში, მისი ჩადენისა და კვალის დაფარვის ხერხებისათვის დამახასიათებელ გარემოებებში, დანაშაულის ობიექტისა და მისი ხელყოფის ხერხებსა და საშუალებებში, დანაშაულის მიზნებსა და მოტივში, მიყენებული არსებითი ან მძიმე ზიანის სახეობის, ოდენობისა და მოცულობის მიმართებულ გარემოებებში, აგრეთვე ამ დანაშაულის ჩადენაში მხილებული პირის ვინაობის, მისი სამსახურებრივი ფუნქციებისა და მის მიერ სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის და ამ ქმედებასა და დამდგარ საზოგადოებრივად საშიშ შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის არსებობაზე ან არარსებობაზე მიმართებულ გარემოებებში.

ამრიგად, ამ კატეგორიის დანაშაულთა კრიმინალისტიკური დახასიათების ელემენტებია: სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის მომენტისათვის საქმეზე შეკრებილი ის ფაქტობრივი პირველადი მონაცემები, რომლებიც მიუთითებენ დანაშაულის ობიექტზე და მისი ხელყოფის ხერხებსა და საშუალებებზე, დანაშაულის ჩადენისა და კვალის დაფარვის ხერხებზე, მიზანსა და მოტივზე, დამდგარ შედეგთან პირის ფსიქიკურ დამოკიდებულებასა და ამ დანაშაულის ჩამდენი პირის დამახასიათებელ გარემოებებზე, მიყენებულ არსებით ან სხვა მძიმე შედეგის სახეობასა და ოდენობაზე.

კრიმინალისტიკური დახასიათების ამ ელემენტების სრულყოფილი გამოკვლევა და ანალიზი საშუალებას გვაძლევს გამოძიების საწყის ეტაპზევე სწორად განვსაზღვროთ და შევიმუშაოთ ამ დანაშაულის გახსნის მეთოდოლოგია.

ზემოაღნიშნული კატეგორიის სამოხელეო დანაშაულის საქმეების გამოძიებისას დანაშაულის ჩადენის მიზნის, მოტივის, არსებითი ან სხვა მძიმე შედეგისა და დანაშაულის ჩადენის ხერხების დადგენას კრიმინალისტიკური თვალსაზრისით ის მნიშვნელობაც აქვს, რომ მასში გარკვეულწილად მჟღავნდება დამნაშავეს პიროვნებისათვის დამახასიათებელი პირადი თვისებები. კერძოდ, სიხარბე, მისი მისწრაფება მატერიალური გამორჩენის მიღებისა და უკანონოდ გამდიდრებისაკენ; კარიერიზმი, მისი სწრაფვა ყალბი, ხელოვნურად შელამაზებული სახით წარმოდგინოს თავისი სამსახურებრივი საქმიანობა და ამით შეიქმნას ცრუ, მოჩვენებითი კარიერა; მისი გაუფრთხილებელი, უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება სხვადასხვა სახის ნორმატიული აქტების დაცვა-შესრულებისადმი; უპასუხისმგებლო დამოკიდებულება მისადმი მინდობილი მატერიალური ფასეულობებისადმი და სხვ.

ამ გარემოებათა გამოკვლევას გარკვეული მნიშვნელობა აქვს აგრეთვე დანაშაულში მხილებული მოხელე თანამდებობის პირის დაკითხვის დროს მასთან სწორი ფსიქოლოგიური კავშირის დამყარებისა და ტაქტიკური ხერხების სწორად შერჩევა-გამოყენებისათვის.

დანაშაულის სრული გახსნისა და მისი თავიდან აცილების მიზნით, აუცილებელია აგრეთვე სამოხელეო დანაშაულის ფაქტებზე მიღებული ინფორმაციების კრიმინალისტიკური შეფასებისას სათანადო ყურადღება მიექცეს იმის გარკვევას, ზომ არაა იგი დაკავშირებული სხვა სახის ჩადენილ დანაშაულთან, კერძოდ, ადამიანის სიცოცხლის ან მისი ჯანმრთელობის, პატივისა და ღირსების, გაუპატიურების ან საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ რომელიმე სახეობის დანაშაულთან და სხვ. მაგალითად, მატერიალური გამორჩენის, ანუ ანგარების მიზნით ჩადენილი სამოხელეო დანაშაულისაგან სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მითვისება ან გაფლანგვის გამოჯვნისათვის საჭიროა გამოძიებით გაირკვეს სახელმწიფოს ან საზოგადოების ორგანიზაციის ფონდებიდან ქონების ამოღების ფორმები მოხელე თანამდებობის პირის მიერ დანაშაულის ჩადენის ხერხები, მოტივი და მიზანი. და, თუ დადგინდება, რომ თანამდებობის პირის მიზანი იყო ამ სხვისი მოძრავი ნივთის უსასყიდლოდ ამოღება და თავის საკუთრებაში გადაქცევა, მაშინ მის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება განიხილება როგორც სხვისი მოძრავი ნივთის დაუფლების ხერხი მითვისებით ან გაფლანგვით და მისი დამატებითი კვალიფიკა-

ცია სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შესაბამისი მუხლით საჭირო აღარაა.

დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილებისათვის კრიმინალისტიკური მნიშვნელობა აქვს არა მარტო ამ დანაშაულთა ჩადენის ხერხების, მიზნისა და მოტივის შესახებ მიღებულ ინფორმაციას, არამედ აგრეთვე დანაშაულში მხილებული მოხელე თანამდებობის პირის სამსახურებრივ ფუნქციებს, მისი განხორციელების წესს, მის პირად თვისებებსა და ფსიქოლოგიას, დანაშაულის კვალის დაფარვის მიზნით გამოყენებულ ხერხებსა და საშუალებებს, იმ საწარმო-დაწესებულებასა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციაში არსებულ შრომის დისციპლინის დარღვევისა და მასზე რეაგირების ფაქტებს, ხომ არ ჰქონდა ადგილი პასუხისმგებელი მოხელე თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის გულგრილ დამოკიდებულებას, უკონტროლობასა და უწყაირობას.

საჭიროა ყოველივე ზემოაღნიშნულ გარემოებათა შესახებ მიღებულ მონაცემებს მიეცეს სწორი კრიმინალისტიკური შეფასება და სრულყოფილად იქნეს იგი გამოყენებული გამოძიების პროცესში დანაშაულის გახსნისა და საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენისათვის.

მასალების შემოწმება და სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა

**§1. მატერიალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო
დანაშაულებრივ ფაქტებზე შემოსული მასალების შემოწმება და
სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა**

ზემოაღნიშნული სახის სამოხელეო დანაშაულის სპეციფიკურობის გათვალისწინებით ამ კატეგორიის საქმეებზე, როგორც საგამოძიებო პრაქტიკა გვიჩვენებს, უფრო ხშირად, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის უფლებით აღჭურვილ ორგანოებში, პირველადი მასალების სახით თავს იჩენს ამ დანაშაულებრივ ფაქტებზე მიმთითებელი ისეთი ინფორმაციის წყარო, როგორიცაა: მოქალაქის განცხადება და საჩივარი; წარმოება-დაწესებულებისა და ორგანიზაციის ხელმძღვანელისა და სხვა თანამდებობის პირების მიერ მიწოდებული ინფორმაცია; პრესაში გამოქვეყნებული ცნობა; მაკონტროლებელი ორგანოების მიერ მოწოდებული ცალკეული წარმოება-დაწესებულების ორგანიზაციისა და მოხელე თანამდებობის პირების საქმიანობის შემოწმების მასალები და სხვ.

მომხდარი დანაშაულის ან ასეთის მზადების შესახებ მიღებული მოქალაქის განცხადება შეიძლება იყოს წერილობითი ან ზეპირი სახის და სათანადო ოქმით გაფორმებული.

იმ შემთხვევაში, როცა მოქალაქე ამის შესახებ აკეთებს ზეპირ განცხადებას, მასზე უნდა შედგეს ოქმი და მას ხელი მოაწეროს განმცხადებელმა და ოქმის შემდგენმა თანამდებობის პირმა. ოქმში უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ განმცხადებელს განემარტა დანაშაულის ჩადენაში თანამდებობის პირის შეგნებულად ცრუ დასმენისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ. ეს უკანასკნელი გარემოება არ ვრცელდება ისეთ შემთხვევებზე, როცა ცნობა დანაშაულის ჩადენის შესახებ მიღებულია წარმოება-დაწესებულების, ორგანიზაციის ან თანამდებობის პირისაგან წერილობითი სახით, შტამპდასმული და პასუხისმგებელი თანამდებობის პირის ხელმოწერით. მაგრამ თუ ცნობაში მითითებული მონაცემები შემოწმებით არ დადგინდება და იგი იქნება

ცილისმწამებლური ან შეგნებულად ცრუ, მაშინ ამ ინფორმაციის მიმწოდებელი თანამდებობის პირის პასუხისმგებლობის საკითხი შეიძლება დადგეს საერთო წესით შეგნებულად ცრუ დასმენისათვის.

ინფორმაცია დანაშაულის ჩადენის ან მისი მზადების შესახებ პრესაში გამოქვეყნებულად ითვლება მას შემდეგ, რაც კორესპონდენცია მოთავსდება ცენტრალურ ან ადგილობრივ გაზეთებში, ჟურნალში ან ოფიციალურ ბიულეტენებში, აგრეთვე რადიოსა და ტელევიზიით მისი გამოცხადების შემდეგ.

იურიდიული ბუნებით მოკვლევის ორგანოს მიერ დანაშაულის ნიშნები უშუალო გამოძიებების ამსახველი ფაქტები სხვა მასალებისაგან იმით განსხვავდება, რომ ასეთ დროს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა ხდება უშუალოდ ამ უფლებით აღჭურვილ კომპეტენტური ორგანოების მიერ გამოვლენილი დანაშაულის ნიშნების საფუძველზე.

სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის უფლებით აღჭურვილ ორგანოებში შეტანილი ინფორმაციების წინასწარ შემოწმების მიზანი ისაა, რომ ამით მოპოვებულ იქნეს საქმის აღძვრისათვის საჭირო კანონიერი საბაბი და საფუძველი, ანუ ის კონკრეტული ობიექტური პირველადი ფაქტობრივი მონაცემები, რომლებიც უშუალოდ მიუთითებენ დანაშაულის ნიშნების არსებობაზე და იგი საფუძველს იძლევა გაკეთდეს სწორი, დასაბუთებული დასკვნა იმის შესახებ, რომ ინფორმაციის წყაროში მითითებულ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას ნამდვილად ჰქონდა (ან არ ჰქონდა) ადგილი და იგი შეიცავს (ან არა შეიცავს) დანაშაულის ნიშნებს. შემოსული პირველადი მასალების შემოწმების ფარგლებიც სწორედ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის ასეთი საფუძვლის დადგენით უნდა შემოიფარგლოს.

მომხდარი სამოხელეო დანაშაულის შესახებ მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების ორგანოებში შემოსულ განცხადებებსა და ცნობებზე მიღებულ დროულ რეაგირებასა და მათი შემოწმების სწორად ჩატარებაზე ბევრადაა დამოკიდებული დანაშაულის სწრაფი და სრული გახსნა, დანაშაულის თავიდან აცილება. ამიტომ ამგვარი მასალების შემოწმება მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების ორგანოს მუშაებისაგან მოითხოვს განსაკუთრებულ სიფრთხილესა და დაკვირვებას, საპროცესო ნორმებისა და კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში შემუშავებული სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებისა და ტაქტიკური ზერხების საფუძველიან ცოდნას და პრაქტიკაში მათ სწორ გამოყენებას.

დანაშაულის შესახებ შემოსული პირველადი მასალების შემოწმების ჩატარების ტაქტიკური ხერხები თვით ამ მასალების შინაარსის მიხედვით უნდა შეირჩეს და განისაზღვროს. კერძოდ, ზემდგომ საუწყებო ორგანოს მიეცეს წინადადება დაუყოვნებლივ შეამოწმოს ცნობები მითითებული მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის საქმიანობა; დაილუქოს და სათანადოდ იქნეს დაცული წარმოება-დაწესებულების ან ორგანიზაციის არქივი, მიმდინარე მიმოწერის ამსახველი სარეგისტრაციო ჟურნალები და ბრძანების წიგნები, რათა დაინტერესებულმა თანამდებობის პირებმა ვერ შეძლონ იქიდან მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის ფაქტების მამხილებელი საბუთების ამოღება და განადგურება; მოხდეს ამ დოკუმენტებისაგან ფოტოპირებისა და ასლების გადაღება; მოეწყოს წარმოება-დაწესებულების, ორგანიზაციისა და მასში მომუშავე ცალკეული მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის საქმიანობის კომპლექსური შემოწმება და მასში მონაწილეობის მისაღებად რეკომენდებულ იქნენ კეთილსინდისიერი და სანდო პირები. საჭიროა მათ წინასწარ განემარტოთ ამ ღონისძიების ჩატარების მიზნები და ამოცანები; ამასთან, ოპერატიულ ჯგუფს მიზანშეწონილია მიეცეს დავალება, ჩაატაროს საჭირო ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები (წარმოება-დაწესებულებაში, საზოგადოებრივ ორგანიზაციაში და იქ მომუშავე თანამდებობის პირების საქმიანობაზე ღრობით დაწესდეს ფარული მეთვალყურეობა); ამ წარმოება-დაწესებულებასა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციაში მომუშავე თანამდებობისა და სხვა პირებს ჩამოერთვათ საჭირო ახსნა-განმარტებები; გამოძიებისათვის საჭირო საკითხებზე სხვადასხვა დარგის სპეციალისტებისაგან მიღებულ იქნეს სათანადო კონსულტაცია და წერილობითი დასკვნები; გამოთხოვილ იქნეს საჭირო ცნობები, დოკუმენტები, დამატებითი მასალები და სხვ. ამასთან, საჭიროების შემთხვევაში, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე ჩატარდეს შემთხვევის ადგილის დათვალიერება ან ჩხრეკა და ამოღება.

თუ მოკვლევის ორგანოს ხელმძღვანელი გამოძიებელი ან პროკურორი დარწმუნდება, რომ მასალების ასეთი პირველადი შემოწმებით მიღებული მონაცემები შეიცავს კანონით დადგენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების შემადგენლობის ნიშნებს, მაშინ საჭიროა მიღებული მონაცემების საფუძველზე, პროკურორის თანხმობით, დაუყოვნებლივ მოხდეს დასაბუთებული დადგენილების გამოტანა სისხლის სამართლის საქმის

აღძვრის შესახებ, მიიღოს იგი თავის წარმოებაში და შეუდგეს მის გამოძიებას. დანაშაულის კვალის დასადგენად და განსამტკიცებლად ჩაატაროს მასზე პირველადი გადაუდებელი საგამოძიებო მოქმედებები და საქმე შემდგომი გამოძიებისათვის გადასცეს ქვემდებარეობისამებრ. თუ სისხლის სამართლის საქმეს აღძრავს გამოძიებელი, მან დადგენილების ასლი უნდა გაუგზავნოს პროკურორსა და დანაშაულის შესახებ ცნობის მომწოდებელ პირს. თუ ასეთი პირველადი შემოწმებით მიღებული მონაცემებით დადგინდება, რომ ინფორმაციის წყაროში მითითებული მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენას ადგილი არ ჰქონია, ან თუმცა მოცემული თანამდებობის პირის მიერ იგი ნამდვილად იქნა ჩადენილი, მაგრამ დანაშაულის ნიშნებს არ შეიცავს, ან თუ დადგინდება სხვა ისეთი გარემოება, რომელიც გამორიცხავს სისხლის სამართლის წარმოებას, მაშინ პროკურორის თანხმობით გამოტანილ უნდა იქნეს დასაბუთებული დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ და იგი ეცნობოს დაინტერესებულ პირს ან შესაბამისი წარმოება-დაწესებულების, ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციის ხელმძღვანელს.

§2. საგამოძიებო ვერსიების აგება და გამოძიების დაგეგმვა

სისხლის სამართლის საქმის აღძვრისა და წარმოებაში მიღებისთანავე საჭიროა საქმეში არსებული მასალების საფუძველზე აგებულ იქნეს საგამოძიებო ვერსიები მომხდარი დანაშაულებრივი ფაქტის, მისი შემადგენლობის ცალკეული ელემენტებისა და საქმეზე მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოებების ახსნის შესახებ. ამასთან, საჭიროა დაუყოვნებლივ განისაზღვროს გამოძიებით დასადგენი გარემოებების წრე და შედგენილ იქნეს გაშლილი საგამოძიებო გეგმა.

ვინაიდან საგამოძიებო ვერსიები არის გამოძიების დაგეგმვის საფუძველი, ამიტომ, უპირველეს ყოვლისა, შემუშავებულ უნდა იქნეს ვერსიები და განისაზღვროს გამოძიებით დასადგენი გარემოებების წრე.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების, გადამეტებისა და სამსახურებრივი გულგრილობის საქმეებზე შეიძლება აგებულ იქნეს შემდეგი სახის საგამოძიებო ვერსიები:

1. მოხელემ ან მასთან გათანაბრებულმა თანამდებობის პირმა თავის

სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ ნამდვილად ჩაიდინა ქმედება, რომლითაც არსებითად დაირღვა სახელმწიფოს ან საზოგადოების კანონიერი ინტერესი ან მოქალაქეთა უფლებები და ან კანონიერი ინტერესები და შეიცავს ზემოთ განხილული კონკრეტული სახის სამოხელეო დანაშაულის ნიშნებს;

2. მოხელემ ან მასთან გათანაბრებულმა თანამდებობის პირმა ნამდვილად ჩაიდინა თავის სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგო ქმედება, მაგრამ იგი არ შეიცავს არც ერთი ზემოთ განხილული მატერიალური შემადგენლობის სამოხელეო დანაშაულის ნიშნებს, რადგან მას არ მოჰყვა არსებითი ან მძიმე შედეგი და არ მოხდა იურიდიული ან ფიზიკური პირის უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევა;

3. სახელმწიფოს ან საზოგადოების ინტერესები ან ცალკეული მოქალაქეების უფლებები და კანონიერი ინტერესები, მართალია, არსებითად დაირღვა და მას მძიმე შედეგიც მოჰყვა, მაგრამ იგი გამოწვეული არ იყო მოხელის ან მასთან გათანაბრებული მოცემული კონკრეტული თანამდებობის პირის მიერ თავის სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგო მოქმედებით ან უმოქმედობით;

4. მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგო ქმედება, რომლითაც არსებითად დაირღვა სახელმწიფოს ან საზოგადოების ინტერესები, ან ცალკეულ მოქალაქეთა უფლებები და კანონიერი ინტერესები, გამოწვეული იყო უკიდურესი აუცილებლობით უფრო საშიში, მოსალოდნელი მძიმე შედეგის თავიდან აცილებისათვის;

5. სახელმწიფოს ან საზოგადოების ინტერესების ან მოქალაქეთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევა და სხვა მძიმე შედეგი გამოწვეული იყო მოხელეს ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებლობით ან არაჯეროვანი შესრულებით მისდამი დაუდევარი დამოკიდებულების გამო;

6. სახელმწიფოს ან საზოგადოების ინტერესების ან ცალკეულ მოქალაქეთა კანონიერი უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევა გამოწვეული იყო მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებით;

7. მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ

თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებით არსებითად დაირღვა მოქალაქეთა უფლებები და კანონიერი ინტერესები, ან სახელმწიფოს, ან საზოგადოების ინტერესები, ან მის ასეთ დარღვევას მოჰყვა სხვა მძიმე შედეგი, მაგრამ იგი გამოწვეული იყო დაზარალებულის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით;

8. მოხელემ ან მასთან გათანაბრებულმა თანამდებობის პირმა თავისთვის ან სხვისთვის რაიმე გამორჩენის ან უპირატესობის მისაღებად ბოროტად გამოიყენა სამსახურებრივი უფლებამოსილება და საჯარო სამსახურის მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ ჩაიდინა ქმედება, რომლითაც არსებითად დაირღვა მოქალაქეთა უფლებები და სახელმწიფოს ან საზოგადოების კანონიერი ინტერესები;

სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებას ადგილი აქვს არა მარტო მაშინ, როცა მოხელე ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირი თავისი ინტერესებისათვის იღენს ისეთ საჯარო სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგო ქმედებას, რომლითაც არსებითად ირღვევა მოქალაქეთა უფლებები ან სახელმწიფოსა და საზოგადოების კანონიერი ინტერესები, არამედ მაშინაც, როცა იგი ასეთ ქმედებას იღენს სხვისთვის რაიმე გამორჩენის ან უპირატესობის მისაღებად.

ზემოაღნიშნული ზოგადი სახის საგამოძიებო ვერსიების აგება-შემოწმებისთანავე ან მათ პარალელურად საჭიროა წამოყენებულ იქნეს საგამოძიებო ვერსიები უკვე გამოკვეთილი კონკრეტული სახის სამოხელეო დანაშაულის შემადგენლობის ცალკეული ელემენტებისა და გამოძიებისათვის მნიშვნელობის მქონე სხვა კონკრეტული გარემოებების ახსნა-გამოკვლევის შესახებ.

საჭიროა წამოყენებულ იქნეს საგამოძიებო ვერსიები მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის სამსახურებრივი მდგომარეობის, მისი უფლებამოსილების, მის მიერ სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის ხერხებისა და დანაშაულის კვალის დაფარვის გარემოებების, ჩადენილ ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის არსებობისა და საქმეზე მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოებათა ახსნის შესახებ.

გამოსაძიებელ საქმეზე წამოყენებული ყველა ვერსიის შემოწმება უნდა მოხდეს ერთდროულად ან პარალელურად, ისე, რომ შემოწმების რიგითობის თვალსაზრისით არც ერთ მათგანს არ მიენიჭოს რაიმე უპირატესობა. მათი შემოწმება უნდა მოხდეს საგამოძიებო და საპროცესო

კანონმდებლობით რეგლამენტირებული სხვა პროცესუალური მოქმედებებით. ამასთან, საჭიროა განისაზღვროს გამოძიებით დასადგენი საკითხების წრე, მასთან დაკავშირებული გარემოებები და მათი დადგენის თანმიმდევრობა და იგი ასახულ იქნეს საქმეზე შედგენილ გამოძიების გეგმაში.

§3. გამოძიებით დასადგენი გარემოებები და მათი პირობითი

კლასიფიკაცია

სამოხელეო დანაშაულის საქმეებზე გამოძიებით დასადგენი გარემოებები შეიძლება პირობითად დავეყთ ორ ჯგუფად: საერთო ანუ ზოგად და სპეციფიკურ გარემოებებად.

ზოგადს მიეკუთვნება ისეთი საერთო სახის გარემოებები, რომელთა დადგენა კანონითაა რეგლამენტირებული და გამოძიებით აუცილებლად უნდა დადგინდეს. სპეციფიკურს კი, ყველა ის გარემოება, რომლებიც დამახასიათებელია თითოეული კონკრეტული სახის სამოხელეო დანაშაულისათვის.

გამოძიებით გამოკვლეულ და დადგენილ უნდა იქნეს, როგორც საერთო, ისე სპეციფიკური ხასიათის გარემოებები.

საერთო ანუ ზოგადი ხასიათის გარემოებებს უნდა მიეკუთვნოს საქართველოს სსკ 112-ე მუხლით გათვალისწინებული გარემოებები, კერძოდ: ბრალდებულის ან სხვა პირის მოქმედება ან უმოქმედობა; მოქმედების (უმოქმედობის) მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი; ბრალი; გარემოებები, რომლებიც ახასიათებს პიროვნებას და გავლენას ახდენს ბრალდებულის პასუხისმგებლობის ხასიათსა და ხარისხზე; აგრეთვე დანაშაულის შედეგად მიყენებული ზიანის ხასიათი და ოდენობა.

ამ გარემოებების დადგენის მიზნით, ცხადია, საჭიროა გამოძიების მიერ გამოკვლეულ იქნეს მთელი რიგი სხვა მნიშვნელოვან ფაქტორებზე მიმთითებელი გარემოებებიც, რომლებიც პირობითად შეიძლება დავეყთ შემდეგ შვიდ ჯგუფად:

1) დანაშაულებრივი შემთხვევის არსებობაზე მიმთითებელი გარემოებები;

2) მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედების ჩამდენი პირის მახასიათებელი გარემოებები;

3) მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებები;

4) ადამიანის უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დარღვევის ხარისხსა და ხასიათზე მიმთითებელი გარემოებები;

5) მიყენებული ზიანის ხასიათსა და ოდენობაზე მიმთითებელი გარემოებები;

6) მიზეზობრივი კავშირის არსებობაზე მიმთითებელი გარემოებები;

7) ცალკეული, კონკრეტული სახის სამოხელეო დანაშაულისათვის დამაზასიათებელი სხვა გარემოებები.

პირველ ჯგუფში შემავალი დანაშაულის შემთხვევის გამოკვლევასთან დაკავშირებით საჭიროა დადგინდეს მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მოქმედების ან უმოქმედობის ხასიათი, დანაშაულში მხილვადი მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ზომ არაა დატოვებული დანაშაულის ჩადენის კვალი ხელნაწერების, შემოწმების აქტებისა და სხვათა სახით.

მართლსაწინააღმდეგო ქმედების (დანაშაულის) ჩადენის დრო და ადგილი განსაკუთრებით საჭიროა დადგინდეს იმ შემთხვევაში, როცა გამოსაძიებელია კონკრეტული სახის სამოხელეო დანაშაულის ჩადენის რამდენიმე ეპიზოდი.

იმ შემთხვევაში, როცა სათანადო სიზუსტით ვერ დგინდება დანაშაულის ჩადენის დრო, საჭიროა დამატებით გაირკვეს, თუ როდის გახდა ცნობილი წარმოება-დაწესებულების ან ორგანიზაციის ხელმძღვანელობისათვის, ან შესაბამისი ზემდგომი ორგანოებისათვის მომხდარი სამოხელეო დანაშაულის შესახებ და მაშინვე იქნა თუ არა მათ მიერ გაკეთებული განცხადება შესაბამის ორგანოებში და დროის რა მონაკვეთი შეიძლება გასულიყო დანაშაულის ჩადენიდან მის გამოძიებაამდე.

დანაშაულის ჩადენის ადგილი, მთელ რიგ შემთხვევებში, ემთხვევა მისი ჩამდენი მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის სამუშაო ადგილს. თუ იგი იმხილება რამდენიმე სახის სამოხელეო დანაშაულის ჩადენაში, მაშინ უნდა დადგინდეს ყველა ამ დანაშაულებრივი ფაქტის ჩადენის ადგილიც.

მეორე ჯგუფში შემავალი საკითხების გამოკვლევასთან დაკავშირებით საჭიროა დადგინდეს დანაშაულის ჩადენაში მხილვადი პირი აღჭურვილია თუ არა კანონით გათვალისწინებული მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირისათვის დამაზასიათებელი უფლება-მოვალეობებით და მისი ეს უფლებამოსილება მოწესრიგებუ-

ლი იყო თუ არა რომელიმე კანონქვემდებარე ან სხვა რაიმე იურიდიული აქტით.

საგამოძიებო პრაქტიკაში ზოგჯერ ამ გარემოებას სრულყოფილად არ იკვლევენ და სამოხელეო დანაშაულისათვის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში აძლევენ არათანამდებობის პირებსაც, რაც არასწორია.

ამ ჯგუფში შემავალ გარემოებათა გამოკვლევისას საჭიროა დადგინდეს აგრეთვე ის, თუ რა დროიდან და რა სახის თანამდებობა ეკავა მოხელეს ან მასთან გათანაბრებულ პირს დანაშაულის ჩადენის დროს; თანამდებობის პირის როგორ საქმიანობასთანაა დაკავშირებული მის მიერ ჩადენილი დანაშაული: პროფესიულ მოუშაღებლობასთან, მუშაობის გამოუცდელობასთან, დაბალ განათლებასა თუ უპასუხისმგებლობასთან თუ პიროვნებისათვის დამახასიათებელ სხვა რაიმე გარემოებასთან. გასარკვევია ის, თუ როგორი იყო თანამდებობის პირის დამოკიდებულება მის მიერ ჩადენილ დანაშაულთან. ზომ არ იყო მის მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედება გამოწვეული სამსახურებრივი აუცილებლობით, სამეურნეო მიზანშეწონილობით ან უკიდურესი აუცილებლობით, წარმოება-დაწესებულების ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციის ცრუ ინტერესებით, ანგარებით ან სხვა პირადი მოტივით; შეეძლო თუ არა მას პირადად ან სხვა თანამდებობის პირთა დახმარებით თავიდან აეცილებინა მოსალოდნელი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენა და ამით გამოწვეული მავნე შედეგის დადგომა; შეგნებული ჰქონდა თუ არა თავისი მოქმედების (უმოქმედობის) კანონსაწინააღმდეგო ხასიათი და იცოდა თუ არა, რომ მის ასეთ ქმედებას მოჰყვებოდა მავნე შედეგები და როგორი იყო მისი დამოკიდებულება იურიდიული ან ფიზიკური პირის უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევის და ამით გამოწვეული მოსალოდნელი მძიმე შედეგის მიმართ. შესწავლილ და გამოკვლეულ უნდა იქნეს აგრეთვე ეჭვმიტანილისა და ბრალდებულის მიერ წამოყენებული ვერსიები.

მესამე ჯგუფში შემავალი საკითხების ირგვლივ საჭიროა დადგინდეს ის გარემოებები, რომლებიც გავლენას ახდენენ მოხელე თანამდებობის პირის პასუხისმგებლობის ხარისხსა და ხასიათზე. კერძოდ, მისი პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებები; ბრალდებულის პიროვნება, მისი შრომისა და დასვენების პირობები, ადრეც ზომ არ ჰქონდა მას ჩადენილი მსგავსი დანაშაულებრივი ქმედება; როგორ ასრულებდა იგი მასზე სამსახურებრივად

დაკისრებულ მოვალეობას, ხომ არ ატარებდა მისი მოქმედებები მოჩვენებით აქტიურ ხასიათს; სამსახურებრივ მოვალეობას ხომ არ ასრულებდა დაუღევრად, ხომ არ არღვევდა შრომის დისციპლინას, ხომ არ ცხადდებოდა სამსახურში ნასვამ მდგომარეობაში, თანამშრომლების მიმართ ხომ არ იქცეოდა უხეშად, სამსახურებრივ მდგომარეობას ხომ არ იყენებდა ბოროტად, როგორ იქცეოდა სამსახურში, სახლში და თავის მეგობრებთან შეკრების დროს რესტორანში, კაფეებში ან სხვა ადგილებში.

მეოთხე ჯგუფში შემავალი, დანაშაულით მიყენებული ზიანის ხასიათისა და ოდენობის, გარემოებების გამოკვლევისას, ჯერ ერთი, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, რომ ამ გარემოების დადგენა საჭირო და აუცილებელია ზემოთ ჩამოთვლილი ყველა სახის სამოხელეო დანაშაულის გამოძიებისას და, მეორეც, ის, რომ არსებითი დარღვევით მიყენებული ზიანის ხასიათისა და ოდენობის განსაზღვრას დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მარტო ამ დანაშაულთა იურიდიული შემადგენლობის არსებობის საკითხის გასარკვევად, არამედ მათი კვალიფიკაციის თვალსაზრისითაც. საჭიროა გაირკვეს და დადგინდეს ისიც თუ კონკრეტულად ვისი – სახელმწიფოს, საზოგადოებისა თუ მოქალაქეთა უფლებები და კანონიერი ინტერესები იქნა არსებითად დარღვეული და რა შედეგი მოჰყვა მას, როგორი სახისაა მიყენებული ზიანი, ხომ არ მოჰყვა ამ დარღვევას ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი და სხვ.

თუ მოხელე თანამდებობის პირის ასეთ მოქმედებას მოჰყვა სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციისათვის მატერიალური გამორჩენის მიღების ხელიდან გაშვება, მაშინ უნდა გაირკვეს აგრეთვე ისიც, თუ რაში გამოიხატა იგი და რა რაოდენობით. საჭიროა დადგინდეს აგრეთვე სამოხელეო დანაშაულით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების ზარისხი.

მეხუთე ჯგუფს მიეკუთვნება ჩადენილი სამოხელეო დანაშაულის გამომწვევი მიზეზები და ხელშემწყობი გარემოებები, რომელთა დადგენა-გამოკვლევაში ხელს გვიწყობს თვითონ სამოხელეო დანაშაულთა იურიდიული შემადგენლობის სწორი ანალიზი და მასზე გამოძიებით დასადაგენ გარემოებთა სრული ამომწურავი გამოკვლევა.

მეექვსე ჯგუფში შემავალი საკითხებიდან გამოძიებით აუცილებელია დადგინდეს მიზეზობრივი კავშირის არსებობა მოხელე თანამდებობის პირის მიერ თავის სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდე-

გოდ ჩადენილ ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის. სამწუხაროდ, ამ გარემოებების დადგენას, როგორც საგამოძიებო პრაქტიკა გვიჩვენებს, ზოგჯერ სათანადო ყურადღებას არ აქცევენ, რაც თავის მხრივ იწვევს ინკრიმინირებული დანაშაულისათვის მოხელე თანამდებობის პირთა უმართებულო დევნასა და მათ უკანონო მსჯავრდებას.

მეშვიდე ჯგუფს უნდა მიეკუთვნოს ის გარემოებები, რომლებიც ზემოაღნიშნული ზოგადი ანუ საერთო ხასიათის გარემოებების გარდა, აუცილებელია დადგინდეს ცალკეული სახის სამოხელეო დანაშაულისათვის დამახასიათებელი სპეციფიკური გარემოებები. მაგალითად, სამსახურებრივი გულგრილობის საქმეების გამოძიებისას საჭიროა დადგინდეს, თუ კონკრეტულად რაში გამოიხატა მოცემული მოხელე თანამდებობის პირის დანაშაულებრივი უგულვებელყოფა, მისი გულგრილობა, მასზე დაკისრებული სამსახურებრივი მოვალეობის შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულებისადმი დაუდევარი დამოკიდებულება და სხვ.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების გამოძიებისას აუცილებელია დადგინდეს მისთვის დამახასიათებელი ისეთი სპეციფიკური გარემოებები, როგორიცაა: რა სახითა და ფორმით იქნა ჩადენილი მოხელე თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება და კონკრეტულად რაში გამოიხატა იგი; იმ მოქმედების შესრულება, რაშიც გადაამეტა თავისი უფლებამოსილება, შედიოდა თუ არა მის კომპეტენციაში თუ სხვა მის ზემდგომ თანამდებობის პირის უფლებამოსილებაში, სხვა უწყების თანამდებობის პირის კომპეტენციაში ან ზომ არ გამოიხატა იგი ისეთი საკითხის გადაწყვეტაში, რაც უნდა გადაწყვეტილიყო არა ერთპიროვნულად, არამედ კოლევიალურად, კოლევიალური ორგანოს მიერ, ან ზომ არ ჩაიდინა ისეთი ქმედება, რომლის ჩადენის უფლება არც ერთ მოხელე თანამდებობის პირს არა აქვს, ან ზომ არ იქნა მის მიერ ჩადენილი ისეთი მოქმედება, რომლის შესრულების უფლება აქვს სხვა კატეგორიის მოხელე თანამდებობის პირს ან ისეთი მოქმედება, რომლის შესრულება მას სხვა კონკრეტულ შემთხვევაში შეეძლო, მაგრამ არა მოცემულ გარემოებებსა და პირობებში. მაგალითად, ხელისუფლების წარმომადგენელი პოლოციის მუშაკის მიერ ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენება ისეთ პირობებში, როცა მისი გამოყენება აუცილებელი არ იყო.

საჭიროა გაირკვეს აგრეთვე მოხელე თანამდებობის პირის ასეთ დანაშაულებრივ ქმედებას თან ზომ არ სდევდა პიროვნების მიმართ

ძალადობის ან ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენება ან დაზარალებულის პირადი ღირსების შეურაცხყოფელი მოქმედების ჩადენა და კონკრეტულად რაში გამოიხატა იგი; სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება ჩადენილი იყო მის მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით თუ მის გარეთ და სხვ.

გამოძიებით დასადგენი ზემოაღნიშნული გარემოებები არ შეიძლება ერთიმეორისაგან იზოლირებულად იქნეს განხილული, რადგან ისინი მჭიდროდაა დაკავშირებული ერთმანეთთან. ერთი ჯგუფის გარემოებათა გამოკვლევის დროს დადგენილი ფაქტები და მათ საფუძველზე გამოძიებლის მიერ გაკეთებული დასკვნები თავის მხრივ ავსებენ, ხელს უწყობენ და სრულყოფილს ხდიან მეორე ჯგუფის გარემოებათა გამოკვლევას. უფრო მეტიც, გამოძიებით დასადგენი თითოეული ფაქტი, თითოეული გარემოება, ერთიმეორესთან მჭიდროდაა დაკავშირებული და, მთელ რიგ შემთხვევებში, ერთიმეორისაგან გამომდინარეობენ. ამიტომ საჭიროა მათი გამოკვლევა-დადგენა მოხდეს ერთმანეთთან მჭიდრო კავშირში, გარკვეული ლოგიკური თანმიმდევრობით.

ამრიგად, მოცემული კატეგორიის სამოხელეო დანაშაულის გამოძიების დროს საჭიროა დადგინდეს: რაში გამოიხატა მოხელე თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგო ქმედების ჩადენა; მიყენებული მანეშე შედეგის სახეობა და ოდენობა; მიზეზობრივი კავშირი მოხელე თანამდებობის პირის მოქმედებასა (უმოქმედობას) და დამდგარ მანეშე შედეგს შორის; დანაშაულის ჩადენის დრო, ადგილი, ხერხი და საშუალება. დანაშაულის კვალის დაფარვის ხერხი; მოხელე თანამდებობის პირის დამახასიათებელი გარემოებები – მისი სამსახურებრივი უფლებამოსილება, სამსახურებრივი ფუნქციები, მისი წარსული (ადრინდელი ნასამართლობა), ოჯახური მდგომარეობა და ჯანმრთელობა; დანაშაულის ჩადენის მოტივი და მიზანი, ბრალის ფორმები; დანაშაულის ჩადენაში მონაწილე პირები და თითოეული მათგანის როლი ჩადენილ დანაშაულში; დანაშაულის ჩადენის გამოწვევი მიზეზები და ხელშემწყობი გარემოებები.

როგორც საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკა გვიჩვენებს, ამ კატეგორიის საქმეების გამოძიებისა და სასამართლოში საქმეების განხილვის დროს ზოგჯერ არაუჯეროვან ყურადღებას აქცევენ პირის სამსახურებრივი ფუნქციების შესწავლა-გამოკვლევას და არ ადგენენ მოცემული პირი შეიძლება ყოფილიყო თუ არა. ამ კატეგორიის დანაშაულის

სუბიექტი, რა იყო დანაშაულის ჩადენის მიზანი და მოტივი, მოჰყვა თუ არა მის მოქმედებას ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლებების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევა; მისი მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედებით მიადგა თუ არა ზეღოფის უშუალო ობიექტს არსებითი ან სხვა მძიმე შედეგი და რა სახისა და რა რაოდენობის. ყოველივე ეს კი სხვა გარემოებებთან ერთად, იწვევს განაჩენის გაუქმებას, საქმის დამატებითი გამოძიების ჩასატარებლად დაბრუნებას ან სასამართლოს სხვა შემადგენლობისათვის საქმის ხელახალი განხილვისათვის გადაგზავნას.

მაგალითად, სასამართლოს განაჩენით ქ.-ი დამნაშავედ იქნა ცნობილი სამსახურებრივი გულგრილობისათვის იმაში, რომ მან თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის არაჯეროვანი შესრულებით მეურნეობის კანონიერ ინტერესებს მიაყენა არსებითი ზიანი. საქართველოს უზენაეს სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საკასაციო კოლეგიამ მოცემულ საქმეზე გამოტანილი განაჩენი გააუქმა და საქმე ხელახალი განხილვისათვის დაუბრუნა სასამართლოს სხვა შემადგენლობას იმის გამო, რომ საქმეზე დადგენილი არ იყო მსჯავრდებულის სამსახურებრივი ფუნქციები, მისი სამსახურებრივი უფლება-მოვალეობები, არ იქნა გარკვეული, თუ მიყენებული ზიანიდან ამ უზარისხო სახსრების რა ნაწილი იქნა მეურნეობის მიერ გამოყენებული მშენებლობაზე და საბოლოოდ, რა რაოდენობის ზიანი მიადგა მეურნეობას.

ასევე, სასამართლოს განაჩენით ა. დამნაშავედ იქნა ცნობილი იმაში, რომ იგი მუშაობდა რა ლენტეხის რაიონის უნივერსალის სექციონერ-გამყიდველად, თავის სამსახურებრივ მდგომარეობას სისტემატურად იყენებდა ბოროტად, რაც იმაში გამოიხატა, რომ 3654 მანეთად ღირებული მოტოციკლი ნისიად გასცა ორ მოქალაქეზე. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საკასაციო სასამართლო კოლეგიამ სასამართლოს ეს განაჩენი გააუქმა და საქმე დამატებითი გამოძიების ჩასატარებლად დააბრუნა იმის გამო, რომ საქმეზე დადგენილი და გამოკვლეული არ იყო მსჯავრდებულის უფლება-მოვალეობები, დანაშაულის ჩადენის მიზანი და მოტივი. დადგენილი არ იყო ისიც, თუ როდის გასცა ნისიად ეს მოტოციკლები და როდის გადაიხადეს მყიდველებმა მისი ღირებულება. სასამართლო კოლეგიამ ყურადღება მიაქცია იმასაც, რომ მსჯავრდებულს ბრალად არასწორად ჰქონდა შერაცხული მაკვალიფიცირებული გარემოება.

მატერიალური შემაღლენლობის მქონე სამოს- ელეთ დანაშაულის საქმეებზე ჩასატარებელი საგამოძიებო მოქმედებების ზოგიერთი ტაქტიკური თავისებურება

გამოძიებით დასადგენი ზემოაღნიშნული გარემოებების გამოკვლე-
ვისა და საქმეზე საჭირო მტკიცებულებათა შეკრებისათვის რეკომენ-
დებულია ჩატარდეს დოკუმენტებისა და სხვა ობიექტების დათვა-
ლიერება (თუ იგი მასალების წინასწარი შემოწმებისა და საქმის
აღძვრის მომენტში არ იყო ჩატარებული), მოწმის დაკითხვა, ჩხრეკა
და ამოღება, საბუღალტრო, სასაქონლო ან კრიმინალისტიკური სახის
ექსპერტიზების დანიშვნა, დაპირისპირება, ამოსაცნობად წარდგენა,
საგამოძიებო ექსპერიმენტი და ჩვენების ადგილზე შემოწმება, ბრალდე-
ბულის დაკითხვა.

ა) *დოკუმენტების დათვალიერება*. ამ საგამოძიებო მოქმედების
ჩატარების მიზანია მოძებნილ და ამოღებულ იქნეს თანამდებობის
პირის სამსახურებრივი ფუნქციების ამსახველი დოკუმენტები და მასალე-
ბი, რომლებიც მიუთითებენ თანამდებობის პირის მიერ თავის სამსახ-
ურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგო ქმედების ჩადენაზე. კერძოდ,
მის მიერ გაცემული უკანონო ბრძანებები და განკარგულებები; მის
ანგარებაზე ან სხვა პირად მოტივზე მიმთითებელი მიმოწერები; მასალები,
რომლებიც მიუთითებენ დანაშაულის კვალის დაფარვის ხერხებზე,
ფულადი სახსრების არაღანიშნულებისამებრ გამოყენებაზე, სახელმ-
წიფო ან საზოგადოებრივი სახსრების დროებით უკანონოდ პირადი
საჭიროებისამებრ გამოყენებაზე; უსაქონლო ოპერაციებისათვის გაცემული
ზედდებულები; თანამდებობის პირის მიერ თავისი სამსახურებრივი
უფლებამოსილების გადაშეცემაზე მიმთითებელი მასალები და სხვ.,
რომელთა დროული აღმოჩენა და გამოკვლევა გარკვეულწილად უწყ-
ობს ხელს გამოძიების სწორად წარმართვას და უფრო ეფექტური
ხერხებისა და გამოძიების მეთოდების შერჩევა-გამოყენებას.

დოკუმენტების დათვალიერებაში მონაწილეობის მისაღებად დამ-
სწრე პირების გარდა, მიზანშეწონილია მოწვეულ იქნეს სპეციალის-

ტი და გამოყენებულ იქნეს უახლესი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები.

ბ) *მოწმის დაკითხვა*. მოცემული კატეგორიის საქმეზე ერთ-ერთი რთული საგამოძიებო მოქმედებაა მოწმის დაკითხვა. მის სირთულეს განაპირობებს ის, რომ მთელ რიგ შემთხვევებში მოწმე დაინტერესებულია გამოსაძიებელი საქმის შემდგომი ბედით, რომ მას არ სურს თანამდებობის პირთან გაირთულოს სამსახურებრივი მდგომარეობა და სხვ. ამიტომ ამ სამოხელეო დანაშაულთა ფაქტებზე სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის ეტაპზე უნდა მოხდეს საქმეზე მოწმის სახით დასაკითხ პირთა შერჩევა.

საქმეზე მოწმის სახით დასაკითხ პირთა წრე, მიღებული ინფორმაციის ან მათგან მოსალოდნელი მასალები, ინფორმაციის ხასიათის შესაბამისად, რეკომენდებულია დაიყოს შემდეგ ჯგუფებად:

პირველ ჯგუფს მიეკუთვნებიან პირები, რომლებმაც სათანადო ორგანოებს მიაწოდეს ინფორმაცია მოცემული მოხელე თანამდებობის პირის სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგო მოქმედებით ან უმოქმედობით სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ინტერესების ან ცალკეულ მოქალაქეთა კანონიერი უფლებებისა და ინტერესებისათვის არსებითი, ან სხვა მძიმე შედეგის დადგომის შესახებ;

მეორე ჯგუფს — პირები, რომლებიც კარგად იცნობენ და საფუძვლიანად ერკვევიან მოცემულ მოხელე თანამდებობის პირის პროფესიონალურ საქმიანობას და შეუძლიათ საქმეზე მისცენ სწორი, ამომწურავი ჩვენება ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულ მოხელე თანამდებობის პირის დანაშაულებრივ საქმიანობაზე. ამ პირებს მიეკუთვნებიან იმ საწარმოო-დაწესებულებებში ან საზოგადოებრივ ორგანიზაციაში მომუშავე ბუღალტერიის მუშაკები, ეკონომისტები და სხვ., რომელშიც მუშაობდა და საქმიანობდა ბრალდებული;

მესამე ჯგუფს განეკუთვნებიან პირები, რომლებმაც იციან ბრალდებულის მიერ ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედების შესახებ ან უშუალოდ თვითონ მათ განიცადეს ზიანი პასუხისგებაში მიცემული თანამდებობის პირის უკანონო მოქმედებით;

მეოთხე ჯგუფს — ის მოხელე თანამდებობის პირები, რომლებსაც სამსახურებრივად ევალებოდათ ხელმძღვანელობისა და კონტროლის გაწევა იმ წარმოება-დაწესებულებისა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების საქმიანობაზე, რომელშიც მუშაობდა ბრალდებული;

მეზუთე ჯგუფს – პირები, რომლებიც ახლო ნათესაურ ან ნაცნობ-მეგობრულ ურთიერთობაში იმყოფებოდნენ საქმეზე პასუხისგებაში მიცემულ მოხელე თანამდებობის პირთან.

მეოთხე და მეზუთე ჯგუფს მიკუთვნებული პირების დაკითხვით შეიძლება გაირკვეს: თუ როდის გახდა მათთვის ცნობილი მოცემული მოხელე თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგო მოქმედების (უმოქმედობის) ჩადენა და მიიღეს თუ არა მის აღსაკვეთად რაიმე ღონისძიება, რა სახისა და როდის, როგორი დამოკიდებულება იყო მათ შორის და სხვ. მათი დაკითხვით შეიძლება მიღებულ იქნეს აგრეთვე საკმარის მონაცემები ბრალდებულის პიროვნებისათვის დამახასიათებელი გარემოებების შესახებ და სხვ.

ტაქტიკური თვალსაზრისით, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში შექმნილი სიტუაციის გათვალისწინებით, მიზანშეწონილია ჯერ დაიკითხონ პირველ და მეორე ჯგუფში შემავალი პირები, შემდეგ კი მომდევნო ჯგუფს მიკუთვნებული მოწმეები.

გ) ჩხრეკა და ამოღება. ჩხრეკისა და ამოღების ჩატარებას მიმართავენ იმ შემთხვევაში, როცა საჭიროა დამატებით მოძიებულ და ამოღებულ იქნეს მოცემული მოხელე თანამდებობის პირის დანაშაულებრივ ქმედებაზე მიმთითებელი ის გარდამალული ნივთიერ-დამამტკიცებელი საბუთები და დამატებითი მტკიცებები, რომელთა შესახებაც გამოძიებას აქვს სათანადო ინფორმაცია. ამ მიზნით შეიძლება ჩატარდეს როგორც დაკავებული მოხელე თანამდებობის პირის პირადი ჩხრეკა, ისე მისი საცხოვრებელი ბინისა და სამუშაო ოთახის ჩხრეკა სათანადო პროცესუალური ნორმების დაცვით, დასაშვები ტაქტიკური ხერხებისა და სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების სწორად შერჩევა-გამოყენებით.

დ) ჩვენების ადგილზე შემოწმება და საგამოძიებო ექსპერიმენტის ჩატარება. მოცემული კატეგორიის საქმეების გამოძიებისას ჩვენების ადგილზე შემოწმების ჩატარებას მიმართავენ იმ შემთხვევაში, როცა საჭიროა საქმეზე დაკითხულ პირთა ჩვენებების სისწორის შემოწმება-დადგენა და ახალ მტკიცებულებათა მიღება შემთხვევის ადგილზე მათი გაყვანით, მათგან მიღებული ჩვენების შემთხვევის ადგილზე არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებთან შეპირისპირებით. მიღებული შედეგები საჭიროა ფიქსირებულ იქნეს ფოტო, კინო ან ვიდეოგადაღებებითა და ჩვენების ადგილზე შემოწმების ჩატარების ოქმში, საქართველოს სისხლის სა-

მართლის საპროცესიო კოდექსის 344-346-ე მუხლების მოთხოვნათა დაცვით.

საგამოძიებო ექსპერიმენტის ჩატარებას კი, როგორც წესი, მიმართავენ იმ შემთხვევაში, როცა საჭიროა ცდების წარმოებით დაადგინონ გამოძიებისათვის მნიშვნელობის მქონე ამა თუ იმ სახის მოქმედების ჩადენის შესაძლებლობა გარკვეული დროის მონაკვეთში ან დამდგარი (ან მოსალოდნელი) მავნე შედეგის (არსებითი ან სხვა მძიმე შედეგის) დადგომის თავიდან აცილების შესაძლებლობის საკითხის გასარკვევად. იგი შეიძლება ჩატარდეს აგრეთვე ხილვადობის, სმენადობისა და სხვა საკითხების დასადგენად.

ე) დაპირისპირება, ამოსაცნობად წარდგენა და ბრალდებულის დაკითხვა. როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, დაპირისპირების ჩატარებას მიმართავენ მაშინ, როცა საქმეზე დაკითხულ პირთა ჩვენებებში არსებობს არსებითი ხასიათის წინააღმდეგობა და მისი ახსნისათვის საჭიროა მათი ურთიერთდაპირისპირება. ამ კატეგორიის საქმეებზე უფრო ხშირად მიმართავენ მოწმის, დაზარალებულისა და ბრალდებულის ურთიერთდაპირისპირებას მათ ჩვენებებში არსებულ წინააღმდეგობათა ასახვას ნელად.

ამოსაცნობად წარდგენას ატარებენ მაშინ, როცა დანაშაულში მხილებული მოხელე თანამდებობის პირის დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენაზე მიუთითებს დანაშაულებრივი შემთხვევის უშუალო მნახველი გარეშე პირი და მიუთითებს იმ მოხელე თანამდებობის პირისათვის დამახასიათებელ ნიშნებზე, რომლითაც მას შეუძლია ამოცნობა.

ბრალდებულის დაკითხვა, ისევე როგორც სხვა, ნებისმიერი დანაშაულის გამოძიებისას, ამ კატეგორიის საქმეებზეც ერთ-ერთი რთული საგამოძიებო მოქმედებაა, რომელიც გამოძიებლისაგან მოითხოვს განსაკუთრებულ მომზადებას, საქმის მასალების სრულ შესწავლას, დაკითხვის საგნის განსაზღვრას, საქმეზე შეკრებილი მტკიცებულების მომარჯვებას და, საჭიროების შემთხვევაში, დაკითხვის პროცესში მათი წარდგენის ტაქტიკის შერჩევას შექმნილი რთული საგამოძიებო სიტუაციის გათვალისწინებით. ამ მოქმედების მოსამზადებელ ეტაპზე გამოძიებელმა გარკვეული მუშაობა უნდა ჩაატაროს აგრეთვე დასაკითხ ბრალდებულთან სწორი ფსიქოლოგიური კონტაქტის დასამყარებლად განსაკუთრებით მაშინ, როცა იგი მის დაკითხვას ახდენს განმეორებით ან დამატებითი სახით.

გამოსაძიებელ საქმეზე ჩატარებულ ზემოაღნიშნულ საგამოძიებო მოქმედებათა ეფექტურობა ბევრადაა დამოკიდებული გამოძიებლის მომზადებულობაზე, მის პროფესიონალურ ოსტატობაზე, კრიმინალისტური მეცნიერებაში შემუშავებული ტაქტიკური ხერხებისა და სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებების სწორ, თანმიმდევრულ შერჩევა-გამოყენებაზე გამოძიების ყველა ეტაპზე შექმნილი მარტივი და რთული საგამოძიებო სიტუაციების გათვალისწინებით, მიღებულ მტკიცებულებათა სწორ ანალიზსა და შეფასებაზე.

ვ) *ექსპერტიზის დანიშვნა*. ზემოთ განხილული საგამოძიებო მოქმედებების გარდა, ამ კატეგორიის სამოხელეო დანაშაულთა გამოძიების პროცესში წამოჭრილი ისეთი საკითხების გასარკვევად, რომელთა დადგენისათვის საჭიროა ამა თუ იმ დარგის სპეციალური ცოდნის გამოყენება, შეიძლება დანიშნოს სხვადასხვა სახის ექსპერტიზა.

როგორც საგამოძიებო პრაქტიკა გვიჩვენებს, ამ კატეგორიის საქმეების გამოძიების პროცესში უმეტესწილად საჭირო ხდება დოკუმენტების კრიმინალისტური ექსპერტიზის დანიშვნა და ჩატარება, რადგან მოხელე თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგო ქმედების ხასიათი და არსი უფრო ხშირად აისახება დოკუმენტებში ცვლილებების შეტანის ან გაყალბების სახით.

მთელ რიგ შემთხვევებში, შეიძლება აუცილებელი გახდეს აგრეთვე საბუღალტრო, სასაქონლო, სამედიცინო, ვეტერინარული, ეკონომიკური, ტექნოლოგიური, ქიმიური და სხვა ზოგიერთი კრიმინალისტური სახის ექსპერტიზების დანიშვნა და ჩატარება.

ფორმალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულის გასსნის მეთოდისკა

§1. მექრთამეობისა და კორუფციის ცნების პრობლემა სისხლის სამართლის თეორიასა და საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკაში

ფორმალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულს, როგორც აღვნიშნეთ, მიეკუთვნება მექრთამეობა (ქრთამის აღება და ქრთამის მიცემა), კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება და სამსახურებრივი სიყალბე. სისხლის სამართლის თეორიასა და საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკაში ამ მიმართებით გარკვეული გაუგებრობაა კორუფციის ცნების, არსისა და ადგილის შესახებ. ამიტომ მექრთამეობის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისა და მისი იურიდიული შემადგენლობის საკითხების განხილვა-გადმოცემისას საჭიროა რამდენიმე სიტყვით შევჩერდეთ უკანასკნელ წლებში ჩვენს ქვეყანაში განსაკუთრებული ძალისხმევით გავრცელებულ კორუფციის ცნებისა და არსის ზოგადპრობლემატიურ საკითხებზე და გარკვეული პარალელი გავავლოთ გენეტიკურად დაკავშირებულ ამ ორ – მექრთამეობისა და კორუფციის საკითხებზე.

მატერიალური შემადგენლობის მქონე ზემოთ განხილული საერთო სამოხელეო დანაშაულებისაგან განსხვავებით, მექრთამეობის (კორუფციის), კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღებისა და სამსახურებრივი სიყალბის იურიდიული შემადგენლობისათვის აუცილებელი არაა, რომ მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ ჩადენილი ასეთი ქმედებით სახელმწიფოს ან საზოგადოებრივი ინტერესების ან ცალკეულ მოქალაქეთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დარღვევით დადგეს არსებითი მნიშვნელობის მქონე მავნე შედეგი, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.

პირი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მისაცემად საკმარისია მხოლოდ ის, რომ მოხელე თანამდებობის პირის მიერ შესრულებულ იქნა კანონში აღწერილი დანაშაულებრივი ქმედება. კერძოდ, მოხელე

თანამდებობის პირის მიერ ქრთამის აღება, ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ თავის სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით რაიმე ქმედების შესრულების ან შეუსრულებლობისათვის, ან მის მიერ სამსახურებრივი სიყალბის ჩადენა ანგარებით ან სხვა პირადი მოტივით.

აღრე მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსისაგან განსხვავებით, ახალი სსკ-ით მექრთამეობად მიჩნეულია მხოლოდ ქრთამის აღება (338-ე მუხ.) და ქრთამის მიცემა (339-ე მუხ.). ქრთამის აღებად ითვლება მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ქრთამის აღება ფულის, ფასიანი ქაღალდის, სხვა ქონების ან ქონებრივი სარგებლის სახით, ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ ამა თუ იმ მოქმედების შესრულებისა ან შეუსრულებლობისათვის, რომელიც მოხელეს ან მასთან გათანაბრებულ პირს უნდა შეესრულებინა ან შეეძლო შეესრულებინა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, ან თუ მის თანამდებობრივ ავტორიტეტს შეეძლო ხელი შეეწყო ამგვარი მოქმედებისათვის, აგრეთვე მის მიერ სამსახურებრივი მფარველობის განხორციელება.

მაშასადამე, მექრთამეობის ცნება მოიცავს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულ ორი სახის მჭიდროდ დაკავშირებულ ერთიან დანაშაულს: ქრთამის აღებასა და ქრთამის მიცემას. აქედან ქრთამის აღების სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ გარკვეული უფლება-მოვალეობით აღჭურვილი მოხელე ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირი.

საზოგადოებრივ-ეკონომიკური ფორმაციის შეცვლამ და მისმა შესაბამისმა საკანონმდებლო ცვლილებამ, როცა სისხლის სამართლის კოდექსმა უარი თქვა თანამდებობრივი ანუ სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტის განმარტებაზე, საკმაოდ გაართულა მექრთამეობის სუბიექტის საკითხის დადგენა, ამიტომ იმის გასარკვევად, ქრთამის ამღები პირი არის თუ არა თანამდებობის პირი და იგი შეიძლება თუ არა მიცემულ იქნეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში ქრთამის აღებისათვის, საჭიროა მივმართოთ და ვიხელმძღვანელოთ საქართველოს კანონით „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“, რომლის პირველ მუხლში მოცემულია თანამდებობის პირის ცნება; აგრეთვე კანონს „საჯარო სამსახურის შესახებ“, რომლის მე-15 და მე-16 მუხლები აწესებს დიფერენცირებულ მიდგო-

მას სახელმწიფო მოხელედ და ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელედ მისაღებ პირთა ასაკობრივ ცენზს 21 და 18 წელს, რაც, ჩვენი აზრით, გარკვეულ გაუგებრობას იწვევს ამ ბოროტების წინააღმდეგ ბრძოლის მიმართულებაში.

ქრთამის მიცემის სუბიექტი შეიძლება იყოს როგორც კერძო, ისე მოხელე თანამდებობის პირი. სუბიექტური მხრივ ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით. ობიექტური მხრივ მექრთამეობა შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით ან პასიური მოქმედებით.

მექრთამეობა დამთავრებულად ითვლება მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ქრთამის საგნის აღების მომენტიდან. მაგრამ, ვფიქრობთ, უკეთესი იქნებოდა თუ ეს დრო განისაზღვრებოდა 48 საათით, რათა ქრთამის ამღებ თანამდებობის პირს მიეცეს საშუალება ქრთამის საგნის უკან დაბრუნებისათვის ან სახელმწიფო ხაზინაში შესატანად, თუკი იგი ნებაყოფლობით უარს იტყოდა ქრთამის აღებაზე.

კრიმინალისტიკური თვალსაზრისით საჭიროა ვიცოდეთ, რომ მექრთამეობა შეიძლება იყოს მარტივი და რთული სახის. მარტივს მიეკუთვნება მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ ქრთამის აღება ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ ისეთი მოქმედების შესრულების ან შეუსრულებლობისათვის, რომელიც მას, როგორც მოხელე თანამდებობის პირს, უნდა შეესრულებინა ან შეეძლო შეესრულებინა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით.

მაგრამ აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ კანონმდებელი მარტოოდენ ამით არ კმაყოფილდება და კიდევ უფრო გააფართოვა ქრთამის აღების შესაძლო წრე და ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ ქმედებას (მოქმედებას ან უმოქმედობას) გაუთანაბრა მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ისეთი გარემოებაც, როდესაც მან თავისი ავტორიტეტის გამოყენებით ან სამსახურებრივი მფარველობით ხელი შეუწყო ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ რაიმე სახის მოქმედების ან უმოქმედობის განხორციელებას და აიღო ქრთამი. რაც, ჩვენი აზრით, არასწორია.

იურიდიულ ლიტერატურაში ადრეც არსებობდა აზრი ქრთამის აღების ცნებაში შეგვეტანა თანამდებობის პირის მიერ დაინტერესებული პირის სასარგებლოდ თავისი ავტორიტეტის გამოყენება და თუ იგი რაიმე ქმედების შესრულებისათვის გამოიყენებდა თავის სამსახურებრივ ავტორიტეტს და მიიღებდა მატერიალურ გამორჩენას, განგევხ-

ილა, როგორც მექრთამეობა – ქრთამის აღება, მაგრამ იგი მართებულად ვერ იქნა აყვანილი საკანონმდებლო რანგში, თუნდაც იმიტომ, რომ იგი, ჯერ ერთი, სცილდება მოხელე თანამდებობის პირის სამსახურებრივ ფუნქციებს და, მეორეც, თუ მოხელე თანამდებობის პირი რაიმე მატერიალური გამორჩენის მიღების მიზნით, თავისი სამსახურებრივი ავტორიტეტის გამოყენებით, რაც დანტერესებული პირის სასარგებლოდ რაიმე მოქმედების ან უმოქმედობის შესრულებისათვის ხელის შეწყობაში ან მისთვის უკანონო სამსახურებრივ მფრაველობაში გამოიხატა და მას მოჰყვა სხვა ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევა, თავისი იურიდიული შემადგენლობით იგი სხვა არა არის რა, თუ არა მოხელე თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება. თუ მოხელე თანამდებობის პირის ასეთ ქმედებას არ მოჰყვა ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევა და არც სხვა მძიმე შედეგი, მაშინ მოხელე თანამდებობის პირის ასეთ სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედება შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც დისციპლინური გადაცდომა და არა როგორც სისხლისსამართლებრივი დასჯადი სამოხელეო დანაშაული. ამიტომ მიგვაჩნია, რომ ქრთამის აღების ზემოაღნიშნულ მუხლში ამ გარემოებაზე მითითება არასწორია და ამ მიმართებით საჭიროა მასში შეტანილ იქნეს ცვლილება.

მართივი სახის მექრთამეობას – ქრთამის მიცემას მიეკუთვნება მოხელისათვის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირისათვის ქრთამის მიცემა. რთული სახის მექრთამეობას – ქრთამის აღებას ადგილი აქვს მაშინ, როცა იგი ჩადენილია ისეთ დამამძიმებელ გარემოებებში, როგორიცაა ქრთამის აღება სახელმწიფო პოლიტიკური თანამდებობის მქონე პირის მიერ, ან როცა ქრთამი აღებულია დიდი ოდენობით, ან როცა იგი ჩადენილია წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ.

მექრთამეობის განსაკუთრებით დამამძიმებელ გარემოებად კი მიჩნეულია ისეთი ქრთამის აღება, როცა იგი ჩადენილია მექრთამეობისათვის მსჯავრდებული პირის მიერ, ან როცა იგი ჩადენილია არაერთგზის, ან გამოძალვით, ან ორგანიზებული ჯგუფის მიერ, ან განსაკუთრებით დიდი ოდენობით.

სსკ 338-ე მუხლის შენიშვნის თანახმად, დიდი ოდენობით ქრთამის აღებად ითვლება ფულის, ფასიანი ქაღალდის, სხვა ქონების ან ქონებრივი სარგებლის სახით აღებული თანხა ათი ათასი ლარის ზევით, ხოლო განსაკუთრებით დიდი ოდენობის ქრთამად ითვლება ქრთამის მიცემა-აღება ოცდაათი ათასი ლარის ზევით.

ქრთამის აღების დამამძიმებელ გარემოებად მექრთამეობისათვის მსჯავრდებული პირის მოხსენიება, ჩვენი აზრით, თავისთავად არასწორია, რადგან თუ პირი ქრთამის აღებისათვის უკვე მსჯავრდებულია, იგი არ შეიძლება იმავდროულად იყოს მოხელე თანამდებობის პირი. თუ კანონმდებელს მხედველობაში ჰყავს ისეთი პირი, რომელიც ადრე მსჯავრდებული იყო ქრთამის აღებისათვის ან საერთოდ მექრთამეობისათვის და სასჯელის მოხდის შემდეგ იგი კვლავ დაბრუნდა სამოხელეო სამსახურში და აიღო ქრთამი, მაშინ უმჯობესია მიეთითოს მექრთამეობისათვის ადრე მსჯავრდებულ პირზე და არა ისე, როგორც ეს სსკ 338-ე მუხლის მესამე ნაწილის „ა“ პუნქტშია მოხსენიებული.

ქრთამის მიცემის მაკვალიფიცირებელ გარემოებად მიჩნეულია ქრთამის მიცემა მოხელე თანამდებობის პირისათვის უკანონო ქმედების ჩასადენად.

ისევე როგორც ზემოთ განხილული საერთო სახის სამოხელეო დანაშაული, მექრთამეობაც ხელყოფს სახელმწიფოსა და საზოგადოებრივი აპარატის სწორ, ნორმალურ საქმიანობას და ძირს უთხრის მის ძლიერებას, ღირსებასა და ავტორიტეტს, მის საშინაო და საგარეო ფუნქციების განხორციელებას, სახელმწიფო პოლიტიკის, კანონიერების დაცვასა და კანონების ცხოვრებაში სწორად გატარებას. უფრო მეტიც, მექრთამეობის (კორუფციის) პირობებში საერთოდ არ შეიძლება ლაპარაკი პოლიტიკასა და კანონიერებაზე. ნებისმიერი კანონი, მექრთამეობის (კორუფციის) პირობებში, უბრალო ფარატიან ნორმატიულ აქტად იქცევა და ვერავითარ პრაქტიკულ გამოყენებას ვერ მოიპოვებს. სწორედ ამიტომ მექრთამეობასთან ბრძოლა ყველა პროგრესულ საზოგადოებაში სახელმწიფოს მიერ ყოველთვის წინა პლანზე იყო წამოწეული.

მექრთამეობასთან ბრძოლის ფრაგმენტები გარკვეულად ასახული იყო ქართულ სამართლის ძეგლებშიც და თვით შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანშიც“. უფრო მეტიც, ადრინდელი და შუა საუკუნეების ქართულ სამართლის ძეგლებში იგი საკამოდ დახეწილი სახითაა წარმოდგენილი. მაგალითად, აღბულა ათაბაგ-სპასალარის სა-

მართლის წიგნში (XIVს.) და ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნში, როგორც პროფესორი გ. ნადარეშილი გადმოგვცემს (იხ. 2000წ. 8 აგვისტოს გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“), ქრთამი გაგებული იყო ორმაგი მნიშვნელობით – ქრთამის აღება კანონიერი და უკანონო მოქმედების შესრულებისათვის. ქრთამის აღებაში მხილებული მოსამართლე სასტიკად იკიცხებოდა და მას აღუდებულ წყალში ხელებს აყოფინებდნენ. ხშირად გამოიყენებოდა აგრეთვე ძველი რომის სამართლის პრაქტიკა მოსამართლეთა სიკვდილით დასჯის შესახებ.

მექრთამეობასთან ბრძოლის გარდუვალობა დღის წესრიგში იდგა თვით ოქტომბრის რევოლუციის გამარჯვებისთანავე და იგი იმ დროისთვის სახელმწიფოს წინაშე სამ უმთავრეს მტერთა შორის ერთერთ მნიშვნელოვან პრობლემად იყო მიჩნეული და მასთან საბრძოლველად პერიოდულად ეწყობოდა დიდი „ჯვაროსნული ლაშქრობა“.

მექრთამეობის ცნების პარალელურად XX საუკუნის მიწურულში და XXI საუკუნის დასაწყისში აღმოცენდა მექრთამეობის ნაირსახეობა, სიტყვა კორუფციის სახით და იგი უადრესად პოპულარული გახდა. მაგრამ აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ კორუფციის ცნება იმ გაგებით, რა სახითაც დღესაა, ასე მრავალსახოვნად კანონმდებლობასა და იურიდიულ ლიტერატურაში არასოდეს არ ყოფილა გაგებული.

სიტყვა „კორუფცია“ მომდინარეობს ლათინურიდან და ნიშნავს მოსყიდვას. ამის შესაბამისად მასში ყოველთვის იგულისხმებოდა მექრთამეობა – თანამდებობის პირთა მოსყიდვა (მოქრთამვა). მაგრამ ამჟამად ქართულ სიტყვიერებაში, ქართულ ლიტერატურასა და აზროვნებაში მან კიდევ უფრო დიდი და ფართო დატვირთვა მიიღო. ამასთან, კორუფციამ იმდენად პოპულარული და იმდენად დიდი და მნიშვნელოვანი ადგილი დაიკავა ქართულ აზროვნებაში, რომ თითქმის ყოველი მოქალაქე, სახელმწიფო მოხელე და პოლიტიკოსი, საკუთარი თავის წამოჩინების მიზნით, ყოველ წინადადებასა თუ არა ყოველ მესამე წინადადებაში მაინც მოიაზრებს და ხმამაღლა აცხადებს „კორუფციის“ წინააღმდეგ ბრძოლას ან თანამდებობის პირების „კორუმპირებულ“ პირებად შერაცხვას და სხვ.

უფრო მეტიც, იუმორის გარეშე შეიძლება ითქვას, რომ სიტყვა „კორუფცია“ თავისი ჟღერადობით იმდენად პოპულარული და მომხიბლავი აღმოჩნდა, რომ ადრე გავრცელებული სახელების „ემელისის“, „მელოსის“, „მელორის“, „გასტრონომისა“ და სხვათა მსგავსად ზო-

გიერთი დედა თავის ახალშობილ შვილსაც სახელად ან ზედმეტ სახელად „კორუფციას“ არქმევს.

სიტყვა „კორუფციამ“ იურიდიული თვალთახედვითაც იმდენად ფართო დატვირთვა მიიღო, რომ ფაქტობრივად შთანთქა ყველა სახის ანგარე-ბითი დანაშაული (სხვისი ქონების გატაცება თავისი განშტოებული მრავალმხრივი ხერხებით, მექრთამეობა, სამსახურებრივი მდგომარე-ობის ბოროტად გამოყენება და სხვ.), რის გამოც მან საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ცალკე დამოუკიდებელი სახ-ის დანაშაულებრივ ქმედებად თავისი ასახვა ვერ მოიპოვა და იგი მხოლოდ ზოგადად მოიაზრება ცალკეულ საკანონმდებლო აქტებში.

მაგალითად, კანონის, — „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსე-ბლობისა და კორუფციის შესახებ“, მესამე მუხლში „კორუფცია“ გან-მარტებულია, როგორც „თანამდებობის პირის მიერ თანამდებობის ან მასთან დაკავშირებული შესაძლებლობების გამოყენება კანონით აკრძა-ლული ქონებრივი ან სხვა სიკეთის მიღების მიზნით, აგრეთვე მისთვის ამ სიკეთის გადაცემა ან მის მიღებასა და დაკანონებაში ხელის შეწყობა“.

კორუფციის ცნება ასევე არასრულყოფილად და ზოგადი სახით ჩამოყალიბდა ანტიკორუფციულ პროგრამაშიც, სადაც იგი პირადი გამორ-ჩენის მიზნით საჯარო ხელისუფლების ბოროტად გამოყენების ტიპურ გამოვლინებად არის მიჩნეული. მექრთამეობა, საჯარო სამსახურის არადანიშნულებისამებრ გამოყენება კერძო ინტერესებში, ინტერესთა კონფლიქტი და სხვ., რითაც იგი დანაშაულთა ფართო სპექტრში ქრება და მისი ავტორნი მას ელიტურ და მასობრივ კორუფციად ყოფენ.

კორუფციის ასეთ ფართო, ყოვლისმომცველ ცნებად მიჩნევის გამო ზოგიერთი მეცნიერ-იურისტიც მექრთამეობას კორუფციის ნაირსახეო-ბად მიიჩნევს, რაც, ჩვენი აზრით, გარკვეულ შეკამათებას იწვევს. რადგან, თუ კორუფციის ცნებას ასეთი ფართო გაგებით განვიხილავთ, მაშინ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებუ-ლი ყველა სახის დანაშაული უნდა დაიყოს ორ ჯგუფად: კორუფცი-ულ (რომელშიც უნდა მოვიაზროთ ყველა ანგარებითი სახის დანაშაუ-ლი) და არაკორუფციული სახის (სხვა მოტივაციით ჩადენილი) დან-აშაულებრივ ქმედებად. და, ამით უარი უნდა ვთქვათ სისხლის სა-მართლის თეორიასა და კანონმდებლობაში საყოველთაოდ მიღებულ დანაშაულთა თანამედროვე კლასიფიკაციაზე, რაც არასწორი და გაუმართლებელი იქნება.

კორუფციის (მექრთამეობის) ასეთ ფართო გაგებას ის უარყოფითი მხარეც აქვს, რომ იგი ამ დანაშაულისათვის მსჯავრდებულ პირთა რაოდენობის ხელოვნური გაზრდისაკენაც გვიბიძგებს. ამითაა გამოწვეული ის ერთგვარი გაუგებრობაც, როცა მსჯავრდებულთა საერთო მასიდან ყოველი მეხუთე თუ არა, ყოველი მეათე მაინც ოფიციალურად მსჯავრდებულად ითვლება კორუფციული დანაშაულისათვის. ამასთან, ბუნებრივად იბადება კითხვა: თუ იგი ყველა ეკონომიკური და სამოხელეო დანაშაულის მომცველია, მაშინ რაღად გვინდა სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ეკონომიკური და სამოხელეო დანაშაულის ამსახველი ესოდენ მრავალრიცხოვანი (სსკ 177-221-ე, 332-342-ე და სხვ.) მუხლების არსებობა? კერძოდ, სისხლის სამართლის კოდექსში ისეთი უაღრესად მოქნილი და ყოვლისმომცველი დამოუკიდებელი სახის დანაშაულებრივი ქმედებები, როგორიცაა: სამსახურებრივი უფლება- მოსილების ბოროტად გამოყენება (332-ე მუხ.), სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება (333-ე მუხ.), გადასახადისათვის თავის არიდება (218-ე მუხ.), უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება (220-ე მუხ.), კომერციული მოსყიდვა (221-ე მუხ.), მექრთამეობა (338-339-ე მუხ.), კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება (340-ე მუხ.), სამსახურებრივი სიყალბე (341-ე მუხ.), სამსახურებრივი გულგრილობა (342-ე მუხ.), თვითნებობა (360-ე მუხ.) და სხვ.?

ზომ არ აჯობებდა კორუფციასთან ბრძოლის ამ ლოგიკური აზროვნების ზოგადი მსჯელობიდან კერძოობისაკენ გადავსულიყავით და კორუფცია თავისი დანიშნულებისამებრ, სსკ 203-ე მუხლის (პროფესიული სპორტული შეჯიბრის ანდა კომერციულ-სანახაობითი კონკურსის მონაწილის ან ორგანიზატორის მოსყიდვა) მსგავსად, სისხლის სამართლის კოდექსში ცალკე დამოუკიდებელი სახის დანაშაულად გაგვეთვალისწინებინა „მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მოსყიდვის სახით“, ან იგი მოგვეხსენებინა ჩვენი სახელმწიფოსა და საზოგადოების უბოროტესი დანაშაულის – მექრთამეობის ერთ-ერთ დამამძიმებელ გარემოებად და მთელი აქცენტი გადაგვეტანა ამ უაღრესად საშიშ დანაშაულთან ბრძოლის პრობლემებზე და ამით ყველასათვის თავისი საკუთარი სახელი დაგვბრუნებინა? მით უმეტეს, რომ „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ კანონის მესამე მუხლში მოცემუ-

ლი კორუფციის განმარტება აბსოლუტურად არ ეწინააღმდეგება სსკ 338-ე მუხლში მოცემულ მექრთამეობის ცნებას და მასში მექრთამეობის თითქმის ყველა ნიშანია მოხსენიებული და, შეიძლება ითქვას, კორუფციის ამგვარ განმარტებას მთლიანად მოიცავს მექრთამეობის ცნება. ამიტომ იგი შეიძლება მექრთამეობის ერთ-ერთ დამამძიმებელ გარემოებად იქნეს მიჩნეული და აისახოს მექრთამეობის მუხლში როგორც მისი ერთ-ერთი მაკვალიფიცირებელი გარემოება თანამდებობის პირის მოსყიდვის სახით.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მთელი რიგი ქვეყნების სისხლის სამართლის კანონმდებლობით თანამდებობის პირთა მოსყიდვა არა მარტო ცალკეული დანაშაულებრივი ქმედების სახითაა რეგლამენტირებული, არამედ ცალკე დასჯად ქმედებადაცაა აღიარებული თვით თანამდებობის პირთა მოსყიდვის წაქეზბაც. ამგვარი სახის დანაშაულებრივი ქმედებების ერთ ჯგუფში მოთავსება და მის კორუფციულ დანაშაულად მონათვლა შეიძლება გამართლებულად ჩაითვალოს, რადგან აქ ყველა მათგანი ამა თუ იმ სახით მიმართულია გარკვეულ თანამდებობის პირთა მოსყიდვისაკენ. მაგრამ სხვა ყველა ქონებრივი სახისა და თანამდებობრივი დანაშაულის კორუფციულ დანაშაულად მოხსენიება გაუმართლებელია.

ჩემთვის ცნობილია, რომ არც ერთ ქვეყანაში და მათ შორის საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაშიც არც ერთი დანაშაულებრივი ქმედება არაა მოხსენიებული კორუფციის სახელწოდებით. ასე, მაგალითად, მიუხედავად იმისა, რომ იტალიის სისხლის სამართლის კანონმდებლობით საკმაოდ დეტალურადაა რეგლამენტირებული სხვადასხვა თანამდებობის პირთა მოსყიდვისა და ამ ქმედების წაქეზების დასჯადობაც, მაგრამ აქაც კორუფციის სახით არც ერთი დანაშაულებრივი ქმედება არაა მოხსენიებული. კერძოდ, იტალიის სსკ 322-ე მუხლით დადგენილია არა მარტო მოსყიდვის სახით ქრთამის აღების პასუხისმგებლობა, არამედ მოსყიდვის წამქეზებლობაც. სახელდობრ, იგი ერთიმეორისგან ასხვავებს და სხვადასხვა სახის სასჯელებს აწესებს პირის ისეთ ქმედებაზე, როცა იგი თანამდებობის პირს სთავაზობს ან ჰპირდება ფულს ან სხვა რაიმე გამორჩენის მიღებას და უბიძგებს, რომ ჩაიღინოს თავის სამსახურებრივ კომპეტენციაში შემაჯალი მოქმედება და, თუ მისი ასეთი წინადადება მიღებულ არ იქნა, ასეთი ქმედებისათვის პირს სსკ 318-ე

მუხლის პირველი ნაწილით შეიძლება შეეფარდოს თავისუფლების აღკვეთა 6 თვიდან სამ წლამდე.

სსკ 319-ე მუხლით კი დადგენილია იმ წამქეზებელი პირის პასუხისმგებლობა, რომელმაც უბიძგა თანამდებობის პირს გადამდგარიყო ან არ შეესრულებინა მის კონპეტენციაში შემავალი ესა თუ ის მოქმედება და, თუ ეს წინადადება მისგან მიღებულ არ იქნა, ასეთი ქმედებისათვის პირს შეიძლება შეეფარდოს თავისუფლების აღკვეთა ორიდან ხუთ წლამდე ვადით.

ამავე სახელმწიფოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობით ზემოაღნიშნული ორივე სახის წამქეზებლობა დამთავრებულად ითვლება იმ მომენტიდან, როცა პირმა თანამდებობის პირს შესთავაზა ან შეჰპირდა ფულის ან სხვა რაიმე სახის უკანონო გასამრჯელოს გადაცემას.

დიდი ბრიტანეთის სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ერთმანეთისაგან ასხვავებს სახვადსხვა მიზნებისათვის ჩადენილ მოსყიდვას. კერძოდ, იგი ცალკე დანაშაულებრივ ქმედებად განიხილავს მოსამართლისა და სასამართლოს ჩინოვნიკის მოსყიდვას, საპატიო ჯილდოს მისაღებად თანამდებობის პირის მოსყიდვას, პარლამენტის არჩევნების ჩატარებისას სახალხო წარმომადგენლების მოსყიდვასა და სხვ.

აშშ-ში მექრთამეობისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა დადგენილია აშშ კანონთა კრებულის მე-18 განყოფილების მეორე თავის 201-ე პარაგრაფით. მაგრამ აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ აშშ-ის ზოგიერთ შტატს თავისი სისხლის სამართლის კოდექსი აქვს. მაგალითად, ნიუ-იორკის შტატს, კალიფორნიის შტატს, პენსილვანიის შტატს და სხვ. თავიანთი სისხლის სამართლის კოდექსები აქვთ და მათში მექრთამეობა სულ სხვანაირადაა გაგებული.

საფრანგეთის სისხლის სამართლის კანონმდებლობით მექრთამეობა მოწესრიგებულია სსკ 432¹⁰ – 432¹²-ე მუხლებით. კერძოდ, იქ მექრთამეობის ცალკე სახედაა მიჩნეული თანამდებობის პირის მიერ ფულის აკრეფა (სსკ 432¹⁰-ე მუხ.); პასიური მექრთამეობა (სსკ 432¹¹-ე მუხ.) და პროცენტების უკანონოდ მიღება (სსკ 432¹²-ე მუხ.). ამასთან, იგი ერთი-მეორისგან ასხვავებს ე.წ. პასიურ (ქრთამის აღება) და აქტიურ (ქრთამის მიცემა) მექრთამეობას. აქედან დიდი თანამდებობის პირები ძირითადად ისჯებიან „პასიური“ ფორმის მექრთამეობისათვის, რომელიც ითვალისწინებს ათ წლამდე პატიმრობას და ერთ მილიონ ფრანკ ჯარიმას. საინტერესოა ისიც, რომ საფრანგეთის კანონმდებლო-

ბით აქტიური მექრთამეობა (ქრთამის მიცემა) მოთავსებულია არა სსკ მეორე „თანამდებობრივი დანაშაულის“ თავში, არამედ სსკ მესამე თავში „კერძო პირების მიერ სახელმწიფო დაწესებულებების წინააღმდეგ ხელყოფის შესახებ“ და იგი გათვალისწინებულია სსკ 433¹-ე და 433²-ე მუხლებით, რადგან ამ დანაშაულის სუბიექტებად მიჩნეული არიან არათანამდებობის პირები.

რეკლუციაზე რუსეთის სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში თანამდებობრივი დანაშაულის ცალკეული სახეები ასახული იყო 500-ზე მეტ მუხლში. აქედან მარტო მექრთამეობას ეხებოდა 20-ზე მეტი მუხლი. მაგრამ აქაც, კორუფცია, როგორც ცალკე დამოუკიდებელი სახის დანაშაულებრივი ქმედება, საერთოდ არ ყოფილა მოხსენიებული.

რაც შეეხება გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსს, რომლის-განაც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსს ბევრი რამ აქვს ნასესხები, მექრთამეობად მიჩნეულია მხოლოდ ქრთამის აღება და ქრთამის მიცემა. ამასთან, აქ პასუხისმგებლობისათვის გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს იმას, ქრთამის მიცემა ხდება თანამდებობის პირის მიერ თავის სამსახურებრივ მოვალეობაში შემავალი კანონიერი თუ უკანონო ქმედების ჩადენისათვის.

ქრთამის აღებისათვის პასუხისმგებლობის ზემოაღნიშნული გერმანული მოდელისაგან განსხვავებით, საქართველოს სსკ 338-ე მუხლით პასუხისმგებლობა ქრთამის აღებისათვის დადგება მაშინ, როცა სახელმწიფო მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი ქრთამის აღებით ქრთამის მიმცემის ინტერესებისათვის თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის ან თანამდებობრივი ავტორიტეტის გამოყენებით აღწევს რაიმე სახის მოქმედების (ან უმოქმედობის) შესრულებას ან, როცა იგი ქრთამის მიმცემს უწევს სამსახურებრივ მფარველობას.

მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ქრთამის აღების შესაძლებლობა კიდევ უფრო ფართოდ იქნა გაგებული და იგი გასცდა ქრთამის ამღები თანამდებობის პირის სამსახურებრივი მოქმედების სფეროს, როცა ქრთამის აღებად იქნა აღიარებული მოხელის მიერ თავისი ავტორიტეტის გამოყენებით მატერიალური გამორჩენის (ქრთამის აღების) მიღება, ქრთამის მიმცემის ინტერესებისათვის რაიმე სახის ქმედების ჩადენაში ან სამსახურებრივი მფარველობისათვის, რაც, ჩვენი აზრით, არასწორია და ასევე გარკვეულ შეკამათებას იწვევს.

§2. ფორმალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულის კრიმინალისტიკური დახასიათება

ფორმალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულად მიჩნეულია მექრთამეობა, სამსახურებრივი სიყალბე და კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება. განვიხილოთ თითოეული მათგანი ცალკეულად.

ა) *მექრთამეობისა და სამსახურებრივი სიყალბის კრიმინალისტიკური დახასიათება.* მექრთამეობის (კორუფციის) იურიდიული შემადგენლობისა და ამ უაღრესად საშიში დანაშაულისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ზემოაღნიშნული საკითხების გარკვევა და ამ გარემოებათა ცოდნა საჭირო და აუცილებელია იმიტაც, რომ გამოძიების პროცესში თითოეული მათგანის დადგენა გარკვეული თავისებურებებით ხასიათდება. ამიტომ აქ ცალკე გვინდა განვიხილოთ ამ კატეგორიის საქმეების კრიმინალისტიკური დახასიათების, როგორც გამოძიების სწორად წარმართვის ერთ-ერთი საუკეთესო საშუალების, საკითხები.

მექრთამეობისა (კორუფციის) და სამსახურებრივი სიყალბის ჩადენის მექანიზმის ახსნას არა მარტო ამ კატეგორიის დანაშაულთა შემადგენლობის ობიექტური მხარის სწორად გაგებისათვის აქვს მნიშვნელობა, არამედ ამ დანაშაულთა გამოძიების სწორად წარმართვისათვისაც. ამ უკანასკნელის თვალსაზრისით ამგვარ დანაშაულთა ჩადენის მექანიზმი, თავისი სპეციფიკურობის გათვალისწინებით, შეიძლება რამდენიმე მიმართებით იქნეს შესწავლილი და გაანალიზებული. კერძოდ, ქრთამის მიცემა-აღება მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ კანონიერი ან უკანონო მოქმედების შესრულებაში, ქრთამის მიცემა-აღება მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ქრთამის მიმცემი პირის სასარგებლოდ გარკვეული მოქმედების ან უმოქმედობის შესრულებამდე ან მისი შესრულების შემდეგ; ქრთამის მიცემა-აღება პირადად, ქრთამის მიცემა-აღება მასში მონაწილე დამხმარე შუამავლის ან ახლობელი ნათესავების, ან ნაცნობ-მგობრების მეშვეობით; ქრთამის მიცემა-აღება მოხელე თანამდებობის პირთა ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებით.

მექრთამეობის შენიღბული ფორმებიდან აღსანიშნავია: ქრთამის მიცემა-აღება სესხის სახით, ვალის პატივით, მოხელე თანამდებობის პირთან რაიმე სახის აზარტულ თამაშში ფულის ან სხვა რაიმე მატერიალური ღირებულების მქონე საგნის განგებ წაგებით, ძვირფასი საგნის შეღარ-

ებით ნაკლები ღირებულების მქონე ნივთში გადაცვლით, „მალარიჩის“, „ჩუქების“, ხელშეკრულებით დადებულ ფიქტობრივად შესრულებულ სამუშაოში მოხელე თანამდებობის პირისათვის გასამრჯელოს, ხელფასის, ჯილდოს ან პრემიის სახით ფულის გაცემით ან დასაჩუქრებით. გარდა ამისა, ქრთამის მიცემა-აღება შეიძლება ატარებდეს როგორც დროებით ან ერთჯერად სახეს, ისე სისტემატურ ხასიათს. იგი შეიძლება ჩადენილ იქნეს აგრეთვე დოკუმენტების გაყალბებით და სხვ.

უკანასკნელ პერიოდში გახშირდა აგრეთვე ქრთამის მიცემა-აღების ისეთი ხერხები, როგორიცაა: მოხელე თანამდებობის პირებზე ან მისი ოჯახის წევრებზე, ან მის ახლობლებზე ფულის ელექტრომექანიზმებით გადარიცხვა, იქ, სადაც მათ ფულის გათუთრებაში ხელს ვერავენ შეუშლის და სხვ.

მექრთამეობის გახსნა მეტად რთულია, განსაკუთრებით მაშინ, როცა იგი ჩადენილია პირთა ჯგუფის მიერ სხვადასხვა სახის შენიღბული ფორმებით. მის გახსნას ართულებს ისიც, რომ ფარული – ნებაყოფლობითი სქესობრივი ურთიერთობის მსგავსად, ამ დანაშაულის კვალის დაფარვით, უმეტეს შემთხვევაში, დაინტერესებულია მასში მონაწილე ყველა პირი (ქრთამის მიმცემი, ქრთამის ამღები მოხელე თანამდებობის პირი და მასში მონაწილე ყველა სხვა პირი). ამიტომ მექრთამეობის გახსნის გამარტივების მიზნით კანონი ადგენს პასუხისმგებლობის გამომრიცხავ ორ მეტად მნიშვნელოვან გარემოებას, კერძოდ, იმას, რომ ქრთამის მიმცემი თავისუფლდება სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან თუ მის მიმართ ადგილი ჰქონდა ქრთამის გამოძალვას ან თუ მან ქრთამის მიცემის შესახებ ნებაყოფლობით განაცხადა სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის უფლებით აღჭურვილ ორგანოში.

ქრთამის საგანი, როგორც წესი, შეიძლება იყოს მხოლოდ მატერიალური ღირებულების მქონე ნივთები ან რაიმე ქონებრივი ხასიათის გამორჩენა, კერძოდ: ფული, პირადი და საოჯახო მომსახურების საგნები, პროდუქტები, სამშენებლო მასალა, სხვადასხვა სახის ფასიანი ქაღალდები, აქციები, პრევატიზებული ბინები, ოფისები და სხვა ძვირად ღირებული უძრავი და მოძრავი საგნები, აგრეთვე ძვირფასი ლითონები: ოქრო, ვერცხლი, ბრილიანტი, ფასიანი მომგებიანი ბილეთები, დასასვენებელი სახლის ან სანატორიუმის საგზურები, გარკვეული სანახაობების ფასიანი აბონემენტები, თვითმფრინავით, მატარებლითა და გემით მგზავრობის ბილეთები, მატერიალური ხასიათის მომსახურება:

ტანსაცმლის შეკერვა, ოთახის ან ავტომანქანის უფასოდ შეკეთება, ლიტერატურული და სამეცნიერო ნაშრომების გამოცემა, საზღვარგარეთ სასწავლებლად გაგზავნის ხარჯების გაღება, ბინის უკანონოდ მიღება და სხვ.

სამსახურებრივი სიყალბე შეიძლება ჩადენილ იქნეს მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ოფიციალურ დოკუმენტებში ან დავთრებში შეგნებულად ყალბი ცნობების ან ყალბი ჩანაწერების შეტანაში, შეგნებულად ყალბი დოკუმენტების შედგენა-გაცემაში, ოფიციალურ ან კერძო დოკუმენტებში სიყალბის გაკეთებაში, ამოშალაში ან სხვა რიცხვით მათ დათარიღებაში, თუ იგი ჩადენილია ანგარებით ან სხვა პირადი მოტივით.

ქრთამის მიცემა-აღების მესამე დამაკავშირებელი რგოლი – მექრთამეობაში შუამავლობა კანონმდებელმა გამორიცხა მექრთამეობის შემადგენლობიდან და იგი მიიჩნია თანამონაწილეობის ერთ-ერთ სახედ. ამიტომ ამასთან დაკავშირებით მაინც უნდა შევნიშნოთ, რომ ამ ქმედებას, როგორც წესი, იდენენ ანგარების მოტივით. აქედან გამონაკლისია ისეთი შემთხვევები, როცა ქრთამის მიმცემისა და ამღების მესამე დამაკავშირებელი პირი მოქმედებს ანგარების გარეშე – ნაცნობ-მეგობრული ან ნათესაური კავშირის გამო სხვა პირადი მოტივით.

ბ) კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების სისხლისსამართლებრივი და კრიმინალისტიკური დახასიათება. სისხლის სამართლის კოდექსის სამოხელეო დანაშაულთა თავში ცალკე დამოუკიდებელი სახის დანაშაულებრივ ქმედებადაა გათვალისწინებული ისეთი საერთო სახის სამოხელეო დანაშაული, როგორიცაა: მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება (სსკ 340-ე მუხ.), რომლის სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი მოხელე და მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირი. სწორედ ამიტომ ეს დანაშაული თავისი იურიდიული ბუნებით უნდა მივაკუთვნოთ საერთო სახის სამოხელეო დანაშაულთა ჯგუფს.

სსკ-ის ზემოაღნიშნული მუხლი შედგება ორი ნაწილისაგან. პირველ ნაწილში მოცემულია მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების მარტივი სახე. მეორე ნაწილი კი ითვალისწინებს მის მაკვალიფიცირებელ გარემოებას და ასეთად მიიჩნევს არაერთგზის ჩადენილ იმავე ქმედებას.

ზემოაღნიშნული მუხლის დისპოზიციაში არააფერია ნათქვამი იმის შესახებ, თუ რა უნდა ჩაითვალოს კანონით აკრძალულ საჩუქრად და

რა სახის საჩუქრის მიღება შეიძლება ჩაითვალოს მართლზომიერ ქმედებად და რა აკრძალულად. მასში არაფერია ნათქვამი აკრძალული საჩუქრის მიღების ზერხებსა და საშუალებებზე. მოცემულ საკითხებზე ამომწურავი პასუხის გაცემისა და მისი სწორი იურიდიული ანალიზის გაკეთებისათვის საჭიროა საფუძვლიანად გავეცნოთ 1997 წლის 17 ოქტომბრის კანონს „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“, რომელსაც ემყარება სისხლის სამართლის კოდექსის ზემოაღნიშნული მუხლი და რომელშიც საკმაოდ ამომწურავადაა გადმოცემული მისი გამოყენების წესი.

თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ ზემოაღნიშნული კანონი კრძალავს არა ყველა სახის საჩუქრის მიღებას, არამედ მხოლოდ ისეთს, რომელიც თანამდებობის პირმა ან მისი ოჯახის წევრმა ერთი წლის განმავლობაში საჩუქრად მიიღო ისეთი საგანი, რომლის ღირებულება აღემატება საარსებო მინიმუმის ოცმაგ ოდენობას. ეს კი ნიშნავს, რომ დასაშვებად უნდა იქნეს მიჩნეული თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის წევრის მიერ ისეთი საჩუქრის მიღება, რომელთა საერთო ღირებულება არ აღემატება საარსებო მინიმუმის ოცმაგ ოდენობას. ამ ღირებულებათა ოდენობის დასადგენად საჭიროა გაირკვეს ერთი წლის განმავლობაში რა ღირებულების საჩუქარი მიიღო თვითონ მოხელე თანამდებობის პირმა და რა სახისა და ღირებულებისა მისმა ოჯახის წევრმა, ე.ი. საჭიროა მოხდეს მოხელე თანამდებობის პირისა და მისი ოჯახის წევრის მიერ ერთი წლის განმავლობაში მიღებული საჩუქრების საერთო ღირებულების დადგენა, რაც გარკვეულად ართულებს მოცემული კატეგორიის საქმეების გახსნას.

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს ის გარემოებაც, რომ მოხელე თანამდებობის პირის მიერ არა ყოველგვარი სახის საჩუქრის მიღებაა დასჯადი, არამედ მხოლოდ ისეთი, რაც კანონითაა აკრძალული, ეს კი ისე უნდა გავიგოთ, რომ საჩუქრის მიღება დაკავშირებული უნდა იყოს მოხელე თანამდებობის პირის სამსახურებრივ უფლებამოსილებასთან, რაც შეიძლება გამოიხატოს და დაკავშირებული იყოს მჩუქებელი პირის ან მისი ოჯახის წევრის, ახლო ნათესავის ან სხვა დაინტერესებული პირის სასარგებლოდ საჩუქრის ამღები მოხელე თანამდებობის პირის მიერ რაიმე სახის მოქმედების შესრულებასა ან შეუსრულებლობასთან. ამ გარემოებაზე მიუთითებს მოცემული კანონის მეთორმეტე მუხლის მესამე ნაწილის „ა“, „ბ“ და „გ“ პუნქტები,

რომელთა თანახმად თანამდებობის პირს, მის ახლო ნათესავს უფლება არა აქვს მიიღოს საჩუქარი გადაცემული ამ თანამდებობის პირის სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო, ან მიიღოს საჩუქარი ამ თანამდებობის პირის სამსახურებრივი ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი პირისაგან, თუ იგი მიღებული არ არის ისეთ განსაკუთრებულ მოვლენასთან დაკავშირებით, როგორიცაა: საზოგადოებრივი თვალსაზრისით საერთოდ მიღებული და დამკვიდრებული რაიმე სახის საზეიმო ან საიუბილეო საღამო, წვეულება და სხვ., მაგრამ ასეთ დროსაც კანონით დადგენილი და განსაზღვრულია, რომ თანამდებობის პირის მიერ მისი სამსახურებრივი ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი პირისაგან მიღებული საჩუქრის ღირებულება არ უნდა აღემატებოდეს საარსებო მინიმუმის ოდენობის ნახევარს.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ამ კანონის თანახმად, თანამდებობის პირსა და მის ოჯახის წევრს უფლება არა აქვს მიიღოს საჩუქარი სხვა ქვეყნის ან საერთაშორისო ორგანიზაციის ორგანოსაგან, ან დაწესებულებისაგან, ან მათი წარმომადგენლობებისაგან, გარდა ისეთი შემთხვევებისა, როცა საჩუქრის მიღება დაკავშირებულია საოქმო ან სხვა ოფიციალური ღონისძიებების ჩატარებასთან და მას რაიმე სიმბოლური ან სუვენირის სახე აქვს. მაგრამ ასეთ შემთხვევაშიც ერთი წყაროდან მიღებული საჩუქრის ღირებულება არ უნდა აღემატებოდეს საარსებო მინიმუმის ხუთმაგ ოდენობას.

ზემოაღნიშნული კანონით დადგენილია ისიც, თუ რა ბედი უნდა ეწიოს კანონით აკრძალულ საჩუქარს. ამასთან დაკავშირებით მეორემეტე მუხლის მეოთხე პუნქტში მითითებულია, რომ „თანამდებობის პირი, მისი ახლო ნათესავი ვალდებულია საჩუქარი, რომლის მიღების უფლებაც მას კანონით აკრძალული აქვს, ამ საჩუქრის მისთვის უშუალოდ გადაცემის მომენტიდან ან იმ მომენტიდან, როდესაც მან შეიტყო მისთვის საჩუქრის გადაცემის შესახებ, 72 საათის განმავლობაში დაუბრუნოს იმ პირს, რომლისგანაც მიიღო იგი, ან გადასცეს სახელმწიფო ხაზინას ან სახაზინო დაწესებულებას.“

კანონით დადგენილია ისიც, თუ საჭიროების შემთხვევაში, როგორ უნდა მოხდეს მიღებული საჩუქრის ღირებულების განსაზღვრა, ანუ მისი სპეციალური შეფასება და ასეთად დასაშვებადაა მიჩნეული მის შესაფასებლად გამოყენებულ იქნეს საბაზრო ღირებულება ათპროცენტიანი ცდომილების ფარგლებში.

კანონით ზოგად ფორმებშია რეგლამენტირებული ისიც, თუ ვინ უნდა იქნეს გაგებული „ოჯახის წევრისა“ და „ახლო ნათესავის“ ცნებაში. კანონი ოჯახის წევრის ცნებაში გულისხმობს მეუღლეს, არასრულწლოვან შვილსა და გერს, აგრეთვე თანამდებობის პირთან მუდმივად მცხოვრებ პირებს. კანონი რატომღაც კმაყოფილდება „თანამდებობის პირთან მუდმივად მცხოვრებ პირებზე“ მითითებით და არაფერს ამბობს იმაზე, თუ ეს პირები საჭიროა თუ არა, იყვნენ მისი სისხლითი ნათესავები. ეს გარემოება საშუალებას გვაძლევს უფრო გაფართოებულად იქნეს გაგებული „ოჯახის წევრის“ ცნება და მასში გავაერთიანოთ ისეთი პირები, რომლებსაც თანამდებობის პირთან არავითარი კავშირი არა აქვთ (მეგობრები, ამხანაგები ან რაიმე სახით მასთან დაკავშირებული სხვა პირები). „ახლო ნათესავის“ წრე უფრო ზუსტადაა განსაზღვრული და ასეთად მიჩნეულია: თანამდებობის პირის ოჯახის წევრი, პირდაპირი აღმავალი და დაღმავალი შტოს ნათესავი, გერი და და-ძმა, აგრეთვე მშობლისა და შვილის გერები.

კანონი იძლევა იმის განმარტებასაც, თუ რა უნდა იქნეს გაგებული საჩუქრის ცნებაში და ასეთად მიიჩნევს უსასყიდლოდ ან შეღავათიანი პირობებით გადაცემულ ნებისმიერ ქონებას ან ქონებრივი ვალდებულებებისაგან გათავისუფლებას (მაგალითად, ვალის პატიება და სხვ.), აგრეთვე იმ პირის მიერ აშკარად შეღავათიანი პირობებით გაწეულ მომსახურებას, რომლისთვისაც, სხვა ჩვეულებრივ შემთხვევაში, ეს პირი ასეთი მომსახურებისათვის მიიღებდა გასამრჯელოს.

კანონი იძლევა იმის რეგლამენტაციასაც, თუ რა არ შეიძლება ჩაითვალოს აკრძალულ საჩუქრად და, მაშასადამე, რა შემთხვევაში არ შეიძლება დადგეს თანამდებობის პირის პასუხისმგებლობა კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღებისათვის და ასეთად მიიჩნევს მოხელე თანამდებობის პირისათვის სახელმწიფოს ან საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ გადაცემულ გრანტს, სტიპენდიას, ჯილდოსა და პრემიას. ასევე, თანამდებობის პირისათვის ახლო ნათესავის მიერ გადაცემული საჩუქარი, აგრეთვე სხვა პირის მიერ საჩუქრად გადაცემული ნაბეჭდი გამოცემები, ისტორიული ან ბიბლიოგრაფიული ღირებულების მქონე გამოცემების გარდა, კანონით შეზღუდვას არ ექვემდებარება და მათზე არ ვრცელდება საჩუქრის ზემოაღნიშნული ეკვივალენტური ღირებულება.

მოცემული დანაშაულის ხელყოფის ობიექტი, მექრთამეობისა და სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების მსგავსად,

არის სახელმწიფო და საზოგადოებრივი აპარატის სწორი, ნორმალური საქმიანობა, მისი ავტორიტეტი და ღირსება. ობიექტური მხრივ ეს დანაშაული გამოიხატება საჩუქრის მიმცემი პირის აქტიურ მოქმედებაში, რომელსაც მოხელე თანამდებობის პირი ან მისი ოჯახის წევრი, ან ნათესავი უარს არ ამბობს მისთვის შეთავაზებულ კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღებაზე და მას აქცევს თავის საკუთრებად ყოველგვარი შემდგომი იურიდიული შედეგებით.

ობიექტური მხარის გამოკვლევისას საჭიროა დადგენილ იქნეს მიზეზობრივი კავშირი, კერძოდ, ის თუ რამ განაპირობა მოცემული მოხელე თანამდებობის პირის, მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავისათვის აკრძალული საჩუქრის გადაცემა. ხომ არ იყო ეს განპირობებული მოხელე თანამდებობის პირის მიერ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, საჩუქრის მიმცემი პირის ან მისი ოჯახის წევრის, ან მისი ნათესავის სასარგებლოდ რაიმე სახის მოქმედების ჩადენისა ან უმოქმედობისათვის, ან ხომ არ იყო იგი განპირობებული იმით, რომ მოცემულ თანამდებობის პირს საჩუქრის მიმცემი პირის, მისი ნათესავის ოჯახის წევრის ან ახლო მეგობრის მიმართ გამოეჩინა მეტი ყურადღება და მფარველობა. ამ ნიშნების მიხედვით იგი ერთგვარად წააგავს „ჩუქების“ სახით ჩადენილ შენიღბულ მექრთამეობას. ამიტომ საჭიროა მისი სრული, ყოველმხრივი გამოკვლევა და ამ ორი მომიჯნავე დანაშაულებრივი ქმედების ერთიმეორისაგან გამიჯვნა, მისი სწორი იურიდიული შეფასება და კვალიფიკაციის სწორად განსაზღვრა.

კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება დამთავრებულად ითვლება არა მოხელე თანამდებობის პირის მიერ საჩუქრის მიღების მომენტიდან, როგორც ამას ადგილი აქვს მექრთამეობის დროს, არამედ მოხელე თანამდებობის პირის მიერ საჩუქრის მიღებიდან 72 საათის გასვლის შემდეგ, ან ამავე დროის მონაკვეთის გასვლის შემდეგ, რაც მან შეიტყო, რომ მისმა ოჯახის წევრმა ან ნათესავმა მისი სახელით აიღო აკრძალული საჩუქარი და ამის შესახებ არ მიიღო კანონით გათვალისწინებული ზომები.

თუ წინასწარი შეთანხმებით მჩუქებელი პირის ან მისი ახლობლის სასარგებლოდ მოხელე თანამდებობის პირის მიერ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით შესრულებულ იქნა რაიმე სახის მოქმედება ან უმოქმედობა და მასში აიღო ძვირადღირებული „საჩუქარი“,

მაშინ იგი განხილულ უნდა იქნეს მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ე.წ. მოჩვენებითი „გასამრჯელოს“ მიღება მექრთამეობის შენიღბული სახით და მან პასუხი უნდა აგოს მექრთამეობის შესაბამისი მუხლით.

სუბიექტი მოცემული დანაშაულისა, სხვა სახის სამოხელეო დანაშაულის მსგავსად, არის გარკვეულ ასაკს მიღწეული სამსახურებრივი უფლებამოსილებით აღჭურვილი შერაცხადი სახელმწიფო მოხელე თანამდებობის პირი და იგი პასუხს აგებს კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღებისათვის, მაშინაც, როცა მან იცის, რომ მისი სახელით ასეთი აკრძალული საჩუქარი აიღო მისი ოჯახის წევრმა ან ნათესავმა და მიღებული საჩუქრის უკან დასაბრუნებლად არავითარი ზომები არ მიიღო. ამასთან დაკავშირებით შეიძლება დაისვას კითხვა: დადგება თუ არა სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა იმ თანამდებობის პირისა, რომელმაც შეიტყო, რომ მისი სახელით საკმაოდ ძვირადღირებული – კანონით აკრძალული საჩუქარი მიიღო მისმა ამხანაგმა ან მეგობარმა და არა ნათესავმა ან ოჯახის წევრმა და ეს საჩუქარი მოხელე თანამდებობის პირს არ გადაეცა?

ამის შესახებ, მართალია, კანონი არაფერს ამბობს და იგი კმაყოფილდება მხოლოდ ოჯახის წევრის ან ნათესავის მიერ ამგვარი (აკრძალული) საჩუქრის მიღებაზე. მაგრამ, ვფიქრობთ, საჩუქრის ამღები პირის პასუხისმგებლობის საკითხი უნდა გადაწყდეს თანამონაწილეობის საერთო წესით. თუ ამ საჩუქარს მოხელე თანამდებობის პირი აიღებს, მაშინ, ცხადია, მისი პასუხისმგებლობის საკითხი აუცილებლად დადგება.

რაც შეეხება საკითხს იმის შესახებ, უნდა დადგეს თუ არა სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღებისათვის მოხელე თანამდებობის პირთან ერთად მისი ოჯახის წევრის ან ნათესავის ან მეგობრისა, რომლის მეშვეობითაც აიღო მან კანონით აკრძალული საჩუქარი, ამასთან დაკავშირებით იურიდიულ ლიტერატურაში არსებობს აზრთა სხვაობა. მაგალითად, ზოგიერთი ავტორის აზრით, ასეთ შემთხვევაში მათ პასუხი უნდა აგონ როგორც ამ დანაშაულის ჩადენაში თანამონაწილეებმა.¹ რაც, ჩვენი აზრით, სადავოა და გარკვეულ შეკამათებას იწვევს.

სსკ 340-ე მუხლში პირდაპირ მითითებულია, რომ ისჯება მხ-

მ. ლეკვეიშვილი, გ. მამულაშვილი, „დანაშაული სახელმწიფოსა და სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ“, თბ., 2002, გვ. 159.

ოლოდ „მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება.“ ე.ი. ამ დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ მოხელე ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირი. სხვა პირების, კერძოდ, თანამდებობის პირის ოჯახის წევრებისა და მისი ნათესავების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ კანონშიც არაფერია ნათქვამი. კანონში რომც იყოს კიდევ ნათქვამი მათი პასუხისმგებლობის შესახებ, იგი მაინც არ შეიძლება და საფუძვლად დაგვედო ამ პირთა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემისათვის სსკ 340-ე მუხლით, რადგან, ჯერ ერთი, კანონში ამის შესახებ არაფერია ნათქვამი და, მეორეც, ეს დანაშაული არ შეიძლება გავათანაბროთ მექრთამეობასთან, რომელიც თავისთავად თუ არ არსებობს ქრთამის მიმცემი, მაშინ არც ქრთამის ამღები იარსებებს და, პირიქით, არ არსებობს ქრთამის ამღები – არ არსებობს ქრთამის მიმცემიც. ამასთან, იგი არ შეიძლება გავათანაბროთ მექრთამეობის შუამავალთანაც, რომელიც დამაკავშირებელი რგოლია ქრთამის მიმცემსა და ქრთამის ამღებ მოხელე თანამდებობის პირთან, ამიტომ, ვფიქრობთ, სსკ 340-ე მუხლით პასუხისმგებლობისას უნდა შემოვიფარგლოთ მხოლოდ აკრძალული საჩუქრის მიღებით მოხელე თანამდებობის პირით. მაგრამ იმ შემთხვევაში, როცა მოხელე თანამდებობის პირი პირადად ან თავისი ოჯახის, ან ნათესავის მეშვეობით ძვირფას საჩუქარს იღებს სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, საჩუქრის მიმცემი პირის ან მისი ოჯახის წევრის ან მეგობარ-ნათესავის სასარგებლოდ რაიმე სახის მოქმედების შესრულებისა ან შესრულებლობისათვის, იგი სხვა არა არის რა, თუ არა შენიღბული მექრთამეობა – ქრთამის მიცემა-აღება საჩუქრის სახით. ამიტომ ასეთ შემთხვევაში „საჩუქრის“ მიცემა-აღებაში მონაწილე ყველა პირის პასუხისმგებლობა უნდა დადგეს მექრთამეობისათვის პასუხისმგებლობის საერთო წესით.

სუბიექტური მხრივ ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით, რაც იმას ნიშნავს, რომ მოხელე თანამდებობის პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და სურს ეს შედეგი, ან ითვალისწინებდა ასეთი შედეგის განხორციელების გარდუვალობას, ან არ სურდა ეს შედე-

გი, მაგრამ შეგნებულად უშვებდა ან გულგრილად ეკიდებოდა მის დადგომას.

განზრახი ბრალის ამ ფორმების ერთიმეორისაგან გასამიჯნავად, ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, თუ ვისგან მომდინარეობს ეს ინიციატივა და ვისზე (ოჯახის წევრზე, მის ნათესავსა თუ პირადად მოხელე თანამდებობის პირზე) ხდება კანონით აკრძალული საჩუქრის გადაცემა. გარკვეული ყურადღება უნდა მიექცეს იმასაც, მოხელე თანამდებობის პირმა იცოდა თუ არა ან ითვალისწინებდა თუ არა იმას, რომ მას რაიმე გარემოებით დაინტერესებული პირი აუცილებლად მიუტანდა კანონით აკრძალულ საჩუქარს და სურდა მისი მიღება ან გარდუვალად მიიჩნევს ასეთი შედეგის დადგომას ან გარკვეული გარემოებების გამო მას, მართლია, არ სურდა კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება, მაგრამ შეგნებულად უშვებდა ან გულგრილად ეკიდებოდა მისი დადგომის შესაძლებლობას და მის აღსაკვეთად არავითარ ზომებს არ იღებს.

კანონით აკრძალული საჩუქრის მიცემა-აღების ინიციატორად თითქმის ყოველთვის გვევლინება საჩუქრის გადამცემი დაინტერესებული პირი და ასეთი მიცემა-აღების შესახებ მოხელე თანამდებობის პირსა და საჩუქრის მიმღებ დაინტერესებულ პირის შორის რაიმე წინასწარ შეთანხმებას ადგილი არ ჰქონდა. იმ შემთხვევაში, როცა მოხელე თანამდებობის პირსა და დაინტერესებულ პირს შორის მოხდა წინასწარი შეთანხმება იმის შესახებ, რომ მოხელე თანამდებობის პირის სასარგებლოდ შეასრულებდა რაიმე სახის ქმედებას (მოქმედებას ან უმოქმედობას) და იგი ამაში დაინტერესებული პირისაგან მიიღებდა რაიმე სახის ძვირფას საჩუქარს, იგი შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც „საჩუქრის“ სახით შენიღბული ქრთამის მიცემა-აღება.

საჩუქრის გადამცემი პირის მიზანი და მოტივი, ერთ შემთხვევაში, შეიძლება იყოს მოხელე თანამდებობის პირის მიერ მის სასარგებლოდ რაიმე მოქმედების შესრულებისათვის მადლობის გამოხატვა, ზოლო მეორე შემთხვევაში, მოხელე თანამდებობის პირთან კეთილმეგობრული განწყობის დამკვიდრება, რათა მას მომავალში საჭიროების შემთხვევაში, თავის სასარგებლოდ შეასრულებინოს რაიმე მოქმედება ან გამოიჩინოს მისდამი ზეარველობა და სხვ. საჩუქრის მიმღები მოხელე თანამდებობის პირის მოტივი კი ყველა შემთხვევაში ანგარებაა. ამიტომ ამ კატეგორიის საქმეების გამოძიებისას, სხვა გარემოებებთან ერთად, გარკვეული ყურადღება უნდა მიექცეს ამ მნიშვნელოვანი გარემოების დადგენასაც.

**მექრთამეობის (კორუფციის).
სამსახურებრივი სიყალბისა და კანონით
აკრძალული საჩუქრის მიღების ფაქტებზე
სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა და
გამოძიების დაგეგმვა**

**§1. შემოსული მასალების (ცნობების) შემოწმება და სისხლის
სამართლის საქმის აღძვრა**

როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, მექრთამეობის, სამსახურებრივი სიყალბისა და კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების ფაქტებზე შემოსული მასალების წინასწარი შემოწმების გარეშე შეუძლებელია სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის სწორი, დასაბუთებული გადაწყვეტა. შემოსული მასალების შემოწმების მიზანია არა დამნაშავე პირთა დადგენა, არამედ საქმის აღძვრისათვის საჭირო საფუძვლის არსებობის ან არარსებობის გარკვევა და ამით დანაშაულებრივი ქმედების ჩამდენ პირთა შემდგომი მხილება და დანაშაულის თავიდან აცილებისათვის სათანადო ღონისძიებების დასახვა. მის სწორად ჩატარებას გარკვეული მნიშვნელობა აქვს აგრეთვე საქმის აღძვრის შემდეგ და დასაბუთებული საგამოძიებო ვერსიების აგების, გამოძიების დაგეგმვისა და საქმეზე ჩასატარებელ ცალკეულ საგამოძიებო მოქმედებათა ტაქტიკის სწორად განსაზღვრისათვის. ამ დანაშაულებრივ ფაქტებზე მიმთითებელი პირველადი მასალების შემოწმების ორგანიზაცია, როგორც წესი, უნდა მოხდეს საქმის აღძვრამდე, საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების გარეშე. აქედან გამონაკლისია მხოლოდ შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, ჩხრეკა და ამოღება. ამგვარი მასალების წინასწარი შემოწმება რეკომენდებულია მოხდეს: მასალების ადგილზე შემოწმებით; დოკუმენტების დათვალიერებით; საჭირო ცნობებისა და დამატებითი მასალების გამოთხოვით; დანაშაულებრივი ფაქტების შესახებ ცნობების მიმწოდებელ პირებთან გასაუბრებითა და მათგან სათანადო ახსნა-განმარტების მიღებით; შესაბამისი კომპეტენტური ორგანოების მიერ რევიზიის ან სათანადო შემოწმების ჩატარებით; საჭირო ოპერატიულ-

სამძებრო ღონისძიებათა გატარებით; შემთხვევის ადგილის დათვალიერების, ჩხრეკისა და ამოღების ჩატარებით.

თუ პირველადი მასალების შემოწმების გზით მიღებული მონაცემები მიუთითებენ იმაზე, რომ მოცემული სახის ქმედებას ნამდვილად ჰქონდა ადგილი და იგი შეიცავს ზემოაღნიშნული რომელიმე სახის დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნებს, მაშინ ჩადენილ დანაშაულებრივ ფაქტზე დაუყოვნებლად უნდა იქნეს გამოტანილი დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრისა და წარმოებაში მიღების შესახებ.

დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ დასამტკიცებლად უნდა გადაეგზავნოს პროკურორს. ამის შესახებ დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს დანაშაულის შესახებ ცნობის მიმწოდებელ პირსაც.

§2. საგამოძიებო ვერსიების აგება და გამოძიების დაგეგმვა

საქმის წარმოებაში მიღების მომენტისათვის გამოძიებელს უკვე ხელთ აქვს ისეთი ფაქტობრივი მონაცემები, რომელთა საფუძველზე მას შეუძლია ააგოს საგამოძიებო ვერსიები, განსაზღვროს გამოძიებით დასადგენი გარემოებები და მის საფუძველზე შეადგინოს საგამოძიებო გეგმა.

საგამოძიებო გეგმა რეკომენდებულია შედგენილ იქნეს როგორც მთლიანად გამოსაძიებელ დანაშაულებრივ ფაქტზე, ეგრეთ წოდებული საერთო გეგმის სახით, ისე დანაშაულის ცალკეულ ეპიზოდებსა და საგამოძიებო მოქმედებებზე. მაგალითად, იმ შემთხვევაში, როცა მექრთამეობის საქმეზე გამოძიებით დასადგენია დანაშაულის ჩადენის რამდენიმე ეპიზოდი ან დანაშაულში მონაწილე პირთა ჯგუფი, ან თუ საქმე განსაკუთრებით რთულია და მის გამოძიებაში მონაწილეობას იღებს რამდენიმე გამოძიებელი, ასეთ დროს ჯგუფის ხელმძღვანელი გამოძიებელი შეადგენს გამოძიების ერთ საერთო გეგმას, მასში მონაწილე დანარჩენი გამოძიებლები კი გეგმას ადგენენ მათთვის განკუთვნილი გამოძიებით დასადგენი გარკვეული ეპიზოდებისა და საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების შესახებ.

გამოძიების დაგეგმვის საფუძველია საგამოძიებო ვერსიები. ამიტომ გამოძიების გეგმა იცვლება გამოძიების პროცესის განვითარებისა და მასზე წამოყენებული ახალი ვერსიების შესაბამისად. მისი განვითარების ეს ერთიანი პროცესი პირობითად შეიძლება დაიყოს შემდეგ ძირითად საფეხურებად:

1. ზოგადი ანუ საერთო ვერსიების აგება;
 2. გამოძიებით დასადგენი საკითხების წრის განსაზღვრა;
 3. გამოძიებით გადასაწყვეტი საკითხებისა და დასადგენი გარემოებების გამოკვლევა-დადგენის მიზნით საქმეზე ჩასატარებელი პირველადი გადაუდებელი საგამოძიებო მოქმედებებისა და ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების განსაზღვრა;
 4. გამოსადიებელ საქმეზე საჭირო საგამოძიებო მოქმედებებისა და ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების ჩატარების ვადებისა და ტაქტიკის განსაზღვრა;
 5. მიღებული მონაცემების ანალიზი და მის საფუძველზე ახალი კერძო და დეტალური სახის ვერსიების აგება;
 6. წამოყენებული ახალი ვერსიების შემოწმების მიზნით საქმეზე ჩასატარებელი საგამოძიებო და სხვა პროცესუალური მოქმედებების ტაქტიკის განსაზღვრა;
 7. მიღებული მონაცემების ანალიზი და შეფასება;
 8. დანაშაულის გამომწვევი მიზეზებისა და ხელშემწყობი გარემოებების თავიდან აცილების მიზნით გასატარებელი ღონისძიებების განსაზღვრა და მათი რეალიზაცია.
- გამოძიების პირველ ეტაპზე მიღებული ფაქტობრივი მონაცემების საფუძველზე, ქრთამის მიცემა-აღების შესახებ შეიძლება წამოყენებულ იქნეს შემდეგი სახის ზოგადი ვერსიები:
1. ქრთამის მიცემა-აღებას ნამდვილად ჰქონდა ადგილი საქმეზე შეკრებილი მონაცემების მიხედვით მითითებულ გარემოებაში;
 2. ქრთამის მიცემა-აღებას ადგილი არ ჰქონია, მიღებული მონაცემები ცილისმწაფებლური ხასიათისაა და იგი მიმართულია მოცემული მოხელე თანამდებობის პირის დისკრედიტაციისაკენ, რადგან ამ უკანასკნელმა უარი თქვა დაინტერესებული პირის სასარგებლოდ უკანონო მოქმედების შესრულებაზე;
 3. მოხელე თანამდებობის პირმა ნამდვილად მიიღო მატერიალური ფასეულობა დაინტერესებული პირისაგან, მაგრამ მას სამსახურებრივად მის სასარგებლოდ არავითარი მოქმედება არ შეუსრულებია და იგი მიიღო ვალის უკან დაბრუნების ან სესხის სახით გარკვეული საჭიროებისათვის;
 4. მოხელე თანამდებობის პირმა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ნამდვილად შეასრულა დაინტერესებული პირის სასარგებლოდ გარკვეული კანონიერი მოქმედება ან უმოქმედობა, მა-

გრამ მას ამისათვის დაინტერესებული ან სხვა პირისაგან არავითარი მატერიალური გამორჩენა არ მიუღია;

5. მოხელე თანამდებობის პირმა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ნამდვილად შეასრულა უკანონო მოქმედება დაინტერესებული პირის სასარგებლოდ, მაგრამ ამაში მისთვის ქრთამი არავის მიუცია და არავითარი მატერიალური გამორჩენა არ ჰქონია;

6. დაინტერესებულმა პირმა შეცდომით ნამდვილად გადასცა მატერიალური ფასეულობა, მაგრამ არა მოხელე თანამდებობის პირს, არამედ სხვას, მისთვის მოჩვენებით თანამდებობის პირს და სხვ.

სამსახურებრივი სიყალბის საქმეებზე ასევე შეიძლება წამოყენებულ იქნეს ზოგადი სახის ვერსიები გამოსაძიებელი შემთხვევის ან მისი რომელიმე გარემოების ახსნის შესახებ. კერძოდ:

1. მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ანგარებით ან სხვა პირადი მოტივით ნამდვილად ჰქონდა ადგილი შეგნებულად ყალბი დოკუმენტის შედგენას, მის გაცემას ან ყალბი ცნობის ან ჩანაწერის შეტანას ოფიციალურ დოკუმენტში ან დავთარში;

2. მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ყალბი ცნობის შედგენას, მის გაცემას ან ყალბი ჩანაწერების შეტანას ოფიციალურ დოკუმენტში ან დავთარში ადგილი არ ჰქონია;

3. მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ნამდვილად ჰქონდა ადგილი შეგნებულად ყალბი ცნობების შედგენას, მის გაცემას ან ყალბი ჩანაწერების შეტანას ოფიციალურ დოკუმენტში ან დავთარში, მაგრამ არა ანგარებით ან სხვა პირადი მოტივით;

4. მოხელე თანამდებობის პირმა ნამდვილად ჩაიდინა საწარმოს, დაწესებულების ან ორგანიზაციის საქმეში არსებული ოფიციალური ან კერძო დოკუმენტის გაყალბება ანგარებით ან სხვა პირადი მოტივით;

5. მოხელე თანამდებობის პირმა ნამდვილად ჩაიდინა სამსახურებრივი სიყალბე, მაგრამ გასულია ზანდაზმულობის ვადა და სხვ.

კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების ფაქტებთან დაკავშირებით გამოძიების პროცესში შეიძლება წამოყენებულ იქნეს შემდეგი სახის ზოგადი ვერსიები:

1. მოხელე თანამდებობის პირმა ნამდვილად აიღო საჩუქარი, მაგრამ იგი არ სცილდება ერთი წლის განმავლობაში საჩუქრის მიღების დასაშვებ ოდენობას;

2. მოხელე თანამდებობის პირმა ნამდვილად აიღო კანონით აკრძალული საჩუქარი საჩუქრის მიმცემი პირის სასარგებლოდ რაიმე სახის ქმედების შესრულებაში;

3. მოხელე თანამდებობის პირმა, მართალია, აიღო აკრძალული საჩუქარი, მაგრამ იგი გადასცა სახელმწიფო ხაზინას;

4. მოხელე თანამდებობის პირის სახელით ნამდვილად აიღო კანონით აკრძალული საჩუქარი მისი ოჯახის წევრმა ან ნათესავმა, მაგრამ ამის შესახებ არაფერი იცის მოხელე თანამდებობის პირმა და სხვ.

ზემოაღნიშნული ზოგადი ვერსიების შემოწმების შედეგად, მიღებული მონაცემების საფუძველზე, საჭიროა წამოყენებულ იქნეს კერძო და დეტალური სახის ვერსიები დანაშაულის შემადგენლობის ცალკეული ელემენტებისა და გამოძიებით საქმეზე მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოებათა ახსნის შესახებ.

§3. მექრთამეობის (კორუფციის), კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღებისა და სამსახურებრივი სიყალბის საქმეებზე გამოძიებით დასადგენი საკითხები

საქმეზე წამოყენებული ვერსიების სრული, ყოველმხრივი შემოწმებისა და მასზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენის მიზნით, მექრთამეობის საქმეებზე რეკომენდებულია ამომწურავი პასუხი იქნეს გაცემული შემდეგ კითხვებზე:

1. სად, როდის და რა გარემოებაში მოხდა ქრთამის მიცემა-აღება;

2. ქრთამი გადაეცა უშუალოდ მოხელე თანამდებობის პირს, მექრთამეობაში მონაწილე სხვა პირსა თუ თანამდებობის პირად მიჩნეულ სხვა მოჩვენებით მოხელე თანამდებობის პირს ან სხვა პირს მისი სახელით;

3. ვინ გადასცა ქრთამი მოხელე თანამდებობის პირს;

4. ქრთამის მიცემა-აღების ფაქტს, ქრთამის მიმცემის გარდა, ესწრებოდა თუ არა კიდევ სხვა ვინმე;

5. რა იყო უშუალოდ ქრთამის მიცემა-აღების საგანი და რა ნიშნებით ხასიათდებოდა იგი;

6. რაში გამოიხატა ქრთამის მიცემა-აღების კვალის დაფარვის ხერხები;

7. ვინ და რამდენმა პირმა მიიღო მონაწილეობა მექრთამეობაში;

8. როგორია იმ მოქმედების (უმოქმედობის) შესრულების წესი, რომლის შესრულებითაც დაინტერესებული იყო ქრთამის მიმცემი;

9. როგორია ქრთამის ამღები მოხელე თანამდებობის პირის სამსახურებრივი უფლებამოსილების წრე და მოქმედებათა ხასიათი;

10. შეეძლო თუ არა მოხელე თანამდებობის პირს თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ქრთამის მიმცემის ინტერესებისათვის შეესრულებინა საჭირო მოქმედება ან უმოქმედობა;

11. კონკრეტულად რაში გამოიხატა მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ქრთამის მიმცემის ინტერესებისათვის თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება;

12. ქრთამის მიცემა-აღება ხომ არ იყო დაკავშირებული სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით დაუფლებასთან ან სხვა სახის დანაშაულთან;

13. როგორია მექრთამეობაში მონაწილე პირთა ურთიერთდამოკიდებულება და იყო თუ არა მათ შორის ქრთამის მიცემა-აღებაზე წინასწარი შეთანხმება და კონკრეტულად რაში გამოიხატა იგი;

14. როგორ ხასიათდებიან მექრთამეობაში მონაწილე პირები (ხომ არ იყვნენ ისინი ან რომელიმე მათგანი ადრე პასუხისგებაში ნამყოფი მექრთამეობისათვის ან სხვა სახის დანაშაულისათვის);

15. უშუალოდ რაში გამოიხატა მექრთამეობაში მონაწილე თითოეული პირის დანაშაულებრივი ქმედება;

16. რა მიზანი და მოტივი ამოძრავებდათ მექრთამეობაში მონაწილე პირებს;

17. როგორ ხასიათდებიან მექრთამეობაში მონაწილე პირები, რა არის მათი პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებები;

18. ჰქონდა თუ არა ადგილი ქრთამის მიმცემი პირის ნებაყოფლობით განცხადებას ქრთამის მიცემის შესახებ და თუ ჰქონდა, სად და როდის განაცხადა მან ამის შესახებ;

19. ჰქონდა თუ არა ადგილი ქრთამის გამოძალვას და თუ ჰქონდა, უშუალოდ რაში გამოიხატა იგი;

20. ჰქონდა თუ არა ადგილი რამდენჯერმე ქრთამის მიცემა-აღებას;

21. სისტემატურად აწარმოებდა ქრთამის აღებას მექრთამეობაში მხილებული თანამდებობის პირი თუ პირეულად ჩაიდინა იგი;

22. სამსახურებრივად რა უფლება-მოვალეობებით იყო აღჭურვილი ქრთამის ამღები მოხელე თანამდებობის პირი;

23. ქრთამის ამღებ თანამდებობის პირს სამსახურებრივად ეკავა თუ არა სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობა და თუ ეკავა, რაში გამოიხატებოდა იგი;

24. ქრთამის აღება ხომ არ იყო ჩადენილი წინასწარი შეთანხმებით ორგანიზებული ჯგუფის მიერ;

25. რა ღირებულების ან რა რაოდენობით იქნა აღებული ქრთამი, ხომ არ ჰქონდა ადგილი დიდი ოდენობით ან განსაკუთრებით დიდი ოდენობით ქრთამის მიცემა-აღებას;

26. ხომ არ ჰქონდა ადგილი ქრთამის მიცემა-აღებას ორგანიზებული ჯგუფის მიერ და რაში გამოიხატა იგი;

27. ხომ არ ჰქონდა ადგილი ქრთამის მიცემას უკანონო ქმედების ჩასადენად;

28. ქრთამის სახით რა ღირებულების ნივთი ან რა სახის მატერიალური გამორჩენა მიიღო მოხელე თანამდებობის პირმა;

29. ადგილი ხომ არ ჰქონდა მოჩვენებით მოხელე თანამდებობის პირისათვის ქრთამის მიცემას;

30. უშუალოდ ვისი ინტერესებისათვის მოქმედებდა ქრთამის მიმცემი ქრთამის გადაცემისას (საკუთარი თუ სხვა პირადი ინტერესებისათვის);

31. ხომ არ მოქმედებდა ქრთამის მიმცემი სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციის ცრუ ინტერესებისათვის;

32. ვინაა მექრთამეობაში მხილებული ჯგუფის მთავარი ორგანიზატორი;

33. მოხელე თანამდებობის პირმა ქრთამის მიმცემის ინტერესებისათვის რა სახის ქმედების – კანონიერი თუ უკანონო მოქმედების ან უმოქმედობის შესრულებაში აიღო ქრთამი;

34. ჰქონდა თუ არა ადგილი სხვა პირის მიერ ქრთამის მიცემა-აღების წაქეზებას და უშუალოდ რაში გამოიხატა იგი;

35. იყო თუ არა მექრთამეობაში მონაწილე მესამე პირი და რა როლს ასრულებდა იგი ქრთამის მიცემა-აღებაში;

36. რა იყო უშუალოდ მექრთამეობის ჩადენის მიზეზი და მისი ხელშემწყობი გარემოება;

37. ჰქონდა თუ არა ადგილი მექრთამეობის განუცხადებლობას ან წინასწარ შეპირებულ დაფარვას;

38. ჰქონდა თუ არა ადგილი ქრთმის გამოძალვას და რაში გამოიხატა იგი და სხვ.

სამსახურებრივი სიყალბის საქმეების გამოძიებისას საჭიროა მთავარი ყურადღება მიექცეს დანაშაულის ჩადენის ხერხებს, პირის ბრალეულობას, მოტივს, მიზანსა და სხვა გარემოებებს.

სხვა მატერიალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულისაგან განსხვავებით, სამსახურებრივი სიყალბის გამოკვლევისას საჭირო არაა იმის დადგენა, პირის ამ მოქმედებას მოჰყვა თუ არა ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევა ან მოჰყვა თუ არა მას ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, ან სხვა მძიმე შედეგი. აქ მთავარია იმის გარკვევა, ამ მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ადგილი ჰქონდა თუ არა შეგნებულად ყალბი დოკუმენტების შედგენას ან გაცემას, ოფიციალურ ან კერძო დოკუმენტებში სიყალბის გაკეთებას, ამოშლას ან სხვა რიცხვით მათ დათარიღებას. ამასთან, აუცილებელია გაირკვეს მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ამ ოფიციალურ დოკუმენტებში სიყალბის შეტანა ჩადენილია ანგარებით თუ სხვა პირადი მოტივით.

საჭიროა გაირკვეს ისიც, ხომ არაა გასული ზანდაზმულობის ვადა, ან ხომ არ უნდა შეეფარდოს პირს გამოქვეყნებული ამნისტია და სხვ. წინააღმდეგ შემთხვევაში საქმე შეიძლება დაბრუნებულ იქნეს დამატებითი გამოძიების ჩასატარებლად. მაგალითად, წინასწარი გამოძიებით ბოლნისის რაიონის გამგეობის წევრი ა.-ვი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში იქნა მიცემული სამსახურებრივი სიყალბისათვის. მან სამსახურებრივ მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ, ანგარებით საკომლე წიგნში შეიტანა ყალბი ჩანაწერები, რაც იმაში გამოიხატა, რომ მან ამოწერილად არ აჩვენა თავისი შვილი ფ.-ე, რომელიც 1986 წლიდან თავისი ცოლშვილით ცხოვრობდა ქ. მინსკში. ამასთან, მან იმავე საკომლე წიგნში თავისი ოჯახის წევრად ჩაწერა რძალი, ბელორუსიის მოქალაქე ტ.-ე და მისი მცირეწლოვანი შვილი რ.-ე, რომლებსაც საქართველოში საერთოდ არ უცხოვრიათ. ამასთან, მანვე ფ.-ეს სახელით შეიტანა განცხადება ცალკე კომლად გამოყოფის შესახებ, რის შედეგად ფ.-ე გამოყოფილ იქნა ცალკე კომლად და მას 1996 წლის გაზაფხულზე გამოეყო 2000 კვმ მიწის ნაკვეთი, რაც ფაქტობრივად თვითონ ა.-ვმა მიითვისა. საქმე სასამართლოში წარმართა განსახილველად, მაგრამ იგი თბილისის საოლქო სასამართლოს საა-

პელაციო პალატამ 2000 წლის 24 იანვარს იმის გამო, რომ გამოძიებით დადგენილი არ იყო და საქმეს თან არ ერთოდა რაიმე დოკუმენტი იმის დასადასტურებლად, რომ ა.-ევს, როგორც საკრებულოს დეპუტატს, დავალებული ჰქონდა საკომლო წიგნის წარმოება და, რომ გამოძიებამ არ იმსჯელა სამსახურებრივი სიყალბით სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საფუძვლიანობაზე. მით უმეტეს, რომ იმ დროისათვის უკვე გასული იყო კანონით დადგენილი ხანდაზმულობის ვადა. გამოძიებას უნდა ემსჯელა აგრეთვე ამნისტიის გამოყენების თაობაზე, რადგან ამ დანაშაულს ეხებოდა ამნისტია. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატამ სააპელაციო სასამართლოს ეს გადაწყვეტილება მიიჩნია სწორად და განჩინება უცვლელად დატოვა ძალაში.¹

ზემოაღნიშნულის გარდა, საჭიროა აგრეთვე დადგინდეს ეს გაყალბებული დოკუმენტი სახელმწიფო საწარმო-დაწესებულების ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციის კუთვნილება თუ არა, ან არის თუ არა იგი კერძო, ან არის თუ არა იგი რაიმე იურიდიული მნიშვნელობის მქონე დოკუმენტი. მაგრამ, ცხადია, ეს ისე არ უნდა გავიგოთ, რომ მოხელე თანამდებობის პირი ნებისმიერი კერძო დოკუმენტის გაყალბებისათვის იქნეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემული.

კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების საქმეების გამოძიების დროს მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს ისეთი გარემოების დადგენას, როგორიცაა:

1) სად, როდის, რა გარემოებაში, რა სახითა და ფორმით აიღო მოხელე თანამდებობის პირმა აკრძალული საჩუქარი;

2) რაში, რა სახის მოქმედების ან უმოქმედობის შესრულებასთან დაკავშირებით აიღო საჩუქარი;

3) საჩუქრის მიღება ხომ არ იყო დაკავშირებული მოხელე თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის წევრის, ან ახლო ნათესავის რაიმე საიუბილეო, ან სხვა საზეიმო თარიღთან დაკავშირებით;

4) რა სამსახურებრივი უფლებამოსილება გააჩნდა (მოცემულ კონკრეტულ) საჩუქრის ამღებ მოხელე თანამდებობის პირს და მას თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით შეეძლო შესრულებინა რაიმე სახის ქმედება საჩუქრის მიმცემი პირისათვის;

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი, წიგნი III, 2000, №9, გვ 363-365.

5) რა სახისაა და რა ღირებულების საჩუქარი იქნა მიღებული მოხელე თანამდებობის პირის მიერ;

6) რა ნიშნებითა და თვისებებით ხასიათდებოდა აკრძალული საჩუქარი (ხომ არ იყო იგი ძვირფასი ოქროს ნაწარმი, ბრილიანტის ან სხვა ძვირადღირებული ქვები, ტანსაცმელი, ძვირადღირებული ავტომანქანა და სხვ.);

7) წლის განმავლობაში რამდენჯერ და რა საერთო ღირებულების საჩუქარი აიღო მოხელე თანამდებობის პირმა;

8) საჩუქარს უშუალოდ თვითონ იღებდა თუ მისი ოჯახის რომელიმე წევრი, ახლო ნათესავი ან მეგობარი;

9) როგორი რეაქცია მოახდინა მასზე საჩუქრის გადაცემა;

10) მიიღო თუ არა მან რაიმე ღონისძიება მისთვის გადაცემული საჩუქრის უკან დაბრუნების ან სახელმწიფო ხაზინისათვის გადასაცემად;

11) რა იყო საჩუქრის მიმცემი პირის მიზანი და მოტივი (მოხელე თანამდებობის პირთან კეთილშეგობრული განწყობის შექმნა, მისი განმტკიცება თუ მისთვის სათანადო მფარველობის გაწევა, ან მისი ავტორიტეტის გამოყენებით თავის სასარგებლოდ რაიმე მოქმედების ან უმოქმედობის შერულების მიღწევა და სხვ.);

12) უნდოდა თუ არა მოხელე თანამდებობის პირს საჩუქრის უკან დაბრუნება ან სახელმწიფო ხაზინაში გადაცემა და რატომ ვერ მოახერხა მან ამის გაკეთება საჩუქრის მიღებიდან 72 საათის განმავლობაში;

13) როდის შეიტყო თანამდებობის პირმა მისი სახელით საჩუქრის აღების ფაქტი თავისი ოჯახის წევრის, ნათესავის ან მეგობრის მიერ და რა გააკეთა მის აღსაკვეთად;

14) საჩუქრის გადაცემა ხომ არ იყო გამოწვეული საჩუქრის მიმღების ან მისი ოჯახის წევრის, ან ახლო ნათესავის სასარგებლოდ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით რაიმე სახის ქმედების შესრულება;

15) ჩუქების მიცემა-აღების ინიციატივა ხომ არ მომდინარეობდა მოხელე თანამდებობის პირისაგან;

16) მოხელე თანამდებობის პირის მიერ საჩუქრის მიღება ხომ არაა დაკავშირებული მჩუქებელი პირის ან მისი ოჯახის წევრის სასარგებლოდ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით რაიმე სახის

უკანონო ან კანონიერი მოქმედების შესრულებასთან და ზომ არ ატარებს იგი ქრთამის მიცემა-აღების „ჩუქების“ შენიღბულ სახეს და სხვ.

მოცემული კატეგორიის საქმეებზე გამოძიებით დასადგენ ზემოაღნიშნულ გარემოებათა წრის ესოდენ ფართო ჩამოთვლის მიუხედავად, იგი მაინც არ შეიძლება ამომწურავად ჩაითვალოს. საკითხების ეს წრე, დანაშაულის ჩადენის ხერხების გათვალისწინებით, შეიძლება შემცირდეს ან კიდევ უფრო გაფართოვდეს და საქმის სასამართლოში განხილვის დროს შესაძლოა საჭირო გახდეს სხვა კიდევ ისეთი საკითხების დადგენის აუცილებლობა, რომელთა გარეშე არ შეიძლება საქმე ჩაითვალოს სრულ, ყოველმხრივ და ობიექტურად გამოკვლეულად.

**მეგრეთაშეშობის (კორუფციის).
სამსახურებრივი სიყალბისა და კანონით
აკრძალული საჩუქრის მიღების საქმეებზე
საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების
წესებიერთი ტაქტიკური თავისებურება**

მოცემული კატეგორიის საქმეების გამოძიების დროს ზემოაღნიშნულ გარემოებათა დასადგენად და საქმეზე მტკიცებულებათა მისაღებად მიზანშეწონილია ჩატარდეს მოწმეების დაკითხვა, დოკუმენტების დათვალიერება თუ იგი სრულყოფილად არ იყო ჩატარებული საქმის აღძვრამდე მასალების წინასწარი შემოწმების დროს, ეჭვმიტანილის დაკავება და დაკითხვა, ჩხრეკა და ამოღება, შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, საგამოძიებო ექსპერიმენტი და ჩვენების ადგილზე შემოწმება, ექსპერტიზის დანიშვნა, დაპირისპირება, ამოსაცნობად წარდგენა და ბრალდებულის დაკითხვა.

მოცემული სახის დანაშაულთა გამოძიების სპეციფიკურობიდან გამომდინარე, ყოველი კონკრეტულ საქმეზე შეუძლებელია, ტაქტიკური თვალსაზრისით, წინასწარ განისაზღვროს და დადგინდეს გადაუდებელ პირველად საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების სავალდებულო თანმიმდევრობა. მათი განსაზღვრა და ჩატარება დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა ფაქტობრივი მონაცემები აქვს გამოძიებელს საქმის აღძვრისა და წარმოებაში მიღების მომენტიდან. მაგალითად, თუ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაზი იყო მოქალაქის ნებაყოფლობითი განცხადება ქრთამის მიცემის, ან მის მიმართ ქრთამის გამოძალვის ან აკრძალული საჩუქრის გადაცემის შესახებ, მაშინ მიზანშეწონილია, პირველ რიგში, მოხდეს განმცხადებელი პირის დაკითხვა. ხოლო თუ სისხლის სამართლის საქმე აღიძრა მოკვლევის ორგანოს მიერ დანაშაულის ნიშნების უშუალო გამომჟღავნების საფუძველზე, მაშინ უფრო სწორი იქნება, თუ პირველადი გადაუდებელი საგამოძიებო მოქმედების სახით ჩატარდება მექრთამეობაში მხილებული პირის ეჭვმიტანილის სახით დაკავება და მისი პირადი და საცხოვრებელი ბინების ჩხრეკა. თუ შემოწმების მასალები გადმოგზავნილია მაკონტროლებე-

ლი ორგანოებიდან და საქმე აღიძრა ამ შემოწმების მასალებით მოპოვებული საქმის აღძვრის საბაბისა და საფუძველის არსებობაზე, მაშინ მიზანშეწონილია გამოძიება დაწყებულ იქნეს ამ მასალების მიხედვით მხილებული ექვმიტანილის დაკავებითა და დაკითხვით. მაგრამ, ვინაიდან ასეთ ფაქტებზე, უმეტეს შემთხვევაში, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაბად გვევლინება მოქალაქეთა განცხადება, ამიტომ მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ამ კატეგორიის საქმეების გახსნის მეთოდის დაწყებულ იქნეს მოწმის დაკითხვით.

§1. მოწმის დაკითხვა

ისევე, როგორც მატერიალური შემადგენლობის მქონე ზემოთ განხილულ სამოხელეო დანაშაულთა საქმეებზე, ფორმალური შემადგენლობის სამოხელეო დანაშაულთა საქმეებზეც მოწმის დაკითხვა ერთ-ერთი რთული საგამოძიებო მოქმედებაა და მისი ეფექტურად ჩატარებისათვის საჭიროა გამოძიებელი სათანადოდ მოემზადოს და სწორად განსაზღვროს მათი ჩატარების ტაქტიკა. ამ მიზნით მან წინასწარ უნდა შეარჩიოს საქმეზე მოწმის სახით დასაკითხი პირები, გაითვალისწინოს მათი პიროვნება და გამოსაძიებელი საქმისადმი მათი დამოკიდებულება და ამ ნიშნით მოახდინოს დაკითხვის ტაქტიკის შერჩევა და მათგან მიღებული ჩვენების სწორი ობიექტური შეფასება.

მექრთამეობის საქმეებზე მოწმის სახით დასაკითხ პირთა წრე რეკომენდებულია დაიყოს შემდეგ ოთხ ჯგუფად:

პირველ ჯგუფს მიეკუთვნება პირები, რომელთა მიმართ ადგილი ჰქონდა ქრთამის გამოძალვას ან ასეთის მცდელობას, ან ადრე თვითონ იყვნენ ამ დანაშაულის მონაწილენი ქრთამის მიძემის სახით და თავიანთი გულწრფელი, ნებაყოფლობითი აღიარებით სურთ ხელი შეუწყონ ჩადენილი დანაშაულის გახსნასა და თავიდან აცილებას;

მეორეს — პირები, რომლებმაც სხვადასხვა გზითა და საშუალებით შეიტყვეს ქრთამის მიცემა-აღების ფაქტის, ან ასეთის მზადების შესახებ, თვითონ არავითარი კავშირი არა აქვთ მასთან და გულწრფელად სურთ წინასწარი გამოძიების ორგანოებს დაეხმარონ დანაშაულის გახსნასა და თავიდან აცილებაში;

მესამეს — პირები, რომლებმაც, მართალია, არაფერი იციან მომხდარი მექრთამეობის ფაქტის შესახებ, მაგრამ შეუძლიათ დაადასტურ-

ონ ან უარყონ საქმეზე გამოძიებით დასადგენი რაიმე მნიშვნელოვანი გარემოება. მაგალითად, დაადასტურონ ამა თუ იმ ადგილზე ბრალდებულის ყოფნის ან არყოფნის ფაქტი, ან მისცენ ჩვენება ბრალდებულის პიროვნების დამახასიათებელი ნიშნებისა და ჩვევების, მექრთამეობაში მონაწილე პირების ურთიერთდამოკიდებულების მოხელე თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ქრთამის მიმცემის ინტერესებისათვის ამა თუ იმ მოქმედების შესრულებისა ან შეუსრულებლობის შესახებ და სხვ.

მეთოხეს — პირები, რომლებმაც, მართალია, იციან მექრთამეობის ფაქტის ან მის ირგვლივ გამოძიებით დასადგენი გარემოებების შესახებ, მაგრამ მექრთამეობაში მონაწილე პირებთან სამსახურებრივი, ნათესაური ან მეგობრული დამოკიდებულების გამო არ სურთ მისცენ დანაშაულში მხილებული მოხელე თანამდებობის პირის საწინააღმდეგო ჩვენება და შეგნებულად ცდილობენ ჩვენების მიცემისაგან თავის შეკავებას ან მათთვის ცნობილი ფაქტების განგებ დამახინჯებით გადმოცემას.

დაკითხვისათვის დასაშვები ტაქტიკური ხერხების გამოყენებით, მიზანშეწონილია უპირველესად, როცა ეს შესაძლებელია, დაკითხულ იქნენ პირველი და მეორე ჯგუფის მოწმეები, შემდეგ კი მომდევნო ჯგუფში მითითებული პირები, რადგან მათგან მიღებულ ჩვენებაზე ბევრადაა დამოკიდებული გამოძიების სწორად წარმართვა და დანაშაულის დროული გახსნა.

მოწმის დაკითხვის მომზადებისას საჭიროა განისაზღვროს დაკითხვის დრო, ადგილი, მოწმის გამოძახების საშუალება და ხერხი (მიღებულ იქნეს ღონისძიება, რომ დასაკითხი პირები დაკითხვამდე ვერ შეხვდნენ ერთმანეთს), შედგეს დაკითხვის გეგმა და მოხდეს დაკითხვის დროს დასაკითხი პირისათვის საკითხების სწორი ფორმულირება; შესწავლილ იქნეს საქმეში არსებული მასალები და დასაკითხი პირის დამოკიდებულება გამოსაძიებელ საქმესა და ბრალდებულთან, მისი პიროვნება და წარსული, ოჯახური მდგომარეობა, განათლება, სპეციალობა, ხასიათი, მისი მისწრაფება და მეგობრების წრე, რათა ყოველივე ამის გათვალისწინებით შესაძლებელი გახდეს დასაკითხ პირთან სწორი ფსიქოლოგიური კონტაქტის დამყარება და მოხდეს მისგან სწორი ჩვენების მიღება და ამ ჩვენების შევსება-დაზუსტება მისთვის საკონტროლო, დამაზუსტებელი, მომავალზე

და შემავსებელი კითხვებით და შემდეგ განხორციელდეს მიღებული ჩვენების სწორი, ობიექტური შეფასება.

საქმეზე მოწმის სახით დასაკითხ პირთა ზემოაღნიშნული კლასიფიკაციის შესაბამისად, პირველ ჯგუფს მიკუთვნებული მოწმეების (*ქრთამის მიმცემის*, როცა ადგილი აქვს ქრთამის მიმცემი პირის ნებაყოფლობით განცხადებას ქრთამის გადაცემის შესახებ; ან როცა ადგილი ჰქონდა მის მიმართ ქრთამის გამოძალვას) დაკითხვისას, როცა განმცხადებელი ნებაყოფლობით აცხადებს მის მიერ ქრთამის გადაცემის ან მის მიმართ *ქრთამის გამოძალვის*, ან ასეთის მცდელობის შესახებ, მიზანშეწონილია, პირველ რიგში, გამოკვლეულ ან დადგენილ იქნეს თუ სად, როდის, რა გარემოებაში და ვისი თანდასწრებით, რა სახის სამსახურებრივი მოქმედების (უმოქმედობის) შესრულებაში და რა სახითა და რაოდენობით მოითხოვა მისგან ქრთამი მოხელე თანამდებობის პირმა და სხვა.

ქრთამის გადაუცემლობის შემთხვევაში თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით რა სახის მოქმედების (უმოქმედობის) შესრულებით აშინებდა მას ქრთამის ამღები მოხელე თანამდებობის პირი; ქრთამის გადაცემის ან გადაუცემლობის შემთხვევაში თანამდებობის პირმა შესრულა თუ არა მისი ინტერესებისათვის ან ინტერესების საწინააღმდეგოდ რაიმე სახის სამსახურებრივი მოქმედება (უმოქმედობა) და კონკრეტულად რაში გამოიხატა იგი; სად, როდის, რა გარემოებაში და რა რაოდენობით მოხდა ან უნდა მოხდეს ქრთამის გადაცემა; რა იყო ან რა უნდა ყოფილიყო ქრთამის უშუალო საგანი და რა ინდივიდუალური ნიშნებით ხასიათდება იგი; რა არის ან რა იყო ქრთამის მიცემის მიზანი და მოტივი; ვინ იყო ქრთამის მიცემავლების ინიციატორი და უშუალოდ რა ფორმაში გამოიხატა მოხელე თანამდებობის პირის მოთხოვნა ქრთამის მიცემაზე, ქრთამის გამოძალვასა და მის მცდელობაზე; სად, როდის, ვისი მეშვეობითა და რა გარემოებაში გაიცნო მან ქრთამის ამღები ან ქრთამის გამომძალველი მოხელე თანამდებობის პირი და როგორი ურთიერთდამოკიდებულება იყო მათ შორის საჩუქრის, ქრთამის მიცემავლების ან ასეთის მცდელობამდე და მის შემდეგ; მის გარდა ვის შეუძლია დაადასტუროს ქრთამის მიცემავლების ან საჩუქრის ალების ფაქტი; ზომ არ უთქვამს მისთვის ქრთამის ამღებ მოხელე თანამდებობის პირს რისთვის სჭირდებოდა ქრთამად აღებული ფული ან სხვა საგანი; ან ზომ არ უსესხნია

ქრთამად გადასაცემი ფული მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავ-მეგობრებისაგან და სხვ. მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში რამ გამოიწვია აკრძალული საჩუქრისა და ქრთამის მიცემა-აღება ან ასეთის მცდელობის ჩადენა და რა იყო მისი ხელშემწყობი გარემოება და სხვ.

მეორე ჯგუფს მიკუთვნებულ მოწმეთა დაკითხვისას, პირველ რიგში, საჭიროა დაზუსტდეს და დადგინდეს, თუ დასაკითხი პირისათვის სად, როდის, ვისგან და რა გარემოებაში გახდა ცნობილი მოცემული მოხელე თანამდებობის პირისათვის ქრთამის მიცემა-აღება ან აკრძალული საჩუქრის მიღება, რა იცის მან ქრთამის საგნის ან აკრძალული საჩუქრის შესახებ, ნახა თუ არა იგი პირადად და თუ ნახა, რა ნიშნებით ხასიათდებოდა იგი; შეძლებს თუ არა მის მიერ მითითებული ნიშნებით ქრთამის საგნის ამოცნობას; შეუძლია თუ არა, დაასახელოს სხვა ისეთი პირები, რომლებიც დაადასტურებენ მის ჩვენებას, ან რომელთათვისაც შეიძლება ცნობილი გამხდარიყო ქრთამის მიცემა-აღების ან აკრძალული საჩუქრის აღების ეს ფაქტი; იცნობს თუ არა ქრთამის ან საჩუქრის ამღებ მოხელე თანამდებობის პირს, ან ქრთამის მიმცემს და თუ იცნობს, საიდან, როგორ და რა ურთიერთდამოკიდებულებაშია მათთან; როგორ ურთიერთდამოკიდებულებაშია ქრთამის აღებაში, სამსახურებრივი სიყალბის ჩადენასა ან აკრძალული საჩუქრის აღებაში მხილებული თანამდებობის პირი მასთან მომუშავე სხვა პირებთან; როგორ ურთიერთდამოკიდებულებაში იყო აკრძალული საჩუქრის ან ქრთამის მიცემა-აღებამდე და მის შემდეგ ქრთამის მიმცემი ქრთამის ამღებ მოხელე თანამდებობის პირთან; იცნობს თუ არა იგი მექრთამეობასა და აკრძალული საჩუქრის მიღებაში მხილებულ პირთა ამხანაგებსა და მეგობრებს, ვისთან და როგორ ატარებდნენ (ან ატარებდნენ) ისინი თავისუფალ დროს და სხვ.

ამ ორი კატეგორიის მოწმეთა დაკითხვისას ზემოაღნიშნულ გამო-საკვლევ გარემოებათა რიცხვი ამომწურავი არაა და იგი ცალკეული კონკრეტული დანაშაულის გამოძიებისას შეიძლება გაიზარდოს ან შემცირდეს. აქ მითითებულია მხოლოდ ის ძირითადი გარემოებები, რომლებზეც, ამ სახის მოწმეთა დაკითხვისას, აუცილებლად უნდა იქნეს მიღებული ჩვენება.

ზემოაღნიშნულ მოწმეთა დეტალური დაკითხვის შემდეგ უნდა მოხდეს *მესამე და მეოთხე ჯგუფებს* მიკუთვნებულ პირთა დაკითხვა.

განსაკურებულ მომზადებასა და მიღებული ჩვენების კრიტიკულ შეფასებას მოითხოვს *მეოთხე ჯგუფში* შემავალ პირთა დეტალური დაკითხვა. ამ პირთა დაკითხვის დაწყებამდე, საჭიროა მომზადებულ იქნეს საკმარის მონაცემები მათ მიერ ცრუ ჩვენების გამოსამჟღავნებლად, თუკი ისინი შეეცდებიან არასწორი ჩვენების მიცემას. დაკითხვის პროცესში მათთან სწორი ფსიქოლოგიური კონტაქტის დასამყარებლად, მიზანშეწონილია მოხდეს ჯერ ისეთი ფაქტების გაცნობა, რომლებიც გამოძიებით უკვე მტკიცეა დადგენილი. ამ სახით მოწმის დაკითხვის დაწყება დასაკითხი პირის ფსიქოლოგიური განწყობის ნიადაგის მოსინჯვის ერთგვარი საშუალებაა და თუ იგი ამ გარემოებათა შესახებ არასწორი ჩვენების მიცემას დაიწყებს, საშუალება უნდა მიეცეს დაასრულოს თავისი ჩვენება და მის შემდეგ მხილებულ იქნეს იგი ცრუ ჩვენებაში სათანადო დამამტკიცებელი საბუთების წარდგენით. ცრუ ჩვენებაში მისმა ასეთმა მოულოდნელმა მხილებამ არ შეიძლება სათანადო გარდატეხა არ მოახდინოს მის ფსიქოლოგიურ განწყობაზე. დაკითხვის ამ მომენტში იგი გაფრთხილებულ უნდა იქნეს, რომ საჭიროა საქმეზე მისთვის ცნობილი გარემოებების შესახებ სწორი, ობიექტური ჩვენების მიცემა და, რომ, წინააღმდეგ შემთხვევაში, იგი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიეცემა წინასწარი შეცნობით არასწორი ჩვენების მიცემისათვის. ამის შემდეგ უნდა გაგრძელდეს მისი დაკითხვა საქმეზე მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოებების შესახებ საკითხების სწორი, თანმიმდევრული დასმით და მოხდეს მასზე მიღებული ჩვენების კრიტიკული შეფასება.

§2. მექრთამეობაში მხილებული ეჭვმიტანილი პირის დაკავება

ზემოაღნიშნულ კატეგორიის საქმეებიდან ყველაზე საშიში და მძიმე დანაშაულია მექრთამეობა და სწორედ ამ დანაშაულთან, როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, უმეტესწილად ქრთამის ამღები პირების ეჭვმიტანილის სახით დაკავებას მიმართავენ.

იმისათვის, რომ ეს მოქმედება საფუძვლიანი და გამართლებული იყოს, საჭიროა ვიცოდეთ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონდებლობით რეგლამენტირებული ეჭვმიტანილის დაკავების წესი და საფუძველი. საქართველოს სსსკ 142-ე მუხლის თანახმად, ეჭვმიტანილის დაკავება შეიძლება მოხდეს იმ შემთხვევაში, როცა: 1) პირს წაასწრეს

დანაშაულის ჩადენისას ან ჩადენისთანავე; 2) თვითმზილველები, მათ შორის დაზარალებულიც, პირდაპირ მიუთითებენ ამ პირზე, როგორც დანაშაულის ჩამდენზე; 3) პირზე, მასთან ან მის ტანსაცმელზე აღმოჩნდება ჩადენილი დანაშაულის აშკარა კვალი; 4) პირი მიიძალა დანაშაულის ჩადენის შემდეგ, მაგრამ შემდგომში იგი ამოიცირო დაზარალებულმა; 5) პირის მიმართ გამოტანილია განჩინება (დადგენილება) ძეხვის წარმოების შესახებ; 6) როცა პირზე მიტანილია ეჭვი და ცდილობს გაქცევას ან როცა მას არა აქვს მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი ან არ არის დადგენილი მისი ვინაობა.

ქრთამის მიცემა-აღების ფაქტზე დაკავების სწორად ჩატარებაზე ბევრადაა დამოკიდებული საქმის სწრაფი და სრული გახსნა. ამ ეტაპზე დაშვებული შეცდომების გამოსწორება, მთელ რიგ შემთხვევებში შეუძლებელია და ამის გამო საქმე შეიძლება გაუხსნელი დარჩეს.

მექრთამეობაში მზილებული პირის დაკავება შეიძლება მოხდეს არა მარტო ქრთამის მიცემა-აღების ფაქტზე, არამედ ქრთამის საგნის უკან დაბრუნების დროსაც, როცა მოხელე თანამდებობის პირმა ვერ შეასრულა ქრთამით შეპირებული სამსახურებრივი ქმედება და ქრთამის მიმცემს უკანვე დაუბრუნა ქრთამის საგანი. დაკავების მოსამზადებელი ორგანიზაციული ღონისძიების ხასიათი უნდა გამოდინარეობდეს ამ მომენტისათვის გამოძიებაში არსებული ფაქტობრივი მონაცემებიდან.

საგამოძიებო პრაქტიკაში დამკვიდრებულია წესი, რომლითაც იმ შემთხვევაში, როცა საქმის აღძვრის საბაბი გახდა მოქალაქის განცხადება მისგან ქრთამის გამოძალვის შესახებ, მისი დაკითხვით მიღებული მონაცემების შესაბამისად, სწავლობენ და აღგენენ ქრთამის მიცემა-აღების დროსა და აღვილმდებარეობას და ამის გათვალისწინებით ამუშავებენ დანაშაულში მზილებული პირების ანუ ეჭვმიტანილ პირთა ქრთამის მიცემა-აღების ფაქტზე დაკავების გეგმას, შესაბამისი ოპერატიული ჯგუფის დახმარებით.

ამ მოქმედების სწორად და ორგანიზებულად ჩასატარებლად საჭიროა ოპერატიული ჯგუფის შერჩევა და მათთან საქმიანი კონტაქტის დამყარება; ამ ჯგუფის წევრებს შორის დაეალებების განაწილება; ქრთამის მიცემა-აღების ფაქტზე თვალთვალისა და დაკავების გეგმის შედგენა; დამსწრე პირებისა და სპეციალისტის შერჩევა; სამეცნიერო-ტექნი-

კური საშუალებებისა და სათანადო სატრანსპორტო საშუალებების შერჩევა-მომზადება.

ქრთამის საგნის მართოდენ გადაცემა ან ქრთამის ამღებ პირთან მისი აღმოჩენა ჯერ კიდევ არ ნიშნავს იმას, რომ მოხელე თანამდებობის პირმა ნამდვილად აიღო ქრთამი. მან შეიძლება წამოაყენოს ვერსია იმის შესახებ, რომ მას ძალით ჩაუდეს ჯიბეში ქრთამის საგანი, მის შეუმჩნევლად დაუტოვეს იგი სამუშაო ოთახში, რომ მან ქრთამი კი არა აიღო, არამედ ისესხა და სხვ. ამიტომ მოხელე თანამდებობის პირის მიერ მოსალოდნელი ასეთი ვერსიების წამოყენების გასაბათილებლად, საჭიროა დანაშაულებრივ ფაქტზე დაკავებად შეკრებილ იქნეს უტყუარი მონაცემები ქრთამის მიმცემისა და ქრთამის ამღების ურთიერთდამოკიდებულების, მათი ოჯახების ეკონომიური მდგომარეობის შესახებ, რათა გაირკვეს ქრთამის მიმცემს შეეძლო თუ არა ქრთამის ამღები მოხელე თანამდებობის პირისათვის ესესხებინა ფული ასეთი რაოდენობით და სხვ.

როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, ტაქტიკურად უფრო გამართლებულია მექრთამეობაში მხილებულ პირთა დაკავება მოხდეს არა უშუალოდ ქრთამის საგნის გადაცემის მომენტში, არამედ მისი გადაცემის შემდეგ, ე.ი. ურთიერთგანშორებისას, რათა დაკავების დროს პირმა ვერ მოასწროს ქრთამის საგნის უკან დაბრუნება ან ურთიერთშეთანხმება ქრთამის მიცემა-აღების ფაქტის უარსაყოფად. დაკავება შეიძლება მოხდეს მექრთამეობაში მხილებული მოხელე თანამდებობის პირის სამუშაო ოთახში, შენობაში ან ღია ცის ქვეშ, საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში და სხვაგან. ამასთან, საჭიროა პირს დაკავების ადგილზევე ჩაუტარდეს პირადი ჩხრეკა.

მექრთამეობაში მხილებული ეჭვმიტანილი პირის დაკავების დროს მაქსიმალურად უნდა იქნეს დაცული ეჭვმიტანილისათვის კანონით მინიჭებული პროცესუალური უფლებები (გარანტიები). პირველ რიგში, მას უნდა განემარტოს მისი უფლებები, კერძოდ ის, რომ მას უფლება აქვს იცოდეს რაშია იგი ეჭვმიტანილი, დაკავების შესახებ აცნობოს თავის ახლობლებს, იყოლიოს დამცველი და შეხვდეს მას დაკითხვამდე. ამასთან, მისი დამცველი დაესწროს მის დაკითხვას და სხვ. დაკავებიდან 12 საათის განმავლობაში უნდა მოხდეს მისი ეჭვმიტანილად ცნობის შესახებ სპეციალური დადგენილების გამოტანა და 24 საათის განმავლობაში მისი ეჭვმიტანილად დაკითხვა. დაკავებიდან 48 საათის განმავლობაში კი მას უნდა წარედგინოს ბრალდება და შეერჩეს აღკვეთის ღონისძიება.

წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლდეს. ყოველივე ამის შესახებ 48 საათის შემდეგ ყველა მასალა, რაც მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების დროს იქნა მოპოვებული, პროკურორის მემკვიდრით უნდა წარედგინოს სასამართლოს, რომელმაც უნდა გასცეს ბრძანება ექვემდებარებას თვის აღმკვეთი ღონისძიებების შეფარდების ან მასალების უკმარისობის გამო არასწორად მიიჩნიოს მოცემული პირისათვის წარდგენილი მასალები და დაუყოვნებლივ გაათავისუფლოს იგი ბრალდებისა და პასუხისმგებლობისაგან.

აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ ზოგჯერ შეიძლება აუცილებელი გახდეს მექრთამებაში მხილებული ექვემდებარება პირის შემოწმების ჩატარებაც, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ქრთამის საგანი წინასწარ დამუშავებული იყო უჩინარი ქიმიური (ლიუმინიგენის და სხვ.) ფხვნილებით და იგი შეიძლება გადასულიყო ქრთამის საგნის ალბის მომენტში მის ხელებზე, ტანსაცმელზე ან სხეულის სხვადასხვა ნაწილებზე¹, ან როცა ვარაუდია, რომ ქრთამის საგანი მან თავისი სხეულის რომელიმე ორგანოში შეინახა ან გადაყლაპა და სხვ. მაგალითად, ქრთამის ალბაში მხილებულმა ერთ-ერთმა მოხელე თანამდებობის პირმა დაკავების წინ მოასწრო ქრთამის სახით აღებული 100-დოლარიანის გადაყლაპვა. ამ ნივთიერი მტკიცებულების აღმოჩენისა და ამოღების მიზნით მას დაუყოვნებლივ ჩაუტარდა არა მარტო შემოწმება, არამედ ურთულესი და საკმაოდ ძვირადღირებული ქირურგიული ოპერაცია და მისი მუცლიდან ამოღებულ იქნა ქრთამად აღებული აშშ ასდოლარიანი. რამდენად სწორი იყო დაკავებული ექვემდებარების მუცლიდან ქრთამად აღებული ასდოლარიანის ამოსაღებად საკმაოდ ძვირადღირებული, სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ამ ურთულესი ოპერაციის ჩატარება, ეს მეორე საკითხია. მაგრამ პიროვნების შემოწმებისა და ამ ქმედების შედეგად პირი მართლად იქნა მხილებული ქრთამის ალბაში. სხვა შემთხვევაში დაკავებულის შემოწმების მიზანი შეიძლება იყოს მის სხეულზე არსებული ფიზიკური ზემოქმედების ნიშნების ან მის სხეულზე არსებული უჩინარი ქიმიური ფხვნილების ან ბიოლოგიური ხასიათის სხვადასხვა სახის კვალის აღმოჩენა და სხვ.

¹ ამასთან დაკავშირებით იხ. ექსპერტიზის დანიშვნის საკითხების მიმართებაში ამავე ნაშრომში განხილული საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სასამართლო ექსპერტიზების სამეცნიერო-კვლევითი ლაბორატორიაში ჩატარებული საექსპერტო პრაქტიკიდან მოტანილი მაგალითები თავისი ილუსტრაციებით.

§3. ჩხრეკა და ამოღება

მექრთამეობის საქმეებზე ჩხრეკისა და ამოღების ჩატარება ერთ-ერთი რთული და აუცილებელი საგამოძიებო მოქმედებაა და იგი მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობის შესაბამისად შეიძლება ჩატარებულ იქნეს სისხლის სამართლის საქმის აღდგრამდე სასამართლოს ნებართვის გარეშეც, მაგრამ შემდეგ დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს სასამართლოს. ჩხრეკის ჩატარებისას გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ჩხრეკის ობიექტისა და მოსაძებნი საგნის თავისებურება.

მექრთამეობის (კორუფციის), სამსახურებრივი სიყალბისა და კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების საქმეებზე ჩხრეკის ობიექტი შეიძლება იყოს თვით ამ დანაშაულის ჩამდენი ან მასში მონაწილე პირები; ქრთამის ამღები, ქრთამის მიმცემი ან აკრძალული საჩუქრის ამღები და სამსახურებრივი სიყალბის ჩამდენი მოხელე თანამდებობის პირის პირადი ან მათი სამუშაო ოთახებისა და საცხოვრებელი ბინების ჩხრეკა. ჩხრეკის საგანი კი შეიძლება იყოს ქრთამის საგანი, აკრძალული საჩუქარი ან მისი შესაფუთი მასალა თავისი დამახასიათებელი ნიშნებით; მექრთამეობის ფაქტსა და ქრთამის მოცულობაზე მიმთითებელი დოკუმენტები; მოხელე თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ქრთამის მიმცემის ან საჩუქრის მიმღები პირის ინტერესებისათვის შესრულებული ან შეუსრულებელი მოქმედების დამადასტურებელი მასალები; დოკუმენტები, რომლებიც მიუთითებენ მექრთამეობაში მონაწილე პირთა ურთიერთკავშირსა და მექრთამეობის მაკვალიფიცირებელ გარემოებებზე; დანაშაულებრივი გზით მიღებული საგნები, რომლებიც შეიძლება ამოღებულ იქნეს, როგორც ნივთიერი მტკიცებულება, აგრეთვე ოფიციალური დოკუმენტები და დავთრები ან კერძო დოკუმენტები, რომელშიც მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ანგარებით ან სხვა პირადი მიზნით შეგნებულად იქნა შეტანილი სიყალბე (ამოშლა, გადაკეთება, არასწორი, ყალბი ჩანაწერის შეტანა ან სხვა რიცხვით მათი დათარიღება და სხვ.).

ამოღებას მიმართავენ იმ შემთხვევაში, როცა მექრთამეობისა და სამსახურებრივი სიყალბის გამოძიებისათვის მნიშვნელობის მქონე საგნებისა და დოკუმენტების ინდივიდუალური ნიშნები და მათი ადგილსამყოფელი წინასწარაა ცნობილი, ჩხრეკას კი ქრთამის საგნის ან საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე დანაშაულის ნიშნებზე მიმთითებელი სხვა უცნობი გადამალული საგნებისა და დოკუმენტების აღმოსაჩენად.

ორივე ამ რთული საგამოძიებო მოქმედების სწორად და მაღალ-ხარისხოვნად ჩასატარებლად სრულყოფილად უნდა იქნეს შერჩეული და გამოყენებული კრიმინალისტიკურ მეცნიერებაში შექმნილი ჩხრეკის ტაქტიკური ხერხები და სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები.

§4. დოკუმენტების დათვალიერება

ამ კატეგორიის საქმეებზე დოკუმენტების დათვალიერება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საგამოძიებო მოქმედებაა. მისი მიზანია გამოსაძიებელ საქმეზე მნიშვნელობის მქონე დოკუმენტების აღმოჩენა და ამოღება. ამ მოქმედების ჩატარებისას ყურადღება უნდა მიექცეს ისეთი სახის დოკუმენტების აღმოჩენასა და ამოღებას, როგორიცაა მასალები, რომლებიც მიუთითებენ მოხელე თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ქრთამის მიმცემის ინტერესებისათვის შესრულებული ქმედების ხასიათს, მისი შესრულებისას არსებული წესის ან რიგითობის დაუცველობას; წარმოება-დაწესებულების ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მუშაობის მარეგულირებელი დოკუმენტები და აგრეთვე ეჭვმიტანილი თანამდებობის პირის კერძო ხასიათის მიმოწერები და ჩანაწერები. დოკუმენტები, რომლებშიც შეტანილია ცვლილება, ამოფხეკის, ამოშლის, ამოჭრის ან ჩამატების გზით ან დოკუმენტები, რომლებიც სიყალბის ნიშნებით ხასიათდებიან თავიანთი წარმოქმნის მომენტიდანვე და წინააღმდეგობაშია საქმეზე მიღებულ სხვა უფრო მტკიცედ დადგენილ სათანადო რეკვიზიტებით დაცულ დოკუმენტებთან.

დოკუმენტების დათვალიერება საჭიროა ჩატარდეს არა მარტო მოხელე თანამდებობის პირთა სამუშაო ადგილზე, მათ სამუშაო ოთახებსა და კანცელარიაში, არამედ მათს საცხოვრებელ ბინებშიც.

§5. ექსპერტიზის დანიშვნა

ზემოაღნიშნული კატეგორიის საქმეებზე ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საგამოძიებო მოქმედებაა და, როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, თითოეული კონკრეტული დანაშაულის გამოძიების თავისებურებათა გათვალისწინებით მასზე სასამართლო ექსპერტიზებიდან უფრო ხშირად მიმართავენ დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური და ხელნაწერების კრიმინალისტიკური ექსპერტიზების დანიშვნას.

ზოგჯერ აუცილებელია ტრასოლოგიური, საბუღალტრო, სასაქონლო, ქიმიური და სხვა კომპლექსური სახის ექსპერტიზების დანიშვნაც. კერძოდ, იმ შემთხვევაში, როცა საჭიროა გაირკვეს ქრთამის ალების სახით გადაცემულ საგანზე (ფასიან ქაღალდებზე – ფულზე ან სხვა ძვირფას ნივთზე) ან მის შესაფუთ მასალაზე, რომელიც აღმოჩენილია მექრთამეობაში მხილებულ მოხელე თანამდებობის პირთან, ხომ არაა დატოვებული ქრთამის მიმცემის ან ქრთამის ამღები კონკრეტული მოხელე თანამდებობის პირის უჩინარი ხელის თითების კვალი, სათანადო დამუშავების შემდეგ, შესაძლოა, აუცილებელი გახდეს დაქტილოსკოპიური ექსპერტიზის დანიშვნა, რისთვისაც საჭიროა შესაძარებელი და გამოსაკვლევი ხელის თითების კვლების მომარჯვება. მოხელე თანამდებობის პირის სამსახურებრივი ფუნქციების განხორციელებისას, ქრთამის მიმცემის ინტერესებისათვის რაიმე საკითხის გადასაწყვეტად გამზადებულ დოკუმენტებზე ხელმოწერის ან ამ დოკუმენტის რეალობის დასადგენად საჭირო იქნება დაინიშნოს დოკუმენტების ტექნიკურ-კრიმინალისტიკური ექსპერტიზა ან ხელნაწერების ექსპერტიზა. იმ შემთხვევაში კი, როცა მექრთამეობა – ქრთამის მიცემა-აღება ჩადენილია დოკუმენტების გაყალბებით, ან ამა თუ იმ სახის ფაქტობრივად შესრულებული „სამუშაოს“ ასანაზღაურებლად, ქრთამის ამღებ მოხელე თანამდებობის პირზე გადარიცხულია შესაბამისი ფულადი თანხა ან ქრთამის მიცემა-აღების მიზნით ჩატარებულია მთელი რიგი სახის უსაქონლო ოპერაციები და სხვ., ასეთ შემთხვევაში გამოძიების პროცესში წამოჭრილი ზოგიერთი საკითხის გასარკვევად შეიძლება დაინიშნოს საბუღალტრო ექსპერტიზა და სხვ.

თუ ქრთამის საგანი ან მისი შესაფუთი მასალა წინასწარ დამუშავებულია უჩინარი სახის სპეციალური ფხვნილებით ან რაიმე საღებავით, ან მასზე უჩინარი მელნით (სპეციალური ფანქრით, ან ლიუმინოგენის ფხვნილით და სხვ.) გაკეთებულია შესაბამისი წარწერა ან სხვა რაიმე სპეციფიკური ნიშანი, ან თუ ქრთამის ალებაში ეჭვმიტანილის ტანსაცმელზე, ხელის თითებზე, ან სხეულის რომელიმე ნაწილზე აღმოჩენილ იქნება ზემოაღნიშნული სახის უჩინარი ფხვნილი, ან შესაბამისი უჩინარი წარწერა ან სხვა სპეციფიკური ნიშანი, ან სხვადასხვა სახის ქიმიური მიკრონაწილაკები, მაშინ შეიძლება საჭირო გახდეს ქიმიური ექსპერტიზის დანიშვნა და ჩატარება.

ზემოაღნიშნული სახის ექსპერტიზების დანიშვნასა და ჩატარე-

ბას განსაკუთრებით მიმართავდნენ გასული საუკუნის 70-80-იან წლებში ქრთამის საგნად წინასწარ დამუშავებული ფულის ქრთამის სახით ალების ფაქტის დასადგენად, ან, როცა მექრთამეობაში (ქრთამის ალებაში) მხილებულ მოხელე თანამდებობის პირთან აღმოჩენილ იქნება უჩინარი ფხვნილებით წინასწარ დამუშავებული ქრთამის სახით ალებული ფული, ან სხვა სახის ქრთამის საგანი, ან როცა მის სხეულზე, სხეულის რომელიმე ნაწილზე (ქვედა ან ზედა კიდურებზე და სხვ.), ტანსაცმელზე ან ხელის თითებზე აღმოჩენილ იქნა სპეციფიკური ფხვნილებით წინასწარ დამუშავებული ქრთამის საგნიდან გადასული უჩინარი საშუალებების (მაგალითად, ლიუმინოგენის ფხვნილებისა და სხვ.) ნაწილაკები და სხვ. რამდენად სწორი და კანონიერი იყო საგამომიებო პრაქტიკაში დამკვიდრებული ეს მეთოდი, ეს მეორე საკითხია, მაგრამ, ვფიქრობთ, მექრთამეობაში მონაწილე პირთა მხილების ასეთი პრაქტიკა გამართლებული იყო ამ ურთულესი დანაშაულის გახსნისა და თავიდან აცილებისათვის.

ასეთ პრაქტიკას მიმართავდნენ იმ შემთხვევაში, როცა ადგილი ჰქონდა მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ქრთამის გამოძალვას და როცა ამის შესახებ ქრთამის მიმცემი ნებაყოფლობით აცხადებდა შესაბამის ორგანოებში, სადაც მიღებული ცნობების სათანადო შემოწმების შემდეგ ახდენდნენ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრას და განმცხადებელს ეტყოდნენ, რომ თანხმობა ეთქვა დასახელებული რაოდენობის ფულადი თანხის მიცემაზე. ამასთან, ოპერატიული გზით წინასწარ შეისწავლიდნენ იმ ადგილს, სადაც უნდა მომხდარიყო მოხელე თანამდებობის პირისა და ქრთამის მიმცემის შეხვედრა. ქრთამის სახით გადასაცემ ფულსა და მის შესაფუთ მასალას (კონვერტს და სხვ.) წინასწარ დაამუშავებდნენ ლიუმინოგენის უჩინარი ფხვნილებით ან ამავე სახის ფანქრით, ან შესაბამის წარწერას გაუკეთებდნენ უჩინარი ფანქრით და ყოველივე ამის შესახებ ადგენდნენ ოქმს.

დამუშავებულ ფულს შეფუთულ მდგომარეობაში მისცემდნენ ქრთამის მიმცემს, შეუთანხმებდნენ მას რაიმე პირობით ნიშანს იმის შესახებ, თუ მოხელე თანამდებობის პირის სამუშაო ოთახიდან გამოსვლის შემდეგ, ან მასთან შეხვედრიდან განშორებისას რით უნდა ენიშნებინა ოპერატიული ჯგუფისათვის ქრთამის გადაცემის შესახებ. ყოველივე ამის შემდეგ ადგენდნენ სამუშაო გეგმას ქრთამის ალებაში ეჭვმიტანილი თანამდებობის პირის დაკავების შესახებ.

აღსანიშნავია, რომ შემდგომში რაიმე გაუგებრობის თავიდან აცილების მიზნით დამკვეთელ ოპერატიულ ჯგუფში შეყვანილი არ უნდა ყოფილიყო ის პირი, რომელმაც მონაწილეობა მიიღო ქრთამის საგნის დამუშავებაში. ამასთან, შემდგომი გამოკვლევებისათვის (ნიმუშად) ინახავდნენ ქრთამის საგნის დამუშავებულ ნივთიერებას დალუქულ მდგომარეობაში შესაბამისი წარწერებით. გარდა ამისა, დალუქულ მდგომარეობაში ექსპერტიზაზე მოსაკვლევად აგზავნიდნენ ქრთამის ამლეები პირის იმ საგნებს (ტანსაცმელს, რომელშიც აღმოჩენილი იყო ქრთამად გადაცემული და წინასწარ სპეცფხვნილებითა და ფანქრით დამუშავებული ფული, ქრთამის ამლეები პირის ხელის გულიდან და თითებიდან ფხვნილების ანაწმენდ ბამბის ტამპონებს და სხვ.), რომლებზეც ქრთამად აღებული ფული ინახებოდა ან რომელზე შეხებისას შეიძლება დარჩენილიყო ამ სპეცფხვნილების კვალი.

ნათქვამის საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიყვანოთ შემდეგი მაგალითები:

ბ.-ემ, რომელიც მუშაობდა გარდაბნის რაიგანყოფილების № 10 სპეცკომენდატურაში სისხლის სამართლის ინსპექტორად, 1980 წლის 25 ივნისს 1480 მანეთი გამოსძალა ქრთამის სახით სასჯელისაგან პირობით განთავისუფლებულს რ.-ეს, რათა ამ უკანასკნელის მიმართ შრომის დისციპლინის დარღვევისათვის არ დაეყენებინა საკითხი დარჩენილი სასჯელის პატიმრობით შეცვლის შესახებ. დაკავების დროს ბ.-ე გაიტკა ავტომანქანით შემთხვევის ადგილიდან და გზაზე მსვლელობის დროს ქრთამის სახით აღებული ფული გადაყარა. მაგრამ ნაწილი 425 მანეთი ამოღებული იქნა მოსახლეობიდან. ამასთან, ბ.-ეს ჩამოერთვა მილიციის ფორმის პერანგი და შარვალი, რომელიც ეცვა შემთხვევის დროს. რაც შეფუთულ და დალუქულ იქნა. ასევე ექსპერტიზაზე გადასაგზავნად მომზადდა ბ.-ეს მიერ გადაყრილი ფულის ნაწილი 425 მანეთი. იმ ფხვნილისა და ფანქრის ნიმუშები, რომლებითაც წინასწარ დამუშავებული იყო ქრთამის სახით გადასაცემი ფული და ბ.-ეს მარცხენა ხელისგულიდან, ხელის თითებიდან და მარჯვენა ხელის მტევნის ზედა მხრიდან აღებული (მოწმენდილი) ბამბის ტამპონი, რომლებიც სათანადო წესით დალუქულ იქნა.

მოცემულ სისხლის სამართლის საქმეზე დაინიშნა ქიმიური ექსპერტიზა და ექსპერტიზის წინაშე გადასაწყვეტად დაისვა შემდეგი კითხვები:

1. ბ.-ეს პერანგისა და შარვლის ჯიბეებზე აღენიშნებოდა თუ არა ქიმიური ფხვნილის კვალი?

2. ბ.-ეს მიერ გადაყრილი ფულის კუპიურებზე (11 ცალი 25-მანეთიანი, 2 ცალი 50-მანეთიანი და 5 ცალი 10-მანეთიანი) აღენიშნებოდა თუ არა ქიმიური ფხვნილის კვლები და ჰქონდა თუ არა მათ წარწერები უბხსს?

3. ბ.-ეს ხელებიდან მოწმენდილი ბამბის ტამპონზე იყო თუ არა ქიმიური სპეცფხვნილის კვალი და იყო თუ არა იგი ტანსაცმელსა და ფულზე არსებული ქიმიური ფხვნილის მსგავსი?

4. ნიმუშების სახით წარმოდგენილი ქიმიური ფხვნილისა და ფანქრის ნიმუშების მსგავსია თუ არა ზემოხსენებულ ტანსაცმელზე, ფულსა და ბამბის ტამპონზე არსებული ფხვნილი?

ექსპერტიზის დანიშვნის დადგენილებაში მოცემულ იქნა აგრეთვე გამოსაკვლევად გადაგზავნილი საგნებისა და ობიექტების ჩამონათვალი.

ექსპერტიზის წინაშე დასმულ კითხვებზე ამომწურავი პასუხების გასაცემად ექსპერტიზის კვლევის პროცესში გამოყენებულ იქნა ულტრაიისფერ სხივებში კვლევისა და თხელფენოვანი ქრომატოგრაფიის მეთოდები, რომელთა კვლევის შედეგად ექსპერტიზით დადგინდა:

1. ბ.-ეს პერანგის ჯიბეების გარეშე ზედაპირებსა და მისი შარვლის უკანა მარჯვენა ჯიბის შიდა ზედაპირზე, ასევე საქამრის არეში წინა მარჯვენა მხარეს (კვალის სახით) აღინიშნებოდა ქიმიური ფხვნილის კვალი.

2. ბ.-ეს მიერ გადაყრილ ფულის კუპიურებზე (ორი ცალი 50-მანეთიანი, 11 ცალი 25-მანეთიანი, ხუთი ცალი 10-მანეთიანი) აღინიშნება ქიმიური ფხვნილის კვლები და მათ თეთრ ფონზე იკითხებოდა წარწერები: „УБХСС 25.VI.80“ (შვიდ ცალ 25-მანეთიანზე).

3. ბ.-ეს ხელებიდან მოწმენდილი ბამბის ტამპონზე შეინიშნებოდა ქიმიური სპეცფხვნილის კვალი და ის მსგავსი იყო ტანსაცმელსა და ფულზე არსებული ქიმიური ფხვნილისა და ლუმინესცენციის ფერთა და RF-ების მნიშვნელობებით.

4. წარმოდგენილი ქიმიური ფხვნილისა და ფანქრის ნიმუშები მსგავსია ბრალდებულის ტანსაცმელზე, წარმოდგენილ ფულზე და ხელის გულებიდან ანაწმენდ ბამბის ტამპონზე არსებული სპეცნივთიერებების შესაბამისად ლუმინესცენციის ფერთა და მათი RF-ების

მნიშვნელობებით, კერძოდ, სპეცფზენილის ნიმუშები ბამბის ტამპონზე, ფულსა და ტანსაცმელზე არსებული სპეცფზენილების მსგავსია.

სპეცფზანქრის ნიმუშის შტრიხები შვიდ ცალ 25-მანეთიანის თეთრ ფონზე არსებული სპეცფზანქრის შტრიხების მსგავსი.

სპეცფზანქრის ნიმუში მსგავსია სპეცფზანქრისა, რომლითაც შესრულებულია წარწერები ორ ცალად 25-მანეთიანზე, დარჩენილ ოთხ ცალ 25-მანეთიანზე და ხუთ ცალ 10-მანეთიანზე¹.

ამ მხრივ ასევე საყურადღებოა შემდეგი მაგალითი:

ავტონისპექტორმა ს.-ემ კ.-ს ქრთამის სახით გამოართვა წინასწარ სპეცფზენილით დამუშავებული ასი მანეთი, რომელიც მას დაკავების დროს ჩხრეკის შედეგად აღმოაჩნდა შარვლის მარცხენა ჯიბეში. ამასთან დაკავშირებით 1980 წლის 14 იანვარს დაინიშნა ქიმიური ექსპერტიზა, ექსპერტს გამოსაკვლევად გადაეგზავნა ავტონისპექტორ ს.-ეს შარვალი და მისი კუთვნილი ავტომანქანიდან ამოღებული შალითა და ბალიში, ს.-ეებასთან აღმოჩენილი ასი მანეთი, სპეციალური ქიმიური ფზენილი და ფანქრის ნიმუშები და მისი ხელის თითებიდან აღებული ნაცხი ტამპონებით. ექსპერტს გადასაწყვეტად დაესვა შემდეგი კითხვები:

1. ბრ. ს.-ეს ჩამორთმეულ ფულზე, ას მანეთზე აღინიშნებოდა თუ არა სპეციალური ნათება და რა წარწერა ჰქონდა მას.

2. ასეთივე ნათება აღენიშნებოდა თუ არა ს.-ეს კუთვნილი შარვლის მარცხენა ჯიბეზე; ა/მანქანის შალითასა და ბალიშზე.

3. ასეთივე ნათება აღენიშნებოდა თუ არა ს.-ეს ხელის თითებიდან ტამპონებით აღებულ ნაცხზე.

4. ზემოაღნიშნულ ფულზე, შარვლის ჯიბეზე, მანქანის შალითაზე, ბალიშსა და ტამპონზე არსებული ქიმიური ფზენილის ნათება იდენტურია თუ არა საქ. სსრ შს სამინისტროში ნიმუშად დატოვებული ქიმიური და ფანქრის წვერის ფზენილისა, იძლევიან თუ არა ისინი ერთნაირ ფლუოროეცირებას.

ექსპერტმა ექსპერტიზაზე გადაგზავნილი მასალების საექსპერტო პრაქტიკაში დამკვიდრებული კვლევის მეთოდების სრულყოფილად გამოყენების შედეგად მისცა შემდეგი სახის დასკვნა:

1. ექსპერტიზაზე წარმოდგენილი ასი მანეთის კუპიურებზე ულტრაიისფერ სხივებში აღინიშნებოდა სპეცფზენილისათვის დამახასი-

1. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სასამართლო ექსპერტიზების სამეცნიერო-კვლევითი ლაბორატორიის პრაქტიკიდან. საქმე №98 ქ.

ათბელი ლუმინესცენციის კვლები, ზოლო ამ კუბიურების თეთრ ფონზე, სულ ცამეტ კუბიურაზე (შეიდი ცალი 10 მანეთიანი, ექვსი ცალი 25- მანეთიანი) იკითხება წარწერა „УБХС 12.XII.79“.

2. სპეცფხენილის კვლები აღინიშნებოდა აგრეთვე ექსპერტიზაზე წარმოდგენილი შარვლის მარცხენა ჯიბის შიდა ზედაპირზე, ავტო-მანქანის შალითაზე და ბალიშზე.

3. ს.-ეს ხელის თითებიდან ანაწმენდ ბამბის ტამპონზე აღინიშნე-ბოდა სპეცფხენილის კვლები.

4. შარვლის მარცხენა ჯიბის შიდა ზედაპირზე წარმოდგენილი ფულის შვიდ ცალ ათმანეთიანზე, მანქანის შალითასა და ბრალდებუ-ლის ხელის თითებიდან ანაწმენდ ბამბის ტამპონზე არსებული სპეცფხ-ენილები მსგავსნი არიან ლუმინისცენციის ფერით და RF-ის მნიშ-ვნელობით. წარმოდგენილი ფულის ექვს ცალ 5-მანეთიან კუბიურასა და ბალიშზე არსებული სპეცფხენილები მსგავსნი არიან ლუმინის-ცენციის ფერითა და RF-ის მნიშვნელობით¹.

ექსპერტიზის ასეთმა დასკვნამ გარკვეულად შეუწყო ხელი მოცემუ-ლი დანაშაულის გახსნასა და საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენას.

ასევე ლ.-ესა დ.-ეს ბრალდების საქმეზე, რომლის არსი გამოიხატა შემდეგში: ლ.-ემ და დ.-ემ, რომლებიც მუშაობდნენ ქ. თბილისის საქალაქო საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის სოცუზრუნველყოფის განყოფილების საექიმო შრომით საქსპერტო კომისიის მედრეგისტრა-ტორებად, ქრთამის მიცემაში წააქეზეს მ.-ე და გამოართვეს 400 მანეთი და შეჰპირდნენ, რომ მის მეუღლეს ინვალიდობის ჯგუფის დადგენის დროს შრომის უნარდაკარგვისათვის მოუმატებდნენ და თანაც დასასვენებელ საგზურსაც მისცემდნენ, რადგან ამ ფულს ისინი გადა-სცემდნენ სშს კომისიის წევრებს. ქრთამად გადასაცემი 400 მანეთი იმ დროს არსებულ ქ. თბილისის შს სამმართველოს სოცსაკუთრების დატაცებისა და სპეკულაციის წინააღმდეგ მებრძოლი განყოფილების მუშაკების მიერ დამუშავებულ იქნა ფლუორესცირების მქონე ფზე-ნილით, რომელიც ულტრაიისფერ სხივების ქვეშ გატარებისას იძლევა მოყვითალო-მომწვანო ფერის ნათებას, ფლუორესცირებას, ასევე თი-თოეულ კუბიურას ჰქონდა წარწერები სპეცფხანქრით „УБХС 9. IV.

1. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სასამართლო ექსპერტიზების სამეცნიერო-კვლე-ითი ლაბორატორიის პრაქტიკიდან. საქმე №141 ქ.

80“. მოქალაქე მ.-ეს მიერ 400 მანეთის მდღრევისტრატორებზე კ.-ზე და დ.-ზე გადაცემის შემდეგ კ.-ას ჩხრეკისას და შემოწმების დროს ლიფში აღმოაჩნდა სამი ცალი 50-მანეთიანი 6614821, 8787611 და 4894798. ამასთან, მისი სხეულის ულტრაიისფერ სხივების დანათებით შემოწმებისას კ.-ს ორივე ხელის თითებზე, ლიფზე, მკერდსა და ტანსაცმელზე აღმოაჩნდა მომწვანო მოყვითალო ფერის ნათება, რაც მოწმენდილ იქნა ბამბის ტამპონით და დაილუქა ცალკე კონვერტში. ასევე დ.-ეს ჩხრეკისას აღმოაჩნდა ნაჭრის ხელჩანთაში სამი ცალი 50-მანეთიანი 6970974, 6758653, 5567126 ორი ცალი 25-მანეთიანი 1700418 და 2541437. ულტრაიისფერი სხივების დანათებისას დ.-ეს მარჯვენა და მარცხენა ხელის თითებსა და ხელის გულზე აღმოაჩნდა მომწვანო მოყვითალო ფერის ლაქები. ანალოგიური ფერის ნათებები აღენიშნებოდა დ.-ს ხელჩანთაში აღმოჩენილ საქმეებსა და პალტოზე.

ზემოაღნიშნულის გამო მოცემულ საქმეზე დაინიშნა ქიმიური ექსპერტიზა, რომლის წინაშე გადასაწყვეტად დაყენებულ იქნა შემდეგი საკითხები:

1. ბრალდებულ კ.-ს უბიდან ამოღებულ სამ ცალ 50 მანეთზე აღენიშნებოდა თუ არა წარწერები „УБХСС 9. IV. 80“ და ეს წარწერა შესრულებული იყო თუ არა სპეციალური ფანქრით. ფულის კუპიურებზე აღინიშნებოდა თუ არა მომწვანო-მოყვითალო ფერის ლაქები და ისინი იდენტური იყო თუ არა იმ ნიმუშებისა, რითაც მოხდა მისი დამუშავება.

2. კ.-ას მარჯვენა და მარცხენა ხელის თითებიდან, ხელის გულებიდან და მკერდიდან ბამბის ტამპონებით აღებული ფხვნილების ნაწილაკები, აგრეთვე მის ლიფსა და პალტოზე არსებული კვალის წარმომქმნელი ნივთიერება იდენტური იყო თუ არა იმ ნივთიერებისა, რითაც მოხდა ფულის დამუშავება.

3. დ.-ეს ნაჭრის ჩანთიდან ამოღებულ სამ ცალ 50-მანეთიანზე და ტყავის ხელჩანთიდან ამოღებულ ორ ცალ 25-მანეთიანზე აღინიშნებოდა თუ არა წარწერები „УБХСС 9. IV. 80“ და ეს წარწერები შესრულებული იყო თუ არა სპეციალური ფანქრით, ფულის კუპიურებზე აღინიშნებოდა თუ არა მომწვანო-მოყვითალო ფერის ლაქები და ისინი იდენტური იყო თუ არა იმ ნიმუშებისა, რომლითაც მოხდა მისი დამუშავება.

4. დ.-ეს მარჯვენა და მარცხენა ხელის თითებიდან, ხელის გულებიდან და მკერდიდან აღებული კვლები აგრეთვე მის ხელჩანთაზე, საქმეებსა და ნაჭრის ჩანთაზე არსებული კვლების წარმომქმნელი ნივთიერება იდენტური იყო თუ არა იმ ნივთიერებისა, რითაც მოხდა ფულის დამუშავება.

ექსპერტიზის წინაშე გადასაწყვეტად დასმული საკითხების სწორად და ობიექტურად გადაწყვეტის მიზნით, ექსპერტიზაზე წარდგენილი კვლევის ობიექტები და ნიმუშები დათვალიერებულ და გამოკვლეულ იქნა ულტრაიისფერ სხივებში. აქაც გამოყენებულ იქნა აგრეთვე თხელ-ფენოვანი ქრომტოგრაფიული კვლევის მეთოდი. კერძოდ, ულტრაიისფერი სხივებით გამოკვლევისას აღმოჩნდა, რომ საფოსტო კონვერტში არსებულ ქაღალდის ფირფიტაზე შესრულებულია შტრიხები, რომელიც იძლევა მკვეთრ ცისფერ ლუმინისცენციას, ხოლო ამავე კონვერტში არსებული ფხვნილი თეთრი ფერის ქაღალდის პაკეტით იძლევა მოყვითალო მომწვანო ლუმინისცენციას. ასევე ბაბბის ტამპონზე შეინიშნება მოყვითალო მომწვანო ლუმინესცენციის მქონე კვლების არსებობა. ორ ცალ 25-მანეთიანზე შეინიშნება მოყვითალო-მომწვანო ლუმინისცენციის მქონე ლაქების არსებობა, ხოლო ამ კუბიურების თეთრ ფონზე იკითხება წარწერა „УБХСС 9. IV. 80“, მკვეთრი მოცისფრო ლუმინესცენციით. სამ ცალ 50-მანეთიანზე შეინიშნება მოყვითალო-მომწვანო ფერის მქონე ლუმინესცენციის ლაქების არსებობა და კუბიურების თეთრ ფონზე შესრულებულია წარწერა „УБХСС 9. IV. 80“, რომლის შტრიხები იძლევა მკვეთრ ცისფერ ლუმინესცენციას. ასევე მეორე სამ ცალ 50-მანეთიანზე შეინიშნება მოყვითალო-მომწვანო ფერის ლუმინესცენციის მქონე ნივთიერების კვლები.

კუბიურების თეთრ ფონზე შესრულებულია წარწერები „УБХСС 9. IV. 80“ და ეს შტრიხები იძლევა მკვეთრ მოცისფრო ლუმინესცენციას. ასევე ლიფზე, მკერდის არეში მარცხენა მხარესა და მარჯვენა უკანა შესაკრავთან აღინიშნება მოყვითალო-მომწვანო ფერის ლუმინესცენციის მქონე ლაქების არსებობა. ასეთივე ნიშნები შეინიშნება ლიფის ქვეშ მკერდიდან ანაწმენდ ბაბბის ტამპონზე. პალტოზე შესაკრავის არეში მარჯვენა მხარეს, მარჯვენა და მარცხენა ჯიბეების შიდა და გარე ზედაპირზე შეინიშნება მოყვითალო-მომწვანო ლუმინესცენციის მქონე ლაქების არსებობა. ასევე ხელჩანთის საკეტის არეში და მის შიდა ზედაპირზე, ყვითელი ხელჩანთის გარე ზედაპირსა და მასში

არსებულ კალენდრის ფურცელზე, შავი ფერის პალტოს მარჯვენა შესაკრავის არეში და მარჯვენა და მარცხენა სახელოების დაბოლოებებზე, საქალაქის ორივე ყდაზე და მასში არსებულ „ინვალიდის სამედიცინო საქმეებზე“, ყდის გარე ზედაპირზე შეინიშნება მოყვითალო- მომწვანო ფერის მქონე ლუმინესცენციის კვლების არსებობა.

ნივთმტკიცებებზე აღმოჩენილი ლუმინესცენციის მქონე კვლების წარმომქმნელი ნივთიერება და ნიმუშის სახით წარმოდგენილი სპეცფუნქნილი ლუმინესცენციის ფერის მსგავსია. ასევე ნიმუშის სახით წარმოდგენილი სპეცფუნქირის შტრიხები და ყველა ფულის კუპიურის თუთრ ფონზე არსებული შტრიხები მსგავსია ლუმინესცენციის ფერის მიხედვით.

ულტარიისფერ სხივებში და თხელფენოვანი ქრომატოგრაფიის მეოთხით გამოკვლევის შედეგად ექსპერტიზამ დაადგინა, რომ ექსპერტიზაზე წარდგენილი ყველა ფულის კუპიურაზე, ბამბის ტამპონებზე, კ.-ს ლიფზე, პალტოს შესაკრავ არეში და მისი ჯიბეების შიდა და გარე ზედაპირზე, დ.-ეს შავი ფერის ხელჩანთის საკეტის არეში და მის შიდა ზედაპირზე (აგრეთვე ხელჩანთაში არსებულ პირად ნივთებზე), ყვითელი ხელჩანთის გარე ზედაპირზე და მასში არსებული კალენდრის ფურცელზე, შავი პალტოს შესაკრავის არეში და მარჯვენა და მარცხენა სახელოების დაბოლოებებზე, საქალაქდეს ორივე ყდაზე და მასში არსებულ ორი „ინვალიდის სამედიცინო საქმეების“ გარე ზედაპირზე აღმოჩენილია სპეცფუნქნილისათვის დამახასიათებელი მოყვითალო მომწვანო ლუმინესცენციის მქონე ნივთიერების კვლები.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ექსპერტმა მისცა დასკვნა, რომლითაც:

1. კ.-ს უბიდან ამოღებულ სამ ცალ 25-მანეთიანი კუპიურის თუთრ ფონზე შეინიშნება წარწერები „УБХСС 9. IV. 80“. აღნიშნული წარწერის შტრიხები ნიმუშის სახით წარმოდგენილი სპეცფუნქირის შტრიხების მსგავსია ლუმინესცენციის ფერით და მათი RF-ების მნიშვნელობით.

აღნიშნული ფულის კუპიურებზე აღმოჩენილია მომწვანო-მოყვითალო ფერის მქონე ლუმინესცენციის ფუნქნილის კვლები და ისინი ნიმუშის სახით წარმოდგენილი სპეცფუნქნილის მსგავსია ლუმინესცენციის ფერითა და მათი RF-ის მნიშვნელობით.

2. კ.-ს ხელის თითებიდან და ლიფის ქვეშ, მარცხენა ძუძუს

გვერდითი ნაწილიდან ანაწმენდ ბაბბის ტამპონზე, მის ლიფსა და პალტოზე არსებული სპეცფხვნილის კვლები ნიმუშის სახით წარმოდგენილი სპეცფხვნილის მსგავსია მათი ლუმინესცენციის ფერიტა და RF-ის მნიშვნელობით.

3. დ.-ს ყვითელი ქსოვილის ხელჩანთიდან ამოღებულ სამ ცალ 50-მანეთიანი კუპიურისა და შავი ტყავის ხელჩანთიდან ამოღებული ორი ცალი 25-მანეთიანი კუპიურების თეორ ფონზე იკითხება წარწერები „УБХСС 9. IV. 80“ და აღნიშნული შტრიხები ნიმუშის სახით წარმოდგენილი სპეცფანქრის შტრიხების მსგავსია ლუმინესცენციის ფერიტა და RF-ის მნიშვნელობით.

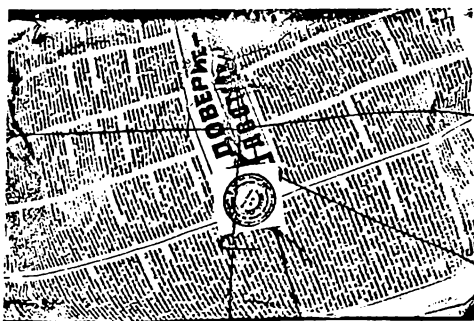
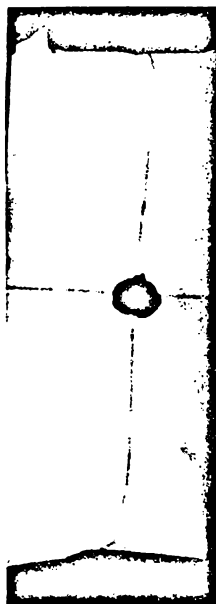
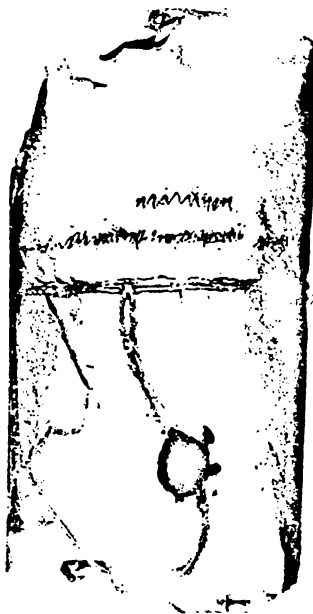
აღნიშნული ფულის კუპიურებზე აღმოჩენილია მომწვანო-მოყვითალო ლუმინესცენციის მქონე ფხვნილის კვლები, რომლებიც სპეცფხვნილის ნიმუშის მსგავსია ლუმინესცენციის ფერიტა და მათი RF-ის მნიშვნელობით.

4. დ.-ს ხელის თითებიდან ანაწმენდ ბაბბის ტამპონზე, მის შავი ფერის ტყავის ხელჩანთაზე, საქმეებსა და ქსოვილის ხელჩანთაზე არსებული სპეცფხვნილის კვლები ნიმუშის სახით წარმოდგენილი სპეცფხვნილის მსგავსია ლუმინესცენციის ფერიტა და RF-ის მნიშვნელობით.¹

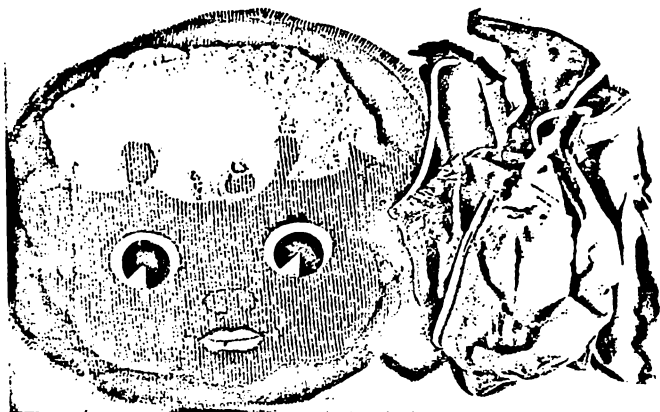
ზემოაღნიშნული სახის ექსპეტიზების დასკვნისათვის მეტი დამაჯერებლობის მისაცემად დამზადებულ იქნა ექსპერტიზის კვლევის პროცესის ფოტოილუსტრაციები (იხ. ამ ექსპერტიზების წარმოების ამსახველი სურ. 1-ლი, მე-2, მე-3, მე-4, მე-5, მე-6, მე-7, მე-8, მე-9).

საექსპერტო პრაქტიკაში გვხვდებოდა ისეთი შემთხვევებიც, როცა ქიმიურ ექსპერტიზაზე გადაგზავნილ ქრთამის აღებაში ეჭვმიტანილი პირის ტანსაცმელსა და მის ხელებზე არ აღინიშნებოდა სპეციალური ფხვნილების ნიშნები და პირს ვერ უმტკიცებდნენ ქრთამის აღების ფაქტს. ასეთ შემთხვევებს განსაკუთრებით ადგილი ჰქონდა მაშინ, როცა ოპერატიული ჯგუფი ვერ ახერხებდა თვით ქრთამის სახით გადაცემული, წინასწარ დამუშავებული, ფულის აღმოჩენას და როცა იგი თითქოსდა უკვალოდ ქრებოდა.

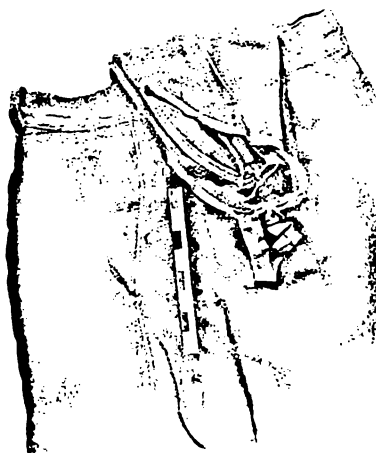
საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სასამართლო ექსპერტიზების სამეცნიერო-კვლევითი ლაბორატორიის პრაქტიკიდან. საქმე №72.

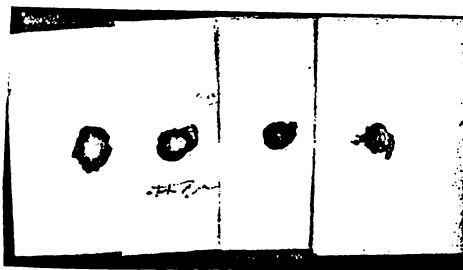
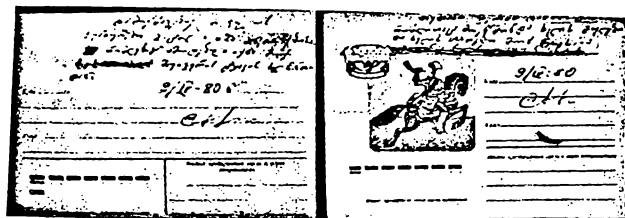
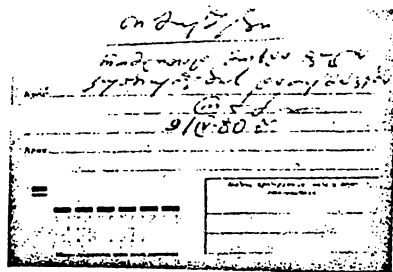
სურ. 1. ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევეად გადაგზავნილი ხ.-ს კუთვნილი ნივთები დალუქულ მდგომარეობაში.

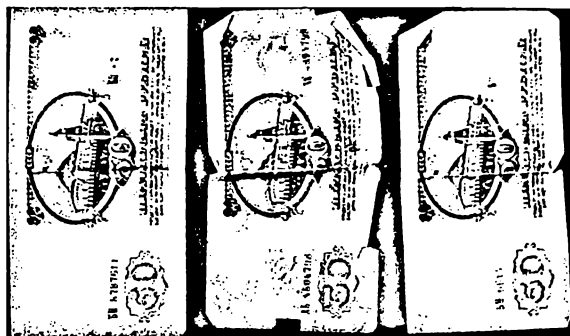
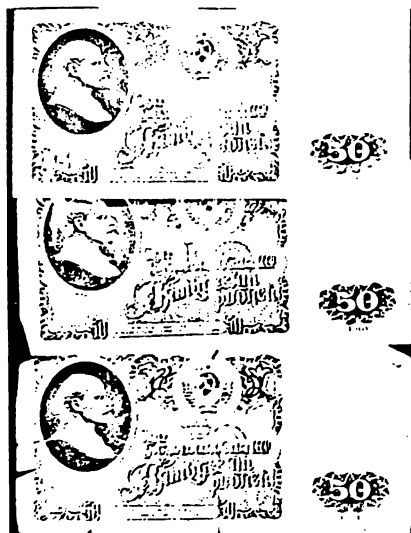
სურ. 2. ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევად გადაგზავნილი ხ.-ს კუთვნილი მან-
ქანიდან ამოღებული მანქანის შალითა და ბალიში

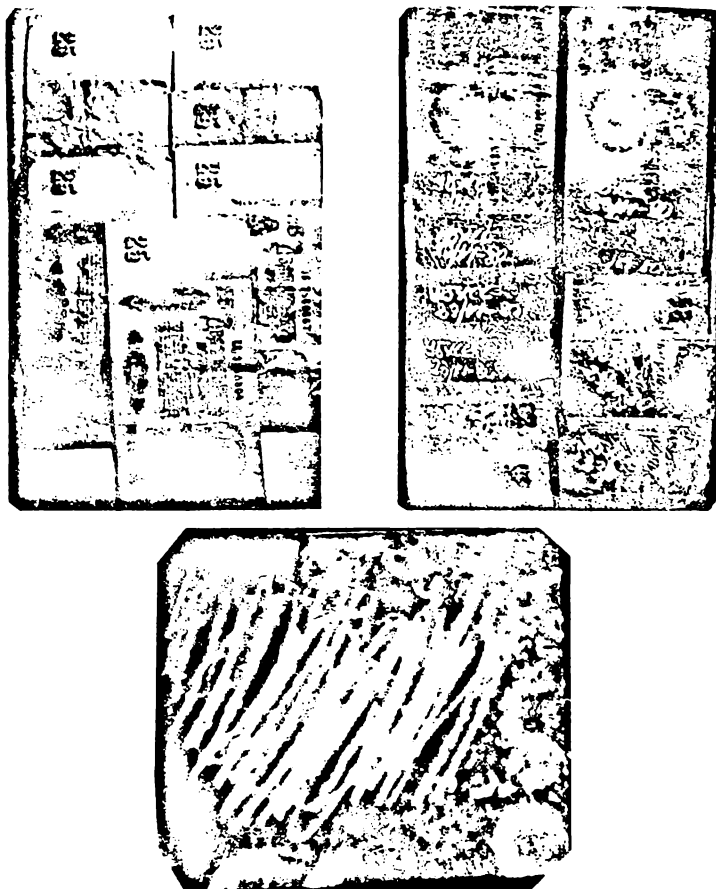
სურ. 3. ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევად გადაგზავნილი ხ.-ს შარვალი

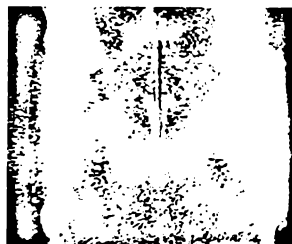
სურ. 4. საფოსტო კონვერტებით ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევად გადაგზავნილი ნივთმტკიცებები

სურ. 5. ექსპერტიზაზე გამოსაკვლევეად გადაგზავნილი ქრთამის სახით აღებული
სპეცფხენილებითა და სპეცფანქრებით დამუშავებული 50-მანეთიანები

სურ. 6. ექსპერტიზაზე გადაგზავნილი ქრთამის სახით აღებული 25 და 50-მანეთიანი კუპიურები, რომლებზეც ულტრაიისფერ სხივებში „ფოტოგადაღებით“ გამოვლენილია მოყვითალო ფერის წარწერები „УБХСС 23.VI.80“ და სპეცფანქრით შესრულებული ზაზები

სურ.7. ექსპერტიზაზე გადაგზავნილი სპეცფუნგილებისა და სპეცფანქრის ნიმუშები

სურ.8. ბრალდებულის ხელის თითებიდან და ხელის გულიდან ანაწმენდი ბამბის ტამპონი გადაღებული ულტრაიისფერ სხივებში. ფოტოსურათზე აშკარად შეიმჩნევა სპეცფუნგილის ნაწილაკები

ბრალდებულის ლიფის ქვეშ მოთავსებული ბუბუს კერტისა და გვერდითი მიდამოებიდან ტამპის ტამპონით გაკეთებული ანაწმენდი. ულტრაიისფერ სხივებში გადაღებულ ფოტოსურათზე შეიმჩნევა სპეცფუნგილების ნაწილაკები

§6. ეკვმიტანილისა და ბრალდებულის დაკითხვა

პირის ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში მიცემა, ეკვმიტანილისა და ბრალდებულის დაკითხვა უნდა მოხდეს პირის ეკვმიტანილად ცნობის შესახებ დადგენილების გამოტანის შემდეგ. კერძოდ, ეკვმიტანილის დაკითხვა უნდა მოხდეს მისი ეკვმიტანილად ცნობის შესახებ დადგენილების გამოტანიდან არა უგვიანეს 12 საათისა. ბრალდებულის სახით დაკითხვა კი უნდა ჩატარდეს დაუყოვნებლივ, მისთვის ბრალდების წარდგენის შემდეგ. ეკვმიტანილისა და ბრალდებულის დაკითხვის სირთულე სხვა გარემოებებთან ერთად განპირობებულია ამ დანაშაულთა ჩადენის ხერხებისა და საშუალებების ფარული, შენიღბული ხასიათითაც.

ბრალდებულის დაკითხვის უფრო ეფექტურად ჩასატარებლად საჭიროა საფუძვლიანი მომზადება. კერძოდ: შეირჩეს და განისაზღვროს დაკითხვის დრო და ადგილი; მოხდეს საქმეში არსებული მასალების გაცნობა და მომარჯვებულ იქნეს ამ პირთა დანაშაულებრივი ქმედების მამხილებელი მასალები; განისაზღვროს ბრალდებულთა დაკითხვის თანმიმდევრობა (როცა საქმეში რამდენიმე ბრალდებულია); მოხდეს დასაკითხი ბრალდებულის პიროვნების ფსიქოლოგიის წინასწარი შესწავლა და მის შესაბამისად შეირჩეს დაკითხვის ტაქტიკური ხერხები; შედგეს დაკითხვის გეგმა გამოსაკვლევი გარემოებებისა და ბრალდებულის დაკითხვის თანმიმდევრობის შესახებ, რათა შესაძლო გახდეს დაკითხვის პროცესში მასთან მჭიდრო ფსიქოლოგიური კონტაქტის დამყარება.

მექრთამეობის თავისებურებიდან გამომდინარე, გამოსაძიებელ საქმეზე ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში შეიძლება მიცემულ იქნეს ქრთამის მიმცემი და ქრთამის ამღები, აგრეთვე ქრთამის მიცემა-აღების წამქეზებელი. აქედან თითოეული მათგანის სახით საქმეზე შეიძლება იყოს რამდენიმე ბრალდებული. მაგალითად, რამდენიმე ქრთამის მიმცემი, რამდენიმე ქრთამის ამღებ თანამდებობის პირთა ჯგუფი. ამიტომ საჭიროა სწორად განისაზღვროს თითოეული მათგანის დაკითხვის თანმიმდევრობა. ასეთ შემთხვევაში რეკომენდებულია, პირველ რიგში, დაკითხოს ის ბრალდებული, რომლის მიმართაც საქმეზე შედარებით მეტი და მყარი მტკიცებებია შეკრებილი და რომელიც თავისი ფსიქოლოგიური განწყობით შეეცდება სწორი, ობიექტური ჩვენების მიცემას.

ბრალდებულის სახით ქრთამის მიმცემის დაკითხვისას, რეკომენ-

დებულება მისგან მიღებულ იქნეს ჩვენება ქრთამის მიცემის მოტივების შესახებ, აგრეთვე იმაზე, თუ მან მოხელე თანამდებობის პირს რა სახის სამსახურებრივი მოქმედების ან უმოქმედობის შესრულებისათვის მისცა ქრთამი; რაში გამოიხატა მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ქრთამის მიცემის სასარგებლოდ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება; ხომ არ გადასცა მას ქრთამი მის სამსახურებრივი ავტორიტეტით ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ რაიმე სახის ქმედების (მოქმედების ან უმოქმედობის) შესრულებაში ან ქრთამის მიმცემმა მოხელე თანამდებობის პირს ქრთამი ხომ არ გადასცა მის სასარგებლოდ სამსახურებრივი მფარველობის განხორციელებაში და სხვ; რაში გამოიხატა მისგან ქრთამის გადაცემა და რა ნიშნებით ხასიათდებოდა ქრთამად გადაცემული საგანი, მისი სახეობა; მისგან რა სახის მატერიალურ გამორჩენას ან რა სახის საგანს თხოულობდა ქრთამად მოხელე თანამდებობის პირი და მას მოთხოვნილი საგანი გადაეცა თუ სხვა რამ; ხომ არ თხოულობდა იგი ქრთამის საგნის მოცულობის გადიდებას; სად, როდის, ვის მიერ და რა პირობებში გაიცნო და დაუახლოვდა მოხელე თანამდებობის პირს; ვინ იყო ქრთამის მიცემა-აღებაზე საუბრის დაწყების ინიციატორი – თვითონ, თუ ქრთამის ამღები მოხელე თანამდებობის პირი, თუ სხვა მესამე პირი; სად, როდის, ვის და ვისი თანდასწრებით გადასცა მან ქრთამის საგანი; თუ მან ქრთამის საგანი გადასცა სხვა მესამე პირს, მაშინ დამატებით საჭიროა გაირკვეს თუ სად, როდის და ვისი მეშვეობით გაიცნო მან იგი, როგორ და რა პირობებში გადასცა მას ქრთამის საგანი და როგორი იყო მათ შორის ურთიერთშეთანხმება და სხვ.

მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის გარემოებაც, რომ დაკითხვის დროს ქრთამის მიმცემს არ შეიძლება განემარტოს იმის შესახებ, რომ იგი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლდება, თუ მის მიმართ აღგილი ჰქონდა ქრთამის გამოძალვას, რადგან მისთვის ასეთი განმარტების მიცემა, საკუთარი თავის პასუხისმგებლობისაგან დაღწევის მიზნით, შეიძლება გამოიწვიოს მის მიერ მოხელე თანამდებობის პირის უმართებულო განთქმამ ქრთამის აღებაში.

ქრთამის ამღები მოხელე თანამდებობის პირის დაკითხვისას, პირველ რიგში, მისგან ჩვენება მიღებულ უნდა იქნეს ისეთ გარემოებათა შესახებ, როგორიცაა: ვისგან მომდინარეობდა წინადადება ქრთამის მიცემა-აღების შესახებ, ქრთამის მიმცემისა თუ ქრთამის ამღები მოხ-

ელე თანამდებობის პირისაგან; რა სახის სამსახურებრივი მოქმედების ან უმოქმედობის სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, თუ თანამდებობრივი ავტორიტეტის გამოყენებით ან სამსახურებრივი მფარველობის განხორციელება – შესრულებაში გადაეცა მას ქრთამი; სად, როდის, რა გარემოებასა და ფორმაში გამოიხატა მის მიერ ქრთამის აღება; სად, როდის და უშუალოდ ვის მიერ გადაეცა მას ქრთამი; სად, როდის, რა გარემოებაში და ვისი მეშვეობით გაიცნო მოხელე თანამდებობის პირმა ქრთამის მიმცემი და როგორ დაუახლოვდა მას; ქრთამის მიცემა-აღების მოლაპარაკებაში მონაწილეობას ხომ არ იღებდა მექრთამეობაში მონაწილე სხვა პირი და სხვ.

მექრთამეობაში მონაწილე სხვა პირის ბრალდებულის სახით დაკითხვისას საჭიროა გაირკვეს, თუ ვინ და რა გარემოებაში ჩააბა იგი ამ დანაშაულში და რა სახით; უშუალოდ ვისგან მომდინარეობდა წინადადება მექრთამეობაში მისი მონაწილეობის შესახებ; მოქმედებდა თუ არა იგი ანგარებით ან სხვ პირადი ინტერესებით, ნათესაური ან მეგობრული დამოკიდებულებით; კონკრეტულად რაში გამოიხატა მისი დამოკიდებულება მექრთამეობაში მონაწილე დანარჩენ პირებთან და რა სახის მატერიალური გამორჩენა მიიღო მან თავისი ასეთი მოქმედებით და სხვ.

სამსახურებრივი სიყალბის ჩადენისათვის ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში მიცემული პირის დაკითხვისას, საჭიროა მისგან ჩვენება მიღებულ იქნეს საქმეზე მნიშვნელობის მქონე ისეთ გარემოებათა ახსნის შესახებ, როგორიცაა დანაშაულის ჩადენისა და მისი კვალის დაფარვისათვის გამოყენებული ხერხები; დანაშაულის ჩადენის მიზანი და მოტივი, კონკრეტულად რაში გამოიხატა თანამდებობის პირის მიერ ოფიციალურ დოკუმენტებში, დავთრებში ან კერძო დოკუმენტებში სიყალბის შეტანა, კონკრეტულად რა სახის ყალბი დოკუმენტები იქნა შედგენილი ან გაცემული და ამით რა სახის გამორჩენა მიიღო მან და სხვ.

კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების საქმეებზე ბრალდებულის დაკითხვის დროს ყურადღება უნდა მიექცეს ისეთი საკითხების გარკვევას, როგორიცაა: მოხელე თანამდებობის პირმა სად, როდის, რა გარემოებაში, რა სახისა და რასთან დაკავშირებით მიიღო საჩუქარი; რა დამოკიდებულებაში იმყოფება იგი საჩუქრის მიმცემ პირთან; წლის სხვა დროსაც ხომ არ მიიღო მან საჩუქარი, დადებითი პასუხის

შემთხვევაში დამატებით უნდა გაირკვეს: სად, როდის, რა სახისა და ღირებულების, ვისი თანდასწრებითა და მონაწილეობით აიღო მან საჩუქარი; იგი პირადად იღებდა საჩუქარს თუ ოჯახის წევრების ან ნათესავების მეშვეობით; საჩუქრის მიმცემი პირის ან მისი ახლობლის სასარგებლოდ ხომ არ შეასრულა სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით რაიმე სახის ქმედება (მოქმედება ან უმოქმედობა) და კონკრეტულად რაში გამოიხატა იგი; პირადად მან და მისი ოჯახის წევრებმა ან ნათესავებმა რამდენჯერ აიღეს საჩუქარი მისი სახელით ერთი წლის განმავლობაში; მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ხომ არ ჰქონდა ადგილი საჩუქრის მიმცემის ან მისი ოჯახის წევრების მიმართ თავისი თანამდებობრივი ავტორიტეტის გამოყენებით რაიმე სახის ქმედების (მოქმედების ან უმოქმედობის) ჩადენას, ან სხვა იურიდიული ან ფიზიკური პირების მიმართ სამსახურებრივი მფარველობის გამოჩენის ადგილი და სხვ.

იმ შემთხვევაში, როცა ბრალდებული არასწორ ჩვენებას იძლევა, საჭიროა იგი მხილებულ იქნეს მიცემულ ცრუ ჩვენებაში საქმეზე შეკრებილი სხვა მტკიცებულებების თანმიმდევრული წარდგენით. ბრალდებულისაგან სწორი ჩვენების მისაღებად შეიძლება გამოყენებულ იქნეს აგრეთვე მისი განმეორებითი დაკითხვის ტაქტიკა. ამასთან, არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება მის მიმართ საპროცესო კანონის მოთხოვნის საწინააღმდეგო ისეთი ტაქტიკური ხერხის გამოყენება, როგორიცაა მოტყუება, მისთვის რაიმე უკანონო მოქმედების შერულების დაპირება და მისი შეშინება იმით, რომ მის მიმართ გამოყენებულ იქნება რაიმე სახის ფიზიკური ზემოქმედება. ასევე დაუშვებელია მის მიმართ ე.წ. ფსიქოლოგიური გამოჭერის ხერხების გამოყენება და სხვ.

§7. დაპირისპირება

მექრთამეობის საქმეებზე დაპირისპირება, შეიძლება ითქვას, ერთ-ერთი უაღრესად გავრცელებული საგამოძიებო მოქმედებაა. და ეს ბუნებრივიცაა, რადგან მთელ რიგ შემთხვევებში ქრთამის მიმცემისა და ქრთამის ამღების ჩვენებები ურთიერთსაპირისპიროა და საჭიროა ამ წინააღმდეგობების აღმოფხვრა მათი ურთიერთდაპირისპირებითი დაკითხვით. დაპირისპირება შეიძლება ჩატარდეს ქრთამის მიმცემსა და ქრთამის ამღებ მოხელე თანამდებობის პირებს შორის, აგრეთვე ბრალდ-

ბულთა შორის, თუკი გამოსაძიებელ საქმეზე მექრთამეობაში მხილებული რამოდენიმე პირია ბრალდებულის სახით პასუხისმგებებაში მიცემული. დაპირისპირება შეიძლება ჩატარდეს მოწმეთა შორის, ასევე მოწმესა და ბრალდებულს შორის.

დანაშაულის ჩადენაში მხილებულ პირთა ან მომწმეთა ჩვენებებს შორის არსებულ წინააღმდეგობათა გარკვევისა და გამოსაძიებელ საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენის მიზნით, ზოგჯერ შეიძლება აუცილებელი გახდეს ამ პირთა ურთიერთდაპირისპირება. ეს საგამომიებო მოქმედება რეკომენდებულია ჩატარდეს მაშინაც, როცა ადრე დაკითხულ პირთა ჩვენებებს შორის არსებითი ხასიათის წინააღმდეგობა არ არის, მაგრამ საჭიროა რომელიმე ბრალდებულის ან მოწმის მხილება მიცემული ჩვენების სიცრუეში.

ზოგჯერ შეიძლება ბრალდებულმა თვითონვე მოითხოვოს დაპირისპირება სხვა ბრალდებულთან ან მოწმესთან. ასეთ დროს საჭიროა ჯერ გაირკვეს, თუ რატომ მოითხოვს იგი დაპირისპირებას; ხომ არაა იგი გამოწვეული იმით, რომ ზეგავლენა მოახდინოს დასაპირისპირებელ ბრალდებულზე ან მოწმეზე და მიაღწიოს მათგან სასურველი ჩვენების მიღებას ან შეაცვლევიანოს მას ადრე მიცემული ჩვენება. მისი მოთხოვნის დაკმაყოფილება ან მასზე უარის თქმა უნდა მოხდეს გამოძიებლის მიერ ზემოაღნიშნულ გარემოებათა სრულყოფილი შესწავლა-გამოკვლევისა და საქმეში არსებული მასალების გაცნობის შემდეგ. დაკითხვის დროს რეკომენდებულია, პირველ რიგში, კითხვები მიეცეს იმ პირს, ვინც ამხელს მეორე – დაპირისპირებულ პირს. მოწმეთა დაპირისპირებისას კი უმჯობესია ჯერ კითხვები მიეცეს იმ პირს, ვინც საქმეზე შეკრებილი მასალებიდან გამომდინარე უფრო სწორ, სარწმუნო ჩვენებას იძლევა.

დაპირისპირება არ შეიძლება ატარებდეს იძულებით ხასიათს, იგი უნდა ჩატარდეს მხოლოდ ნებაყოფლობით პრინციპზე. ამიტომ თუ დასაპირისპირებლად მოყვანილი მოწმე, ქრთამის მიმცემი ან ქრთამის ალებაში მხილებული ბრალდებული უარს იტყვის დაპირისპირების ჩატარებაზე, იგი არ შეიძლება ჩატარდეს. მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის გარემოებაც, რომ დაპირისპირებაში მონაწილე რომელიმე პირი თუ დაპირისპირების დროს შეცვლის თავის ჩვენებას, ასეთ დროს იგი აუცილებლად უნდა დაიკითხოს განმეორებით და გაირკვეს რატომ, რა მიზეზითა და მოტივით შეცვალა მან თავისი პირვანდელი ჩვენება და სხვ.

ქრთამის ალებაში ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში მიცემული პირის ქრთამის მიმცემ ან მოწმის სახით საქმეზე გამავალ სხვა პირებთან დაპირისპირების ჩატარებაში მონაწილეობის მისაღებად საჭიროების შემთხვევაში შეიძლება მოწვეულ იქნეს: პედაგოგი, სპეციალისტი, ადვოკატი (დამცველი), თარჯიმანი, აგრეთვე დასაკითხი პირის კანონიერი წარმომადგენელი. დაპირისპირების დროს გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ისიც, რომ სსსკ 314-ე მუხლის თანახმად, დაპირისპირების ჩატარების დამთავრებამდე არ შეიძლება მოვახდინოთ დაპირისპირებულ პირთა მიერ მიცემული აღრინდელი ჩვენებების გამოკვეყნება. ასეთი რამ შეიძლება მოხდეს მას შემდეგ, როცა დასრულდება დაპირისპირებულ პირთა დაკითხვა და მასზე შედგენილ იქნება ოქმი. წინააღმდეგ შემთხვევაში მათ მიერ აღრე მიცემული ჩვენებების გაცნობამ შეიძლება უარყოფითი გავლენა იქონიოს დაპირისპირების დროს მათ მიერ მიცემული ჩვენებების რეალობაზე. საჭიროა გავითვალისწინოთ ისიც, რომ მოწმეთა დაპირისპირების დროს საჭიროა მოხდეს მათი გაფრთხილება ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის ან ცრუ ჩვენების მიცემისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ.

დაპირისპირების ეს წესი ვრცელდება აგრეთვე სამსახურებრივი სიყალბისა და მოხელე თანამდებობის პირის მიერ კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების გამოძიების დროსაც.

მექრთამეობის, სამსახურებრივი სიყალბისა და კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების საქმეებზე გამოძიებისას, გარკვეული ყურადღება უნდა მიექცეს ამ დანაშაულთა გამომწვევი მიზეზებისა და ხელშემწყობი პირობების სრულ, ყოველმხრივ გამოკვლევასა და მისი თავიდან აცილებისათვის საჭირო ღონისძიებების გატარებას შესაბამის საწარმოო დაწესებულებებსა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებში სწორი, დასაბუთებული წარდგინებების გაგზავნის სახით. ამავე მიზნით შეიძლება გამოყენებულ იქნეს გამოძიებლის ან პროკურორის გამოსვლა რადიოთი ან ტელევიზიით მოცემულ საქმეზე წინასწარი გამოძიების დამთავრებისა და საქმის სასამართლოში განსახილველად წარმართვის შესახებ; ამასთან, მოახდინოს საქმის მასალების გაანალიზება დანაშაულის გამომწვევი მიზეზებისა და მისი ხელშემწყობი პირობების შესახებ და დასაზოს სათანადო გზები მომავალში მსგავსი შემთხვევების თავიდან ასაცილებლად.

მეერთაქმეობის (კორუფციის) გამომწვევი მიზეზებისა და თავიდან აცილების ზომიერტი პრობლემა

ანტიკორუფციული პროგრამის პროექტში, როგორც აღვნიშნეთ, მნიშვნელოვანი დოკუმენტია. მისი IV და V თავი მთლიანად ეთმობა მექანიზმებისა და კორუფციის, ამ საშიში დანაშაულის გამომწვევ მიზეზებსა და მის წინააღმდეგ ბრძოლის ძირითად მიმართულებებს და თეორიულ ასპექტში ბევრი მათგანი სწორადაა წარმოდგენილი. მაგრამ მასში, სამწუხაროდ, ხარვეზები უფრო მეტია. მაგალითად, კორუფციის გამომწვევ მიზეზად არ შეიძლება მივიჩნიოთ მართოდენ კომუნისტური წყობის შემკვიდრობა, სახელმწიფოს სისუსტე, სამოქალაქო თანხმობის დევიცტურობა და კონფლიქტოგენური სიტუაციების არსებობა, ძალოვანთა და სამართალდამცავი ორგანოების განსაკუთრებული მდგომარეობა, სამოქალაქო საზოგადოების განვითარების დაბალი დონე, ეკონომიკური კრიზისი და მორალური კლიმატი. ამ ბინძურ სახელმწიფოს დამღუპველ დანაშაულთა გამომწვევი მიზეზები კიდევ უფრო შორს უნდა ვეძიოთ.

ყველასათვის ცხადია, რომ ბევრმა ჩვენმა თანამემამულემ მარჯვედ გამოიყენა XX საუკუნის ბოლო ათ წელს საქართველოში შექმნილი მძიმე ეკონომიკური და პოლიტიკური მდგომარეობა და ხელთ იგდო ეკონომიკური და სახელმწიფოს მართვის მძლავრი ბერკეტები და შეეცადა დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული მატერიალური სიმდიდრისა და საკუთარი თავის წარმოდგენას და ამ ველური კაპიტალიზმის პირობებში დატაცებული ქონების ლეგალიზაციასა და საზოგადოებაში უმდიდრესი და ყოვლისშემძლე პირის სახელის, პატივისა და ღირსების დამკვიდრებას. და, უნდა ითქვას, რომ ბევრმა მათგანმა ამ სასურველ მიზანს მიაღწია კიდევ.

ამ გარემოებამ, ცხადია, წარუშლელი დალი დაასვა და უარყოფითი გავლენა მოახდინა მთელ ჩვენს საზოგადოებაზე, განსაკუთრებით კი ახალგაზრდობის მორალურ-ფსიქოლოგიურ განწყობაზე, მათში არასწორი წარმოდგენების, სურვილებისა და მისწრაფებების აღმოცენებაზე და ასეთი მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად არასწორი გზების შერჩევაზე.

ამასთან, ტელეეკრანებიდან მკვლელობის, ძარცვის, გაუპატიურების, გარყვნილების, ძალადობისა და სხვა მძიმე დანაშაულთა ჩვენების ყოველდღიურმა პროპაგანდამ, ჩადენილ დანაშაულთა გაუხსნელობამ და სხვა ნეგატიურმა მოვლენებმა გარკვეულად შეუწყო ხელი ჩვენს საზოგადოებაში ისეთი მაზინჯი დანაშაულებრივი მოვლენების აღმოცენებასა და გავრცელებას, როგორიცაა: გამოძალვის მიზნით ცოცხალი ადამიანების, გვამებისა და ძვირადღირებული ისტორიული საგნების მოტაცება, საფლავების ნგრევა და შებილწვა, ცრუ კომერციული ბანკებისა და ფირმების შექმნა, უცხოელ პარტნიორებთან ფიქტიური ხელშეკრულების გაფორმება, უსაქონლო ოპერაციების წარმოება და მილიონობით ქართული ლარისა და დოლარის მითვისება, მექრთამეობა, თანამდებობის ბოროტად გამოყენება, ძარცვა, დაქირავებული მკვლელების მომრავლება, ყაჩაღური თავდასხმები, ცალკეულ პირთა უგზოუკელოდ დაკარგვისა და ამოუცნობი გვამების რიცხვითი რაოდენობის ზრდა და სხვ., აგრეთვე ქართველი კაცის ბუნებისადმი ისეთი შეუფერებელი ჩვევების აღმოცენება და დამკვიდრება, როგორიცაა: მათხოვრობა, მეძავობა, მამათმავლობა, ლესბიანობა, ჩვილი ბავშვების მოპარვა, მათი მოტაცება და გაყიდვა, გამოუვალ გაჭირებაში ჩავარდნილი ახალგაზრდების მიერ თავიანთი სხეულის ნაწილების გაყიდვა გადანერგვის მიზნით და სხვ. ასევე სხვადასხვა სახის მომწამლაკი ფალსიფიციკრებული სასმელებითა და ნივთიერებებით გაბრუნებული ადამიანების ქუჩაში უგონოდ გდება, და სხვ., რაც განუკურნებელ სენად მოედო მთელ ჩვენ ქვეყანას.

აღსანიშნავია ისიც, რომ შსს-ს მონაცემებით 2000-ზე მეტი ბავშვი აღრიცხვაზე იმყოფება ქუჩაში მაწანწალობის, წვრილმანი ქურდობის, პროსტიტუციის, ტოქსიკომანიის, მათხოვრობისა და სხვათა გამო.

ყოველივე ზემოაღნიშნულს, როგორც რთულ ერთიან სოციალურ დანაშაულებრივ მოვლენას, ჩვენს მძიმე ეკონომიკურ და პოლიტიკურ პირობებში თავიანთი აღმოცენების მსუყე ნიადაგი აქვს. ამით იმის თქმა მინდა, რომ ამგვარი დამნაშავეები – მექრთამე, გაიძვერა „კორუპირებული“ პირები კი არ იბადებიან ან მარტოოდენ „კომუნისტური წყობის მემკვიდრეები“ კი არ არიან, როგორც ამას ფიქრობს ზოგიერთი მკვლევარი, არამედ ისინი ჩამოყალიბდნენ იმ გარემოცვასა და გარემო პირობებში, სადაც მათ ყოველდღიურად მოუხდათ ყოფაცხოვრება.

უდავოდ აღსანიშნავია ისიც, რომ საკუთარი თავისა და ოჯახის სარჩენად ქუჩაში საშოვარზე გამოსული დამშეული პატიოსანი კაცი შიმშილსა და გაჭირვებას დიდხანს ვერ უძლებს და ასეთ გარემოებებში ჩავარდნილი ნაკლები ნებისყოფისა და გამბედაობის პირთა ერთი ნაწილი საკუთარ სიცოცხლეს თვითმკვლელობით ამთავრებს, მეორენი კი უნებლიეთ ეშვებიან დანაშაულთა მორევში და იღენენ სხვადასხვა სახის მძიმე დანაშაულს.

ნათქვამია „შვილების გამოსაკვებად ქუჩაში გამოსული მშვიერი კაცი დამშეულ ძუ მგელზე უარესია“ და ისიც ძალადობის, ყაჩაღობისა და მკვლელობების ყოველდღიური პროპაგანდით გაბრუებული იწყებს სიტყვით აუწერელი და გაუგონარი სისასტიკით დანაშაულებრივი საქმიანობის აქტიურ განხორციელებას. და, ერთხელ, რაკი იგემებს დანაშაულებრივი გზით სხვის ხარჯზე მოპოვებული ფუფუნების გემოს, შემდეგ მისი სასიკეთოდ შემობრუნება სათანადო ძალის გარეშე თითქმის შეუძლებელი ხდება. ამიტომ საჭიროა ამ დიდ, მრავალრიცხოვან უმუშევართა არმიის საზოგადოებრივად სასარგებლო საქმიანობაში დროული ჩაბმა, საქართველოს პარლამენტის კანდიდატების პროპაგანდისტათვის ასიათასობითა და მილიონობით ლარის უმისამართოდ ფლანგვის მაგიერ ვიზრუნოთ ამ გაჭირვებული ადამიანებისათვის მინიმალური საარსებო პირობების შექმნაზე, თუ გვინდა, რომ თავიდან ავიცილოთ ყოველგვარი სახის მოსალოდნელ დანაშაულთა მძიმე ტალღა, უცხო სახელმწიფოს საელჩოებთან იმედგაცრუებული ადამიანების რიგები, საქართველოში ჯერ კიდევ შემორჩენილი ქართული გენოფონდის უცხო სახელმწიფოებში გადანაცვლება და სხვა მძიმე შედეგები.

ზემოთ ნათქვამი, ცხადია, ისე არ უნდა გავიგოთ, თითქოს მექრთამეობას, კორუფციასა და სხვ. მძიმე სახის დანაშაულს მარტოოდენ ღარიბ-ღატაკნი იღენდნენ. პირიქით, როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, მექრთამეობამ, კორუფციამ, ნარკომანიამ და დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილმა განზრახ მკვლელობის ფაქტებმა თვით მაღალი ეშელონების წარმომადგენელთა შორისაც ფართოდ მოიკიდა ფეხი.

მექრთამეობამ (კორუფციამ), ნარკობიზნესმა, სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებამ, თვითნებობამ, დატაცებამ, პროსტიტუციამ და სხვ. მძიმე დანაშაულმა ეკონომიკურად შეძლებულ პირთა შორისაც გაიღდა ფესვი და ზოგიერთი მათგანისათვის იგი ყოველდღიური ცხოვრების ჩვეულებრივ წესად იქცა, რადგან კერძო საკუთრების

დამკვიდრებამ, ძველი, კომუნისტური იდეოლოგიის უარყოფამ და ახლის ჩამოუყალიბებლობამ, საზოგადოებისაგან მოსალოდნელი გარიყვისა და სოციალურად დაუცველობის შიშმა მათშიაც დაიბუდა და ყოველმხრივ ცდილობენ არ ჩამორჩნენ საზოგადოებრივი ცხოვრების ყოველდღიურ რიტმს, გააძლიერონ ნეგატიური გზით მოპოვებული თავიანთი ქონებისა და საკუთარი თავის გადარჩენის დაცვის მექანიზმი და გაიუმჯობესონ და განიმტკიცონ აქ და საქართველოს ფარგლებს გარეთ თავიანთი ეკონომიკური და პოლიტიკური ნება.

როცა „ძალოვანთა“ და სამართალდამცავთა განსაკუთრებულ მდგომარეობასთან პირდაპირ ვაკავშირებთ კორუფციის ფართოდ გავრცელებას, აქ იმაზეც უნდა ითქვას, რომ ამ ორგანოების მუშაკთა უმრავლესობას მხოლოდ საკუთარი ენთუზიაზმი და პროფესიისადმი უსაზღვრო სიყვარული ამოძრავებთ, როცა ისინი თითქმის შიშველი ხელებით თავგანწირვით აწარმოებენ დამნაშავეობასთან ბრძოლას და ამის სანაცვლოდ სახელმწიფოსგან თავიანთი არსებობისათვის საჭირო სიმბოლურ ხელფასსაც ვერ იღებენ. არ შეიძლება ეს ქვეყანა ერთეულებისათვის ფუფუნებისა და თავაწყვეტილი განცხრობისათვის იყოს შექმნილი, ასიათასობით ადამიანისათვის კი სილატაკისა და შიმშილის წყაროდ იქცეს.

საქართველოს პრეზიდენტმა, ბატონმა ე. შევარდნაძემ მთავრობის ერთ-ერთ სხდომაზე მართებულად აღნიშნა, რომ კორუფცია „სულაც არ არის რაღაც განყენებული ცნება, იგი რეალურად ბოგინობს ჩვენს შორის და მასთან წარმატებული ბრძოლა გამორიცხავს ყოველგვარ კომპრომისს“.

ჩემი ძვირფასი მასწავლებლის, აწ განსვენებული პროფესორ ბ. ხარაზიშვილის ხატოვანი გამოთქმით, „მექრთამეობა ვირუსს წააგავს, რომელიც გავრცელებამდე უნდა იქნეს ლიკვიდირებული.“ ღიახ, XX საუკუნის უკანასკნელ ათ წელსა და XXI საუკუნის დასაწყისში ქვეყნის შიგნით განუწყვეტელი არეულობისა და დაძაბულობის გამო სახელმწიფოს ხელმძღვანელობასა და მთელს ჩვენს საზოგადოებრიობას თვალსა და ხელს შორი გაეპარა „კორუფცია“ (მექრთამეობა) და იგი ელვისებური სისწრაფით შეიჭრა და დააავადმყოფა საქართველოს სახელმწიფო და საზოგადოებრივი აპარატი, ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოები და სხვა ყველა სფერო.

ამ სენის განკურნებისა და მის აღმოსაფხვრელად საჭიროა მრავალი კომპლექსური ხასიათის ღონისძიებების სწორი, თანმიმდევრული

გატარება და, უნდა ითქვას, რომ ამ მიმართებით ანტიკორუფციულ პროგრამაში ბევრი რამ მართებულადაა ჩამოყალიბებული. აქ სწორადაა ნათქვამი, რომ კორუფციასთან ბრძოლა გრძელვადიანი ამოცანაა, რომელიც ძლიერ პოლიტიკურ ნებასა და თანმიმდევრულად გატარებულ სტრატეგიას უნდა ემყარებოდეს. და არ უნდა ველოდოთ კორუფციის „აღმოფხვრას“ და „დამარცხებას“ გარედან სხვისი ხელით, მოკლე ვადაში, საგანგებო ზომების მიღებით. „კორუფციის დამარცხებას სჭირდება მტკიცე ნება და თანმიმდევრული ძალისხმევა არა მარტო სახელმწიფოს, არამედ საზოგადოების მხრიდან.“

დიახ, საზოგადოებრიობის ფართო, აქტიური მონაწილეობის გარეშე, მარტოოდენ სამართალდამცავი ორგანოების ძალისხმევით, შეუძლებელია ამ სენით დაავადებული სახელმწიფოსა და მთელი საზოგადოებრივი აპარატის განკურნება. მაგრამ ეს მხოლოდ ამ მდგლის მეორე მხარეა. ამ ბოროტების აღმოფხვრის გზები უნდა ვეძიოთ თვითონ მის გამომწვევ მიზეზებსა და ხელშემწყობ გარემოებებში, რომელთაგან უმთავრესად გვესახება:

1. მექრთამეობასთან (კორუფციასთან) ბრძოლის წარმატების შეუძლებლობა სახელმწიფო და საზოგადოებრივი აპარატის ყოველდღიური სრულყოფა-გაუმჯობესების გარეშე. ამიტომ საჭიროა ამ მიმართებით ყოველდღიური ზრუნვა და ბრძოლა;

2. საჭიროა საქმის გაჭიანურებისა და ბიუროკრატიზმის, როგორც მექრთამეობის (კორუფციის) აღმოცენების ერთ-ერთი წყაროს, წინააღმდეგ დაუნდობელი, თანმიმდევრული ბრძოლის წარმოება;

3. საჭიროა გადამწყვეტი ყურადღება მიექცეს აგრეთვე ხელმძღვანელი კადრების სწორად შერჩევა-განაწილებას;

4. საჭიროა მოხდეს სახელმწიფო მოხელე თანამდებობის პირების სამსახურებრივი უფლებამოსილების მკვეთრი გამოიჯენა;

- 5 საჭიროა დროულად მოხდეს მოხელე თანამდებობის პირთა შრომით ანაზღაურებაში არსებული ხარვეზების გამოსწორება;

6. საჭიროა სამოხელეო დანაშაულთან და განსაკუთრებით მექრთამეობასთან (კორუფციასთან) ბრძოლის კანონმდებლობის სრულყოფა;

7. მექრთამეობის (კორუფციის) მამხილებელ ცნობებზე სწრაფი, სათანადო და დროული რეაგირება, მექრთამეობის (კორუფციის) ფაქტებზე აღძრული სისხლის სამართლის საქმეების სწრაფი, სრული გახსნა და მექრთამეობაში მხილებულ პირთა სამართლიანი დასჯა;

8. საჭიროა სწორად, თანმიმდევრულად მოხდეს ზემდგომი ორგანოების მიერ ქვემდგომ საუწყებო დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებზე კონტროლის განხორციელება;

9. სახელმწიფო მოხელეებისა და სხვა თანამდებობის პირების სამუშაო პირობების გაუმჯობესება;

10. სათანადო ყურადღება მიექცეს სამართლებრივ პროპაგანდას;

11. საჭიროა თანამედროვე აზროვნების საფუძველზე ახალი, სწორი, სამართლიანი იდეოლოგიის შექმნა და მისი განუხრელი პროპაგანდა და ახალგაზრდობის აღზრდა ქართული იურიდიული აზროვნების ღიდი ტრადიციებისადმი პატივისცემის სულისკვეთებით;

12. სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს თანამდებობის პირთა მატერიალური მდგომარეობის გაუმჯობესებასა და მათი ცხოვრების ღონის ამაღლებას;

13. გამოძიებით დადგენილ დანაშაულებრივ ფაქტებზე აღმოჩენილ და გამოვლენილ დარღვევებზე მოხდეს დროული, დასაბუთებული წარდგინებების გაკეთება;

14. საჭიროა მოხდეს მექრთამეობის (კორუფციის) საქმეების სისტემატიური განზოგადება და მისი გამომზეურება;

15. გადამწყვეტი ყურადღება მიექცეს ამ უბოროტეს დანაშაულთან ბრძოლაში მთელი ჩვენი სამოქალაქო საზოგადოების აქტიურ ჩაბმას.

ანტიკორუფციულ პროგრამაში მართებულად იყო დაყენებული სამართალდამცავ ორგანოებში ზოგიერთი სახის რეფორმატორული ღონისძიებების გატარების აუცილებლობა. აქედან შევეხები მხოლოდ ორ მათგანს: სამართალდამცავ ორგანოებში „დანაშაულის აღრიცხვის ერთიანი თანამედროვე სისტემის შემოღებასა“ და „სასამართლო-საექსპერტო“ დაწესებულებების რეფორმის“ გატარების აუცილებლობას. ამასთან დაკავშირებით მინდა აღვნიშნო, რომ ჯერ კიდევ ადრე, 1990 წლის 8 ნოემბრის გაზეთ „კომუნისტში“ და 1991 წელს გამოცემულ ჩემს წიგნში („დანაშაულთა გახსნის ზოგადი მეთოდიკის პრობლემები“, გვ.185-186) ვწერდი, რომ დადგა დრო გარკვეული ცვლილებები იქნეს შეტანილი სამართალდამცავი ორგანოების მუშაობის სტრუქტურაში და ამ მიმართებით დამნაშავეობასთან ბრძოლის გაუმჯობესების მიზნით, ვაყენებდი შემდეგი ხუთი მნიშვნელოვანი პრობლემის დროულ გადაწყვეტას:

1) საუწყებო დაწესებულებებიდან საგამოძიებო აპარატის გამოტ-

ანისა და ცალკე დამოუკიდებელი რესპუბლიკური მნიშვნელობის ერთიანი დამოუკიდებელი საგამოძიებო აპარატის შექმნის აუცილებლობის შესახებ (რაც სადღეისოდ ნაწილობრივ განხორციელდა საგამოძიებო დეპარტამენტების შექმნით);

2) გარკვეული ცვლილებების შეტანას მოკვლევისა და საგამოძიებო ორგანოების მუშაობის შეფასების კრიტერიუმში;

3) მომხდარი დანაშაულებრივი ფაქტების რეგისტრაციის არსებულ წესში ცვლილებების შეტანას იმ მიმართებით, რომ დანაშაულებრივი ფაქტების რეგისტრაცია მომხდარიყო ერთიან რესპუბლიკურ ცენტრში გამოთვლითი მანქანების მეშვეობით და იქიდან განხორციელებულიყო მისი გადაცემა შემდგომი რეაგირებისათვის შესაბამის ორგანოებზე ქვემდებარეობისამებრ და მათზე დაწესებულიყო მკაცრი კონტროლი კანონით დადგენილ ვადებში საქმის აღძვრის ან არაღძვრის შესახებ დასაბუთებული დადგენილების გამოტანისა და საგამოძიებო ვადების დაცვაზე, მათ დროულ გახსნაზე;

4) სამართალდამცავი ორგანოების მუშაობის შესაფასებლად შემოგველო ისეთი წესი, რაც მათ სტიმულს მისცემდათ, ეწარმოებინათ ყველა გამოვლენილ დანაშაულთა აღრიცხვა და მათი დროული გახსნა;

5) შექმნილიყო კრიმინალისტიკის ინსტიტუტი, რომელიც გააერთიანებდა და ორგანიზაციულ ხელმძღვანელობას გაუწევდა ყველა სახის სასამართლო ექსპერტიზის წარმოების მაღალმეცნიერულ თანამედროვე მოთხოვნათა დონეზე და ამით თავიდან აგვეცილებინა ყოველგვარი არასასიამოვნო მითქმა-მოთქმა ექსპერტიზის წარმოების საკითხებთან დაკავშირებით.

სამართალდამცავ ორგანოებში რეფორმის გატარებასთან დაკავშირებით ზემოაღნიშნული ჩვენი მთავარი იდეები ფაქტობრივად ემთხვევა ანტიკორუფციული პროგრამის შემუშავებული ავტორების აზრს და ამ იდეების წარმოჩინებისათვის ანტიკორუფციული პროგრამის შემუშავებელი ავტორების მიმართ მაღლობის მეტი რა გვეთქმის. ცხოვრების გამოცდილებამ კიდევ ერთხელ დაადასტურა აქ იდეების პრაქტიკაში დანერგვის აუცილებლობა.

სამართალდამცავი ორგანოები, რომლებიც მოწოდებულნი არიან აწარმოონ დაუნდობელი ბრძოლა დამნაშაევების წინააღმდეგ, თავიანთი საქმიანობით მათ არაერთხელ მოახდინეს თავიანთი ძალისა და

შესაძლებლობების დემონსტრირება უფრო მძიმე და საშიშ დანაშაულთა დროული გახსნის, დამნაშავეთა გამოვლენისა და მათი სამართლიანი დასჯის მიმართებაში. მარტო მიმდინარე წელს ამ ორგანოების მიერ გამოვლენილი და კორუფციული დანაშაულისათვის ათასზე მეტი პირი იქნა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემული. მათ საამისოდ შესწევთ სათანადო ძალაც, გამოცდილებაც, რომ ლოგიკურ დასასრულამდე მიიყვანონ ან საგრძნობლად შეამცირონ და აღკვეთონ კორუფციის (მექრთამეობის) ფაქტები და ამ მიმართებით ყოველგვარი ახალი სპეციალური ორგანოს შექმნა, რომელსაც არც სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელებისა და არც გამოძიების უფლება არა აქვს, სრულიად ზედმეტად და უაზროდ მიმაჩნია. მით უმეტეს, რომ მექრთამეობის გამოძიება, მისი გახსნა უაღრესად რთულია და იგი მოითხოვს დიდ თეორიულ და პრაქტიკულ ცოდნას.

თუ კორუფციის ცნებას გავიგებთ ფართო მნიშვნელობით და მასში ვიგულისხმებთ ყველა ანგარებითი სახის დანაშაულს, მაშინ სისხლის სამართლის კოდექსში მრავალი სახის ცვლილებების შეტანა იქნება საჭირო. ხოლო თუ კორუფციას მისი პირდაპირი დანიშნულებისამებრ აღვიქვამთ, მაშინ ცვლილებების შეტანა საჭირო იქნება მხოლოდ მექრთამეობის ამსახველი მუხლების მაკვალიფიცირებელ გარემოებებში. კერძოდ, თანამდებობის პირის მიერ წინასწარი შეთანხმებით – მოსყიდვით დიდი ოდენობით ქრთამის აღება შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს ქრთამის აღებისა და ქრთამის მიცემის განსაკუთრებულ დამამძიმებელ გარემოებად. ამასთან, ვინაიდან კორუფციასთან ბრძოლის პროგრამაში ზღვარია გავლენული ელიტარულ და მასობრივ კორუფციას შორის, ვფიქრობთ, სსკ-ში საჭირო იქნება მასობრივი კორუფციის (მექრთამეობის) ამსახველი სპეციალური მუხლის დამატება რიგითი მოხელეების მიერ ქრთამის აღების ან წვრილმანი მექრთამეობისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის დაწესების შესახებ.

ვფიქრობთ, მექრთამეობის გახსნას გარკვეულად შეუშლის ხელს სისხლის სამართლის კოდექსში ქრთამის პროვოკაციის ამსახველი მუხლის აღორძინებაც.

ჩვენი აზრით, გარკვეული ცვლილებები უნდა იქნეს შეტანილი აგრეთვე მექრთამეობისათვის კანონით დადგენილ სასჯელებშიც. ზანგრძლივი ვადით თავისუფლების აღკვეთა, ჩვენი აზრით, არაეფექტურია, რადგან ამით სასჯელი კარგავს თავის უმთავრეს მიზანს.

მექრთამეობისათვის სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთა არ უნდა აღმატებოდეს ათ წელს.

მეცარი სასჯელები, როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, ნაკლებ ეფექტურია. მაგალითად, ისტორიულად ცნობილია, რომ სპარსეთის მეფე კამბიზას ბრძანებით, ქრთამის აღებაში მხილებული მოსამართლე გაატყავეს და მისი ტყავი იმ სკამზე გადააკრეს, რომელზეც ახალი მოსამართლე უნდა დამჯდარიყო. მაგრამ ამ ენით აუწერელი სისასტიკის მიუხედავად, მან ვერ შეძლო თავის სამეფოში მექრთამეობის აღკვეთა. ასევე, ცნობილია, რომ კომუნისტური წყობის დროს, 1962 წლიდან სახელმწიფო ქონების განსაკუთრებით დიდი ოდენობით გატაცებისა და დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილი ქრთამის აღებისათვის დაწესებულ იქნა სასჯელის უმაღლესი ზომა – დახვერტა და ამ სასჯელის გამოყენების ფაქტს საქართველოს სინამდვილეშიც ჰქონდა ადგილი. მაგრამ რა, აღმოიფხვრა მექრთამეობა?

ცხადია, – არა. მთავარია არა სასჯელის სიმკაცრე, არამედ მისი გარდუეცალობა.

ჩვენ მიერ, ჯერ კიდევ 80-იან წლებში, იურიდიულ ლიტერატურაში დაყენებულ იქნა საკითხი მექრთამეობისა და თანამდებობრივი დანაშაულისათვის ძირითად სასჯელთან ერთად დაგვეწესებინა ფულადი სახის დამატებითი სასჯელები ჯარიმების სახით. ამასთან, ჯარიმის ოდენობა ორჯერ მეტი უნდა ყოფილიყო თანამდებობრივი დანაშაულით მიყენებულ მატერიალურ ზარალზე. ასევე მოვითხოვდით, რომ მექრთამეობის დროსაც ჯარიმის ოდენობა ორჯერ და მეტჯერ აღმატებულიყო ქრთამის მიცემა-აღების საგნის ფულად ერთეულში გამოხატულ ღირებულებას. მე, დღესაც ამავე პოზიციაზე ვდგავარ, რადგან მჯერა, რომ თანამდებობრივი დანაშაულისა და მექრთამეობის წინააღმდეგ მოკლევადიან თავისუფლების აღკვეთასთან ერთად დამატებითი სახის სასჯელად ამგვარი ღონისძიებების დაწესება უფრო ეფექტური იქნება, ვიდრე გრძელვადიანი (15 წლით და მეტი ვადით) თავისუფლების აღკვეთა. ამიტომ მატერიალური გამორჩენის მიზნით ჩადენილ ანგარებითი სახის დანაშაულს – მექრთამეობას (კორუფციას), საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულს და სხვ., მიზანშეწონილია სხვა ძირითად სასჯელებთან ერთად ვებრძოლოთ ქონებრივი სახის – ჯარიმების გადახდითაც და ამით კიდევ უფრო ეფექტური გავხადოთ მასთან ბრძოლა.

სატრანსპორტო დანაშაულის პაქსნის
მეთოდობა

თავი IX

სატრანსპორტო დანაშაულის ცნება.
სახეები და მათი ზოგადი
სისხლისსამართლებრივი დახასიათება

§1. სატრანსპორტო დანაშაულის ზოგადი
სისხლისსამართლებრივი დახასიათება

სატრანსპორტო დანაშაული სისხლის სამართლის მეცნიერების ის მნიშვნელოვანი დარგია, რომელიც მიზნად ისახავს ქვეყნად სატრანსპორტო საშუალებათა უსაფრთხო მოძრაობისათვის ხელის შეწყობას და იმ პირთა მკაცრად დასჯას, რომლებიც არაფრად აგდებს ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებასა და ექსპლუატაციის კანონით დადგენილ წესებს და ამით უდიდეს ზიანს აყენებენ ქვეყნის ეკონომიკასა და ადამიანთა ჯანმრთელობასა და სიცოცხლეს. ამ ბოროტების წინააღმდეგ სწორ, თანმიმდევრულ ბრძოლას აქვს გარკვეული პოლიტიკური და ეკონომიკური მნიშვნელობაც, რადგან პოლიტიკა და ეკონომიკა მჭიდროდ დაკავშირებული ცნებებია და გარკვეულწილად ერთმანეთსაც განაპირობებენ.

მიმდინარე წელს, როგორც გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“ გვამცნობს, 2003 წლისათვის მარტო სარკინიგზო ტრანსპორტით 17 მილიონამდე ყველა სახის ტვირთის გადატანაა ნავარაუდევია, და, რომ მიუხედავად მთელი რიგი სიძნელებისა და გარკვეული შეფერხებებისა საქართველოს რკინიგზამ მიმდინარე წლის ექვს თვეში უკვე შეძლო 7. 680 500 ტონა ტვირთის გადაზიდვა.¹

იხ. გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“, 24 ივლისი, 2003 წ.

ამასთან, სამწუხაროა, მაგრამ ფაქტია, რომ ტრანსპორტზე მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევას ყოველწლიურად საქართველოში ასობით და ათასობით ადამიანის სიცოცხლე ეწირება. უფრო მეტი კი იღებს სხეულის სხვადასხვა სახის დაზიანებას.

სატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეების გახსნა საკმაოდ რთული პროცესია, რის გამოც მთელი რიგი საქმეები გაუხსნელი რჩება. ამაზე მეტყველებს სტატისტიკური მონაცემებიც, რომლის მიხედვით 1999 წელს ტრანსპორტის მოძრაობისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევის ფაქტზე აღძრული 636 საქმიდან გაიხსნა მხოლოდ 476, ე.ი. გაუხსნელი დარჩა 160 დანაშაულებრივი შემთხვევა ანუ 25,2%; 2000 წელს ამ კატეგორიის ფაქტებზე აღძრული 587 საქმიდან გაიხსნა 449, ე.ი. გაუხსნელი დარჩა 138 შემთხვევა ანუ 23,5 %; 2001 წელს აღძრული 635 საქმიდან გაიხსნა მხოლოდ 424, ე.ი. 66,8 % ანუ გაუხსნელი დარჩა 211 შემთხვევა. ეს მონაცემები ცხადია, მეტყველებს იმაზე, რომ ამ კატეგორიის დანაშაულთა საქმეების გახსნა გარკვეულ სირთულეებთანაა დაკავშირებული და გამომძიებლისაგან მოითხოვს დიდ შრომასა და სპეციალურ მომზადებას.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის სატრანსპორტო დანაშაულთა თავში გათვალისწინებულია ისეთი დასჯადი მართლსაწინააღმდეგო ბრალეული ქმედებები, როგორიცაა: რკინიგზის, წყლის, საჰაერო ან საბაგირო ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევა (სსკ 275-ე მუხ.); ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევა (სსკ 276-ე მუხ.); სატრანსპორტო საშუალების უხარისხო რემონტი, ტექნიკურად გაუმართავი ტრანსპორტის საექსპლუატაციოდ გაშვება (სსკ 277-ე მუხ.); სატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატაციისათვის გაუვარგისება (სსკ 278-ე მუხ.); გემის კაპიტნის მიერ განსაცდელში მიტოვება (სსკ 279-ე მუხ.); ფრენის საერთაშორისო წესების დარღვევა (სსკ 280-ე მუხ.); ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესის დარღვევა (სსკ 281-ე მუხ.); მატარებლის თვითნებური გაჩერება (სსკ 282-ე მუხ.) და მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის ექსპლუატაციის ან რემონტის უსაფრთხოების წესის დარღვევა (სსკ 283-ე მუხ.).

როგორც ვხედავთ, სატრანსპორტო დანაშაულთა თავში გათვალისწინებულია ზოგიერთი ისეთი მართლსაწინააღმდეგო ბრალეული ქმედ-

ბაც, რომელთა ჩადენა არავითარ კავშირში არაა არც რკინიგზის, არც წყლის, არც საპაერო, არც საგზაო, არც საბავირო ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესის დაღვევასთან და იურიდიული შემადგენლობის თვალთახედვით ერთიმეორისაგან მკვეთრად განსხვავდებიან, ამიტომ მათი დაჯგუფება დიდ სირთულეებთან არაა დაკავშირებული და მარტივად შეიძლება მოხდეს ხელყოფის ობიექტისა და სუბიექტის მახასიათებელი ნიშნებითაც, მაგრამ ჩვენ ამაზე ღებულურად არ შეჩერდებით და დაკმაყოფილდებით თითოეული ამ ნორმის იურიდიული შემადგენლობის ზოგადი გადმოცემით.

სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ზემოაღნიშნული სახის სატრანსპორტო დანაშაულთა ხელყოფის გვაროვნული ობიექტია ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევა. ამასთან, ამ სახის დარღვევების უმეტესობის დასჯად დანაშაულებრივ ქმედებად აღიარებისათვის საკმარისი არაა მარტოდენ ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესების დარღვევა.

სატრანსპორტო დანაშაულთა უმრავლესობის ფაქტებზე სისხლის სამართლის საქმის აღძვრისა და პირის მიმართ სისხლისსამართლებრივი ღვენის წარმოებისათვის აუცილებელია აგრეთვე იმის გარკვევა ასეთ მართლსაწინააღმეო ქმედებას მოჰყვა თუ არა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. ამიტომ იმ სატრანსპორტო დანაშაულის, რომლის შემადგენლობის აუცილებელი ნიშანია ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება და ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა დანაშაულებრივი ხელყოფის ფაკულტატურ ობიექტად მიჩნეული უნდა იქნეს აგრეთვე ადამიანის ჯანმრთელობა და სიცოცხლე.

ობიექტური მხრივ ზემოაღნიშნულ სატრანსპორტო დანაშაულთა უმრავლესობა შეიძლება ჩადენილი იქნეს უმოქმედობით, ზოგიერთი კი პირის აქტიური მოქმედებით. ამასთან, მთელი რიგი სახის სატრანსპორტო დანაშაულის შემადგენლობის ობიექტური მხარის ერთერთ აუცილებელ ფაკულტატურ ნიშნად მიჩნეულია აგრეთვე ადამიანის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა.

ობიექტური მხარის აუცილებელი ნიშანია აგრეთვე მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესების დაუცველობა იმ პირის მიერ ვისაც ვვალეობდა მისი დაცვა, რაც შეიძლება გამოიხატოს ამ

პირის მიერ თავისი მოვალეობის შეუსრულებლობასა ან არაჯეროვნად შესრულებაში.

ამ დანაშაულთა ობიექტური მხარის აუცილებელი ნიშნებია აგრეთვე დანაშაულის ჩადენის დრო, ადგილი და მიზეზობრივი კავშირის არსებობა პირის მიმართ შერაცხულ მართლსაწინააღმდეგო ბრალეულ ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის.

სუბიექტური მხრივ სატრანსპორტო დანაშაულთა უმრავლესობა შეიძლება ჩადენილ იქნეს გაუფრთხილებლობითი ბრალის ორივე ფორმით – დაუდევრობითა და თვითიმედოვნებით, ზოგიერთი კი განზრახი ბრალით, თუმცა სატრანსპორტო დანაშაულის ამსახველი მუხლების დისპოზიციაში ამის შესახებ არაფერია ნათქვამი, მაგრამ იგულისხმება, რომ მათი ჩადენა შესაძლებელია როგორც გაუფრთხილებელი ბრალით ისე განზრახი ბრალით.

ზოგჯერ შეიძლება მოხდეს ისეც, რომ სატრანსპორტო დანაშაულთა თავში აღწერილი გაუფრთხილებლობითი ქმედება ჩადენილ იქნეს განზრახი ბრალით. ასეთ შემთხვევაში, ცხადია, იგი უნდა დაკვალიფიცირდეს არა სატრანსპორტო დანაშაულის შესაბამისი მუხლით, არამედ სსკ-ით სხვა იმ დანაშაულის ამსახველი მუხლით, რომლის ნიშნებსაც შეიცავს ჩადენილი. ქმედება და მისი დამატებითი კვალიფიკაცია სატრანსპორტო დანაშაულის ამსახველი შესაბამისი მუხლით საჭირო აღარაა.

თუ პირმა თავისი კუთვნილი ავტომანქანა ან თავისი მართვის ქვეშე მქონე სხვა სატრანსპორტო საშუალება (ავტობუსი, ტროლეიბუსი, მოტოციკლეტი და სხვ.) შეგნებულად გამოიყენა ფეხით მოსიარულეზე დასაჯახებლად და ამის შედეგად პირი ადგილზევე გარდაიცვალა, ასეთ შემთხვევაში სატრანსპორტო საშუალება განხილულ უნდა იქნეს, როგორც დანაშაულის ჩადენის იარაღი და ამ პირის ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს განზრახ მკვლელობის შესაბამისი მუხლით.

მაგალითად, ა.-მ საღამოს, შებინდებისას დაინახა რა გზის პირას მომავალი თავისი ნაცნობი დ.-ე, რომელთანაც მას ცუდი დამოკიდებულება ჰქონდა, განიზრახა მისთვის ანგარიშის გასწორება, დიდი სისწრაფით გააქანა მისკენ მანქანა და შეეჯახა ფეხით მოსიარულე დ.-ეს, რის შედეგადაც ეს უკანასკნელი წაიქცა და მანქანამ გადაუარა. ა.-მ შემოაბრუნა მანქანა და კვლავ წაქცეულ დ.-ეს ორჯერ გადაუარა, რის შედეგადაც იგი შემთხვევის ადგილიდან მიიძალა.

ა.-ს ეს დანაშაულებრივი ქმედება მართებულად იქნა დაკვალიფიცირებული როგორც განზრახი მკვლელობა.

სატრანსპორტო დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ ის პირი, ვისაც ევალებოდა ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესების დაცვა. კერძოდ, ასეთი შეიძლება იყოს ავტომანქანის, ავტობუსის, ან ტრაქტორის მძღოლი ან მექანიკოსი, რომლის ნებართვითაც გაშვებულ იქნა ექსპლუატაციაში სატრანსპორტო საშუალება და სხვ.

ამ დანაშაულთა სუბიექტი შეიძლება იყოს აგრეთვე, როგორც მოხელე თანამდებობის პირი (მაგალითად, გემის კაპიტანი და სხვ), ისე სხვა რიგითი მომსახურე ან კერძო პირი, რომელსაც დავალებული ჰქონდა ტრანსპორტის მართვა ან მისი ექსპლუატაციაში გაშვება, ან პირი, რომელმაც დაარღვია ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესები.

ზემოაღნიშნული იურიდიულ შემადგენლობის ზოგადი ნიშნების გადმოცემის მიუხედავად, სატრანსპორტო დანაშაულის ამსახველი ცალკეული ნორმები მთელი რიგი მრავალფეროვნებით ხასიათდება, ამიტომ საჭიროა მოკლედ შევჩერდეთ სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ცალკეული სატრანსპორტო დანაშაულის იურიდიული შემადგენლობისა და პასუხისმგებლობის ზოგიერთ საკითხზე.

§2. პასუხისმგებლობა ცალკეული სახის სატრანსპორტო დანაშაულისათვის

ა) პასუხისმგებლობა რკინიგზის, წყლის, საჰაერო ან საბაგირო ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევისათვის. სსკ 275-ე გათვალისწინებული რკინიგზის, წყლის საჰაერო ან საბაგირო ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევა დანაშაულად ჩაითვლება მხოლოდ მაშინ, როცა ასეთი ქმედება ჩაიდინა იმ პირმა ვისაც ევალებოდა ამ წესების დაცვა და მას შედეგად მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება. ეს კი ნიშნავს იმას, რომ პირის ასეთ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას, თუ შედეგად არ მოჰყვა ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება და სახელმწიფოს, საზოგადოებას ან პიროვნებას მიაღდა სხვადასხვა სახის მატერიალური ზიანი, რაოდენ მნიშვნელოვანიც არ უნდა იყოს იგი, სისხლის

სამართლის კოდექსის ამ მუხლით დასჯად ქმედებად არ ჩაითვლება. იგი შეიძლება გახდეს სამოქალაქო ან ადმინისტრაციული კოდექსით გათვალისწინებული დავის საგანი, რაც მთელ რიგ გაუგებრობებს იწვევს პრაქტიკაში.

მაგალითად, მატარებლების შეჯახებისას ან რელსებიდან გადავარდნის შემთხვევაში რაოდენ დიდი მატერიალური ზარალიც არ უნდა მიადგეს სახელმწიფოსა და საზოგადოებრივ საკუთრებას ან პიროვნებას, თუნდაც, რომ დადგენილ იქნეს ის გარემოება, რომ ავარია გამოწვეული იყო მთვრალ მდგომარეობაში მყოფი მემანქანის მიერ, მოცემული მუხლით სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა მაინც არ დადგება.

კანონის ასეთი პოზიცია არასწორია და უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოში მართებულადაა დაყენებული სისხლის სამართლის კოდექსში ამ მიმართებით ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ მნიშვნელოვან მატერიალურ ზიანზე მითითებით, ან ამ დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ გარემოებად კანონში „სატრანსპორტო საშუალებათა მარცხის, ავარიის“ და სხვ. შეტანის შესახებ.

სსკ ზემოაღნიშნული მუხლის მეორე, მესამე, მეოთხე, მეხუთე და მეექვსე ნაწილები ითვალისწინებს ამ დანაშაულებრივი ქმედების მაკვალიფიცირებელ გარემოებებს და ასეთად მიჩნეულია ქმედება, რომელსაც მოჰყვა ერთი, ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. ამასთან, თითოეული ამ შედეგის მიხედვით ცალ-ცალკე ნაწილებად დამამძიმებელ გარემოებად გათვალისწინებულია ამგვარი დასჯადი დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენა მთვრალ მდგომარეობაში.

სსკ ამ მუხლის შესაბამისი ნაწილით კვალიფიცირდება სარკინიგზო, საწყალოსნო, საჰაერო და საბაგირო ტრანსპორტზე მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესის დარღვევა, თუ მას შედეგად მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ერთი ან რამოდენიმე პირის სიცოცხლის მოსპობა.

ზემოაღნიშნული მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, დანაშაულის ხელყოფის საგანი შეიძლება იყოს რკინიგზა და მასზე გამავალი ყველა სახის სატრანსპორტო საშუალება. კერძოდ, ყველა სახის სარელსო ტრანსპორტი, მათ შორის სარელსო გზაზე მავალი სატვირთო, სამგზავრო და სპორტული ვაგონები, აგრეთვე მეტროპოლიტენში მოძრავი ვაგონები.

რაც შეეხება შახტებსა და საამქროებში მოძრავ სარელსო ტრანსპორტს, იგი განსახილველი სატრანსპორტო დანაშაულთა ხელყოფის ობიექტს არ მიეკუთვნება.

საზღვაო ტრანსპორტს მიეკუთვნება ზღვაში, ტბაში (ტბაზე) და მდინარეზე მოძრავი ყველა სახის თვითმავალი გემი, რომელიც აღრიცხვაზე იმყოფება სპეციალურ პორტებსა და ტბების ინსპექციაში მათი კუთვნილებისდა მიუხედავად.

რაც შეეხება საჰაერო ტრანსპორტს მას მიეკუთვნება მთელი სამოქალაქო ავიაცია – თვითმფრინავები, ვერტმფრენები, აეროსტატები, დილიჟანტები და სხვ.

ბ) პასუხისმგებლობა ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევისათვის. სისხლის სამართლის კოდექსის 276-ე მუხლი ითვალისწინებს იმ პირის პასუხისმგებლობას, რომელმაც დაარღვია ავტომობილის, ტრამვაის, ტროლეიბუსის, ტრაქტორის ან სხვა მექანიკური ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესი და მას შედეგად მოჰყვა ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება.

რაც შეეხება მაკვალიფიცირებელ გარემოებებს, იგი ამავე მუხლის ცალკეულ ნაწილებში ჩამოყალიბებულია შედეგის სიმძიმის გათვალისწინებით. კერძოდ, ამ მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს იმავე ქმედებას ჩადენილს მთერალ მდგომარეობაში და იგი უფრო მკაცრად ისჯება.

თუ იმავე ქმედებას მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება, იგი სცილდება ამ მართლსაწინააღმდეგო ბრალეული ქმედების მარტივ სახეობას და იმავე მუხლის მესამე ნაწილით უფრო მკაცრად ისჯება. ზოლო თუ იგივე ქმედება, რასაც შედეგად მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება და იგი ჩადენილი იყო მთერალ მდგომარეობაში, ამ მუხლის მეორე ნაწილით იგი კიდევ უფრო მკაცრად ისჯება.

თუ ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევას შედეგად მოჰყვა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, მაშინ პირის ასეთი ქმედება დაკვალიფიცირდება ამ მუხლის მეხუთე ნაწილით. ზოლო თუ ასეთი მძიმე შედეგი დადგა ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევით იმ პირის მიერ, რომელიც იმყოფებოდა მთერალ მდგომარეობაში, მის მიერ ჩადენილი

ასეთი დანაშაულებრივი ქმედება დაისჯება ამავე მუხლის მეექვსე ნაწილით, რომლითაც კიდევ უფრო მკაცრი სასჯელია დაწესებული.

ამავე მუხლის მეშვიდე ნაწილი ითვალისწინებს ამ მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილ იმავე ქმედებას, რასაც შედეგად მოჰყვა ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. მომდევნო მერვე ნაწილი კი ითვალისწინებს ამავე ქმედებას ჩადენილს მთერალ მდგომარეობაში და კანონი მისთვის კიდევ უფრო მკაცრ სასჯელს აწესებს.

მოცემული მუხლის ზემოაღნიშნული კონსტრუქცია მისი წინამორბედი მუხლის მსგავსად ყველა დამამძიმებელ გარემოებას კიდევ უფრო ამძიმებს და მკაცრ სასჯელს აწესებს იმ პირის მიმართ, ვინც ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესი დაარღვია მთერალ მდგომარეობაში და მას შედეგად მოჰყვა ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ერთი, ან ორი და მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა.

როგორც აღვნიშნეთ, კანონით გათვალისწინებული სატრანსპორტო დანაშაულთა ცალკეული სახეები და მათ შორის რკინიგზის, წყლის, საჰაერო ან საბაგირო ტრანსპორტისა (სსკ 276-ე მუხ.) და ავტომობილის, ტრამვაის, ტროლეიბუსის, ტრაქტორის ან სხვა მექანიკური ტრანსპორტის (სსკ 277-ე მუხ.) მოძრაობის უსაფრთხოების წესის დარღვევა შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ გაუფრთხილებლობით. ამ ქმედებათა განზრახ ჩადენა იწვევს სსკ-ს სხვა მუხლებით დაკვალიფიცირებას, ეს გარემოება კანონმდებლობაშიც არაერთხელ იქნა ხაზგასმით აღნიშნული.

მაგალითად, ზემოთ განხილული სსკ 275-ე და 276-ე მუხლების როგორც დისპოზიციურ, ისე მის მაკვალიფიცირებელი გარემოებების ამსახველ ცალკეულ ნაწილებში 2000 წლის 5 მაისს შეტანილ იქნა ცვლილება იმ მიმართებით, რომ მათში ყველგან მითითებულ იქნა გაუფრთხილებლობით ბრალზე. შემდეგი სახით: „რამაც გაუფრთხილებლობით გამოიწვია“, მაგრამ შემდეგ ამ გარემოებაზე მითითება კვალვ ამოღებულ იქნა და ამჟამად მოქმედ სსკ ზემოაღნიშნულ მუხლებში იგი საერთოდ აღარაა ნახსენები. მაგრამ ამით გარკვეულ წინააღმდეგობაში აღმოვჩნდით სსკ მე-10 მუხლის მეოთხე ნაწილის რედაქციასთან, რომელიც ადგენს, რომ „გაუფრთხილებლობით ჩადენილი ქმედება მხოლოდ მაშინ ჩაითვლება დანაშაულად, თუ ამის შესახებ მითითებულია ამ კოდექსის შესაბამის მუხლებში.“

ამ მუხლის ასეთი რედაქციით გამოდის, რომ სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ზემოაღნიშნული სახის სატრანსპორტო დანაშაულთა ცალკეული დელიქტები შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ განზრახი ბრალით, რადგან ამ მუხლების დისპოზიციურ და მაკვალიფიცირებელ გარემოებებში მითითებული აღარაა გაუფრთხილებლობით ჩადენაზე. კანონის ასეთი რედაქცია, ცხადია, არასწორია და იგი დროულად უნდა იქნეს შესწორებული.

გ) პასუხისმგებლობა სატრანსპორტო საშუალების უხარისხო რემონტისა და ტექნიკურად გაუმართავი ტრანსპორტის საექსპლუატაციოდ გაშვებისათვის. სსკ 277-ე მუხლი ითვალისწინებს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას სატრანსპორტო საშუალების, გზის, სიგნალიზაციის, კავშირგაბმულობის საშუალების ან სხვა სატრანსპორტო მოწყობილობის უხარისხო რემონტისა და ტექნიკურად გაუმართავი ტრანსპორტის საექსპლუატაციოდ გაშვებისათვის იმ პირის მიერ, ვინც პასუხისმგებელია გაშვებული სატრანსპორტო საშუალების ტექნიკურ მდგომარეობაზე, თუკი ასეთ დარღვევას მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება.

ამ დანაშაულებრივი ქმედების მაკვალიფიცირებელ გარემოებად ამავე მუხლის მეორე ნაწილით მიჩნეულია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. მესამე ნაწილი კი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას იმავე ქმედებისათვის, როცა მას შედეგად მოჰყვა ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა.

მოცემული დანაშაულებრივი ხელყოფის ობიექტია ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობისა და ექსპლუატაციის, გზის, სიგნალიზაციისა და კავშირგაბმულობის წესების დარღვევა.

ობიექტური მხრივ ეს დანაშაული გამოიხატება ტრანსპორტის, გზის, სიგნალიზაციის, კავშირგაბმულობისა და სხვა სატრანსპორტო მოწყობილობის უხარისხო რემონტის ჩატარებასა და ტექნიკურად გაუმართავი ტრანსპორტის საექსპლუატაციოდ გაშვებაში იმ პირის მიერ, ვინც პასუხისმგებელი იყო სატრანსპორტო საშუალებებისა და სხვა ზემოაღნიშნული საგნებისა და ობიექტების ტექნიკურ მდგომარეობაზე.

ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს უმოქმედობითაც და ამ უკანასკნელ გარემოებას ადგილი ექნება მაშინ, როცა პირი, რომელსაც ევალებოდა სატრანსპორტო საშუალების შეკეთება და მისი ექს-

პლუტაციაში გაშვება გამართულ მდგომარეობაში, საერთოდ არ ახდენს სატრანსპორტო საშუალების შემოწმებასა და შეკეთებას ან არა-ჯგერონად, უხარისხოდ ახდენს მის შემოწმებასა და შეკეთებას და ისე უშვებს ექსპლუატაციაში.

ასეთი რემონტის გაკეთებასა და ექსპლუატაციაში გადაცემას ექვემდებარება არა მარტო უშუალოდ სატრანსპორტო საშუალება, არამედ აგრეთვე გზა, სიგნალიზაცია, კავშირგაბმულობის საშუალება და სხვა სატრანსპორტო მოწყობილობა.

სუბიექტი ამ დანაშაულისა მრავალფეროვნებით ხასიათდება.

ერთ შემთხვევაში, ამ დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს როგორც შესაბამის საწარმო-დაწესებულებაში მომუშავე სპეციალური მოსამსახურე-თანამდებობის პირი, რომელსაც შიდა საკანონმდებლო აქტით (ინსტრუქციით, ბრძანებით, განკარგულებით, ან ზეპირსიტყვიერი მითითებით) დაეალებული აქვს გზების, სიგნალიზაციის, კავშირგაბმულობისა და სატრანსპორტო მოწყობილობების გარემონტება, ან ტრანსპორტის საექსპლუატაციოდ გაშვება მისი გამართულობის შემოწმების შემდეგ.

ამ დანაშაულის სუბიექტი ასევე შეიძლება იყოს კერძო პირი, რომელმაც გზის დაზიანების შემთხვევაში დროულად არ შეაკეთა იგი, ან არ დააყენა მასზე შესაბამისი ამკრძალავი სიგნალიზაციის ნიშანი, ან როცა მან თავის მფლობელობაში არსებული ტექნიკურად გაუმართავი სატრანსპორტო საშუალება გადასცა მეორე პირს სამართავად და ამის შედეგად დადგა ზემოაღნიშნულ მუხლში მითითებული მძიმე შედეგი.

სუბიექტური მხრივ ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ გაუფრთხილებლობითი ბრალის ორივე ფორმით – თვითმედლოვნებით ან დაუდევრობით.

იმ შემთხვევაში, თუ ეს მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედება ჩადენილ იქნება განზრახი ბრალით მაშინ, როგორც აღვნიშნეთ, იგი დაკვალიფიცირდება კონკრეტული გარემოების გათვალისწინებით სისხლის სამართლის კოდექსის სხვა რომელიმე შესაბამისი (ტერორისტული აქტის, განზრახი მკვლელობისა და სხვ.) მუხლით.

დ) პასუხისმგებლობა სატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატაციისათვის გაუვარგისებისათვის. სსკ 278-ე მუხლით დადგენილია პასუხისმგებლობა სატრანსპორტო საშუალების, გზის, სიგნალიზაციის, კავ-

შირგაბმულობისა ან სხვა სატრანსპორტო მოწყობილობის დაზიანების, განადგურების ან ექსპლუატაციისათვის სხვაგვარად გაუვარგისებისა და სატრანსპორტო კომუნიკაციის ბლოკირებისათვის. ეს მართლსაწინააღმდეგო ბრალეული ქმედება სისხლის სამართლის კანონით დასჯად ქმედებად ჩითვლება მხოლოდ მაშინ, თუ კანონში ჩამოთვლილი საგნებისა და ობიექტების დაზიანებას, განადგურებას, ან გაუვარგისებას მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობისათვის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება.

მოცემული მუხლის მეორე და მესამე ნაწილი ადგენს მაკვალიფიცირებელ გარემოებებს. კერძოდ, მეორე ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას იმავე ქმედებისათვის, თუ მას შედეგად მოჰყვა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. მესამე ნაწილი კი ითვალისწინებს იმავე ქმედების ისეთ მაკვალიფიცირებელ გარემოებას, როგორიცაა „ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა.“

ეს დანაშაულებრივი ქმედებაც, წინამორბედი სატრანსპორტო დანაშაულთა მსგავსად, მატერიალური შემადგენლობის მქონე დანაშაულთა რიცხვს მიეკუთვნება, რადგან სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისათვის საკმარისი არაა მარტოოდენ სატრანსპორტო საშუალების, გზის, სიგნალიზაციის, კავშირგაბმულობის ან სხვა სატრანსპორტო მოწყობილობის დაზიანება, განადგურება ან ექსპლუატაციისათვის გაუვარგისება, არამედ ის, რომ ასეთ ქმედებას მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობისათვის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა.

მოცემული მუხლის დისპოზიციაში ერთიმეორესთან მჭიდროდაა დაკავშირებული ხელყოფის ობიექტი და საგანი.

ვფიქრობთ, სწორი იქნება თუ მოცემული დანაშაულის ხელყოფის ობიექტად მივიჩნევთ კანონით გათვალისწინებული ყველა სახის ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებას. ხელყოფის საგნად კი — სატრანსპორტო მოწყობილობას, მიმოსვლის გზებს, სიგნალიზაციისა და კავშირგაბმულობის საშუალებებსა და სატრანსპორტო კომუნიკაციებს.

ყოველივე ზემოაღნიშნული საგნების ვარგისიანობა, ცხადია, სისტემატიურად უნდა იქნეს შემოწმებული შესაბამისი დარგის სპეციალისტების მიერ. წინააღმდეგ შემთხვევაში მათ გაუვარგისიანობას შეიძლება მოჰყვეს დიდი მატერიალური ზიანი და ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანებები და ადამიანთა სიცოცხლის მოსპობა.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ ისიც, რომ მოცემული დანაშაულის ხელყოფის საგნად არ შეიძლება მიჩნეულ იქნეს ისეთი საგნები, რომლებიც, მართალია, დაკავშირებულია ზემოაღნიშნულ მუხლში ჩამოთვლილ ხელყოფის საგნებისა და ობიექტების სწორ, ნორმალურ მუშაობასთან, მაგრამ შესაბამისი სპეციალური კომისიის დასკვნით ისინი მწყობრიდან გამოსულად (უვარგისად) ითვლება.

მოცემული დანაშაულის შემადგენლობის ობიექტური მხარის ნიშნები აღწერილია ზემოაღნიშნული მუხლის დისპოზიციაში და ასეთად მიჩნეულია:

1. სატრანსპორტო საშუალების, გზის, სიგნალიზაციის, კავშირგაბმულობის, ან სხვა სატრანსპორტო მოწყობილობის დაზიანება, განადგურება ან ექსპლუატაციისათვის სხვაგვარად გაუვარგისება;

2. სატრანსპორტო კომუნიკაციების ბლოკირება;

3. ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა;

4. მიზეზობრივი კავშირი ჩადენილ კანონით გათვალისწინებული ამ მართლსაწინააღმდეგო ბრალეულ ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის.

მოცემული დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს 14 წელს მიღწეული ნებისმიერი შერაცხადი ფიზიკური პირი.

სუბიექტური მხრივ ამ სახის სატრანსპორტო დანაშაული, ჩვენი აზრით, შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც განზრახი ისე გაუფრთხილებლობითი ბრალის ორივე ფორმით, მაგრამ არა ისე, როგორც ამას გვთავაზობს ზოგიერთი ავტორი.

კერძოდ, ზაურ მჟავანაძის აზრით, სატრანსპორტო საშუალებებისა და გზის გაუვარგისება ან დაზიანება ხასიათდება პირდაპირი განზრახვით, ადამიანთა დაზიანებისა და ზარალის მხრივ – გაუფრთხილებლობით.¹

ზემოაღნიშნული შეხედულება, ჩვენი აზრით, გარკვეულ შეკამათებას იწვევს.

არ შეიძლება ქმედება ხელოვნურად გავხლიჩოთ ბრალის ორმაგი ფორმით და იგი მივიჩნიოთ პირდაპირი განზრახვით ჩადენილად, ადამიანის დაზიანების მიმართ კი გაუფრთხილებლობითი ბრალით. იმ შემთხვევაში, როცა პირს შეგნებული აქვს, რომ ახდენს რა სატრანს-

¹ ზაურ მჟავანაძე, „სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი“, 2000, გვ. 382.

პორტო საშუალების, გზის, სიგნალიზაციის, კავშირგაბმულობის საშუალების ან სხვა სატრანსპორტო მოწყობილობის დაზიანებას, მის განადგურებას, ან ექსპლუატაციისათვის გაუვარებისებას, ან სატრანსპორტო კომუნიკაციის ბლოკირებას და მას ამით გაცნობიერებული აქვს, თავისი ასეთი ქმედების მართლსაწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და მართალია მას არ სურს ეს შედეგი, მაგრამ შეგნებულად უშვებს ან გულგრილად ეეიდება მის დადგომას. ასეთ შემთხვევაში, ცხადია, სახეზე გვაქვს არაპირდაპირი განზრახვა. ხოლო თუ პირს გაცნობიერებული აქვს, რომ იგი იდენს წინდახედულობის ნორმით აკრძალულ ქმედებას და ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, მაგრამ უსაფუძვლოდ იმედოვნებს ამ შედეგის თავიდან აცილებას.

ასეთ დროს, ცხადია, პირის მიერ ზემოთ აღწერილ გარემოებაში ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედება სხვა არა არის რა, თუ არა გაუფრთხილებლობითი ბრალის თვითიმედოვნებით ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედება. ხოლო თუ პირს გაცნობიერებული აქვს, რომ გზის, სიგნალიზაციის, კავშირგაბმულობის, ან სხვა სატრანსპორტო მოწყობილობის დაზიანებით, განადგურებით, ან ექსპლუატაციისათვის მათი სხვაგვარი გაუვარებისებით, ან სატრანსპორტო კომუნიკაციების ბლოკირებით იდენს წინდახედულობის ნორმით აკრძალულ ქმედებას, მაგრამ არ ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, მაშინ, როცა მას ამის გათვალისწინება ევალებოდა და შეეძლო კიდევ, ეს, ცხადია, სხვა არა არის რა, თუ არა მართლსაწინააღმდეგო ბრალეული ქმედების ჩადენა გაუფრთხილებლობითი ბრალის ისეთი ფორმით, როგორიცაა დაუდევრობა.

მოცემული სახის დანაშაულთა გამოძიების დროს, ცხადია, სუბიექტური მხარის დამახასიათებელი ზემოაღნიშნული გარემოებების დადგენა მთელ რიგ სირთულეებთანაა დაკავშირებული, მაგრამ ამ გარემოებების სწორად გარკვევაში დიდ დახმარებას გაგვიწევს პირის მიერ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის მოტივისა და მიზნის სრული – ყოველმხრივი გამოკვლევა და დადგენა.

ე) პასუხისმგებლობა გემის კაპიტნის მიერ განსაცდელში მიტოვებისათვის. სსკ 279-ე მუხლით დასჯად დანაშაულებრივ ქმედებადაა აღიარებული გემის კაპიტნის მიერ განსაცდელში მიტოვება იმისა,

ვინც ზღვაში ან სხვა წყალსავალ გზაზე ილუპებოდა, თუ კაპიტანს შეეძლო მისი დახმარება გემის, ეკიპაჟის ან მგზავრისათვის სერიოზული საფრთხის შექმნის გარეშე.

ამ მუხლის თანახმად, ყურადღება უნდა მიექცეს შემდეგ გარემოებებს:

1) გემის კაპიტანს ევალება სათანადო დახმარება აღმოუჩინოს იმას, ვინც ზღვაში ან სხვა წყალსავალ გზაზე ილუპება;

2) გემის კაპიტანს ევალება ასეთი ქმედით დახმარება აღმოეჩინა ზღვაში ან სხვა წყალსავალ გზაზე განსაცდელში მყოფი გემისა და გემის ეკიპაჟისათვის;

3) დახმარება აღმოუჩინოს ისე, რომ თავის გემსა და გემზე მყოფ ეკიპაჟს ან მგზავრებს რაიმე სერიოზული საფრთხე არ შეექმნათ;

4) გემის კაპიტანის პასუხისმგებლობა არ დადგება, თუ დადგინდება, რომ მოცემულ შემთხვევაში გემის კაპიტანის მიერ განსაცდელში მყოფისათვის სათანადო დახმარების აღმოჩენა გამოიწვევდა გემის, ეკიპაჟის, ან მგზავრებისათვის რაიმე სერიოზული საფრთხის შექმნის საშიშროებას.

მოცემული დანაშაულის ხელყოფის ძირითადი ობიექტია საზღაურო და სამდინარო ნაოსნობის უსაფრთხოება. ფაქტულტატური ობიექტი კი არის ადამიანის ჯანმრთელობა და სიცოცხლე, რადგან თუ გემი განსაცდელშია და ილუპება, სათანადო დახმარების აღმოუჩენლობის შემთხვევაში, გემთან ერთად დალუპვის საფრთხე ელის მის ეკიპაჟსა და მგზავრებსაც.

ობიექტური მხრივ ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს უმოქმედობით. მისი არსი მდგომარეობს იმაში, რომ გემის კაპიტანი იჩენს უმოქმედობას განსაცდელში მყოფ პირთა გადასარჩენად.

სუბიექტი ამ დანაშაულისა შეიძლება იყოს მხოლოდ გემის კაპიტანი ან მისი თანაშემწე, თუ დადგინდება, რომ რაიმე ობიექტური მიზეზებით კაპიტანი გემზე არ იმყოფება და მისი მოვალეობის შესრულება დავალებული აქვს თანაშემწეს.

სსკ ამ მუხლით პასუხისმგებლობა შეიძლება დადგეს უცხო სახელმწიფოს გემის კაპიტანისაც, თუ დადგინდება, რომ მან მასშეელი სიგნალის მიღების მიუხედავად, სათანადო დახმარება არ გაუწია უცხო სახელმწიფოს წყლებში მყოფ საქართველოს გემის ეკიპაჟს, რადგან ასეთი პასუხისმგებლობა დაწესებულია საერთაშორისო კონვენციებით.

სუბიექტური მხრივ გემის კაპიტანის მიერ განსაცდელში მიტოვება,

ყოველი კონკრეტული სიტუაციის გათვალისწინებით, შეიძლება მიეკუთვნოს პირდაპირ ან არაპირდაპირ განზრახ დანაშაულს.

იმ შემთხვევაში, თუ გემის კაპიტანს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა და ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და სურდა ეს შედეგი, ან ითვალისწინებდა ასეთი შედეგის განხორციელების გარდუვალობას, ასეთ შემთხვევაში, ცხადია, ადგილი ექნება პირდაპირი სახით განზრახი დანაშაულის ჩადენას. ხოლო თუ გემის კაპიტანს შეგნებული და გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და, მართალია, არ სურს ამ შედეგის დადგომა, მაგრამ შეგნებულად უშვებს ან გულგრილად ეკიდება მის დადგომას, მაშინ, ცხადია, ადგილი ექნება მოცემული დანაშაულის ჩადენას არაპირდაპირი განზრახვით.

პრაქტიკაში შეიძლება დაიბადოს კითხვა: როგორ უნდა დაკვალიფიციკრდეს იმ პირის მოქმედება, რომელსაც თავის საკუთარებაში აქვს კატერი, ნავი და სხვა მსგავსი სანაოსნო საშუალება და მართვის დროს შეაშინია განსაცდელში მყოფი პირი ან პირები და დახმარების მოწოდების მიუხედავად, მან არ აღმოუჩინა მათ სათანადო დახმარება? ასეთ შემთხვევაში მისი მოქმედება უნდა დაკვალიფიციკრდეს ამ მუხლით თუ სსკ სხვა მუხლით? ეს საკმაოდ რთული დავის საგანია. ზოგიერთი ავტორი გვთავაზობს, რომ ასეთ შემთხვევაში ამ პირის მოქმედება დაკვალიფიციკრდეს 128-ე მუხლით, რომელიც ითვალისწინებს პირის განსაცდელში მიტოვებას. ეს მოსაზრება, ჩვენი აზრით, მთლად სწორი და მისაღები არაა. თუ სანაოსნო საშუალების მეპატრონეს, რომელიც მართავდა თავის კატერს ან სხვა სახეობის ტექნიკურ საშუალებას და შეეძლო მათთვის დახმარების აღმოჩენა და მან იგი არ გააკეთა, ვფიქრობთ, მისი პასუხისმგებლობა უნდა დადგეს არა საქართველოს სსკ 128-ე მუხლით განსაცდელში მიტოვებისათვის, ან სსკ 279-ე მუხლით, როგორც გემის კაპიტანის მიერ განსაცდელში მიტოვება, არამედ სსკ 129-ე მუხლით – დაუხმარებლობისათვის, რადგან მას არ ევალებოდა ასეთი დახმარების აღმოჩენა, მაგრამ შეეძლო მისი დახმარება თავისთვის ან სხვისთვის სერიოზული საფრთხის შექმნის გარეშე.

ვ) პასუხისმგებლობა ფრენის საერთაშორისო წესის დარღვევისათვის. სსკ 280-ე მუხლი ადგენს სისხლის სამართლის პასუხისმგე-

ბლობას ნებადართული მარშრუტის, მიმთითებელი ფრენის სიმაღლის, დაჯდომის ადგილის, საჰაერო ჭიშკრის დაუცველობისა და ფრენის საერთაშორისო წესის სხვა დარღვევისათვის.

ამავე მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს იმავე მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენას დამამძიმებელ გარემოებაში და ასეთად მიჩნეულია იმავე სახის ქმედების ჩადენა დასახლებული უბნისათვის სერიოზული საფრთხის შექმნით. ამასთან, ცხადია, ეს საფრთხე უნდა იყოს რეალური და არა მოჩვენებითი.

აღსანიშნავია, რომ ამ სახის დანაშაულის შემადგენლობისათვის მნიშვნელობა არა აქვს იმას, კანონში აღწერილ ფრენის საერთაშორისო წესის დარღვევას მოჰყვა თუ არა რაიმე სახის მძიმე შედეგი. ამასთან, იგი დამთავრებულად ითვლება კანონში მითითებული ფრენის რომელიმე წესის დარღვევის მომენტიდან.

მოცემული დანაშაულის ზელყოფის ობიექტია საჰაერო მიმოსვლის უსაფრთხოება, მისი უშუალო ობიექტი კი არის საჰაერო მიმოსვლის ის კონკრეტული კანონით დადგენილი წესი, რომელმაც განიცადა ზელყოფა — დარღვევა.

ობიექტური მხრივ ეს დანაშაული გამოიხატება ისეთი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენაში, როგორიცაა: ნებადართული მარშრუტისაგან გადახვევა, ნებადართული ფრენის სიმაღლის დაუცველობა, თვითმფრინავისათვის განსაზღვრული დაჯდომის ადგილის ნაცვლად სხვაგან დაჯდომა, ე.ი თვითმფრინავის დასაჯდომი ადგილის დარღვევა; საჰაერო ჭიშკრის დაუცველობა და კანონით დადგენილი ფრენის საერთაშორისო წესის სხვა დარღვევა.

მოცემული დანაშაულის შემადგენლობის ობიექტური მხარისათვის დამახასიათებელ ისეთ ნიშნებთან ერთად, როგორიცაა: მარშრუტი, ფრენის სიმაღლე, დაჯდომის ადგილი და საჰაერო ჭიშკარი, კანონში მითითებულია აგრეთვე ფრენის საერთაშორისო წესის სხვა დარღვევაზეც.

ფრენის საერთაშორისო წესის სხვა დარღვევის ცნებაში, როგორც მართებულად შენიშნავს ზ. მჭავანაძე, გაგებულ უნდა იქნეს ვადგასული ნებართვით ფრენის განხორციელება, სხვა ტიპის ზომადით გაფრენა, ვიდრე ეს ნებართვაში იყო აღნიშნული, ზედმეტი ტვირთისა და მგზავრების აყვანა, მათი ბილეთებისა და სატვირთო ზედღებულებების აღრევა და სხვ.¹

¹ ზ. მჭავანაძე, სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი; ქსუ გამოცემა 2000. გვ. 386.

სუბიექტი ამ დანაშაულისა შეიძლება იყოს, როგორც მოხელე თანამდებობის პირი ამა თუ იმ სახელმწიფოს კუთვნილი საპაერო ხომალდის უფროსი მფრინავი და მისი თანაშემწე, ისე კერძო პირი, როცა თითონ ხომალდის მეპატრონე მართავს საპაერო ხომალდს – თვითმფრინავს ან ვერტმფრენსა და სხვა საპაერო ნავიგაციის ტექნიკურ საშუალებას.

სუბიექტური მხრივ ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით

უცხო სახელმწიფოს თვითმფრინავის მიერ სახელმწიფო საპაერო სივრცის (ნებადართული მარშრუტის, ფრენის სიმაღლის, საპაერო ჭაშკრისა და სხვ.) დარღვევების შემთხვევაში მფრინავს სახელმწიფოს შესაბამისი ორგანოების მიერ უნდა მიეცეს წინადადება დაფრინდეს მხოლოდ მითითებულ ადგილზე და მიეცეს გაფრთხილება, რომ წინააღმდეგობის გაწევის შემთხვევაში მის მიმართ გამოყენებულ იქნება იძულებითი დაჯდომის სხვა მეთოდები უკიდურესი ღონისძიების გამოყენების ჩათვლით. მითითებულ ადგილზე თვითმფრინავის დაჯდომის შემდეგ უნდა დადგინდეს ამ მფრინავის მიერ ფრენის საერთაშორისო წესების დარღვევის მიზეზი, მოტივი და სხვა მთელი რიგი გარემოებები და მოხდეს მისი სრული, ყოველმხრივი გამოკვლევა.

ზ) პასუხისმგებლობა ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესის დარღვევისათვის. სსკ 281-ე მუხლი ადგენს მგზავრის, ფეხით მოსიარულის ან მოძრაობის სხვა მონაწილის მიერ ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესის ისეთი დარღვევისათვის, რასაც მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება. ამ მარტივი სახის პასუხისმგებლობის გარდა, მოცემული მუხლის მეორე და მესამე ნაწილი ადგენს პასუხისმგებლობას მაკვალიფიცირებელ გარემოებაში ჩადენილ იმავე ქმედებისათვის, კერძოდ, როცა ასეთ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას მოჰყვა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა (მეორე ნაწილი), ან ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა (მესამე ნაწილი).

მოცემული დანაშაულის ხელყოფის ობიექტია საავტომობილო, სარკინიგზო, საპაერო, საზღვაო და ელექტრო მოტოტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოება.

ობიექტური მხრივ ეს მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედება შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც პირის აქტიური, ისე პასიური ქმედებით (მოქმედებით ან უმოქმედობით).

მაგალითად, მეისრემ ისარი არ გადასწია და მატარებელმა პირდაპირ სხვა საეალ რელსებზე გააგრძელა სვლა, რამაც გამოიწვია მატარებლის შეჯახება. ასევე, დარაჯმა გზაჯვარედინზე მატარებლის ხაზზე გადასასვლელი არ გადაკეტა შლაგბაუმით, რის შედეგადაც მატარებელი შეეჯახა გადასასვლელზე გადამავალ ავტომანქანას და მისი მძღოლი შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა.

ზემოაღნიშნულ შემთხვევებში მეისრის ბრალი გამოკვეთილია. მას, რომ დროულად გადაერთო ისარი ან დროულად გადაეკეტა შლაგბაუმი, მაშინ, ცხადია, ასეთი მძიმე შედეგიც არ დადგებოდა. მეორე შემთხვევაში შეიძლება მოხდეს ისეც, რომ რკინიგზის გადასასვლელზე მეურმე ან ავტომანქანის მძღოლი არ დაემორჩილა მორიგის გაფრთხილებას და მისი ნებართვის გარეშე გადავიდა რკინიგზის გადასასვლელზე და მასზე მოხდა მატარებლის შეჯახება.

ამასადამე, მოცემული დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობისათვის ხელის შეშლაში და იგი მოიცავს ობიექტური მხარის ისეთ ნიშნებს, როგორიცაა: დანაშაულის ჩადენის დრო და ადგილი, დანაშაულის ჩადენის ხერხი, რაც, უპირველეს ყოვლისა, გამოიხატება მოძრაობის უსაფრთხოების წესის დამრღვევი პირის მიერ ჩადენილი ქმედების მართლწინააღმდეგობაში – მოქმედებასა და უმოქმედობაში. ამასთან, ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების წესის დამრღვევი პირის ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის უნდა არსებობდეს მიზეზობრივი კავშირი.

სუბიექტი ამ დანაშაულისა შეიძლება იყოს თოთხმეტი წლის ასაკს მიღწეული ყველა შერაცხადი ფიზიკური პირი, მათ შორის, შესაბამის ასაკს მიღწეული მოხელე (მოსამსახურე) თანამდებობის პირი, ისე სხვა რიგითი კერძო პირი.

სუბიექტური მხრივ ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ გაუფრთხილებლობითი ბრალით.

თ) პასუხისმგებლობა მატარებლის თვითნებური გაჩერებებისათვის. ადრე მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსით, მატარებლის თვითნებური გაჩერება, როცა ეს საჭირო არ იყო, გათვალისწინებული იყო საზოგადოებრივი უშიშროების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში. ამჟამად მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსით კი იგი სატრანსპორტო დანაშაულთა თავშია გადმოტანილი და 282-ე მუხლით დასჯად ქმედებადაა აღიარებული „მატარებლის გაჩერება საჭიროე-

ბის გარეშე, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.“

ამავე მუხლის მეორე ნაწილით კი იმავე ქმედების მაკვალიფიცირებელ გარემოებად ითვლება ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, ე.ი. ამ მუხლის რედაქციით მატარებლის თვითნებური გაჩერება დასჯად დანაშაულებრივ ქმედებად ითვლება მხოლოდ მაშინ, როცა მას შედეგად მოჰყვა: „ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.“

მოცემული დანაშაულის ხელყოფის ობიექტია სარკინიგზო ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოება. მისი ფაკულტატური ობიექტი კი არის ადამიანის სიცოცხლე.

ობიექტური მხრივ ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს პირის აქტიური მოქმედებით და იგი გამოიხატება მატარებლის თვითნებურ გაჩერებაში სამუხრუჭე ონკანის გახსნით, ან საჭაერო სამუხრუჭე მაგისტრალის გათიშვით ან სხვა საშუალებით, როცა ეს საჭირო არ იყო.

იმ შემთხვევაში, თუ მატარებლის ასეთი თვითნებური გაჩერება გამოწვეული იყო სხვა უფრო მნიშვნელოვანი სიკეთის გადასარჩენად – მატარებლის მოსალოდნელი მარცხის თავიდან ასაცილებლად ან ადამიანის სიცოცხლის გადასარჩენად და სხვ., მაშინ ასეთ დროს მატარებლის თვითნებური გაჩერება უნდა ჩაითვალოს მართლზომიერ ქმედებად და მისი ჩამდენი პირი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში არ მიეცემა.

სუბიექტი ამ დანაშაულისა შეიძლება იყოს ყველა 14 წელს მიღწეული ნებისმიერი შერაცხადი ფიზიკური პირი.

სუბიექტური მხრივ მატარებლის თვითნებური გაჩერება შეიძლება ჩადენილ იქნეს განზრახი ბრალით.

ი) პასუხისმგებლობა მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის, ექსპლუატაციის ან რემონტის უსაფრთხოების წესის დარღვევისათვის. სისხლის სამართლის კოდექსის 283-ე მუხლით მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივ ქმედებადაა აღიარებული „მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის, ექსპლუატაციის ან რემონტის უსაფრთხოების წესის დარღვევა.“ ამასთან, იგი დასჯად დანაშაულებრივ ქმედებად ითვლება მხოლოდ მაშინ, როცა ასეთ დარღვევას მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება.

ამავე მუხლის მეორე და მესამე ნაწილი ითვალისწინებს იმავე

ქმედებას ჩადენილს დამამძიმებელ გარემოებაში. კერძოდ, ამ მუხლის მეორე ნაწილი ასეთ მაკვალიფიცირებელ გარემოებად მიიჩნეეს იმავე ქმედებას თუ მას შედეგად მოჰყვა აღმიანის სიცოცხლის მოსპობა. მესამე ნაწილი კი ითვალისწინებს იმავე ქმედებას, როცა მას შედეგად მოჰყვა ორი ან მეტი აღმიანის სიცოცხლის მოსპობა.

მოცემული დანაშაულის ხელყოფის ობიექტია მაგისტრალური მილსადენის სწორი უსაფრთხო ფუნქციონირება.

ამ მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედების უმთავრესი საშიშროება ისაა, რომ იგი ხელყოფს ჩვენი ეკონომიკური მეურნეობის ისეთ სასიცოცხლო ობიექტებს, როგორიცაა: მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობა, მისი სწორი, ნორმალური ექსპლუატაცია და რემონტის უსაფრთხოება. ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ მაგისტრალური მილსადენი შეიძლება იყოს არა მარტო ნავთობპროდუქტების გადამტანი – აბრეშუმის გზა, არამედ სხვა სახის ნედლეულის (ბუნებრივი ჰაერის და სხვ.) გადამტანი საშუალებაც. მისი სწორი, ნორმალური გამოყენება საშუალებას გვაძლევს მაგისტრალური მილსადენით დროის მოკლე მონაკვეთში ერთი ადგილიდან მეორეზე გადავიტანოთ ასი ათასობითა და მილიონობით ტონა ნავთობპროდუქტი, ბუნებრივი საწვავი გაზი და სხვ., სამეურნეო მნიშვნელობის თხევადი მასალა ყოველგვარი სატვირთო სატრანსპორტო საშუალებების გამოყენების გარეშე.

ნათქვამის საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიშველიოთ ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მილსადენის პროექტი, რომელიც „მიზნად ისახავს“ 1760 კმ სიგრძის მილსადენის მშენებლობას, რომლითაც მოხდება ყოველდღიურად ერთ მილიონ ბარელამდე ნედლი ნავთობის ტრანსპორტირება აზერბაიჯანიდან, საქართველოს გავლით თურქეთის მიმართულებით, საიდანაც ნავთობი შემდეგ მიეწოდება მსოფლიოს ბაზრებს.¹

მოცემული დანაშაულის ხელყოფის ობიექტი შეიძლება იყოს არა მარტო ის ცენტრალური მაგისტრალური მილი, არამედ ყველა ის ნაწილი, რომლითაც შეიძლება დადგეს ზემოაღნიშნული მსგავსი შედეგი. ასეთი ხელყოფის ობიექტი შეიძლება იყოს აგრეთვე გაზისა და სხვა ნავთობპროდუქტების მიმღები და გამანაწილებელი სადგურები, პუნქტები და სხვ. ამ დანაშაულთა გამოძიების დროს გამოკვლეულ და დადგენილ უნდა იქნეს ის, თუ რა სახის წესი და რომელი ნორმატი-

¹ იხ. გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“ 28 ივლისი; 2003. გვ. 13.

ული აქტი ან ექსპლუატაციის წესი იქნა დარღვეული მოცემული ხელყოფით და სხვ.

ობიექტური მხრივ ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით. ამ უკანასკნელის სახით ამ დანაშაულის ჩადენას ადგილი ექნება მაშინ, როცა არ მოხდა მისი რემონტის ჩატარება ან არააღროულად, ან არაჯეროვნად, ან უზარისხოდ იქნა იგი ჩატარებული და ამით დაირღვა მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის, ექსპლუატაციისა და რემონტის უსაფრთხოების წესი და აღმოცენდა კანონით გათვალისწინებული მაგნე შედეგი – მოხდა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე, ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის სოცოცხლის მოსპობა.

გამოძიების პროცესში ობიექტური მხარის ნიშნები შეიძლება გამოიკვეთოს და დადგინდეს შემდეგი ოთხი ძირითადი მიმართულებით:

- 1) მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის;
- 2) მაგისტრალური მილსადენის რემონტის უსაფრთხოების;
- 3) მაგისტრალური მილსადენის ექსპლუატაციის წესების დარღვევის;
- 4) მიზეზობრივი კავშირის არსებობა ზემოაღნიშნული უსაფრთხოების წესის დარღვევასა და დამღვარ მაგნე შედეგს შორის.

ეს დანაშაულიც სხვა წინამორბედ სატრანსპორტო დანაშაულთა უმეტესობის მსგავსად დამთავრებულად ითვლება ზემოაღნიშნული სახის უსაფრთხოების წესების დარღვევისა და კანონით გათვალისწინებული მაგნე შედეგის დადგომის მომენტიდან.

ამ დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ ის, ვისაც სამსახურებრივად ევალებოდა მოცემული მაგისტრალური მილსადენის უსაფრთხოების წესის დაცვა. იმ შემთხვევაში, თუ ზემოაღნიშნული სახის დანაშაულს ჩაიდენს სხვა რომელიმე კერძო პირი, მაშინ მისი პასუხისმგებლობა დადგება არა ამ სატრანსპორტო დანაშაულთა თავში მოთავსებული დანაშაულით, არამედ სხვა, კერძოდ კი, საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის შესაბამისი მუხლით.

სუბიექტური მხრივ ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს გაუფრთხილებლობითი ბრალის ორივე ფორმით.

იმ შემთხვევაში, როცა ამგვარი უსაფრთხოების წესების დარღვევა ჩადენილ იქნება განზრახი ბრალით, მაშინ ამ პირის ასეთი ქმედება საჭიროა დაკვალიფიცირდეს სსკ სხვა, კერძოდ, საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის ან სხვა რომელიმე შესაბამისი მუხლით.

სატრანსპორტო დანაშაულთა კრიმინალისტიკური დახასიათება

დანაშაულთა გახსნის მეთოდის სისტემაში გამოხადიებული შემთხვევის კრიმინალისტიკურ დახასიათებას ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია, რადგან იგი, როგორც კომპასი, გვიჩვენებს თუ ყოველ კონკრეტულ სიტუაციაში, როგორ უნდა დაეიწყოთ და წარემართოთ გამოძიება, რომ დროულად შევძლოთ საქმის სრული, ყოველმხრივი გახსნა და მასზე ჭეშმარიტების დადგენა.

სატრანსპორტო დანაშაულთა გახსნის მეთოდის საკითხების განხილვისას, კრიმინალისტიკური დახასიათების თვალთხედვით, საჭიროა სწორად აიხსნას და ჯეროვანი შეფასება მიეცეს გამოხადიებული შემთხვევის იმ პირველად მონაცემებს, რომელიც ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დანაშაულებრივი დარღვევის ხასიათზე, მათი ჩადენის ხერხებზე, საშუალებებზე და მასში მონაწილე პირებისათვის დამახასიათებელ გარემოებებზე მიუთითებენ.

სატრანსპორტო დანაშაულთა გახსნის არსის სწორად გაგებისათვის გარკვეულ ყურადღებას იმსახურებს აგრეთვე ის პირველადი მონაცემები, რომლებიც მოცემული სახის დანაშაულთა აღმოცენების მექანიზმის სახეობასა და ხასიათზე, მის გამომწვევ მიზეზებსა და ხელშემწყობ პირობებზე მიუთითებენ. ამ დანაშაულთა კრიმინალისტიკური დახასიათების ნიშნებიც სწორედ ამ მონაცემებში უნდა ვეძიოთ.

მაშასადამე, სატრანსპორტო დანაშაულთა გახსნის პროცესში გამოხადიებული შემთხვევის კრიმინალისტიკური დახასიათების სრულყოფილად წარმოდგენისათვის გარკვეული მნიშვნელობა აქვს იმ პირველად მონაცემებს, რომლებიც მიუთითებენ ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების წესების დანაშაულებრივი დამრღვევი პირის ფიზიკურ და ფსიქიკურ მდგომარეობაზე, სატრანსპორტო საშუალებათა ტექნიკურ გამართულობაზე, სავალი გზის მდგომარეობაზე და სხვ., რომელთა ჯეროვან შესწავლა-გამოკვლევას არსებითი მნიშვნელობა აქვს საქმის გამოძიების სწორად წარმართვისა და მასზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენისათვის.

მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით, დანაშაულთა გახსნის მეთოდ-

დიკის უკეთ წარმოსაჩენად მიზანშეწონილად მიგვაჩნია სატრანსპორტო დანაშაულთა თავში მოცემული ყველა სახის დანაშაული პირობითად დავეოთ რამოდენიმე სპეციალურ ჯგუფად, კერძოდ:

პირველ ჯგუფს შეიძლება მივაკუთვნოთ რკინიგზის, წყლის, საჰაერო ან საბაგირო ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევა (სსკ 275-ე მუხლი.); ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევა (სსკ 276-ე მუხ.); ფრენის საერთაშორისო წესების დარღვევა (სსკ 280-ე მუხ.) და ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესის დარღვევა (სსკ 281-ე მუხ.) და მას ვუწოდოთ „ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევის კრიმინალისტიკური დახასიათება.“

მეორეს – სატრანსპორტო საშუალების უხარისხო რემონტი და ტექნიკურად გაუმართავი ტრანსპორტის საექსპლუატაციოდ გაშვება (სსკ 277-ე მუხ.); სატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატაციისათვის გაუვარგისება (სსკ 278-ე მუხ.); მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის, ექსპლუატაციის ან რემონტის უსაფრთხოების წესის დარღვევა (სსკ 283-ე მუხ.) და მას ვუწოდოთ „ტრანსპორტისა და მაგისტრალური მილსადენის უხარისხო რემონტისა და სატრანსპორტო საშუალების გაუვარგისების კრიმინალისტიკური დახასიათება.“

მესამეს – გემის კაპიტნის მიერ განსაცდელში მიტოვება (სსკ 279-ე მუხ.), მატარებლის თვითნებური გაჩერება (სსკ 282-ე მუხ.) და იგი გაერთიანებული სახით ცალკე პარაგრაფად განვიხილოთ, როგორც „გემის კაპიტნის მიერ განსაცდელში მიტოვებისა და მატარებლის თვითნებური გაჩერების კრიმინალისტიკური დახასიათება.“

§1. ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევის კრიმინალისტიკური დახასიათება

როგორც აღვნიშნეთ, ყველა სახის სატრანსპორტო დანაშაულის კრიმინალისტიკური დახასიათების ამოსავალი უნდა ვეძიოთ დანაშაულის ჩადენის ხერხებში, რაშიც სათანადო დახმარებას გვიწვევს თვით სისხლის სამართლის კანონმდებლობით გათვალისწინებული ხერხებიც. აქედან უპირველესად ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმაზე, თუ უშუ-

ალოდ რაში გამოიხატა ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების წესის დარღვევა, როგორ და რა სახის მართლსაწინააღმდეგო ბრალეული ქმედება იქნა ჩადენილი, ადგილი ჰქონდა ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების წესის დარღვევასა, თუ ექსპლუატაციის წესის დარღვევას, ადგილი ხომ არ ჰქონდა სატრანსპორტო საშუალების შეგნებულად გაუვარებისას, მის დაზიანებას ან განადგურებას, რა იყო უშუალოდ ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანების ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის მიზეზი და სხვ.

თავის მხრივ, ზემოაღნიშნულ პირველ ჯგუფში შემავალი სატრანსპორტო დანაშაულთა სახეობები დანაშაულთა შემადგენლობის ობიექტური და სუბიექტური ნიშნების მიხედვით შეიძლება კიდევ ცალკეულ სახეებად დაიყოს და იქიდან საგამოძიებო პრაქტიკის მონაცემების გათვალისწინებით, ცალკე განხილვა-გამოკვლევას დაუქვემდებაროთ ავტოსაგზაო შემთხვევები, რომელთა რაოდენობა ანუ ხვედრითი წილი პრაქტიკაში შემხვედრი ცალკეული შემთხვევების რაოდენობის, ანუ სატრანსპორტო დანაშაულთა საერთო მასასთან შეფარდებით ყველა სახის სატრანსპორტო დანაშაულთა მიმართებაში განსაკუთრებით დიდია. შემდეგ კი განვიხილოთ და ჩამოვყალიბოთ ამავე ჯგუფში შემავალი სხვა სახის ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევა და შემდეგ სხვა მომდევნო ჯგუფებში შემავალი სატრანსპორტო დანაშაულთა სახეების კრიმინალისტიკური დახასიათება.

ა) ავტოსაგზაო შემთხვევების კრიმინალისტიკური დახასიათება. როგორც საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკა გვიჩვენებს, საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევების აღმოცენებას, უმეტესწილად, იწვევს მძღოლის მიერ მოძრაობის უსაფრთხოების წესების ისეთი დანაშაულებრივი დარღვევები, როგორიცაა:

1) ნასვამ მდგომარეობაში მყოფი პირის ან მართვის უფლების არმქონე პირის მიერ სატრანსპორტო საშუალების მართვა;

2) მოძრაობის დროს რიგითობისა და გასწრების წესების დაუცველობა;

3) სატრანსპორტო საშუალებათა მართვა გადაჭარბებული სიჩქარით;

4) გზის მარცხენა სავალ ნაწილზე გადასვლისა და გზაჯვარედინზე გაულის წესების დაუცველობა;

5) მაშუქებელი სინათლეების არასწორი ხმარება (შემხვედრი ტრანსპორტის მძღოლისათვის ძლიერი, დამაბრმავებელი სინათლის მიმართვა);

6) ტექნიკურად გაუმართავი სატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატაციაში გაშვება და მისი მართვა;

7) მოძრაობის დროს სატრანსპორტო საშუალებათა შორის დადგენილი მანძილის დაუცველობა;

8) საზოგადოებრივი ტრანსპორტის გაჩერების ადგილზე და ფეხით მოსიარულეთა გადასასვლელებზე დიდი სისწრაფით გავლა;

9) ფეხით მოსიარულის მიერ ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების წესების დაუცველობა;

10) რკინიგზის გადასასვლელზე მოძრაობის წესების დაუცველობა და მოძრაობის დროს ცუდი ობიექტური პირობების (გზის მოყინულობა, გზის მოუწყობლობა, გზის სისველე, მოღრუბულობა და სხვ.) გაუთვალისწინებლობა და სხვ.

მოცემულ დანაშაულთა ჩადენის ხერხებიც სწორედ ამ გარემოებებში უნდა ვეძიოთ. მაგალითად, ბ.-ე დამნაშავედ იქნა ცნობილი მასზედ, რომ მართავდა რა თავის კუთვნილ მსუბუქ ავტომანქანა „გაზ-24“-ს, არ გაითვალისწინა სავალი გზის სისველე, რომელიც უკვე შეყინული იყო, არ მიიღო ზომები მანქანის სიჩქარის შესაწესებლად, გზის მოსახვევში ავტომანქანა მოცურდა, ტროტუარზე შეხტა და ფეხით მოსიარულე დ.-ეს შეეჯახა, რის შედეგადაც ეს უკანასკნელი შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა. მეორე შემთხვევაში, დ.-ე დამნაშავედ იქნა ცნობილი მასზედ, რომ მართავდა რა სატვირთო ავტომანქანას, დაარღვია გზაჯვარედინზე გადასვლის წესი, არ მიიღო ზომები სიჩქარის შესამცირებლად და წინა მარჯვენა ნაწილით შეეჯახა მეორე მხრიდან მომავალ ტგა-200, რის შედეგადაც მოტოციკლეტის მძღოლი აღმოჩნდა მანქანის საბურავებს შორის, მოტოციკლეტის ძარაზე მჯდომი თ.-ე კი პირით იყო ჩამოკიდებული სატვირთო ავტომანქანის ბუქსირზე გამოსაბმელ რკინის კაუჭზე. ორივე მათგანი შემთხვევის ადგილზე გარდაიცვალა.

ასევე, ბ.-ე დანაშავედ იქნა ცნობილი მასზედ, რომ ქ. ქუთაისის ავტოქარხნის ტერიტორიაზე სატრანსპორტო საშუალებათა მართვის უფლების გარეშე მართავდა რა ამავე ქარხნის კუთვნილ კაზ-608 მარკის ტექნიკურად გაუმართავ სატვირთო ავტომანქანას, დაარღვია

გზებზე მოძრაობის წესების 27. 2, 27. 2,4 27. 2 – 6,27 – 2,9 და 27.2.1 პუნქტების მოთხოვნები და მანქანის წინა ნაწილით შეეჯახა ელექტროგანათების ბოძთან მდგომ გ.-ეს, რომელიც მიღებული დაზიანების შედეგად შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა.

მოცემული სახეობის დანაშაულთა გამოძიების პროცესში მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ისიც, რომ მომხდარი დანაშაულებრივი შემთხვევის კვალის დაფარვისა და მოსალოდნელი პასუხისმგებლობისაგან თავის დაღწევის მიზნით, საგზაო სატრანსპორტო შემთხვევის შემდეგ, ზოგჯერ მანქანას განზრახ აჯახებენ ხეს ან კლდეს და ამით ხელოვნურად ქმნიან მის დაზიანებას ან თვითონ უზიანებენ ავტომანქანას სამუხრუჭე სისტემას ან საჭის მარეგულირებელ სისტემას და ამით ქმნიან მოჩვენებით წარმოდგენას იმაზე, რომ ამ დაზიანებათა მოულოდნელად აღმოცენების გამო თითქოს არ შეეძლოთ თავიდან აეცილებინათ მოსალოდნელი საფრთხე – ფეხით მოსიარულეზე ან მის წინ მიმავალ ავტომანქანაზე შეეჯახება, რომ მანქანის დაზიანების გამო ვერ შეძლო მისი დამორჩილება, ან მის საწინააღმდეგოდ მომავალი ავტომანქანისათვის გვერდის ავლა და მოხდა მასზე შეეჯახება.

მაგალითად, სატვირთო ავტომანქანის მძღოლ ბ.-ეს, მანქანის მართვის დროს რიკოთის გადასასვლელზე ჩაედინა რა საჭესთან, ვერ მოახდინა მანქანის სწორი მანევრირება, გადავიდა სავალი გზის მარცხენა მხარეს და შეეჯახა მის საწინააღმდეგოდ მომავალ მსუბუქ ავტომანქანა გაზ-21, რის შედეგადაც ავტომანქანის მძღოლმა და მასში მჯდომმა პირმა მიიღო სხეულის მძიმე ხარისხის დაზიანება და საავადმყოფოში მიყვანამდე გზაში გარდაიცვალნენ. ბ.-ემ კი თავისი მანქანა განგებ, იქვე მოსახვევში გზის პირას ჩამოშვებულ კლდეს მიაჯახა და შემდეგ სამუხრუჭე სითხის მიმწოდებელი რეზინის ძილი გადაჭრა და წამოაყენა ვერსია, თითქოს დამუხრუჭების დროს რეზინი გასკდა და ამის გამო ვერ შეძლო მანქანის დამორჩილება. მაგრამ იგი სიცრუეში მხილებულ იქნა ტრასოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნით, რომელშიც მითითებული იყო, რომ „სამუხრუჭე რეზინის ძილების დაზიანება გამოწვეულია მასზე რაიმე ბასრი იარაღის ზემოქმედებით და არა გასკდომით.“

ზოგჯერ ისიც ხდება, რომ ავტომანქანის მძღოლი სხვადასხვა მიზეზებით მართლაც ვეღარ იმორჩილებს მანქანის საჭეს და ახდენს

შეჯახებას ფეხით მოსიარულეზე ან მის წინ მიმავალ მანქანაზე. ასე მაგალითად, დ.-ემ, რომელიც მართავდა თავის კუთვნილ „მერსედესის“ ტიპის ავტომანქანას, თბილისში, ჭავჭავაძის პროსპექტზე ვერ დაიმორჩილა მანქანის საჭე, შეხტა ტროტუარზე და გაჩერებაზე მდგომ ორ მოქალაქეს შეეჯახა, რის შედეგადაც ორივე მათგანი შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა. მძღოლი დ.-ე კი შემთხვევის ადგილიდან მიიძალა. შემდეგ მან თავის მართლების მიზნით წამოაყენა ვერსია, რომ მას საჭე ბუდიდან ამოუვარდა, მანქანა ველარ დაიმორჩილა, გადავიდა გზის მარჯვენა მხარეს და შეეჯახა გაჩერებაზე მდგომ ორ პიროვნებას. მას შეეშინდა, არ მოეკლათ გაჩერებაზე მდგომ სხვა პირებს და გაიქცა. მაგრამ შემდეგ მოწმეთა დაკითხვებითა და ავტოტექნიკური ექსპერტიზით დადგენილ იქნა, რომ ამ ავტოავარიის შემთხვევის დროს იგი იყო ძლიერ ნასვამი (მთერალი) და მანქანაც გამართულ მდგომარეობაში ჰქონდა, მაგრამ მთვერალ მდგომარეობაში მყოფმა გადაჭარბებული სიჩქარით მიმავალი თავისი მანქანის საჭე ვერ დაიმორჩილა.

მოძრაობის უსაფრთხოების წესების დარღვევის შედეგად აღმოცენებული მძიმე შედეგისათვის, პასუხისმგებლობის თავიდან აცილების მიზნით, ზოგჯერ მისი ჩამდენი პირი ცდილობს მომხდარი დანაშაულებრივი ფაქტის დადგომა გადააბრალოს მასთან ერთად მანქანაში მყოფ იმ პირს, რომელიც სხეულის მძიმე ხარისხის დაზიანების მიღების შედეგად შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა. მაგალითად, ამხანაგების ერთი ჯგუფი ესტუმრა სიღნაღში მცხოვრებ თავიანთ თანაკურსელ გ.-ეს. ქეიფის დროს მ.-ე და თ.-ე სხვების შეუმჩნეველად გამოვიდნენ გარეთ და გადაწყვიტეს ეზოში მდგომი ტ.-ეს ავტომანქანა ჟიგულით გასეირნება. ავტომანქანის საჭესთან დაჯდა თ.-ე, მ.-ე კი მის გვერდით. ავტომანქანის მართვის დროს თ.-ემ განავითარა რა დიდი სიჩქარე, წინ მიმავალი მანქანის გასასწრებად გადავიდა სავალი გზის უკიდურეს მარცხენა მხარეს და რკინა-ბეტონის ბოძს შეეჯახა, რის შედეგადაც ორივე მანქანიდან გადმოვარდა. შეჯახების შედეგად მ.-ემ მიიღო სხეულის მძიმე ხარისხის დაზიანება და შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა, თ.-ემ კი მიიღო რა სხეულის მსუბუქი ხარისხის დაზიანება, მოსალოდნელი პასუხისმგებლობის თავიდან აცილების მიზნით, გამოძიების პროცესში უჩვენა, რომ ავტომანქანის შეჯახების მომენტში მანქანის საჭეს მართავდა მისი გარდაცვლილი მეგობარი მ.-ე. გამოძიებამ მის მიერ წამოყენებული ეს ვერსია არასწორად ჩათვალა და

საქმეზე შეკრებილ სათანადო მტკიცებულებათა საფუძველზე იგი მართულად იქნა დასჯილი.

მოცემული კატეგორიის დანაშაულთა კრიმინალისტიკური დახასიათების თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ზოგჯერ მისი ჩამდენი პირი თავისი დანაშაულებრივი კვალის დაფარვის მიზნით, განსაკუთრებით კი ფეხით მოსიარულეზე ავტომანქანის შეჯახების შემთხვევაში, ცდილობს გადამალოს სატრანსპორტო საშუალება, ან შეჯახების შემდეგ ავტომანქანაზე აღმოცენებული დაზიანებებისა და კვალის მოსპობის მიზნით, ახდენს სატრანსპორტო საშუალების გარეცხვას, მის შეკეთებასა და დაზიანებული ნაწილების შეცვლას, რაც კიდევ უფრო ართულებს მის დაძებნასა და დადგენას, ან მომხდარი გამოსაძიებელი შემთხვევის შემდეგ სატრანსპორტო საშუალებას აჩერებს სადმე, მივარდნილ ადგილას და შესაბამის ორგანოებში აცხადებს, თითქოს რამოდენიმე დღის წინ, მას ავტომანქანა მოპარეს, მაგრამ ამის შესახებ მაშინვე არ განაცხადა, რადგან იმედოვნებდა, რომ თვითონვე შეძლებდა მის პოვნას.

ზოგჯერ ისეც ხდება, რომ პირი ავტოსატრანსპორტო საშუალებას იყენებს რა შურისძიებით ან სხვა პირადი მოტივით განზრახ მკვლელობის ჩასადენად, ცდილობს შექმნას ისეთი მოჩვენებითი წარმოდგენა, თითქოს იგი შედეგი იყო უბედური შემთხვევის ან მასზე გაუფრთხილებლობით ავტომანქანის შეჯახებისა. მაგალითად, ნასვამ მდგომარეობაში მყოფმა გ.-ემ და დ.-ემ ჩაიდინეს თავიანთი ამხანაგის, ასევე ნასვამ მდგომარეობაში მყოფი ც.-ეს მკვლელობა. მისი გვამი დააგდეს გზაჯვარედინზე და გ.-ემ თავისი კუთვნილი ავტომანქანა ჟიგულის უკანა სვლით ზედ გადაუარა. ამასთან, გამოძიების პროცესში უჩვენა, რომ სიბნელის გამო ვერ შენიშნა გზაზე მდგომი ც.-ე და მანქანის უკანა სვლით მობრუნებისას შეეჯახა და გადაუარა. მეორე შემთხვევაში კი ტ.-ემ ჩაიდინა ბ.-ეს მკვლელობა, დაზარალებულის გვამი მისსავე კუთვნილ ავტომანქანაში მოათავსა, ხევის პირას გამაყალი გზის ნაპირზე გააჩერა, მოკლულის გვამი მანქანის საჭის წინა სავარძელზე გადაიტანა და იგი ამუშავებულ ავტომანქანასთან ერთად ხეში გადაადგო. შემდეგ კი პოლიციაში განაცხადა, რომ მას თავისი კუთვნილი ავტომანქანა მოპარეს და ითხოვდა დახმარებას.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ზოგჯერ პირი სატრანსპორტო საშუალებას იყენებს რა ნაქურდალი ქონების გადასატანად ან იდენს

რა სხვა მძიმე დანაშაულს, შეგნებულად არღვევს გზებზე მოძრაობის წესებს, რასაც თან სდევს სისხლის სამართლის კანონით არადასჯადი ისეთი შედეგი, როგორიცაა: მნიშვნელოვანი მატერიალური ზიანი ან სხვა უფრო ნაკლებად მძიმე შედეგი. ამიტომ ავტოსაგზაო მოძრაობის წესების დანაშაულებრივი დარღვევების გამომიძიების დროს, საჭიროა აგრეთვე გაირკვეს, ზომ არაა იგი დაკავშირებული სხვა სახის დანაშაულის ჩადენასთან ან იგი ზომ არაა ინსცენირებული დამნაშაის მიერ სხვა უფრო მძიმე სახის დანაშაულის დაფარვისათვის და სხვ და ამ მიმართებითაც საჭიროა მოხდეს მიღებული პირველადი მონაცემების საფუძვლიანი შემოწმება.

სსკ 276-ე მუხლით გათვალისწინებული ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევის შემთხვევები სხვა სახის სატრანსპორტო დანაშაულთან შედარებით პრაქტიკაში უფრო ხშირად გვხვდება. მაგრამ რაც შეეხება თითონ ამ მუხლში მოცემულ ტრანსპორტის ცალკეული სახეების მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესების დარღვევას, აქედან ყველაზე მეტად, როგორც აღვნიშნეთ სჭარბობს ავტომობილის მძღოლების მიერ მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევის ფაქტები, რაც, სამწუხაროდ, ხშირად მძიმე შედეგებით მთავრდება და არა მარტო ფეხით მოსიარულებზე შეჯახების შედეგად მათი სიცოცხლის მოსპობით, არამედ თვით ავტომანქანის მძღოლისა და მასში მყოფი პირების სიცოცხლის მოსპობითაც. სწორედ ამ დარღვევების შედეგად ყოველწლიურად ასობითა და ათასობი ადამიანი იღუპება. და, სამწუხაროდ, ზოგჯერ მთელი ოჯახი იღუპება.

მაგალითად, ბ.-ე, რომელიც ნასვამ მდგომარეობაში მყოფი გვიან ღამით თავის მეუღლესა და მცირეწლოვან შვილთან ერთად ავტომანქანა „ფორდით“ ბრუნდებოდა თავის მეგობრის წვეულებიდან და გადაჭარბებული სიჩაქრით მართავდა მანქანას ვერ დაიმორჩილა საჭე და აღიდებულ მდინარე რიონში გადავარდა, შემდეგ ამაოდ ცდილობდა თავისი მეუღლისა და ორი მცირეწლოვანი ბავშვის მდინარიდან გამოყვანას და მათთან ერთად თვითონაც დაიღუპა.

ასევე, დ.-ემ, რომელიც თავის მეგობრებთან ერთად რესტორან „არაგვში“ თავის დაბადების დღეს აღნიშნავდა, ზომაზე მეტად მიიღო ალკოჰოლური სასმელები და უკან, თბილისში წამოსვლისას თავის მეგობრებთან ერთად ავტომანქანა „მერსედესით“ ავითარებდა რა დიდ

სიჩქარეს, დილომში, ქუჩის გადასასვლელზე ფეხით მოსიარულე ტ.-ეს შეეჯახა და მანქანის გაჩერების ნაცვლად, სიჩქარეს კიდევ უფრო მოუმატა, რა დროსაც შეეჯახა განათების ბოძს და მანქანაში მყოფ მთვრალ და ნახევრად მძინარე თავის სამ ამხანაგთან ერთად შემთხვევის ადგილზე გარდაიცვალა.

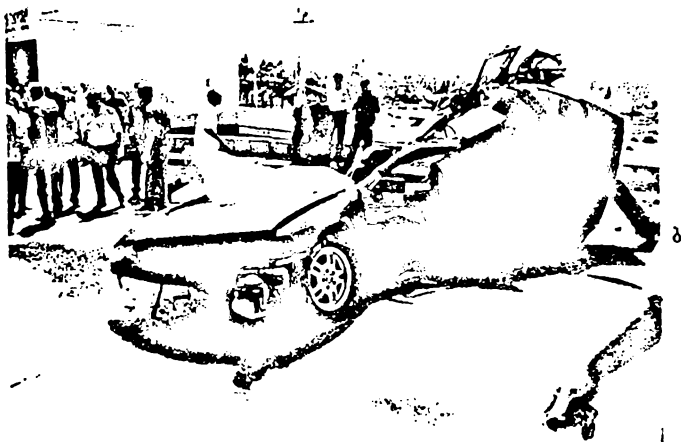
ასეთი სამწუხარო უბედური შემთხვევების შედეგია არა მარტო ის, რომ მანქანის საჭეს მართავს მთვრალ მდგომარეობაში მყოფი, არამედ მიზეზად, არცთუ ისე იშვიათად ტრანსპორტის გადაჭარბებული სიჩქარე გვევლინება. მაგალითად, თავისი ცოლშვილით ქუთაისიდან მომავალი კ.-ა, ჩქარობდა რა ადრე ჩამოსულიყო თბილისში, დიდი სიჩქარით მართავდა თავის კუთვნილ „მერსედისს“ მარკის ავტომანქანას, გვირაბიდან გამოსულმა კიდევ უფრო მოუმატა სიჩქარეს, მოსახვევში ველარ დაიმორჩილა მანქანის საჭე, დაკარგა მართვის საშუალება, მოსახვევში გადავიდა გზის უკიდურეს მარცხენა მხარეს და საკმაოდ დიდი სიმაღლიდან მძინარე მტკვრის ხეობაში უკვალოდ გაუჩინარდა.

ავტოსაგზაო შემთხვევებს იწვევს ისიც, რომ ზოგჯერ უკანასკნელი მოდელის მსუბუქი ავტომანქანის მფლობელი ახალგაზრდები დიდი სიჩქარით მართვაში ერთმანეთს ეჯიბრებიან და ქარაფშუტულად ვარაუდობენ მოსალოდნელი საფრთხის თავიდან აცილებას, რასაც ყოველთვის ვერ ახერხებენ. ასე დაემართა, მაგალითად, გ. ე.-ს, რომელიც მტკვრის მარჯვენა სანაპიროზე თავის მეგობარს შეეჯიბრა და ცდილობდა მის გასწვრებას, რა დროსაც მან დაინახა, რომ მის წინ ორი ურთიერთსაპირისპიროდ მიმავალი მანქანა გვერდიგვერდ იყო გაჩერებული და მძღოლები ერთმანეთს ესაუბრებოდნენ. გ.-ემ არ შეანელა სიჩქარე, გვერდი აუარა ავტომანქანებს, მაგრამ იქვე, სანაპიროზე ელექტრო განათების ბოძს შეეჯახა, რა დროსაც მიიღო სხეულის მძიმე დაზიანება და შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა. მანქანა კი ისე დაიძვრა, რომ მნახველს მანქანის მარკისა და სახეობის შეცნობაც გაუჭირდებოდა (იხ. სურ. მე-10, მე-11).

ასევე დაემართა გ.-ასა და კ.-ას, რომლებიც გადაჭარბებული სიჩქარით მართავდნენ თავიანთ კუთვნილ „ვაზ-21“ მარკის ავტომანქანებს, ურთიერთსაპირისპირო მიმართულებით მიმავალ ქსანისა და კასპის რაიონის საგზაო მონაკვეთზე შეეჯახებისას, რა დროსაც მათი მანქანები ისე დაზიანდა, რომ ორივე მანქანაში მჯდომი შვიდი ადამიანი შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა (იხ. სურ. მე-12, მე-13).

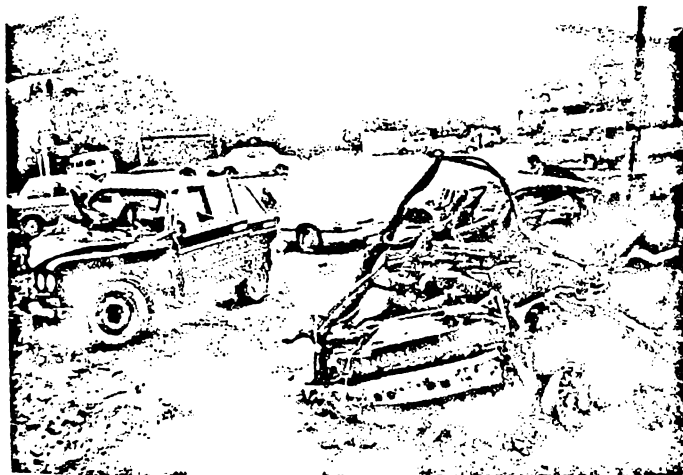
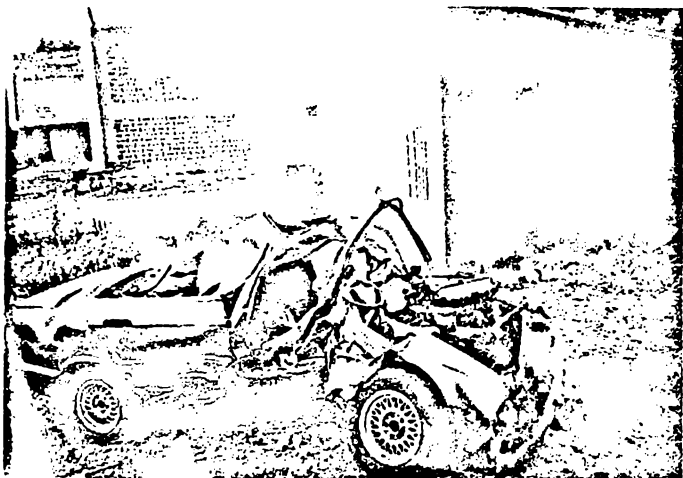
სურ. 10. გ.-ძის კუთვნილი ავტომანქანა ელექტრობოძზე შეჯახების შემდეგ (გადაღებული შეხების მხრიდან)

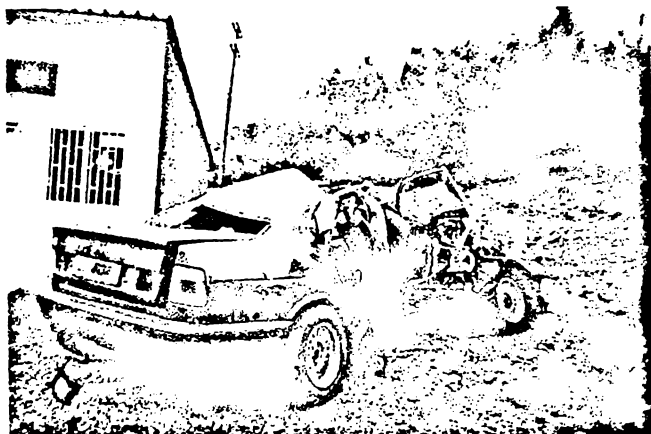
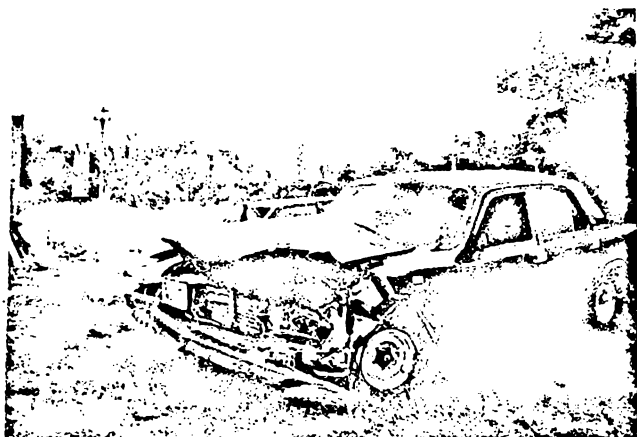
სურ. II. გ.-ძის კუთვნილი ავტომანქანა ელექტრობოძზე შეჯახების შემდეგ ა) ბოძზე შეჯახების ა/მანქანის მარჯვენა მხარე; ბ) ბოძზე შეჯახებული ა/მანქანის მარცხენა (მძღოლის მხრიდან) მხარე.

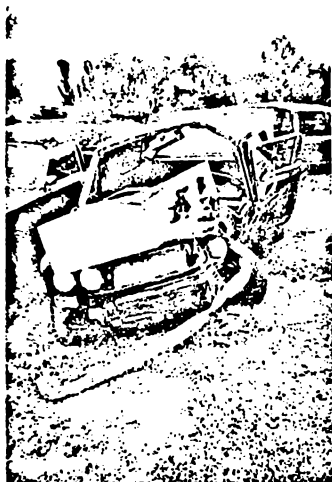
სურ. 12.

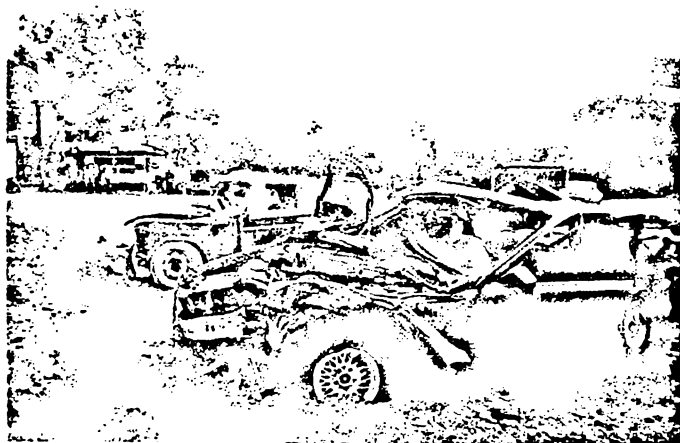
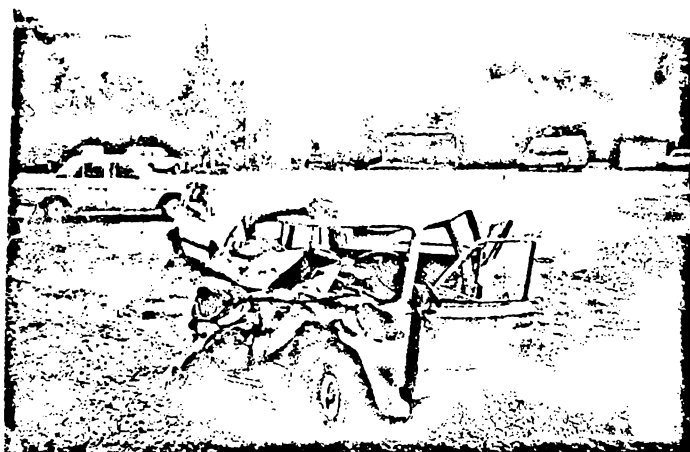
სურ. 13.

бгс. 14.

სურ. 15.

სურ. 16.

ავტოსაგზაო შემთხვევების დანაშაულის შემადგენლობისათვის ზედ-მეტადაა მიჩნეული მნიშვნელოვანი ან დიდი ოდენობით მატერიალური ზიანის მიყენება და ასეთ შემთხვევაში კანონი არ ითვალისწინებს მოძრაობის უსაფრთხოების წესის დამრღვევი პირის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას. იგი შეიძლება დადგეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ასეთ დარღვევას მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის სხეულის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა და არა სხვა მატერიალური სახის ზიანი (ავტომანქანების გაუვარდისება და სხვ. იხ. სურ. მე-14, მე-15, მე-16).

იმ შემთხვევაში, თუ მოქალაქემ დაარღვია ფეხით მოსიარულეთათვის განკუთვნილ ადგილზე გადასვლის წესი და მოულოდნელად, სწრაფი სირბილით შეეცადა ფეხით მოსიარულეთათვის ამკრძალავ ადგილზე გადაესწო ავტომანქანებისათვის და მანქანის მძღოლმა სწრაფი რეაქციით დაამუხრუჭა მანქანა, რა დროსაც მას უკანა მხრიდან შეეჯახა მეორე მანქანა და ამის შემდეგ წინა მანქანაში მჯდომმა მგზავრმა მიიღო სხეულის ნაკლებად მძიმე დაზიანება. ფეხით მორბენალი კი გაიქცა და მისი ვინაობა ვერ დადგინდა. ცხადია, ამ შემთხვევაში ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესის დამრღვევი სუბიექტი იყო ფეხით მოსიარულე ეს მგზავრი უნდა მიცემულიყო სისხლის სამართლის პასუხისმგებაში ამ მუხლის პირველი ნაწილით.

მსგავსი შემთხვევები ავტოსატრანსპორტო და სხვა სახის ტრანსპორტზეც იშვიათობას არ წარმოადგენს. ამიტომ ავტოსატრანსპორტო შემთხვევების გამოძიების დროს მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს არა მარტო იმის დადგენას, მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში მძღოლს შეეძლო თუ არა თავიდან აეცილებინა მოსალოდნელი საფრთხე, არამედ იმასაც, თუ ვინ იყო ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესის დამრღვევი და კონკრეტულად რაში გამოიხატა იგი. ამ კანონის ამოქმედებასა და პრაქტიკაში მის სწორად გამოყენებას უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს სატრანსპორტო დანაშაულთა შემთხვევების შემცირებისა და აღკვეთისათვის.

ბ) სარკინიგზო და საბაგირო ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევის კრიმინალისტიკური დაზნისათება. როგორც საგამოძიებო პრაქტიკა გვიჩვენებს, ზოგჯერ საგზაო-სარკინიგზო ხაზზე სატრანსპორტო დანაშაულის ჩადენას ხელს უწყობს სარკინიგზო და საგზაო მაგისტრალების მოუ-

წესრიგებლობა. ამიტომ გამოძიების დასაწყისშივე უნდა მიექცეს ყურადღება ამ გარემოებათა გამოკვლევას.

მაგალითად, ჯუმათი-სუფსის გადასარბენზე ავტომოტოტრანსპორტის სამოძრაო გადასასვლელზე დაყენებული არ იყო შლაგბაუმი, რის გამოც გადასასვლელზე გადამავალ ავტომანქანას შეეჯახა მატარებელი და მასში მყოფი ოთხი ადამიანი შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა. ასევე, ამა წლის 20 ივლისს გორში მატარებლის რელსების მოპირდაპირე გადასასვლელზე გადამავალ ტრაქტორს დაეჯახა ჩქარი მატარებელი რის შედეგადაც ტრაქტორში მყოფი ორი ადამიანი ადგილზევე გარდაიცვალა, ორმა კი მიიღო სხეულის მძიმე დაზიანება.

ამ მხრივ საყურადღებოა აგრეთვე ხაშურის სალოკომოტივო დეპოს მემანქანე კ.-ეს მიერ ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედება, რაც იმაში გამოიხატა, რომ იგი მართავდა რა №649 ფოთი-თბილისის სამგზავრო მატარებელს, მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ტრანსპორტის ექსპლუატაციის წესების დაღვევით გაიარა ამკრძალავ წითელ ფერზე და დაეჯახა საპირისპიროდ მომავალ თბილისი-ბათუმის სამგზავრო მატარებელს, რის შედეგადაც ადგილზე გარდაიცვალა ფოთი-თბილისის მატარებლის პირველ ვაგონში მყოფი ორი მგზავრი, ათმა კი მიიღო სხეულის სხვადასხვა სახის დაზიანება.

ზემოაღნიშნულ სამივე მომხდარ დანაშაულებრივ ფაქტზე მართებულიად აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე და სალოკომოტივო დეპოს მემანქანესთან ერთად სისხლის სამართლის პასუხისგებაში იქნენ მიცემული ამ ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების წესების დაცვაზე სხვა პასუხისმგებელი პირებიც. სამეგრელოსკენ მიმავალ სარკინიგზო ხაზზე მომხდარი საბარგო და სახალხო მატარებლის ავარიის შედეგად კი, რა დროსაც სარკინიგზო ტრანსპორტის დეპარტამენტს 300 000 ლარზე მეტი ზიანი მიადგა, სისხლის სამართლის საქმე არ აღიძრა იმის გამო, რომ ამ მატარებლის ავარიით არავის არ მიადგა სხეულის არც მძიმე და არც ნაკლებად მძიმე დაზიანება და მას არც ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა მოჰყვა და, ამასთან, მიუხედავად იმისა, რომ საბარგო მატარებლის მემანქანე ამ შემთხვევის დროს იმყოფებოდა მთვრალ მდგომარეობაში, არ აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე.

ასევე არ აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე მდინარე ხევისწყალზე გადამავალ სარკინიგზო ხიდზე ტრანსპორტის მოძრაობის

უსაფრთხოების წესების უხეში დარღვევის შედეგად გასული წლის 31 იანვარს მომხდარ ფაქტზე, როცა ნავთობპროდუქტებით დატვირთული შემადგენლობის ჩავარდნას მოჰყვა მდინარის დაბინძურება, ზანდარი და ხიდის ჩანგრევა და, ამასთან, ამ მიმართებით მიმავალი მატარებლის მოძრაობა მთელი 24 საათით შეფერხდა.

ასეთი მძიმე შედეგის მიუხედავად, ამ ფაქტზეც არ აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე, რადგან კანონი არ ითვალისწინებს ამგვარი შედეგის ფაქტებზე სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას, რაც, ჩვენი აზრით, კანონის ზარეზია და იგი დროულად უნდა გამოსწორდეს მასში პასუხისმგებლობის ზემოაღნიშნული გარემოების შეტანით.

რაც შეეხება გაჩიანის სადგურში მომხდარ სატვირთო მატარებლების შეჯახებას, რასაც შედეგად მოჰყვა მრავალი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, მასზე მართებულად აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე და პასუხისგებაში მიცემულ იქნენ შესაბამისი თანამდებობის პირები. ამ დანაშაულებრივი შემთხვევის არსი მდგომარეობს შემდეგში: გაჩიანის სადგურის მორიგე მ.-ემ სატვირთო მატარებელი №2640, მაზუთით დატვირთული მიმავალი აზერბაიჯანის რესპუბლიკიდან ქ. ბათუმში, მასა 3 200 ტონა, ელმავალი ვლ-10-090-თ, რომელსაც მართავდა თბილისის დამხარისხებელი სალოკომოტივო დეპოს მემანქანე ტ.-ე და მემანქანის თანაშემწე კ.-ა.

აღნიშნული მატარებელი გაჩერდა გაჩიანი-ველის გადასარბენის მე-13 კილომეტრში იმის გამო, რომ ვერ შეძლო მატარებლის შეყვანას სადგურ ველში. აღნიშნულის შესახებ მემანქანე ტ.-ემ შეატყობინა გაჩიანის სადგურის მორიგე მ.-ეს და მოითხოვა დამხმარე ელმავალი, რომელიც სამატარებლო დისპეჩერის ღ.-ეს ნებართვით მ.-ემ 21 საათსა და 22 წუთზე სადგურ გაჩიანში შესული ელმავალი ვლ-10-124 მისცა დამხმარე მიმწოდელ ელმავალად, რომელსაც მართავდა თბილისის სალოკომოტივო დეპოს მემანქანე ლ.-ე და მემანქანის თანაშემწე ჭ.-ე, რომელთა დახმარებითაც ზემოაღნიშნული მატარებელი უნდა შეეყვანათ სადგურ ველში და გაეთავისუფლებინათ გადასარბენი. იცოდა რა ყოველივე ამის შესახებ გაჩიანის სადგურის მორიგე მ.-ემ, სადგურის მორიგე გ.-სთან შეთანხმების გარეშე, ისე რომ, არ დააზუსტა გაჩიანი-ველის გადასარბენის წყვილ ლიანდაგში იყო თუ არა გათავსებული იქ მდგომი სატვირთო №2640 მატარებელი, 21 საათსა და 45

წუთზე ნებადმართველი გასავალი მომწვანო შუქნიშნის ჩვენებით სადგურ გაჩიანდან გაუშვა სახალხო მატარებელი №6626, სექცია ერ-2 №698 გარდაბანი-თბილისი, რომელსაც მართავდა თბილისის სალოკო-მოტივო დეპოს ელექტრომატარებლის მემანქანე ს.-ე და მემანქანის თანამემწე ტ.-ე. აღნიშნული მატარებლის გადასარბენზე 50კმ/ს სიჩქარით მსვლელობის დროს მოხდა შეჯახება გადასარბენზე მდგომი მატარებლის №2640-ის ბოლო მიმწოლ ელმავალ ვლ10-124-თან. წინასწარი გამოძიებით დადგინდა, რომ გაჩიანის სადგურის მორიგის მ.-ეს მიერ დარღვეულ იქნა საქართველოს რესპუბლიკის რკინიგზის დეპარტამენტის უფროსის წერილობითი განკარგულება ნ-1190, რომელიც კატეგორიულად კრძალავს გადასარბენზე ერთ მატარებელზე მეტის გაშვებას. ასევე სამატარებლო დისპეჩერის ღ.-ეს მიერ დარღვეულია ტექნიკური ექსპლუატაციის წესების 7. 5 პუნქტის მოთხოვნები, რომელიც ითვალისწინებს იმას, რომ მატარებელზე დამხმარე ელმავალის მიწოლის დროს მთლიანად უნდა დაიკეტოს გადასარბენი ყველა მატარებლის მოძრაობისათვის. გამოძიებით დადგინდა ისიც, რომ სახალხო მატარებელი გამოსული იყო დეპოდან გაუმართავ მდგომარეობაში, რაც გამოიხატა მაშუქებისა და სხვა მოწყობილობათა არქონაში და, ცხადია, ამანაც განაპირობა მარცხი. ამ შეჯახების შედეგად გარდაიცვალა 21 მგზავრი, მათ შორის ექვსი ქალი.¹

სამწუხაროდ, სარკინოგზო და საბაგირო ტრანსპორტზე ზემოაღნიშნული მსგავსი მოძრაობრის უსაფრთხოების წესების დარღვევის ფაქტები, როგორც სტატისტიკური მონაცემები გვიჩვენებს, არათუ მცირდება, არამედ ყოველწლიურად საგრძნობლად მატულობს. მაგალითად, 2002 წლის ექვსი თვის შედეგებთან შედარებით, 2003 წლის პირველ ნახევარში 8 ერთეულით მეტი ასეთი სერიოზული შემთხვევა იქნა დაფიქსირებული.

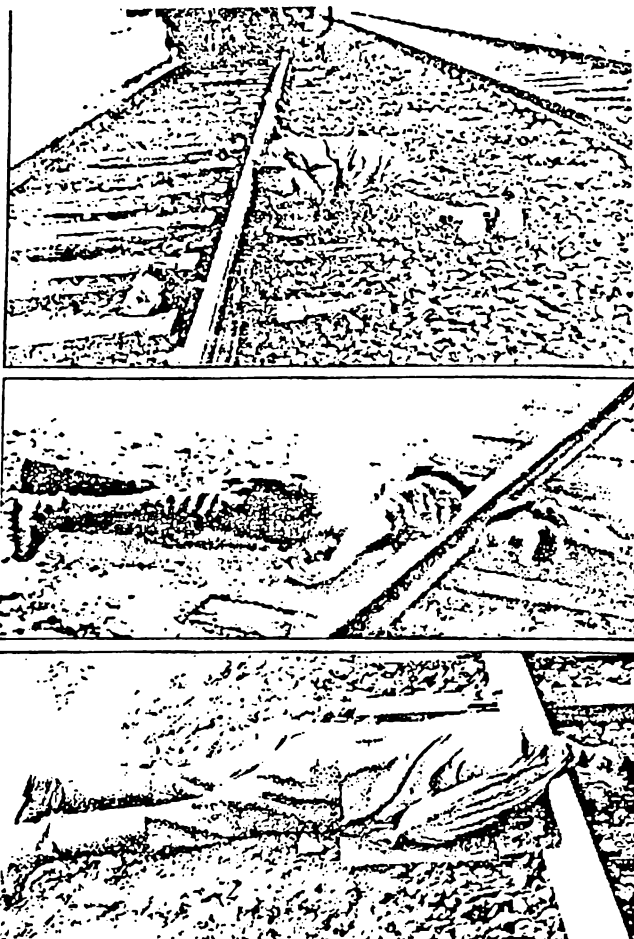
აღსანიშნავია, რომ სასამართლო მედიცინაში შემუშავებულია სარკინიგზო-სატრანსპორტო საშუალებებით აღმოცენებული დაზიანებების სპეციალური კლასიფიკაცია, რომელიც უდავოდ გარკვეულ დაზმარებას გაგვიწევს მოცემული სახის დანაშაულთა მთლიანი მექანიზმის შეცნობა-დადგენაში. ამიტომ მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, რამდენიმე სიტყვით შეგვიჩვენოთ ამდგვარ დაზიანებათა აღმოცენების ზოგიერთი თავისებურების შესახებ.

¹ საქართველოს სატრანსპორტო პროკურატურის პრაქტიკიდან.

სასმართლო მედიცინაში სარკინიგზო-სატრანსპორტო საშუალებებით მიყენებულ დაზიანებათა ზუთ ძირითად სახეობას განასხვავებენ. კერძოდ: 1. მოძრავი სალიანდაგო ტრანსპორტით დაჯახებას; 2. მოძრავი სალიანდაგო ტრანსპორტის ბორბლებით გადავლას; 3. მოძრავი სალიანდაგო ტრანსპორტიდან ვარდნას; 4. მოძრავი სალიანდაგო ტრანსპორტის ვაგონებს ან სხვა საგნებს შორის მოყოლას; 5. კატასტროფის დროს თვით ვაგონში განვითარებულ დაზიანებებს.

მატარებლის ვაგონის ადამიანის სხეულზე შეჯახების შედეგად დაზარალებულს სხეულზე აღმოუცენდება მრავლობითი დაზიანებები, სისხლნაჟღენტები, დაჟეჟილობები, ქსოვილების ნაფლეთებიანი ჭრილობები და შინაგანი ორგანოების მძიმე და პოლიმორფული დაზიანება, თავის ქალის, ძვლების, ნეკნების, ხერხემლის, კიდურებისა და სხვა ძვლების მოტეხილობები. ამასთან, ყურადღება უნდა მიექცეს ტანსაცმელზე არსებული ზეთის, ტალახისა და ტრანსპორტის შემადგენლობის სხვადასხვა ნაწილების ანაბეჭდებს. ასევე ყურადსაღებია ის, რომ სხეულზე ბორბლებით გადავლის დროს სხეულსა და ტანისამოსზე აღინიშნება მრავალმხრივი დაზიანებები და სხვ. ამასთან, საყურადღებოა ისიც, რომ სხეულზე ბორბლების გადავლის შედეგად ხდება სხეულის დანაწევრება, თავის სხეულიდან მოცილება, კიდურების ამპუტაცია და სხვ., რაც მთელი რიგი თავისებურებებით ხასიათდება (იხ. სურ. 17).

გ) წყლისა და საჰაერო ტრანსპორტზე მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევის კრიმინალისტიკური დაზიანება. წყლისა და საჰაერო ტრანსპორტზე მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესების დარღვევის კრიმინალისტიკური დაზიანებებისას მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, თუ რა ხასიათის დარღვევებს ჰქონდა ადგილი და რამ გამოიწვია ამ სახეობის სატრანსპორტო საშუალების გაუვარგისება, მისი მწყობრიდან გამოყვანა, დაზიანება და მოსპობა, რასაც, ამასთან, შედეგად მოჰყვა ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, ან როცა იგი ჩადენილია სსკ შესაბამისი მუხლით გათვალისწინებულ დამამძიმებელ გარემოებებში. ასეთი შემთხვევები საგამოძიებო პრაქტიკაში, მართალია, იშვიათობაა, მაგრამ მაინც არსებობს. ნათქვამის საილუსტრაციოდ პრაქტიკიდან შეიძლება მოყვანილი იქნეს საჰაერო ტრანსპორტის კატასტროფის შემთხვევა, რომელიც

სურ. 17. სარკინიგზო ტრანსპორტით განვითარებული ტრაემა
(თ. გორდელაძის წიგნის – სასამართლო მედიცინა, თბილისი, 2001წ.,
– მიხედვით).

2000 წლის 25 ოქტომბერს მოხდა აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში.

2000 წლის 25 ოქტომბერს აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის შშს ოპერატიულმა მორიგემ, 20 საათსა და 15 წუთზე, მიიღო შეტყობინება მთა მტირალზე რუსეთის ფედერაციის სამხედრო თვითმფრინავის ილ-18-ის დაღუპვის შესახებ. შეიქმნა სამაშველო ჯგუფი 18 .კაცის შემადგენლობით, რომლებიც სამხედრო პროკურატურის საგამოძიებო ჯგუფთან ერთად გავიდნენ შემთხვევის ადგილზე. ამის შესახებ შეტყობინება მიეცათ აგრეთვე აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე დისლოცირებული რუსეთის ფედერაციის მე-12 სამხედრო ბაზის ხელმძღვანელობას, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის შინაგან საქმეთა სამინისტროს ხანძარსაწინააღმდეგო სამსახურს, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს შინაგანი ჯარების ბათუმის ცალკეულ ბატალიონს.

შემთხვევის ადგილზე მისვლისთანავე, გაკეთდა ცოცხალი ჯაჭვი, რათა აღმოეჩინათ პირველადი დაზარება დასახიჩრებულთათვის, მაგრამ როგორც მოგვიანებით გაირკვა, ცოცხლად დარჩენილი არავინ იყო.

შემთხვევის ადგილზე დაიწყო ძებნითი სამუშაოები, რაშიც აქტიურად მონაწილეობდა რუსეთის ფედერაციის საგანგებო სიტუაციების სამინისტროს სამაშველო სამსახური, რუსეთის ფედერაციის საგანგებო სიტუაციების სამინისტრო და რუსეთის ფედერაციის თავდაცვის სამინისტროს ხელმძღვანელობა.

შემთხვევის ადგილზე მისვლისთანავე ნათელი გახდა, რომ თვითმფრინავი ილ-18-ის მთა მტირალაზე შეჯახებას მოჰყვა აფეთქება და ხანძარი, რამაც გამოიწვია თვითმფრინავის ნაწილებად დაშლა და მათი მიმოფანტვა ხევში. გაკვალულ იქნა ავიაკატასტროფის ზონაში მისასვლელი გზა და დაახლოებით 250-300 მეტრის რადიუსის მონაკვეთში, ნაპოვნ იქნა ორი შავი ყუთი და საიდუმლო დოკუმენტები (იხ. სურ. 18, 19).

აღმოჩენილი გვაგები რუსეთის ფედერაციის საგანგებო სიტუაციების სამინისტროს ვერტმფრენებით გადატანილი იქნა როსტოვის სამედიცინო კვლევით ცენტრში მიცვალებულთა ვინაობის დასადგენად.

თვითმფრინავების საჰაერო კატასტროფის დროს ყურადღება უნდა მიექცეს მის გამომწვევ მიზეზებსა და ვარდნის მექანიზმის ახსნას,

სურ. 18. ა) თვითმფრინავის შეჯახებისა და ჩამოვარდნის ადგილი.
ბ) შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილ ადამიანთა მიმოფანტული გვაშე-
ბი, მათი სხეულებისა და თვითმფრინავების ნაწილები, სხვადასხვა
ნივთები

რამაც დიდ დახმარებას გვიწევს შემთხვევის ადგილის დეტალური დათვალიერება, რომლის დროსაც გათვალისწინებულ უნდა იქნეს შემდეგი გარემოება: თუ საჰაერო ზომადლის აფეთქება მოხდა ჰაერში ფრენის დროს იგი მომენტალურად იშლება ნაწილებად და მიწაზე იფანტება. ასეთ დროს, ცხადია, საკმაოდ დიდი და ვრცელია შემთხვევის ადგილის დათვალიერების რადიუსი. ხოლო თუ თვითმფრინავი, დაზიანების მიუხედავად დიდი სიჩქარით აგრძელებს ფრენას და თანდათანობით ეშვება. მიწაზე შეხებისას თხრის უშველელზე ორმოს, შედის მიწაში, საიდანაც შესაძლოა ვეღარ ამოვიდეს. ხოლო თუ იგი ტყის საცავში ეშვება შემხვედრ ხეებსა და ტოტებს ბალახივით ცელავს და თანდათანობით დიდ ნაწილებად იშლება. ასეთ დროს შემთხვევის ადგილი შეიძლება დაიყოს კვადრატებად და ისე მოხდეს მისი დათვალიერება, ან უკეთესი იქნება თუ დათვალიერებაში მონაწილე მრავალრიცხოვანი ბრიგადა გამოიმძიებლის ხელმძღვანელობით სწორი ფორმალური ხაზით წარიმართება, რათა მხედველობიდან არ გამორჩეთ შემთხვევის ადგილზე არსებული მტკიცებულებითი მნიშვნელობის მქონე რიმე საგანი და გარემოება.

რაც შეეხება საზღვაო ნაოსნობაში ჩადენილ ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესის დარღვევის გამოკვლევას, რასაც ხშირად მოსდევს ადამიანის მსხვერპლი და დიდი მატერიალური ზიანი, საგამოძიებო პრაქტიკაში გარკვეულ სირთულეებთანაა დაკავშირებული. ასეთ დროს დანაშაულის ჩადენის ზემოაღნიშნული ხერხების გარდა, საჭიროა გაირკვეს და დადგინდეს ამგვარი მძიმე შედეგი ზომ არ იყო გამოწვეული სტიქიური უბედურებით ან სხვა ობიექტურად დაუძლეველ გარემოებასთან დაკავშირებით და სხვ, რომელთა გამოკვლევის დროს აუცილებლად უნდა დადგინდეს და გაირკვეს აგრეთვე ის, თუ კონკრეტულად ამ სახეობის ტრანსპორტის მოძრაობის ნორმატიული აქტებით დადგენილი რა წესი იქნა დარღვეული და ვის მიერ და სხვ.

ზემოაღნიშნულ გარემოებათა გამოკვლევა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საზღვაო სანაოსნო, საბაგირო და საჰაერო ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევის ფაქტზე აღძრულ სისლის სამართლის საქმეებზე, რომელთა გამოკვლევის დროს აუცილებლად უნდა დადგინდეს, თუ კონკრეტულად ამ სახეობის ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატ-

აციის ნორმატიული აქტებით დადგენილი რა წესი იქნა დარღვეული და ვის მიერ.

მაგალითად, საზღვაო ნაოსნობაში მყოფი გემი, კატერი, ნავი და სხვ. ნამდვილად იმყოფებოდა თუ არა გამართულ მდგომარეობაში, სანაოსნოდ გასვლის წინ როდის და სად ჩაუტარდა შემოწმება, ზომ არ ჰქონდა მას დაზიანების რაიმე ნიშანი, გემზე მყოფი ეკიპაჟის წევრების ან გემის კაპიტანის, ან მისი თანაშემწის მიერ ზომ არ ჰქონდა აღგილი უსაფრთხო მოძრაობის ან ექსპლუატაციის რაიმე წესის დარღვევას – გემის ტვირთტევადობაზე მეტად დატვირთვას ან გემის არასწორი მიმართულებით წარმართვას, რასაც შედეგად მოჰყვა რაიმე საგანზე საზღვაო ხომალდის შეჯახება, მისი დაზიანება, ჩაძირვა და გემზე მყოფი ეკიპაჟის დაღუპვა, განსაცდელში ყოფნის დროს ყველაფერი გააკეთა თუ არა გემის კაპიტანმა, გემზე მყოფი მგზავრების, ეკიპაჟის, გემზე არსებული ტვირთისა და გემის გადასარჩენად და სხვ. თუ დადგინდება, რომ არც ერთ ასეთ დარღვევას აღგილი არ ჰქონდა და გემი დაზიანდა ზღვაზე ამოვარდნილი ქარიშხლისა და დიდი შტორმის დროს დაუძლეველ ძალასთან შებრძოლებისას მოხდა ადამიანის (ადამიანთა) დაღუპვა, მაშინ, ცხადია, წარმოებული სისხლის სამართლის საქმე უნდა შეწყდეს მართლსაწინააღმდეგო ქმედების არარსებობის გამო.

ასე იყო, მაგალითად, საკმაოდ გახმაურებული საქართველოს საზღვაო-სანაოსნო თბომავალ მშრალტვირთმზიდი გემის „მემედ აბაშიძის“ სამხრეთ ჩინეთის ზღვაში ჩაძირვისა და ეკიპაჟის სამი წევრის დაღუპვის ფაქტზე აღძრული სისხლის სამართლის საქმე. გამოძიებით დადგინდა, რომ „მემედ აბაშიძეს“ სახელობის ეს გემი აგებული იყო 1977 წელს ქ. ლენინგრადის გემთმშენებელი ქარხნის მიერ და ექსპლუატაციაში შევიდა 1978 წლის 1 იანვარს. 1992 წელში ქ. ნოვოროსისკის გემთმშენებელ ქარხანაში თბომავალმა „მემედ აბაშიძემ“ გაიარა კაპიტალური რემონტი და გააგრძელა შორეულ ნაოსნობაში ცურვა. ინსტრუქციის თანახმად მომდევნო რემონტი თბომავალს ესაჭიროებოდა 1997 წელს. 1995 წლის ოქტომბრის თვეში თბომავალმა რუმინეთის რესპუბლიკის ქ. კონსტანციას პორტში გაიარა საერთაშორისო რეგისტრაცია, რომლის მიხედვით ნება დაერთო გაეგრძელებინა შორეულ ნაოსნობაში ცურვა. თბომავალი ეკიპაჟი შედგებოდა 31 წევრისაგან. გემის კაპიტანი იყო თ.-ე.

სურ. 19. თვითმფრინავის კატასტროფის ადგილზე მყოფი მამული რაზმის საქმიანობა ადამიანის გვამებისა და მათი ნაწილების აღმოჩენისა და გამოტანის დროს

1995 წლის 1 აგვისტოს ქ. ოდესაში დაიღო გენერალური ხელშეკრულება საქართველოს საზღვაო-სანაოსნოსა და პირეის ფირმა „სილიანს“ შორის თბომავალ „მემედ აბაშიძეს“ მიერ შავი ზღვის პორტებიდან: ნიკოლაევიდან, ქერჩიდან და რუმინეთის რესპუბლიკის პორტ კონსტანციდან მშრალი ტვირთის გადასატანად ჩინეთის, კორეასა და იაპონიის სახელმწიფოების სხვადასხვა პორტებში.

1995 წლის 22 დეკემბერს თბომავალი იმყოფებოდა სამხრეთ ჩინეთის ზღვაში, რა დროსაც 14 საათსა და 45 წუთზე, მარჯვენა ბორტთან შენიშნეს წყლის ჟანგიანი ლაქა, რის გამოც დაიწვეს ტრიუმების შემოწმება. გარკვევა, რომ მე-3 ტრიუმში მთლიანად წყლით იყო სავსე. მე-4 და მე-5 ტრიუმებში კი წყალი 2 მეტრ სიმაღლეს უახლოვდებოდა. ამ დროს ქარის სიჩქარე იყო 20 მეტრი წამში, ხოლო ზღვის ღელვა 8 ბალს აღწევდა. მათ დაიწვეს მე-4 ტრიუმში შემოსული წყლის ამოქაჩვა.

21 საათზე კაპიტანმა თ.-ემ, მე-3 ტრიუმის შემოწმებისას ჩაიხვდა რა ტრიუმში, ჰაერის ტალღამ ჩაითრია და გაუჩინარდა.

ასეთივე ბედი ეწია უფროს მექანიკოს ბ.-ეს, რომელმაც ასევე ჩაიხვდა ტრიუმში და ისიც ჰაერის ტალღამ შიგნით შეითრია და უკვალოდ დაიკარგა. ყოველივე ამის შემდეგ 21 საათსა და 10 წუთზე

მისცეს სამაშველო „სოს“ სიგნალი, რასაც გამოეხმაურა იქვე ყველაზე ახლო მყოფი პანამის გემი „სანტა-ესმერალდა“ და მზადყოფნა გამოთქვა, რომ გაჭირვების შემთხვევაში შეძლებისდაგვარად დახმარებოდა.

კაპიტნის მოვალეობის შესრულებას შეუდგა უფროსი თანამემწე ჯ.-ე. თბომავალმა წყლის შემოსვლასთან ერთად თანდათანობით დაიწყო ჩაძირვა, ამასთან, კურსი შეცვალა და გადაწყვიტა უახლოეს 70 საზღვაო მილით დაშორებულ კუნძულ ტხუმდე მიეღწია. 23 დეკემბერს დილის 7 საათზე ჯ.-მ შეკრიბა ეკიპაჟი და ჩაიცვეს სამაშველო ჟილეტები ევაკუაციის შემთხვევისათვის. 7 საათსა და 20 წუთზე დაეცა ზეთის წნევა და გაჩერდა ძრავები. ზღვაში ჩაუშვეს სამი ტივი და ეკიპაჟმა მოახდინა თბომავლიდან ევაკუაცია. დიდი გაჭირვებით მიაღწიეს გემ „სანტა-ესმერალდამდე“ და დაიწყეს გადასვლა. უფროსის თანამემწე ჯ.-ე, რომელიც ბოლოს ადიოდა გემზე თოკის კიბეზე, მოწყდა კიბეს და ჩავარდა აღელვებულ ზღვაში, მაშველი ჟილეტი გაძვრა და ღინებამ წაიღო. ეკიპაჟის გადარჩენილი 28 წევრი კი გადაყვანილ იქნა ვიეტნამის პორტ ვუნგტაუში.

საქმეზე ჩატარებული წინასწარი გამოძიებით, მოპოვებული მტკიცებებით დადგინდა, რომ არც დაღუპულ კაპიტან თ.-ეს, არც მის თანამემწეებსა და ეკიპაჟის სხვა წევრებს, არც საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს შესაბამისი სამსახურების ხელმძღვანელ მუშაკებსა და თვით პანამის გემის „სანტა-ესმერალდას“ კაპიტანს არავითარი ბრალი არ მიუძღოდათ გემის ჩაძირვასა და ეკიპაჟის სამი წევრის დაღუპვასთან დაკავშირებით. იგი გამოწვეული იყო წარმოქმნილი შტორმის, მძიმე მეტეოროლოგიური პირობების, გემისა და ეკიპაჟის დაღუპული წევრების ფორს-მაჟორულ მდგომარეობაში აღმოჩენის შედეგად და საქმე მართებულად იქნა წარმოებით შეწყვეტილი.¹

პრაქტიკაში შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ისეთ შემთხვევასაც, როცა გემისა და მისი ეკიპაჟის დაღუპვა გამოწვეულია სპეციალურ მოხელე თანამდებობის პირთა მიერ ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ექსპლუატაციის წესის დაუცველობით. ნათქვამის საილუსტრაციოდ საგამოძიებო პრაქტიკიდან შეიძლება მოვიყვანოთ შემდეგი მაგალითი:

1998 წლის 14 იანვარს კაპიტან მ.-ეს ხელმძღვანელობით თბომავალი

¹ საქართველოს სატრანსპორტო პროკურატურის პრაქტიკიდან, საქმე №189 558.

„ბეგი“ ჩამოვიდა ქ. ფოთის ნავსადგურში და დადგა საგარეო რეიდის №422 საღუზე სადგომზე. ამ დროს საზღვაო სავაჭრო ნავსადგურის საკაპიტანო სამსახურის საზღვაო ზედამხედველობის ინსპექციაში მორიგეობდა ცვლის უფროსი ქ.-ე და ცვლის კაპიტანი გ.-ე. ეს პირები სამსახურებრივად პასუხისმგებელნი იყვნენ სადღეღამისო ზედამხედველობა გაეწიათ ქ. ფოთის ნავსადგურის საგარეო რეიდზე და აკვატორიაში საზღვაო ხომალდების უსაფრთხო ცურვასა და დგომაზე. 13 თებერვალს, 18 საათსა და 55 წუთზე, მათ მიიღეს მეტეოროლოგიური ცნობა, ზღვაზე მოსალოდნელი ძლიერი ღელვისა და ქარიშხლის, ე.წ. „შტორმის“ შესახებ და ევალუბოდათ იგი გადაეცათ საგარეო რეიდზე მდგარ თბომავალ „ბეგზე“, მაგრამ მათ ეს არ გააკეთეს. ასევე, ქ. ფოთის ნავსადგურის კაპიტანმა პ.-ემ, რომელსაც სამსახურებრივად ევალუბოდა უზრუნველყო ნავსადგურის საგარეო რეიდზე და აკვატორიაში საზღვაო ხომალდის უსაფრთხო ცურვასა და დგომაზე, მაგრამ არ უზრუნველყო შტორმულ ჰიდრომეტეოროლოგიურ პირობებში თბომავალ „ბეგის“ შეყვანა უსაფრთხო ადგილას, ზღვაზე ქარიშხლისა და 7-ბალიანი ღელვის განვითარებამდე, რითაც მან დაუდევრად დაუშვა ხომალდის საგარეო რეიდზე საფრთხის ქვეშ დგომა. ამის გამო 6-7-ბალიანი ღელვისას ხომალდზე მყოფმა ოთხმა წევრმა სანავიგაციო და ჰიდრომეტეოროლოგიური ინფორმაციის არქონის გამო ვერ შეძლეს ღია ზღვაში უსაფრთხო ადგილას გადასვლა, ქ.-ემ და გ.-ემ კი მათ არ მისცეს ნავსადგურის აკვატორიაში შესვლის ნებართვა, რის გამოც ძლიერი ღელვის შედეგად გემი „ბეგი“ მოწყდა ღუზას, ტალღის ბიძგით მიენარცხა ნავსადგურის აკვატორიის დამცავ ტალღსაწინააღმდეგო მოლს, მიიღო დაზიანებები და 11 საათსა და 55 წუთზე ჩაიძირა და მასთან ერთად დაიღუპა ეკიპაჟის 4 წევრი.¹

ფრენის საერთაშორისო წესების დარღვევის კრიმინალისტიკური დახასიათების დროს, უპირველეს ყოვლისა, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, რომ საქართველოში ფრენის წესები განსაზღვრული და დადგენილია საქართველოს საჰაერო კოდექსით, რომელიც მიღებულ იქნა 1996 წელს. იგი ასევე მოწესრიგებულია 1978 წლის საჰაერო მიმოსვლის ძირითადი დებულებებით, აგრეთვე ფრენის საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და კონვენციებით. ამიტომ გამოძიების დროს ზუს-

¹ ქ. ფოთის რეგიონული ტრანსპორტის პროკურატურის საგამოძიებო პრაქტიკიდან, საქმე №219804.

ტად უნდა იქნეს დადგენილი, თუ თვითმფრინავმა ფრენის დროს საქართველოს საჰაერო კოდექსის რა მოთხოვნები და წესები არ დაიცვა და დაარღვია, ან საერთაშორისო ფრენის რა წესი და რა მოთხოვნები იქნა დარღვეული და სხვ. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა გაირკვეს და დადგინდეს, თუ საჰაერო მიმოსვლის რა წესი იქნა დარღვეული, ხომ არ სცილდება იგი საქართველოს კანონმდებლობას და არ ეხება ფრენის საერთაშორისო წესების დარღვევას. ამისათვის, ცხადია, საჭიროა ვიცოდეთ სამართლის ის ნორმები, რომლებითაც მოწესრიგებული და დადგენილია ფრენის საერთაშორისო წესები. მაგრამ მარტოდენ მათი ცოდნა საკმარისი არაა. ბრალდების წარდგენისა და პირის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მისაცემად გამოტანილ დადგენილებაში აუცილებლად მითითებული უნდა იყოს კანონის ის ნორმა, რომლის დარღვევაც მას ბრალად ედება. ამასთან, ბრალდების წარდგენისა და პირის ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში მიცემის დროს აუცილებლად უნდა გაირკვეს საქართველოს საჰაერო კოდექსით დადგენილი წესი ან საერთაშორისო ფრენის ესა თუ ის წესი ხომ არ იყო დარღვეული რაიმე საპატიო ობიექტური მიზეზით. ამ გარემოების დადგენა აუცილებელია, რადგან ამ უკანასკნელ შემთხვევაში არ შეიძლება დადგეს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა.

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მოცემული სახის დანაშაულის შემადგენლობისათვის დანაშაულის ჩადენის მოტივს მნიშვნელობა არა აქვს. იგი შეიძლება ჩადენილ იქნეს დაშინებისა და მოსახლეობაზე ფსიქოლოგიური ზემოქმედების მიზნით. მაგალითად, უკანასკნელი სამი წლის განმავლობაში რუსეთის სამხედრო თვითმფრინავებმა 30-ზე მეტჯერ დაარღვიეს საქართველოს საზღვრები პანკისის ხეობის მიდამოებში, რა დროსაც არცთუ ისე იშვიათად, საქართველოს ტერიტორიაზე, მთიანი რაიონების სოფლებსა და ტყეებში ყრიდნენ საფანტის მსგავს მსხვილი მოცულობის ლითონის ფეთქებად ნივთიერებებს, რომელთა აფეთქების შედეგად არა ერთი მწყემსი და მოსახლე დაზიანდა. ამასთან დაკავშირებით აღძრულ იქნა არაერთი სისხლის სამართლის საქმე, მაგრამ ბოლომდე ვერც ერთი მათგანი ვერ იქნა მიყვანილი.

ფრენის საერთაშორისო წესების დარღვევა შეიძლება ჩადენილ იქნეს აგრეთვე სპორტული გატაცებით კერძო პირის მიერ საკუთარი საჰაერო ზომადლით.

მაგალითად, გერმანიის მოქალაქე დ.-ე, ჯერ კიდევ კომუნისტური წყობის დროს, გასული საუკუნის ოთხმოცდაათიან წლებში, სისხლის სამართლის პასუხისგებაში იქნა მიცემული ფრენის საერთაშორისო წესების დარღვევისათვის, რადგან მან თავისი საკუთარი სპორტული თვითმფრინავით შეუმჩნევლად და სათანადო ნებართვის გარეშე დაარღვია საბჭოთა კავშირის საჰაერო სივრცე, შემოფრინდა ქ. მოსკოვში და თავისი თვითმფრინავით კრემლის წინ, წითელ მოედანზე დაჯდა.

§2. ტრანსპორტისა და მაგისტრალური მილსადენის უხარისხო რემონტისა და სატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატაციისათვის გაუვარგისების კრიმინალისტიკური დახასიათება

როგორც აღენიშნეთ, სატრანსპორტო დანაშაულთა ამ ჯგუფს მიეკუთვნება: სატრანსპორტო საშუალების უხარისხო რემონტი, ტექნიკურად გაუმართავი ტრანსპორტის საექსპლუატაციოდ გაშვება (სსკ 277-ე მუხ.); სატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატაციისათვის გაუვარგისება (სსკ 278-ე მუხ.) და მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის, ექსპლუატაციის ან რემონტის უსაფრთხოების წესის დარღვევა (283-ე მუხ.).

ყველა ზემოაღნიშნული სახის დანაშაულის შემადგენლობის აუცილებელი ელემენტია შედეგის სახეობა და სიმძიმე. ეკრძოდ ის, რომ ეს მართლსაწინააღმდეგო ქმედებები დასჯადად ჩაითვლება მხოლოდ მაშინ, როცა კანონით გათვალისწინებულ დარღვევას მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე, ან მძიმე სახის დაზიანება, ან როცა მას მოჰყვა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. ამიტომ ამ კატეგორიის მომხდარ ფაქტებზე მიღებული მონაცემების დროს, უპირველეს ყოვლისა, ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, სამართლის რა ნორმების დარღვევით იქნა გამოწვეული ეს საშიში დამდგარი შედეგი და მიზეზობრივ კავშირშია თუ არა იგი ჩადენილ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებასთან. ამასთან, აუცილებელია გაირკვეს და დადგინდეს თუ ამ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით კონკრეტულად კანონის ან კანონქვემდებარე აქტის — დადგენილების, წესდების, ინსტრუქციის და სხვ., რა მოთხოვნები იქნა დარღვეული, სად, როდის, რა გარემოებაში

და როგორ და ვის მიერ იქნა იგი დარღვეული და არსებობს თუ არა მიზეზობრივი კავშირი ჩადენილ ქმედებასა და დამდგარ მავნე შედეგს შორის; ვის ევალებოდა სატრანსპორტო საშუალების რემონტის ჩატარება და ვინ არ შეასრულა იგი, ან თუ ჩაუტარდა, როდის, ვის მიერ და რაში გამოიხატა მისი უხარისხოდ ჩატარება, ვის ევალებოდა ექსპლუატაციაში გაშვების წინ მისი შემოწმება და მოხდა თუ არა მისი ასეთი შემოწმება.

ა) სატრანსპორტო საშუალების უხარისხო რემონტისა და ტექნიკურად გაუმართავი ტრანსპორტის საექსპლუატაციოდ გაშვების კრიმინალისტიკური დახასიათება. აღსანიშნავია, რომ ტექნიკურად გაუმართავი ტრანსპორტის საექსპლუატაციოდ გაშვებასთან ერთად საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით (სსკ 277-ე მუხ.) საკანონმდებლო რანგში იქნა აყვანილი და დასჯად ქმედებად გამოცხადებული გზის, სიგნალიზაციის, კავშირგაბმულობისა და სხვა სატრანსპორტო მოწყობილობის უხარისხო რემონტი, რაც უდავოდ სწორი და მისასაღმებელია. რადგან, როგორც საგამოძიებო პრაქტიკა გვიჩვენებს, იგი არის სატრანსპორტო დანაშაულთა გამოწვევეი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიზეზი და ხელშემწყობი გარემოება. ამ მიმართებით არსებულ დანაშაულთა სტატისტიკური მონაცემები აშკარად მეტყველებს იმაზე, რომ გაუმართავი გზებისა და მასზე შესაბამისი სასიგნალო ნიშნების დაუყენებლობით გამოწვეული სატრანსპორტო შემთხვევებით საქართველოში ყოველწლიურად ორასზე მეტი პირი იღუპება და, ამასთან, მათი უმრავლესობა მოდის ქ. თბილისში გზების ავარიული მდგომარეობის გამო.

მოცემულ სატრანსპორტო დანაშაულებრივ ფაქტთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ გამოძიების პირველსავე ეტაპზე უნდა გაირკვეს და დადგინდეს კანონით გათვალისწინებული მავნე შედეგი ნამდვილად გამოწვეული იყო თუ არა გზის, სიგნალიზაციის, ან სატრანსპორტო მოწყობილობის უხარისხო რემონტის გამო.

ასევე უნდა გაირკვეს, რომ ნამდვილად მოხდა ტექნიკურად გაუმართავი სატრანსპორტო საშუალების საექსპლუატაციოდ გაშვება და, რომ მას შედეგად მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე, ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. ცხადია, ყოველივე ეს კონკრეტული ფაქტის შესწავლის საკითხია და იგი შეიძლება დადგინდეს ტექნიკური ექსპერტიზის ჩატარებით.

ბ) სატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატაციისათვის გაუვარ-

გისების კრიმინალისტიკური დაზასიათება. სატრანსპორტო საშუალებების, გზის, სიგნალიზაციის, კავშირგაბმულობის ან სხვა სატრანსპორტო მოწყობილობის დაზიანება ან ექსპლუატაციისათვის სხვაგვარი გაუვარგისება, რაც გათვალისწინებულია სსკ 278-ე მუხლით, ნიშნავს არა ამ ობიექტებისა და საგნების საერთო განადგურებას, მოსპობასა და მწყობრიდან გამოყვანას, არამედ მათ დროებით მოშლილობას, მათი გამოყენების დროებით შეჩერებას. და, რომ მათი აღდგენისა და შეკეთებისათვის საჭირო არაა ღირდი დრო და საერთო მოწყობილობის შეცვლა.

მაგალითად, დ.-ე დანიშნულ დროსა და ადგილზე იმიტომ ვერ მივიდა, რომ დაინტერესებულმა პირმა მისი კუთვნილი ავტომანქანის წინა საბურავები დანით დაჭრა და მანქანა დროებით მწყობრიდან გამოიყვანა. კ.-ამ კი ანალოგიური მიზნით, ნ.-ს ფარულად ავტომანქანის სამუხრუჭე სითხის მიმწოდებელი რეზინის შლანგი გადაუჭრა.

ზემოაღნიშნული საგნებისა და ობიექტების განადგურება კი ნიშნავს საერთოდ მათი გამოყენების მწყობრიდან გამოყვანას, მათ საერთო გაუვარგისებასა და მოსპობას.

რაც შეეხება სატრანსპორტო კომუნიკაციების ბლოკირებას, ეს ისეთი გარემოებაა, როცა ამ ბლოკირებით ამა თუ იმ სახის სატრანსპორტო საშუალება პარალიზებულია და მისი უსაფრთხო მოძრაობა საერთოდ შეუძლებელია. ბლოკირების ეს წესი საქართველოში განსაკუთრებით გახშირდა დასავლეთ საქართველოს სარკინიგზო ხაზებზე მატარებლის მოძრაობის შესაფერხებლად ლიანდაგებზე მჯდომარე აქციების მოწყობით, სარკინიგზო ხაზებსა და მატარებლების გამშვებ სადგურებსა და ქვესადგურებზე ხალხმრავალი დემონსტრაციების მოწყობით და სხვ.

პრაქტიკაში შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ისეთ შემთხვევასაც, როცა პირს მწყობრიდან გამოჰყავს სატრანსპორტო საშუალება იმის გამო, რომ მან ამ სატრანსპორტო საშუალებას ფარულად მოხსნა და მიითვისა ისეთი მთავარი ნაწილი, რომელიც მას თავისი საკუთარი ტრანსპორტის შესაკეთებლად ესაჭიროებოდა და ამით ის სატრანსპორტო საშუალება დროებით მწყობრიდან იქნა გამოყვანილი და, თუ ამ სატრანსპორტო საშუალების ასეთ დაზიანებას მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, მაშინ პირის ასეთი ქმედება მიზანშეწონილია

დაკვალიფიცირდეს ზემოაღნიშნული მუხლის შესაბამისი ნაწილთა და საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის (ქურდობის) ამასახველი მუხლებით. ხოლო თუ მის ასეთ ქმედებას – სატრანსპორტო საშუალების მართვისათვის საჭირო ნაწილების ფარულ მოხსნასა და მის დაუფლებას არ მოჰყოლია ამ მუხლით გათვალისწინებული მაგნე შედეგი, მაშინ, ცხადია, ამ მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედებისათვის ეს პირი შეიძლება მიცემულ იქნეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მარტოოდენ საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის – ქურდობის ჩადენისათვის, რადგან ამ შემთხვევაში პირის განზრახვა მიმართული იყო მისთვის საჭირო სატრანსპორტო საშუალების დაუფლებისაკენ.

გ) მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის, ექსპლუატაციის ან რემონტის უსაფრთხოების წესის დარღვევის კრიმინალისტიკური დახასიათება. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 283-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის – მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის, ექსპლუატაციის ან რემონტის უსაფრთხოების წესის დარღვევის კრიმინალისტიკური დახასიათებისას გამოკვლეულ უნდა იქნეს ის, თუ კონკრეტულად რაში გამოიხატა მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის, მათი ექსპლუატაციისა და რემონტის უსაფრთხოების წესის დარღვევა. ე.ი. აქ დასაწყისშივე აზროვნების კვლევის ცენტრში უნდა მოექცეს მომხდარი ფაქტების კვლევა სამი ძირითადი მიმართულებით და პასუხი გაეცეს ისეთ მნიშვნელოვან კითხვებზე, როგორიცაა:

1) სად, როდის, რა გარემოებაში და კონკრეტულად რაში გამოიხატა მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის წესების დარღვევა;

2) სად, როდის, რა გარემოებაში და კონკრეტულად რაში გამოიხატა მაგისტრალური მილსადენის ან მისი ძირითადი მოწყობილობისა და სადგურებში ექსპლუატაციის წესების დარღვევა;

3) სად, როდის, რა გარემოებაში და კონკრეტულად რაში გამოიხატა რემონტის უსაფრთხოების წესების დარღვევა;

4) გაირკვეს, არსებობს თუ არა მიზეზობრივი კავშირი ზემოაღნიშნულ უსაფრთხოების წესების დარღვევასა და დამდგარ მაგნე შედეგს შორის.

თითოეულ ზემოაღნიშნულ კითხვაზე პასუხის გასაცემად, საჭიროა მოიძებნოს მოცემული საქმიანობის მარეგულირებელი საკანონმდებლო აქტები (ინსტრუქციები, დებულებები, ბრძანებები და სხვ.) და მოხს-

ენიებულ და მითითებულ იქნეს იმ წესზე და მის იმ მარეგულირებელ ნორმაზე, რომლის მოთხოვნებიც იქნა დარღვეული მოცემული მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედებით. ამასთან, განმარტებულ უნდა იქნეს ის, თუ საერთოდ რა უნდა იქნეს გაგებული მაგისტრალური მილსადენის ცნებაში.

მაგისტრალური მილსადენის ცნებაში არ შეიძლება გავიგოთ მართოდენ ის ცენტრალური მილი, რომლითაც მიემართება ნავთობპროდუქტები ან ბუნებრივი ჰაერი — საწვავი გაზი და სხვ. პირიქით, მაგისტრალურ — მილსადენის ცნებაში გაგებულ უნდა იქნეს ერთი მთლიანი კომპლექსი იმ ტექნიკური საშუალებებისა, რომლითაც ხდება ნავთობპროდუქტების, ბუნებრივი საწვავი გაზისა და სხვა ნედლეულის მიტანა სპეციალური მილსადენებით. მის მიმართ უდიერ მოპყრობას შეიძლება მოჰყვეს ზანძარი, აფეთქება, შენობა-ნაგებობის ნგრევა და ადამიანის მსხვერპლი.

ნათქვამის საილუსტრაციოდ შეიძლება მივუთითოთ ქ. თბილისში, გასული საუკუნის მიწურულში თევდორე მღვდლის ქ. №10-ში მდებარე საცხოვრებელი სახლის სარდაფში მომხდარი ბუნებრივი გაზის აფეთქების შესახებ, რომლის შედეგადაც გარდაიცვალა 7 (შვიდი) ადამიანი და დაინგრა მრავალი საცხოვრებელი ბინა. ამ ფაქტთან დაკავშირებით აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე, და პასუხისგებაში იქნა მიცემული თბილისის გაზსადენების უფროსი მ.-ა და იმავე სამმართველოს მთავარი ინჟინერი ი.-ე.¹

მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის, ექსპლუატაციის ან რემონტის უსაფრთხოების წესის დარღვევა მართლსაწინააღმდეგო დასჯად დანაშაულებრივ ქმედებად ჩაითვლება მხოლოდ მაშინ, თუ მის ასეთ დარღვევას მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. სხვა დანარჩენ შემთხვევაში მას შეიძლება მოჰყვეს სხვა, მაგალითად, ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობა. ნათქვამის საილუსტრაციოდ პრაქტიკიდან შეიძლება მოვიყვანოთ შემდეგი მაგალითი:

სუფსის ტერმინალის მიმდებარე ტერიტორიაზე ნავთობსადენი მილის აღდგენითი სამუშაოების წარმოებისას დაღვრილ იქნა ნავთობპროდუქტი, რის შესეგადაც მოხდა მოქალაქე გ.-ესა და ჭ.-ეს მიერ

¹ ქ. თბილისის პროკურატურის საგამოძიებო პრაქტიკიდან.

გაშენებული სიმიანდის ნათესის 1100 კვადრატული მეტრი ფართობის დაბინძურება. ამ ფაქტის გამო არ იქნა აღძრული სისხლის სამართლის საქმე და კომპანია „მაკკონელდოული“ საქართველოს ადმინისტრაციული სამართალდარღვევათა კოდექსის 52-ე მუხლით დაჯარიმებულ იქნა 400 (ოთხასი) ათასი ლარით.

მაგისტრალური მილსადენის სარემონტო სამუშაოები, ისევე, როგორც სხვა მნიშვნელოვანი ობიექტების სარემონტო სამუშაოები, როგორც ცნობილია, შეიძლება იყოს მიმდინარე, კაპიტალურ და საავარიო-სარემონტო სამუშაოების სახით, რომელთა ჩატარება საუწყებო წესებითაა განსაზღვრული და მათი დაცვა ევალება არა მარტო მაგისტრალური მილსადენის გამყვან მშენებარე ორგანიზაციას, არამედ აგრეთვე იმ ორგანიზაციებსა და დაწესებულებებსაც, რომლებიც მის ახლო მიდამოებში აწარმოებენ სამუშაოებს ან ახდენენ მაგისტრალური მილგაყვანილობით მიღებული საწვავი ნედლეულის რეალიზაციას და სხვ.

§3. გემის კაპიტნის მიერ განსაცდელში მიტოვებისა (სსკ 279-ე მუხ.) და მატარებლის თვითნებური გაჩერების (სსკ 282-ე მუხ.) კრიმინალისტიკური დაზასიათება

ა) გემის კაპიტნის მიერ განსაცდელში მიტოვების კრიმინალისტიკური დაზასიათება. გემის კაპიტნის მიერ განსაცდელში მიტოვების დანაშაულის შემადგენლობისათვის მნიშვნელობა არა აქვს იმას, თუ განსაცდელში მყოფი სად იმყოფებოდა — საზღვაო, სამდინარო თუ ტბაზე ნაოსნობაში. ამასთან, მნიშვნელობა არა აქვს იმას, თუ ვინ იქნა მიტოვებული განსაცდელში, ის, ვინც ებრძოდა აბოპოქრებულ ზღვას ან მდინარეს და სხვადასხვა საშუალებით ცდილობდა ნაპირზე გამოსვლასა და გადარჩენას, თუ ის, ვინც ჩაძირვის პირას მყოფ გემზე იმყოფება. არც იმასა აქვს მნიშვნელობა, გემმა მისცა თუ არა უბედურების მომასწავლებელი სიგნალი. აქ მთავარია იმის დადგენა, რომ გემის ეკიპაჟი და მგზავრები ითხოვდნენ შველას და ეს გემის კაპიტანმა გაიგო თვითმფრინავიდან მოწოდებული ცნობით ან სხვა საშუალებით.

პასუხისმგებლობის დადგომისათვის განსაცდელში მყოფთა შესახებ ცნობის (ინფორმაციის) მიღების ფორმასა და საშუალებას მნიშვნელობა არა აქვს. აქ დანაშაულის შემადგენლობისათვის მთავარი

ოსაა, რომ გემის კაპიტანმა შეიტყო განსაცდელში მყოფთა შესახებ და მათ გადასარჩენად — დასახმარებლად არავითარი ღონისძიება არ მზიო, მაშინ, როცა მას ასეთი დახმარების აღმოჩენა შეეძლო თავისი გემის, ეკიპაჟისა და მგზავრებისათვის ყოველგვარი საფრთხის შექმნის გარეშე.

მოცემული დანაშაულის შემადგენლობის ობიექტური მხარე სწორედ გემის კაპიტნის ამგვარ უმოქმედობაში გამოიხატება. ამასთან, დანაშაულის შემადგენლობისათვის მნიშვნელობა არა აქვს იმას, მოხდა თუ არა განსაცდელში მყოფ პირთა დაღუპვა, არც იმას, თუ განსაცდელში მყოფი პირები სხვების დახმარებით გადარჩნენ თუ არა; არც იმას, თუ განსაცდელში მყოფი პირები როგორ აღმოჩნდნენ ამ საზღვაო ან სამდინარო ნაოსნობაში; არც იმას, განსაცდელში მყოფი საქართველოს მოქალაქე იყო თუ უცხოელი; არც იმას, თუ დასაღუპად განწირული განსაცდელში მყოფი გემი რომელ სახელმწიფოს ეკუთვნოდა.

პასუხისმგებლობის დადგომისათვის მთავარი და გამაწყვეტია ის, რომ გემის კაპიტანს შეეძლო განსაცდელში მყოფი პირებისათვის აღმოჩენა სათანადო დახმარება, მაგრამ მან ეს არ გააკეთა. და, ამასთან, შეგნებული ჰქონდა, რომ სათანადო დახმარების გარეშე განსაცდელში მყოფი პირები თავს ვერ დააღწევდნენ შექმნილ უბედურებას და დაღუპვის მსხვერპლნი გახდებოდნენ.

ზემოაღნიშნული საკითხების გარდა გამოძიების დაწყების პირველსავე ეტაპზე, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, გამოკვლეულ და დადგენილ უნდა იქნეს არსებობს თუ არა რაიმე მონაცემები გემის კაპიტნის მიერ ჩადენილი ამ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოებები. დადგენილ უნდა იქნეს, ხომ არ ჰქონდა ადგილი გემის კაპიტნის პასუხისმგებლობის გამომრიცხველ გარემოებებს. კერძოდ, როგორც ცნობილია, გემის კაპიტნის პასუხისმგებლობა გამოირიცხება შემდეგ ორ უკიდურეს შემთხვევაში:

1) თუ დადგინდება, რომ გემის კაპიტანმა განსაცდელში მყოფებს დახმარების ხელი გაუწოდა და შესთავაზა სათანადო დახმარების აღმოჩენა, მაგრამ დაზარალებულებმა დახმარების მიღებაზე უარი განაცხადეს;

2) თუ დადგინდება, რომ გემის კაპიტანს ობიექტურად არ შეეძლო განსაცდელში მყოფთათვის აღმოჩენა სათანადო დახმარება, რად-

გან ამით სერიოზული საფრთხე შეექმნებოდათ მის გემზე მყოფ მგზავრებსა და ეკიპაჟს.

გემის კაპიტნობა საკმაოდ დიდი და სერიოზული თანამდებობაა. მას, თამამად შეიძლება ითქვას, განუსაზღვრელი უფლებები აქვს ნაოსნობაში მყოფ გემზე, რომლის მითითებას გემზე მყოფი ყველა პირი, ეკიპაჟის ყველა წევრი უყოყმანოდ უნდა დაემორჩილოს და ეკიპაჟის არც ერთ წევრს არა აქვს უფლება გემის საქმიანობასთან დაკავშირებით გემის კაპიტნის გარეშე მიიღოს რაიმე გადაწყვეტილება. ამასთან, უფლებამოსილია ზღვაში ყოფნისას უზრუნველყოს ნაოსნობის უსაფრთხოება, მოახდინოს გემზე მყოფი საეჭვო და საშიში პირის იზოლაცია და მოთავსება სპეციალურ სადგომში, ჩაატაროს მოკვლევა, აღკვეთოს სამართალდარღვევები და ასეთი დამრღვევი პირების მიმართ გამოიყენოს ადმინისტრაციული სასჯელები და აწარმოოს სხვადასხვა სახის იურიდიული ფაქტები. კერძოდ, მოახდინოს (ქორწინებისა და ბავშვის დაბადების რეგისტრაცია, დაამოწმოს გემზე მყოფი პირის ანდერძი და გადასცეს იგი საქართველოს ნავსადგურის კაპიტანს ან საქართველოს კონსულს, თუ იგი იმყოფება უცხოეთის ნავსადგურში; პირის გარდაცვალების შემთხვევაში კი გემზე მყოფი ექიმის ან ექთნის და ორი დამსწრე პირის მონაწილეობით შეადგინოს აქტი და ამის შესახებ მოახდინოს გემის ჟურნალში ჩანაწერი და ამის შესახებ შეატყობინოს გემთმფლობელს ასეთ შემთხვევაში იგი უფლებამოსილია გამოყოს აგრეთვე დაკრძალვის ხარჯები და სხვ.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გარდა მოსალოდნელი საფრთხის შემთხვევაში იგი ვალდებულია იზრუნოს გემის, გემის ეკიპაჟისა და მგზავრების გადასარჩენად. უკიდურეს შემთხვევაში იგი ვალდებულია ეკიპაჟის წევრებს დართოს ნება მგზავრებთან ერთად დატოვონ გემი, ისიც მხოლოდ კი უკანასკნელმა დატოვოს გემი თანაც მას შემდეგ, რაც მან მიიღო ყველა ღონისძიება გემის, მისი მოწყობილობის, რადიოს, რუკის, საბუთების, ფასეულობისა და საღაროს გადასარჩენად.

ბ) მატარებლის თვითნებური გაჩერების კრიმინალისტიკური დახასიათება. მატარებლის თვითნებური გაჩერების კრიმინალისტიკური დახასიათების დროს მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, თუ სად, ვის მიერ, რა გარემოებაში, რა მოტივით და როგორ მოხდა მატარებლის თვითნებური გაჩერება. ამასთან, უნდა გაირკვეს და დადგინდეს ის, თუ რა უნდა იქნეს გაგებული მატარებლის თვითნებური გაჩერე-

ბისა და კანონში მითითებულ „სხვა მძიმე შედეგის“ ცნებაში და რა დამახასიათებელი ნიშნებით ხასიათდება მოცემული სახის დანაშაული და სხვა მთელი რიგი გარემოებები.

მატარებლის თვითნებური გაჩერების ცნებაში იგულისხმება არა ჯოველგვარი სახის გაჩერება, მაგალითად, მემანქანის მიერ მატარებლის გაჩერება შესაბამისი სადგურის გარეთ, რკინიგზის ვაკისის რელსების ან შპალის შემოწმების მიზნით და სხვ., არამედ მატარებლის თვითნებური გაჩერება სხვა ნებისმიერი პირის მიერ მატარებლის სამუხრუჭე ონკანის მეშვეობით ან სხვა საშუალებით.

მოცემული დანაშაულის შემადგენლობისათვის აუცილებელია, რომ მატარებლის ასეთ თვითნებურ გაჩერებას მოჰყვეს „ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.“ აქედან პირველი ნიშნის დადგენა დიდ სირთულესთან არაა დაკავშირებული. საკმარისია იმის გარკვევა, რომ ასეთ ქმედებას მოჰყვა ერთი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. პრაქტიკაში შედარებით რთული და სადავოა მეორე ალტერნატიული ნიშნის – „სხვა მძიმე შედეგის“ ცნების განსაზღვრა და დადგენა, რადგან კანონი ამის შესახებ საერთოდ არაფერს ამბობს და არ ხსნის იმას, თუ რა უნდა იქნეს გაგებული ამ „სხვა მძიმე შედეგის“ ცნებაში. ამასთან, ბუნებრივად იბადება კითხვა: შეიძლება დადგეს თუ არა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, როცა მატარებლის თვითნებურ გაჩერებას (მართალია, ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა არ მოჰყოლია) მოჰყვა მატარებლის მარცხი და მატარებლის შემადგენილი ვაგონების დაზიანება? ან თუ მას მოჰყვა მარტოოდენ ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება? ორივე ერთად – მატარებლის მარცხი, მატარებლის ვაგონის დაზიანება და ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება?

ვფიქრობთ, რომ ზემოთ მითითებულ ორივე კითხვაზე პასუხი შეიძლება დადებითი იყოს.

იმ შემთხვევაში, როცა მატარებლის თვითნებურმა გაჩერებამ გამოიწვია მატარებლის მარცხი, მატარებლის ვაგონების სარკინიგზო რელსებიდან გადავარდნა, ტვირთის დაზიანება ან მატარებლის ვაგონს ან ვაგონებს გაუჩნდა ხანძარი და ყოველივე ამით მატარებელი დროებით ან ხანგრძლივად გამოყვანილ იქნა მწყობრიდან, ცხადია, ასეთ შემთხვევაში მიყენებული ზიანი მიჩნეულ უნდა იქნეს მძიმე შედეგად

და მატარებლის თვითნებურად გამჩერებელი პირი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში უნდა მიეცეს ზემოაღნიშნული მუხლის პირველი ნაწილით.

ასევე უნდა ითქვას მეორე შემთხვევაზე, როცა მატარებლის თვითნებური გაჩერებით პირმა მიიღო სხეული სნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება. რადგან ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება თავისი სამართლებრივი თვალსაზრისით არ შეიძლება ნაკლები მნიშვნელობის იყოს, ვიდრე სხვა რომელიმე სახის მატერიალური ზიანი. ამიტომ, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ისეთი შემთხვევა, როცა მატარებლის თვითნებურ გაჩერებას მოჰყვა ადამიანის სხეულის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება პირის პასუხისმგებლობა დადგეს ამ მუხლის პირველი ნაწილით, რადგან ასეთი დაზიანება არ შეიძლება იყოს „სხვა მძიმე შედეგზე“ ნაკლები. საგამოძიებო პრაქტიკაც, ჩვენი აზრით, ასეთ სწორ პოზიციასზე დგას.

მაგალითად, სამტრედიის რეგიონულ სატრანსპორტო პროკურატურაში აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე სსკ 282-ე მუხლის პირველი ნაწილით იძის გამო, რომ 2000 წლის 9 სექტემბერს სადგურ თბილისიდან „თბილისი-ოზურგეთის“ მატარებელში კ.-ამ თავის ბიძაშვილ ჩ.-ესთან მგზავრობის დროს გაიცნო მათთან ერთად ვაგონში მყოფი მგზავრი ჩ.-ე და სამივემ ერთად მიიღო ალკოჰოლური სასმელები. კ.-მ ჩ.-ესთან ერთად გადაწყვიტა, რომ ბაქან დაფნარში მისვლისას გაეღოთ მატარებლის სამუხრუჭე ონკანი, მატარებელი გაეჩერებინათ და ბაქან დაფნარში ჩასულიყვნენ, რადგან, მათი საცხოვრებელი სახლი იქიდან უფრო ახლო იყო. ამ მიზნით ხ.-ემ, რომელიც მათთან ერთად გავიდა ტამბურში გასაცილებლად და მათთან გამოსამშვიდობებლად, გააღო მატარებლის სამუხრუჭე ონკანი და კ.-სა და ჩ.-ეს უთხრა ვაგონიდან გადამხტარიყვნენ. როცა დამუხრუჭების შედეგად მატარებელმა დაიწყო სიჩქარის შენელება, ჩ.-ე და კ.-ა ვაგონიდან გადახტნენ, მაგრამ კ.-ას მარცხენა ფეხი მოჰყვა ვაგონის თვლების ქვეშ და გადაეჭრა წვივის არეში. მოცემული სისხლის სამართლის საქმეზე მატარებლის თვითნებური გაჩერებისათვის ხ.-ე მართებულად იქნა მიცემული სისხლის სამართლის პასუხისგებაში სსკ 282-ე მუხლის პირველი ნაწილით.¹

¹ იხ. სამტრედიის რეგიონულ სატრანსპორტო პროკურატურის საგამოძიებო პრაქტიკიდან, საქმე № 180037.

**სატრანსპორტო დანაშაულის შესახებ
მიღებული ცნობების შემოწმება და
სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა,
საგამოძიებო შერისიების აგება და
გამოძიების დაგეგმვა**

**§1. სატრანსპორტო დანაშაულის შესახებ მიღებული ცნობების
შემოწმება**

სატრანსპორტო დანაშაულის სისხლისსამართლებრივი და კრიმინალისტიკური დახასიათებით გამოიკვეთა, რომ მთელი რიგი სახის სატრანსპორტო დანაშაულის ფაქტებზე მიღებული ცნობები, რაოდენ დამაჯერებელიც არ უნდა იყოს, სათანადო შემოწმების გარეშე არ შეიძლება საფუძვლად დაედოს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრას. საჭიროა მისი სრული, ყოველმხრივი შემოწმება და მისი შეჯერება კონკრეტული დანაშაულის იურიდიულ შემაღგენლობასთან, რადგან მართოდენ იმის დადგენა, რომ მოცემული სახის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას ნამდვილად ჰქონდა ადგილი, საკმარისი არაა.

მიღებული ცნობა თავისი იურიდიული ბუნებითა და დანიშნულებით შეიძლება გახდეს მხოლოდ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაზი. მისი სრული, ყოველმხრივი შემოწმებით კი უნდა ვეცადოთ, მოვიპოვოთ საქმის აღძვრის საფუძველი, ანუ უფრო სწორად, მოვიპოვოთ უტყუარი მონაცემები იმის შესახებ, რომ მოცემულ ქმედებას ნამდვილად ჰქონდა ადგილი და იგი შეიცავს კონკრეტული სახის სატრანსპორტო დანაშაულის ნიშნებს.

ეს მოთხოვნა იქიდანაც გამომდინარეობს, რომ მთელ რიგ შემთხვევებში სატრანსპორტო დანაშაულთა შემაღგენლობისათვის საკმარისი არაა მართოდენ იმის დადგენა, რომ ნამდვილად ჰქონდა ადგილი ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესების დარღვევას. საჭიროა გამოკვლეულ და დადგენილ იქნეს ისიც, რომ ამ ქმედებას ნამდვილად მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. აქედან

გაბრანკლისია მხოლოდ ორი სახის სატრანსპორტო დანაშაული, კერძოდ, გემის კაპიტნის მიერ განსაცდელში მიტოვება (სსკ 279-ე მუხ.) და ფრენის საერთაშორისო წესების დარღვევა (სსკ 280-ე მუხ.). ეს ორი უკანასკნელი სახის დანაშაული ყველა სხვა სატრანსპორტო დანაშაულთან განსხვავებით, მიეკუთვნება ფორმალური შემადგენლობის მქონე დანაშაულთა რიცხვს და თითოეული მათგანი დამთავრებულად ითვლება მოცემული სახის ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების წესების დარღვევის მომენტიდან.

მატერიალური შემადგენლობის მქონე სატრანსპორტო დანაშაულებრივ ფაქტებზე მიღებული მონაცემების შემოწმების დროს კი ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევის ფაქტის არსებობასთან ერთად, საჭიროა გადამწყვეტი ყურადღება მიექცეს აგრეთვე იმას, რომ ამგვარი სახის ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევას ნამდვილად მოჰყვა ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე, ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, ან სხვა მძიმე შედეგი.

მომხდარ სატრანსპორტო დანაშაულის ფაქტებზე სისხლის სამართლის საქმის აღძვრისათვის საჭიროა გვექონდეს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაბი და საფუძველი და სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე მოხდეს მათი სრული, ყოველმხრივი შემოწმება.

საქმის აღძვრის საბაბი შეიძლება იყოს სხვადასხვა წყაროებიდან მიღებული ინფორმაცია ან უშუალოდ სამართალდამცავ ორგანოებში მიღებული დაზარალებულის ან სხვა მოქალაქის წერილობითი ან ზეპირი განცხადება, ან წარმოება-დაწესებულებიდან, ან საავადმყოფოდან მიღებული ცნობა, პრესაში გამოქვეყნებული ცნობა, ან სხვა მასობრივი ინფორმაციის საშუალებით მიღებული ცნობა და სხვ., რომლებიც არ შეიძლება პირდაპირ შემოწმების გარეშე მიჩნეულ იქნეს საქმის აღძვრის უტყუარ საბაბად.

მიღებული ინფორმაციის (ცნობების) შემოწმების ტაქტიკური ზერხები და მეთოდები უნდა შეირჩეს იმის მიხედვით, თუ რა სახის ინფორმაციაა (ცნობაა) მიღებული, რა მონაცემებს შეიცავს იგი ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესების დამრღვევი პირის ან ტრანსპორტის სახეობის, ან დაზარალებულის ვინაობის შესახებ და რა შედეგი მოჰყვა ამ წესების დარღვევას. ამ წესების დარღვევით დაღდა თუ არა ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება ან

ადამიანის (ადამიანთა) სიცოცხლის მოსპობა, ან სხვა მიმღე შედეგი. ამასთან, საჭიროა გაირკვეს ცნობაში მითითებული მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედების გამოწვევი მიზეზები. კერძოდ, არის თუ არა იგი ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესების დარღვევის შედეგი და ტრანსპორტის მოძრაობის ან ექსპლუატაციის მიმართებით მოცემული პირის მიერ კონკრეტულად ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესების რა მოთხოვნები არ იქნა შესრულებული, ან არაჯეროვნად შესრულებული, ან საერთოდ არ იქნა შესრულებული და სხვ.

მიღებული ცნობის (ინფორმაციის) შემოწმების მიზანია არა მარტო ამ ცნობების რეალობის დადგენა, არამედ იმის დადგენაც, მასში მითითებული მონაცემები შეესაბამება თუ არა რეალობას და იგი შეიცავს თუ არა სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული სატრანსპორტო დანაშაულის რომელიმე კონკრეტული დანაშაულებრივი ქმედების ნიშნებს და ამით გავერკვეთ და გადავწყვიტოთ საკითხი: საჭიროა თუ არა მოცემულ მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივ ფაქტზე სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა. ე.ი. მოვიპოვოთ ის პირველადი ფაქტობრივი მონაცემები, რომლებიც მიუთითებენ კონკრეტული პირის მიერ ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევის ფაქტზე.

იმისათვის, რომ მოპოვებულ იქნეს საქმის აღძვრისათვის საჭირო საბაზი და საფუძველი, აუცილებელია მომხდარ ფაქტთან დაკავშირებით გაირკვეს და აიხსნას მიყენებული დაზიანებების ხასიათი, შეიცავს თუ არა იგი დანაშაულის ნიშნებს და ამ მიზნით დადგინდეს დაზარალებულისა და ამ ქმედების ჩამდენი პირის ვინაობა (თუ ეს უკანასკნელი შემთხვევის ადგილზე იმყოფება ან მასზე მიუთითებენ იქ მყოფი პირები), ჰქონდა თუ არა მას მართვის უფლება და სატრანსპორტო საშუალებას ზომ არ მართავდა ნასვამ მდგომარეობაში, დარღვეული იქნა თუ არა მის მიერ ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების წესი და კონკრეტულად რა სახის, ვის მიაღმა სხეულის დაზიანება და რა სახის, ზომ არ მოჰყვა მას ადამიანის სიკვდილი ან რამდენიმე პირის დაღუპვა ან სხვა მიმღე შედეგი და სხვ.

ამ გარემოებათა გამოკვლევის მიზნით, დაუყოვნებლივ უნდა მოხდეს შემთხვევის ადგილზე გასვლა, შემთხვევის ადგილის, იქ არსებული გვამისა და სატრანსპორტო საშუალებების დათვალიერება.

მიღებული ინფორმაციის თავისებურების გათვალისწინებით, მისი შემოწმება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე შეიძლება მოხდეს ზოგიერთი პროცესუალური და არაპროცესუალური საშუალებებით. იგი შეიძლება შემოწმდეს შემთხვევის ადგილის დათვალიერებითა და ჩხრეკის მოულოდნელი ჩატარებით. აგრეთვე ახსნა-განმარტებების ჩამორთმევით, საჭირო მასალების გამოთხოვით, ოპერატიულ-სამძიებრო ღონისძიებების ჩატარებით და სხვ.¹

შემთხვევის ადგილზე მისვლამდე, მომხდარი ფაქტის შესახებ მიღებული ინფორმაციის დროს უნდა გაირკვეს თუ სად, როდის და რა გარემოებაში მოხდა სატრანსპორტო შემთხვევა; ვინ ან რამდენმა პირმა მიიღო დაზიანება და აღმოუჩინეს თუ არა მათ პირველადი სამედიცინო დახმარება და გარეშე პირთაგან არის თუ არა დაცული შემთხვევის ადგილი; ვინ არის შემთხვევის ადგილზე და რა ხდება იქ; შემთხვევის ადგილზეა თუ არა გამოსაძიებელი შემთხვევის ჩამდენი პირი და სატრანსპორტო საშუალება, ან ზომ არ მოასწორო მან შემთხვევის ადგილიდან მიმალვა ავტოტრანსპორტთან ერთად და სხვ.

ამ გარემოებების წინასწარ გამოკვლევას განსაკუთრებით არსებითი მნიშვნელობა აქვს საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების სრულყოფილად მომზადებისათვის. კერძოდ, იგი საშუალებას იძლევა, კონკრეტული სიტუაციის გათვალისწინებით, მიღებული ინფორმაციის ხასიათის მიხედვით, შემთხვევის ადგილზე მისვლამდე, მასში მონაწილეობის მისაღებად სწორად შეირჩეს სპეციალისტები და ოპერატიული ჯგუფი, სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები და სხვა მონაწილე პირთა წრე.

შემთხვევის ადგილზე მისვლისას, პირველ რიგში, უნდა გაირკვეს დაზარალებულთაგან ამ სატრანსპორტო საშუალების მძღოლს ზომ არ სჭირდება სასწაფო სამედიცინო დახმარების აღმოჩენა; უშუალოდ ვინ შეესწრო შემთხვევას ან პირველად ვინ მივიდა შემთხვევის ადგილზე და რა გააკეთა; ზომ არ მოხდა ტრანსპორტის შეკეთება დათვალიერების ჩატარებამდე და სხვ.

საჭიროა მოხდეს აგრეთვე იქვე ახლომდებარე საწარმო-დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში არსებული იმ საგზურების აღმოჩენა

¹ მასალების შემოწმებისა და სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ უფრო სრულად იხილეთ შოთა ფაფიაშვილისა და ავთანდილ თევზაძის წიგნი „მასალების შემოწმება და სისხლის სამართლის საქმისა და ღვეთის აღძვრა“, თბ., 2002, და სხვ.

და შემოწმება და ამოღება, რომლებიც გაცემული იყო გამოსაძიებელი შემთხვევის ჩადენის წინა პერიოდში. ამასთან, ცალკეულ პირებსა და ობიექტებზე საჭიროა ფარული თვალთვალის დაწესება, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ადგილი ჰქონდა ავტოსატრანსპორტო შემთხვევას ადამიანის სიცოცხლის მოსპობით და მძღოლი ტრანსპორტთან ერთად მიიმალა. ასეთ დროს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ოპერატიულ სამსახურსა და საგამომიებო ორგანოებს შორის ინფორმაციის გაცვლას. ოპერატიულმა სამსახურმა უნდა დაადგინოს გამოსაძიებელი შემთხვევის შემსწრე პირები და გამოძიებას მისცეს რეკომენდაცია მოწმის სახით მათი დაკითხვის შესახებ, შემდეგ საგამომიებო ორგანო კვლავ ახდენს მიღებული ინფორმაციის გაცვლას, იღებს ინფორმაციას მიცემულ დავალებათა შესრულების მიმდინარეობის შესახებ და სხვ. სამძებრო-ოპერატიული ჯგუფისა და გამოძიებელის ასეთი ურთიერთკავშირი ხელს უწყობს მოცემულ დანაშაულთა სწრაფ, სრულ გახსნასა და მასზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენას.

შემთხვევის ადგილის უშუალო დათვალიერების დაწყებამდე, მიზანშეწონილია, გაირკვეს გამოძიებლის მისვლამდე შემთხვევის ადგილმდებარეობაში ვინმეს მიერ ზომ არ მოხდა რაიმე ცვლილების შეტანა; საჭიროა აგრეთვე განისაზღვროს დათვალიერების საზღვრები, მისი ჩატარების წესი და მასში მონაწილე პირებს მიეცეთ შესაბამისი დავალებები; გაირკვეს საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევის ჩამდენი მძღოლის ან მასში მონაწილე სხვა პირის ვინაობა, მათი პიროვნება, მათი ფიზიკური და ფსიქიკური მდგომარეობა; ჩამოერთვათ მათ სათანადო საბუთები და ახსნა-განმარტებები; ამასთან, საჭიროა გაირკვეს, აუცილებელია თუ არა დაუყოვნებლივ მოხდეს მათი წინასწარი სამედიცინო შემოწმება (მაგალითად, მძღოლის შემოწმება სიმთვრალის ხარისხის დასადგენად და სხვ.), დადგინდეს გამოსაძიებელი შემთხვევის შემსწრე პირები და ჩამოერთვათ წერილობითი ახსნა-განმარტებები.

თუ მოძრაობის უსაფრთხოების წესების დანაშაულებრივი დარღვევის ჩამდენმა პირმა მოასწრო და სატრანსპორტო საშუალებასთან ერთად შემთხვევის ადგილიდან მიიმალა, მაშინ მათი ადგილსამყოფელის დაძებნის, დადგენისა და დაკავების მიზნით, საჭიროა მოხდეს მათი „ცხელ კვალზე“ მიდევნება.

გამოსაძიებელი შემთხვევის ადგილიდან სატრანსპორტო საშუალებისა და მისი მძღოლის ადგილსამყოფელის აღმოჩენის, მისი დაკა-

ბისა და წარმოდგენისათვის ოპერატიულ-სამძებრო ჯგუფს უნდა მიეცეს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს მოპოვებული საძიებო სატრანსპორტო საშუალებისა და მისი მძღოლისათვის დამახასიათებელი მონაცემები.

მიღებული დაკვლების შესასრულებლად ოპერატიულ-სამძებრო ჯგუფი ავტონისპექციის მუშაებთან ერთად გზაჯვარედინებსა და იმ სავარაუდო ადგილებში, სადაც შეიძლება გამოჩნდეს ეს სატრანსპორტო საშუალება, მის შესამოწმებლად აწყობს სამორიგეო პუნქტებსა და სპეციალურ შემოვლებს საძიებო ტრანსპორტზე შემთხვევის დროს მასზე აღმოცენებული დაზიანებებისა და დარჩენილი კვლების აღმოჩენის, გამოვლინებისა და შემდგომში მათი გამოკვლევის მიზნით, პროფილაქტიკურიუმში, კოოპერატივებსა და კერძო პირებთან აწარმოებს ავტომანქანის სადგომებსა და ფარეხებში მდგომი ავტომანქანების შემოწმებას.

§2. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა, საგამოძიებო ვერსიების აგება და გამოძიების დაგეგმვა

ზემოაღნიშნულ ღონისძიებათა სწორი, თანმიმდევრული გატარებით თუ მიღებული იქნება ისეთი მონაცემები, რომლებიც კონკრეტული სახის დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნებზე მიუთითებენ, დაუყოვნებლივ უნდა აღიძვრას სისხლის სამართლის საქმე, მოხდეს მასზე სწორი, დასაბუთებული ვერსიების აგება, შედგეს გაშლილი საგამოძიებო გეგმა, რომელშიც შექმნილი კონკრეტული სიტუაციისა და პირველადი მონაცემების გათვალისწინებით, განისაზღვრება გამოძიებით დასადგენი გარემოებების წრე, ჩასატარებელი საგამოძიებო მოქმედებები და საჭირო ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები ოპტიმალურად სწორად შერჩეული თანმიმდევრობით, მათი შესრულების დროსა და შემსრულებელზე მითითებით.

სატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეების საგამოძიებო ამ პირველდაწყებით ეტაპზე მიღებული პირველადი მონაცემებისა და კონკრეტული სახეობის სატრანსპორტო დანაშაულთა თავისებურებათა გათვალისწინების საფუძველზე შეიძლება წამოყენებულ იქნეს სხვადასხვა სახის ზოგადი ვერსიები. კერძოდ, ავტოსაგზაო შემთხვევებთან დაკავშირებით შეიძლება წამოყენებულ იქნეს შემდეგი ძირითადი სახის ვერსიები:

1. საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევა გამოწვეული იყო თუ არა მძღოლის მიერ მოძრაობის უსაფრთხოების წესების დანაშაულებრივი დარღვევით;

2. ავტოსაგზაო შემთხვევა ზომ არ იყო გამოწვეული დაზარალებულის მიერ ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესების დარღვევით;

3. საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევა ზომ არ მოხდა იმის გამო, რომ ტექნიკურად არ იყო გამართული საექსპლუატაციოდ გაშვებული სატრანსპორტო საშუალება;

4. ზომ არ ჰქონდა ადგილი სატრანსპორტო საშუალების გამოყენებით განზრახ მკვლელობის ჩადენას ან ასეთის მცდელობას;

5. საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევა ზომ არაა ინსცენირებული სხვა უფრო მძიმე დანაშაულის კვალის დასაფარავად;

6. ზომ არ ჰქონდა ადგილი უბედურ შემთხვევას;

7. კონკრეტულ შემთხვევაში შეეძლო თუ არა მძღოლს თავიდან აეცილებინა მოსალოდნელი საფრთხე და სხვ.

ამ ზოგადი ვერსიების გარდა, გამოძიების განვითარების ცალკეული ეტაპების მიხედვით, შეიძლება წამოყენებულ იქნეს აგრეთვე კერძო ვერსიები დანაშაულის შემადგენლობის ცალკეული ელემენტების ახსნის შესახებ, აგრეთვე დეტალური ვერსიები საქმეზე მნიშვნელობის მქონე სხვა ცალკეული გარემოებების ახსნის შესახებ.

სატრანსპორტო დანაშაულთა სხვა ცალკეული სახის მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ფაქტების გამოძიების დროს შეიძლება წამოყენებულ იქნეს ანალოგიური სახის საგამოძიებო ვერსიების მთელი ციკლი დევნის მწარმოებელი პირის, ბრალდებულისა და დაზარალებულის ან მათი ინტერესების დამცველთა და სხვა პირთა მიერ. ცხადია, ყველა წამოყენებული ვერსია სრულყოფილად უნდა იქნეს შესწავლილი და გამოკვლეული. წინააღმდეგ შემთხვევაში ვერ შევძლებთ გამოსაძიებელი შემთხვევის სრულ, ყოველმხრივ გამოკვლევას, მის სრულ გახსნასა და საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას.

თითოეული წამოყენებული ვერსიის შემოწმებისა და საქმის გარემოებათა ყოველმხრივი, სრული და ობიექტური გამოკვლევისათვის საჭიროა გამოძიების პროცესში, თითოეული კონკრეტული სატრანსპორტო შემთხვევის გათვალისწინებით, განსაზღვრულ იქნეს გამოძიებით დასადგენი გარემოებების წრე შესაბამისი თანმიმდევრობით და მოხდეს მათი დადგენა ცალკეული საგამოძიებო მოქმედებებისა და სხვა პროცესუალური მოქმედებების ჩატარებით.

მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ტრანსპორტის ექსპლუატაციის

წესების დანაშაულებრივი დარღვევის საქმეებზე გამოძიებით დასდგენი გარემოებები ობიექტური და სუბიექტური ფაქტორების კუთვნილების მიხედვით შეიძლება კლასიფიცირებულ იქნეს შემდეგ სამ ჯგუფად:

1. საკითხების ის წრე, რომელთა დადგენა უშუალოდ დაკავშირებულია სატრანსპორტო შემთხვევების ობიექტურ გარემოებებთან;

2. გარემოებები, რომელთა დადგენა დაკავშირებულია ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევასთან;

3. დაზარალებულის ქცევის ხასიათთან დაკავშირებულ გარემოებებთან;

4. იმ პირის მოქმედებასთან, ვისაც ევალებოდა ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობა და ექსპლუატაციის წესების დაცვა და სხვ.

5. საკითხები და გარემოებები, რომლებიც შეეხება სატრანსპორტო დანაშაულთა თავში დამოუკიდებელი სახის ისეთი დანაშაულებრივი ქმედებების ახსნას, როგორიცაა: გემის კაპიტნის მიერ განსაცდელში მიტოვება, ფრენის საერთაშორისო წესების დარღვევა და მატარებლის თვითნებური გაჩერება.

პირველ ჯგუფში შემავალი საკითხებიდან აღსანიშნავია შემთხვევის ადგილთან დაკავშირებული ისეთი გარემოებები, როგორიცაა:

1. როგორი იყო გზის ზედაპირი: სველი, ასფალტირებული, მოხრეშილი, გადათხრილი თუ მიწაყრილი; იყო თუ არა მოყინული ან თოვლით დაფარული;

2. როგორი იყო მძღოლის მხედველობის არე მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში, ადგილი ხომ არ ჰქოდა მხედველობის ისეთ ხელშემშლელ ფაქტორებს, როგორიცაა: ნისლი, ძლიერი ბურუსი, წვიმა, ქარბუქი, ცუდი განათება და სხვ.

3. როგორია შემთხვევის ადგილზე გზის მონაკვეთის საერთო მდებარეობა (გზაჯვარედინია, სწორხაზოვანია თუ მისახვევ-მოსახვევებია, გაეკუთვნულია, აღმართიანია თუ დაღმართიანია, სავალი გზის ნაპირები დაფარულია ხეებით, ბუჩქებით თუ მოშიშვლებულია და სხვ.);

4. რამდენად ინტენსიურია შემთხვევის ადგილზე სატრანსპორტო საშუალებათა და ფეხით მოსიარულეთა მოძრაობა;

5. გზა სათანადო ნიშნებითაა მოწესრიგებული თუ არა;

6. როდის, რა მომენტში აღმოცენდა საფრთხე და მისი წარმოქმნის მომენტიდან რა მანძილი გაიარა სატრანსპორტო საშუალებამ ან ფეხით მოსიარულე პირმა;

7. კონკრეტულად სად, რა მომენტში მოხდა მათი ურთიერთშე-
ჯახება ან სატრანსპორტო საშუალების გადავარდნა და სხვ.

მეორე ჯგუფში შემავალი საკითხებიდან აუცილებელია გაირკვეს
და დადგინდეს ისეთი გარემოებები, როგორიცაა:

1. გამოსაძიებელი საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევის მომენტში
როგორ იყო მძღოლის ფიზიკური ან ფსიქიკური მდგომარეობა;

2. ტრანსპორტის მძღოლი სატრანსპორტო საშუალებას ზომ არ
მართავდა ნასვამ მდგომარეობაში, ან ზომ არ იყო ფიზიკურად გადა-
ღლილი ან ფსიქიკურად აღგზნებული;

3. ტრანსპორტის მძღოლს უძილობის გამო ზომ არ ჩაემძინა სა-
ტრანსპორტო საშუალებათა მართვის დროს;

4. მძღოლმა (მემანქანემ და სხვ.) ზომ არ დაარღვია მოძრაობის
უსაფრთხოების წესები და, სახელდობრ, რომელი და რა ხასიათის;

5. როდის ჩაიდინა პირმა საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევა, სამ-
სახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას, სამუშაო საათებში თუ მის
შემდეგ;

6. რა სიჩქარით მოძრაობდა სატრანსპორტო საშუალება შეჯახე-
ბის მომენტში;

7. კონკრეტულად როდის წარმოიქმნა და როდის შეამჩნია მძღოლმა
ან მემანქანემ მოსალოდნელი საფრთხე და მიიღო თუ არა სათანადო
ზომები მის თავიდან ასაცილებლად (მისცა თუ არა გამაფრთხილებელი
სიგნალი ან დაამუხრუჭა თუ არა სატრანსპორტო საშუალება და სხვ.);

8. პირის მართვის ქვეშ მყოფი სატრანსპორტო საშუალება იყო
თუ არა ტექნიკურად გამართული;

9. მოსალოდნელი საფრთხის აღმოცენების მომენტიდან პირს ჰქონდა
თუ არა საკმარისი დრო მისი თავიდან აცილებისათვის საჭირო ზომე-
ბის მისაღებად და შეეძლო თუ არა მას მოცემულ კონკრეტულ
შემთხვევაში თავიდან აეცილებინა მოსალოდნელი საზოგადოებრივად
საშიში მავნე შედეგი;

10. საგზაო შემთხვევის შემდეგ რა გააკეთა ტრანსპორტის
მმართველმა პირმა, დაზარალებული მიატოვა განსაცდელში და გაიქ-
ცა, თუ აღმოუჩინა მას სათანადო სამედიცინო დახმარება;

11. მიიმალა შემთხვევის ადგილიდან და სატრანსპორტო საშუ-
ალება გადაშალა, თუ დაელოდა შემთხვევის ადგილზე ხელისუფლებ-
ის წამომადგენელთა, მისვლას და სხვ.

მაგალითად, სასამართლო განაჩენით დ-ე დამნაშავედ იქნა ცნობილი მასხუდ, რომ 200 მეტრის მანძილზე შეაძრწინა რა გზის გადაკვეთ ზაზზე ორ ბავშვთან ერთად მიმავალი ქალი, არ მიიღო სათანადო ზომები მანქანის სრული გაჩარებისა და მოსალოდნელი საფრთხის თავიდან ასაცილებლად, ფეხით მოსიარულებებს არ მისცა შესაძლებლობა გადაეკვეთათ გზა და გადასულიყვნენ გზის მეორე მხარეს. ექვსი წლის ბიჭი დედას ხელიდან გაუსხლტა და შეეცადა მანქანისათვის გადაესწრო, მაგრამ მანქანა შეეჯახა და მიიღო სიცოცხლისათვის საშიში სხეულის მძიმე ზარისხის დაზიანება. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საკასაციო კოლეგიის განჩინებით დ-ეს მიმართ გამოტანილი განაჩენი გაუქმდა და საქმე დაბრუნებულ იქნა დამატებითი გამოძიების ჩასატარებლად, იმის გამო, რომ წინასწარი გამოძიებით დადგენილი არ იყო ავტომანქანის მოძრაობის სიჩქარე შეჯახების მომენტში და აგრეთვე, ის, თუ როდის და რა მანძილზე წარმოექმნა მძღოლს მოსალოდნელი საფრთხე და შეეძლო თუ არა მას ამ საფრთხის თავიდან აცილება.

მესამე გჯგუფში შემავალი დაზარალებულის ქცევისათვის დამახასიათებელ გარემოებებთან დაკავშირებით საჭიროა გაირკვეს და დადგინდეს შემდეგი საკითხები:

1. საგაზაო-სატრანსპორტო შემთხვევის ადგილზე ავტომანქანის მიმართებაში, რა მიმართულებითა და რა სისწრაფით მოძრაობდა ქვეითად მოსიარულე პირი (მირბოდა, სწრაფად მიდიოდა, თუ ნელი აუჩქარებელი ნაბიჯებით გადადიოდა);

2. ფეხით მოსიარულეთათვის განკუთვნილ გადასასვლელზე გადადიოდა დაზარალებული თუ არამართლზომიერად კვეთდა იგი სატრანსპორტო საშუალების სავალი გზის ნაწილს;

3. რა მანძილი გაიარა მან ტროტუარიდან გზის მოპირდაპირე მხარეს გადაკვეთით;

4. გადასავლელი გზის რა მონაკვეთზე მოხდა მასზე სატრანსპორტო საშუალების შეჯახება;

5. რა მანძილით იყო დაცილებული დაზარალებულისაგან სატრანსპორტო საშუალება მის მიერ გზის გადაკვეთის მომენტში;

6. როდის შეაძრწინა გზის გადამკვეთ ზაზზე მიმავალმა პირმა მასზე შეჯახების მოსალოდნელი საფრთხე;

7. რა მოიმოქმედა ქვეითად მოსიარულემ მასზე მოსალოდნელი

შეტაკების თავიდან ასაცილებლად და მიიღო თუ არა რაიმე ღონისძიება (ერთ ადგილზე გაჩერდა, უკან მობრუნდა, თუ შეეცადა ჩქარი გარბენით გადაესწრო მისკენ მიმავალ სატრანსპორტო საშუალებისათვის);

8. ვინ არის და როგორ ხასიათდება დაზარალებული, ადრეც ხომ არ ჰქონდა ადგილი მასზე სატრანსპორტო საშუალების შეჯახებას ან ასეთის მცდელობას;

9. ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესი დარღვეული ხომ არ იყო თითონ მგზავრის, ქვეითად მოსიარულის ან მოძრაობის სხვა მონაწილის მიერ;

10. უშუალოდ რაში გამოიხატა ამ პირების მიერ ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესის დარღვევა;

11. ტრანსპორტის ამგვარ უსაფრთხო მოძრაობის წესის დარღვევას მოჰყვა თუ არა ადამიანის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი და სხვ.

მეოთხე და მეხუთე ჯგუფებში შემავალი საკითხების წრეში, რომელიც უშუალოდ შეეხება და დაკავშირებულია ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის, მისი რემონტისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევასთან, შეიძლება გამოიკვეთოს შემდეგი ძირითადი მიმართულებები:

1. საკითხების ის წრე, რომლებიც შეეხება რკინიგზის, წყლის, საჰაერო ან საბაგირო ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესების დარღვევას იმ პირების მიერ, ვისაც ევალებოდათ ამ წესების დაცვა;

2. საკითხები, რომლებიც ასევე დაკავშირებულია ავტომობილის, ტრამვაის, ტროლეიბუსის, ტრაქტორის ან სხვა მექანიკური ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევა იმ პირის მიერ, ვისაც ევალებოდა მისი დაცვა;

3. საკითხების ის წრე, რომლებიც დაკავშირებულია სატრანსპორტო საშუალების, გზის, სიგნალიზაციის, კავშირგაბმულობის საშუალების ან სხვა სატრანსპორტო მოწყობილობის, აგრეთვე მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის, მისი რემონტისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევასთან;

4. საკითხები, რომლებიც უნდა მოხდეს ამავე სახის სატრანსპორტო საშუალებებისა და მოწყობილობების დაზიანების, განადგურების, ექსპლუატაციისათვის მათი გაუვარდისებისა და კომუნიკაციების ბლოკირების ახსნა;

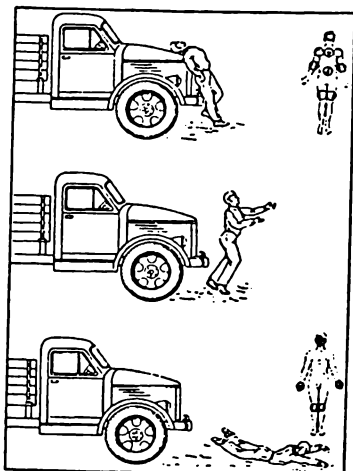
5. საკითხების ის წრე, რომლებითაც უნდა მოხდეს ისეთი მართლსაწინააღმდეგო ბრალეული ქმედებების სრული, ყოველმხრივი გამოკვლევა და ახსნა, როგორიცაა: გემის კაპიტნის მიერ ზღვაში ან სხვა საწყალოსნო გზაზე განსაცდელში მყოფი გემის, მისი ეკიპაჟის, მგზავრების ან სხვა პირთა მიმართ დახმარების აღმოუჩენლობა და მათი განსაცდელში მიტოვება. აგრეთვე საკითხები, რომლებზე პასუხის გაცემითაც უნდა მოხდეს იმის დადგენა, ნამდვილად ჰქონდა თუ არა ადგილი ფრენის საერთაშორისო წესების დარღვევას ან მართლზომიერი იყო თუ არა მოცემული პირის მიერ მატარებლის თვითნებური გაჩერება, რომელსაც მოჰყვა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.

გამოძიებით დასადგენი ზემოაღნიშნული გარემოებების წრე, ცხადია, ამომწურავი არ არის და თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში იგი შეიძლება კიდევ უფრო გაფართოვდეს ან შემცირდეს.

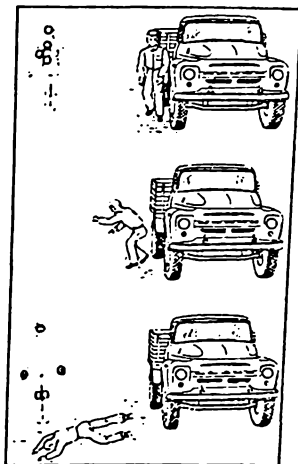
ავტოსატრანსპორტო შემთხვევების გამოძიების დროს ქვეითად მოსიარულეზე ტრანსპორტის შეჯახებასთან დაკავშირებით ზემოაღნიშნულის გარდა, საჭიროა აღდგენილ და დადგენილი იქნეს ქვეითად მოსიარულეზე შეჯახებისა და დაზარალებულის სხეულზე დაზიანებების აღმოცენების მთლიანი მექანიზმი და ამაში შეიძლება დაგვეხმაროს სასამართლო მედიცინაში შემუშავებული ავტოტრაავმების შედეგად წარმოქმნილი მექანიზმების კლასიფიკაცია, რომლის მიხედვით იგი დაყოფილია შემდეგ ექვს ძირითად ჯგუფად:

1. მოძრავი ავტომობილის დაჯახება ქვეითად მოსიარულეზე;
2. მოძრავი ავტომობილიდან ვარდნა;
3. მოძრავი ავტომობილის გადავლა სხეულზე;
4. მოძრავ ავტომობილსა და მკვრივ საგანს შორის მოყოლა ან სხეულის მოყოლა ავტომობილის ნაწილებს შორის;
5. სალონში განვითარებული დაზიანებები;
6. კომბინირებული დაზიანებები.

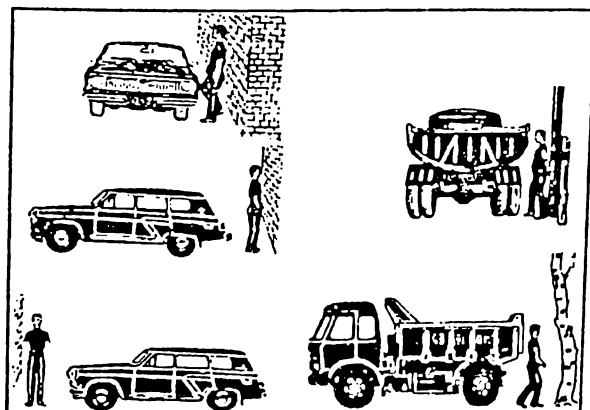
ავტოტრაავმის თითოეული ეს სახე შედგება რამდენიმე ფაზისაგან, სადაც თითოეულ ფაზას ახასიათებს განსაზღვრული ლოკალიზაცია და დაზიანების ხასიათი. ამისდა მიხედვით, ფეხით მოსიარულეზე ტრანსპორტის შეჯახების ოთხ ფაზას განასხვავებენ: 1. დაზარალებულზე ავტომანქანის უშუალოდ დაჯახებას; 2. დაზარალებულის ვარდნას ავტომანქანაზე; 3. მანქანიდან სხეულის გადასროლა და ვარდნა მიწაზე; 4. დაზარალებულის გასრიალება მიწაზე (იხ. სურ. 20-23).

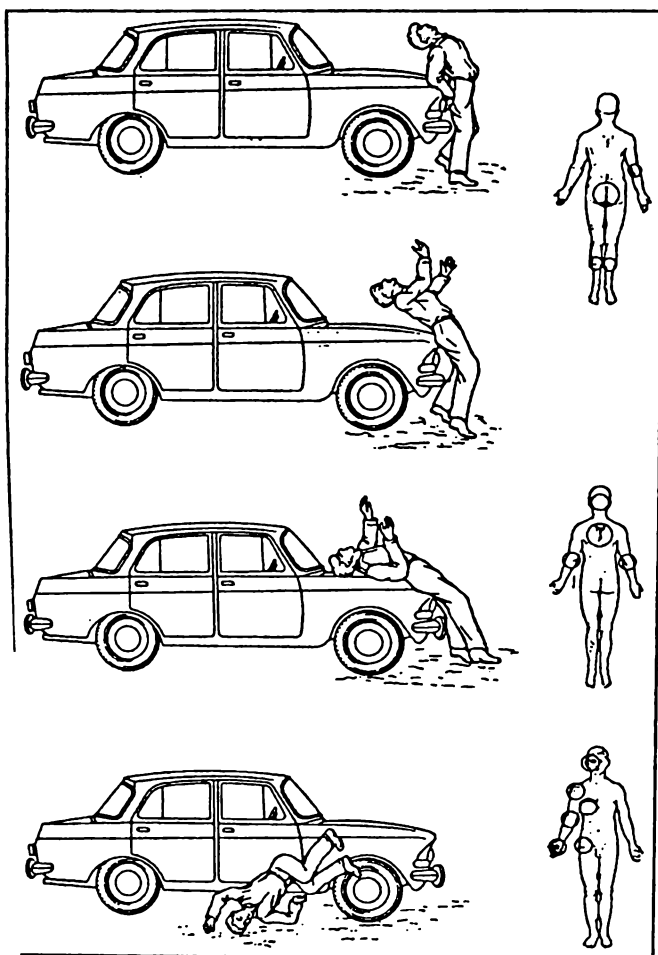
სურ. 20. ქვეითად მოსიარულეზე სატვირთო ავტომობილის ფრონტალური დაჯახების სქემა

სურ. 21. ქვეითად მოსიარულეზე სატვირთო ავტომობილის ფრონტალური დაჯახების სქემა

სურ. 22. ქვეითად მოსიარულის მოძრაე ავტომობილსა და მკერძე საგანს შორის მოყოლის სხვადასხვა ვარიანტი.

სურ. 23. მსუბუქი ავტომობილის ქვეითადმოსიარულეზე ფრონტალური და-
ჯახების სქემა

მომრავი სატვირთო ავტომობილის, ავტობუსის, ტროლეიბუსის ქვეთად მოსიარულეზე დაჯახების დროს კი განასხვავებენ სამ ფაზას: 1. დაზარალებულზე ავტომანქანის დაჯახებას, რა დროსაც დაჯახება ხდება სიმძიმის ცენტრის ზევით და სხეული ვარდება წინ; 2. დაზარალებულის დაეარდნა ხდება მიწაზე; 3. დაჯახების შედეგად ხდება დაზარალებულის მიწაზე გასრიალება.¹

საგამოძიებო ვერსიების აგების, დასადგენი საკითხების წრის განსაზღვრისა და გაშლილი საგამოძიებო გეგმის შედგენის შემდეგ მტკიცებულების აღმოჩენის, შეკრებისა და ფიქსაციის თავისებურებათა გათვალისწინებით, გამოძიებელმა უნდა შექმნას და შეიმუშავოს საქმეზე საჭირო ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებების, საგამოძიებო და სხვა პროცესუალური მოქმედებების ჩატარების ტაქტიკა და ამით შექმნას დანაშაულის გახსნის წარმოსახვითი მოდელი და დაიწყოს მისი პრაქტიკული განხორციელება.

საგამოძიებო გეგმაში, უპირველეს ყოვლისა, გათვალისწინებული უნდა იქნეს საგამოძიებო ვერსიები და მათი შემოწმების გზები, რადგან თავისთავად გამოსაძიებელ საქმეზე წამოყენებული ვერსიები გამოძიების დაგეგმვის საფუძველია. საგამოძიებო გეგმა სასურველია შედგეს კრიმინალისტიკურ ტაქტიკაში შემუშავებული ფორმით² და მასში საგამოძიებო ვერსიების გარდა, გათვალისწინებულ იქნეს საგამოძიებო ვერსიების შემოწმებისათვის საჭირო დასადგენი გარემოებები და საკითხები, ამ გარემოებებისა და საკითხების დასადგენად საქმეზე ჩატარებული საჭირო საგამოძიებო მოქმედებები და ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები, მათი ჩატარების დრო და თანმიმდევრობა, ამ მოქმედებათა ჩამტარებელი პირი ანუ მითითება იმაზე, თუ ვის დაევალა მისი ჩატარება. საჭიროა მიეთითოს აგრეთვე იმაზე, თუ რამ გამოიწვია მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულებრივი ქმედება და რა ღონისძიება უნდა იქნეს მიღებული მომავალში მსგავსი დარღვევების თავიდან ასაცილებლად.

¹ ადამიანის სხეულზე ავტოსატრანსპორტო საშუალებების სხვადასხვა სახის შეჯახებებით ადამიანის გარდნის შექანიზმის ამსახველი ეს ტექსტი და ფოტოილუსტრაციები მოგვყავს თეიმურაზ გორდელაძის წიგნის მიხედვით, სასამართლო მედიცინა, თბ., 2001, გვ. 177-179.

² საგამოძიებო ვერსიებისა და გამოძიების დაგეგმვის შესახებ უფრო ვრცლად იხ. შ. ჟაფიშვილი, კრიმინალისტიკა. დანაშაულთა გახსნის ტაქტიკა, თბ., 2001, გვ. 38-58.

პირველადი გადაუდებელი და მომდევნო საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების ტაქტიკა

მომხდარ სატრანსპორტო დანაშაულთა გამოძიების თავისებურებების გათვალისწინებით, ამ კატეგორიის დანაშაულთა ჩადენის შესახებ მიღებული მონაცემების პირველადი მონაცემების შესაბამისად, ერთ-ერთ პირველდაწყებით გადაუდებელ საგამოძიებო მოქმედებად მიჩნეულია შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, რომელსაც თან სდევს გვამისა და სატრანსპორტო საშუალებათა დათვალიერება, თუკი იგი აღმოჩნდება შემთხვევის ადგილზე. დათვალიერებულ და ამოღებულ უნდა იქნეს აგრეთვე დაზარალებულის ტანსაცმელი; მოხდეს დაზარალებულისა და მძღოლის შემოწმება და მათ მიმართ ჩატარდეს სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზა; დაკითხულ იქნეს დაზარალებული, მძღოლი და გამოსაძიებელი საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევის მომსწრე პირები; კონკრეტული სიტუაციიდან გამომდინარე, დაინიშნოს აგრეთვე ავტოტექნიკური, ტრასოლოგიური, ბიოლოგიური, ქიმიური, ოდოროლოგიური ან სხვა სახის ექსპერტიზა.

თუ მოძრაობის უსაფრთხოების წესების დამრღვევი პირი სატრანსპორტო საშუალებასთან ერთად შემთხვევის ადგილიდან მიიმალა, დაუყოვნებლივ უნდა გატარდეს ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიება მათი დაძებნის, ადგილსამყოფელის დადგენის, დაკავებისა და წარმოდგენის შესახებ.

ამავე საკმეზე შემდგომი საგამოძიებო მოქმედებების სახით შეიძლება ჩატარდეს ბრალდებულის დაკითხვა, მოწმის, დაზარალებულისა და ბრალდებულის ჩვენების ადგილზე შემოწმება, საგამოძიებო ექსპერიმენტი, ამოცნობა, დამატებითი, განმეორებითი, კომპლექსური ან კომისიური ან სხვა სახის ექსპერტიზის დანიშვნა და ექსპერტის დაკითხვა.

§1. შემთხვევის ადგილის დათვალიერება

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ცნებაში იგულისხმება ის ადგილი და მდებარეობა, სადაც აღმოჩენილ იქნა დანაშაულის ნიშნები, დანაშაულის ხელყოფის საგნები და ობიექტები. მისი უმთავრესი მიზანია:

1. დანაშაულის კვალისა (ხელის თითებისა და ფეხის კვალის, გატყევის იარაღების კვალის, სატრანსპორტო საშუალებათა კვალის, სისხლის კვალის, სუნის კვალის და სხვ.) და სხვა მტკიცებულების აღმოჩენა;

2. შემთხვევის საერთო გარემოებების ახსნა;

3. საქმეზე მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოებების გამორკვევა;

4. შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი კვალის აღწერა – დათვალიერების ოქმში იმავე სახითა და თანმიმდევრობით, რა სახითა და თანმიმდევრობითაც მოხდა მათი აღმოჩენა-გამოვლინება და დათვალიერება;

5. დათვალიერების დროს აღმოჩენილი და ამოღებული ყველა ნივთმტკიცების ფიქსაცია კრიმინალისტიკაში შემუშავებული ხერხებითა და საშუალებებით;

6. დათვალიერების პროცესში აღმოჩენილი და ამოღებული საგნებისა და დოკუმენტების დაცვა და შენახვა მტკიცებულებათა სახით;

7. დათვალიერების პროცესში მოპოვებული მონაცემების საფუძველზე საგამოძიებო ვერსიების აგება და გამოძიების დაგეგმვა და სხვ;

8. შემთხვევის ადგილის დათვალიერებით მოპოვებული მონაცემებით შეიძლება ვიმსჯელოთ აგრეთვე გამოსაძიებელი შემთხვევის შემსწრე პირებზე. კერძოდ, იმაზე, თუ ვის შეეძლო დაენახა ან გაეგონა მომხდარი შემთხვევის შესახებ, რა სახის კვალი შეიძლება დარჩენილიყო ეჭვმიტანილზე ან დანაშაულის ჩადენაში მონაწილე სხვა პირებზე, მათ ტანსაცმელზე, სხეულზე ან მათ მიერ დანაშაულებრივი მიზნის მისაღწევად გამოყენებული დანაშაულის ჩადენის იარაღებზე, სატრანსპორტო საშუალებებზე და სხვ.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, შეიძლება ითქვას, ამ კატეგორიის დანაშაულთა საქმეებზე გამოძიების ერთ-ერთი მთავარი ქვაკუთხედი და პირველდარგებითი და გადაუდებელი საგამოძიებო მოქმედებაა, რომელიც შეიძლება ჩატარებულ იქნეს თვით სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე და რომლის დროულად, სწორად და მაღალხარისხ-

ოვნად ჩატარებაზე ბევრადაა დამოკიდებული სისხლის სამართლის საქმის დროული დასაბუთებული აღძვრა, საჭირო მტკიცებულებათა შეკრება, საქმის გამოძიებათა შემდგომი სწრაფი, სრული, ყოველმხრივი გამოკვლევა და მასზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენა.

როგორც აღენიშნეთ, შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარების ტაქტიკა სატრანსპორტო დანაშაულთა ცალკეული კატეგორიების მიხედვით საგრძნობლად განსხვავდება ერთიმეორისაგან და როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, სხვა შემთხვევებთან შედარებით ავტოსაგზაო შემთხვევები უფრო ხშირად გვხვდება და, ამასთან, მისი დათვალიერების ჩატარება ტაქტიკური თვალთახედვით არსებითად განსხვავდება ყველა სხვა სახის სატრანსპორტო დანაშაულთა შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისაგან. ამიტომ, უპირველეს ყოვლისა, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ყურადღება გავამახვილოთ ავტოსაგზაო შემთხვევების დროს შემთხვევის ადგილისა და სატრანსპორტო საშუალების სრულ, ყოველმხრივ დათვალიერების ჩატარების ზოგიერთ თავისებურებაზე.

მაგალითად, ქ. თბილისიდან დაახლოებით 25 კმ-ის მანძილზე, ერთ-ერთი სოფლის მახლობლად, ცენტრალური სავალი გზის მარცხენა სანაპიროზე აღმოჩენილ იქნა ახალგაზრდა მამაკაცის გვამი, რომლის სხეულზე და მის გარშემო ეყარა ავტომანქანის ფარის ნამსხვრევები. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს სპეციალისტის მონაწილეობით აკრეფილ იქნა მინის ნამსხვრევები და მინის ამ ნაწილების მიხედვით, კრიმინალისტიკურ ტექნიკაში შემუშავებული სპეციალური ხერხების გამოყენებით, მოხდა ავტომანქანის ფარის, როგორც მთელის იდენტიფიკაცია ნაწილების მიხედვით. რა დროსაც მასზე აღმოჩნდა ავტომანქანის სახელმწიფო ნომრის წარწერა.¹

ზემოაღნიშნული გზით ავტომანქანის სახელმწიფო ნომრის დადგენის შემდეგ მარტივად იქნა დადგენილი საძიებო ავტომანქანა და მისი მფლობელი. ამ გარემოებამ საგრძნობლად შეუწყო ხელი გამოსაძიებელი შემთხვევის გახსნას, მასზე ჭეშმარიტების დადგენასა და დანაშაულის ჩამდენი პირის სამართლიან დასჯას.

¹ სამწუხაროდ, დღეს ავტომანქანის ფარებზე მანქანის სახელმწიფო ნომრის წარწერა აღარ წარმოებს და იგი დაიწყებას მიეცა. ვფიქრობთ, ამ პრაქტიკის აღდგენა საჭირო და აუცილებელია. აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ავტომანქანების სახელმწიფო ნომრების სერიათა სიჭრელემ (ბია, გია, აკა, თია, ნონ, გან, ღონ და ა.შ.) კიდევ უფრო გაართულა საძიებო ავტომანქანების პოვნა და სხვა, რაც უდავოდ ხელს უშლის ავტოსაგზაო შემთხვევების გახსნასა და გამოსაძიებელ საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას.

შემთხვევის ადგილისა და სატრანსპორტო საშუალებათა დათვალიერების ტაქტიკის შერჩევა, ცხადია, ბევრადაა დამოკიდებული თვითონ სატრანსპორტო დანაშაულთა სახეობაზე. მაგალითად, შემთხვევის ადგილის დათვალიერებასა და სატრანსპორტო საშუალების დათვალიერებაზე ლაპარაკი უაზრობაა გემის ჩაძირვის შემთხვევაში. თუმცა ასეთ შემთხვევაშიც აუცილებელია სპეციალისტების დახმარებით მოხდეს ჩაძირული გემის დათვალიერება და გემისა და მისი ეკიპაჟის დაღუპვის გამომწვევი მიზეზების დადგენა.

დათვალიერების თვალთახედვით, ერთიმეორისაგან განსხვავდება საბაგირო ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების წესების დარღვევით გამოწვეული შემთხვევა და საჰაერო, სარკინიგზო და ავტოსაგზაო შემთხვევის ადგილის დათვალიერება. მაგალითად, საჰაერო კატასტროფის დროს თვითმფრინავის ჩამოვარდნის ადგილი და მისი დათვალიერება თავისი რადიუსით, მოცულობითა და დათვალიერების ტაქტიკური თავისებურებით, როგორც აღენიშნეთ, არსებითად განსხვავდება იგივე სარკინიგზო, საბაგირო და ავტოსაგზაო შემთხვევის დათვალიერების ტაქტიკისაგან.

როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, ავტოსატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეებზე შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას აწარმოებენ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე ან მის შემდეგ დაუყოვნებლივ.

სატრანსპორტო შემთხვევის ადგილის დათვალიერება მიზანშეწონილია დაწყებულ იქნეს პერიფერიიდან, რათა არ წაიშალოს და არ დაზიანდეს ცენტრამდე არსებული შემთხვევის ადგილზე წარმოქმნილი საგნებისა და ობიექტების კვალი (ავტომანქანის საბურავების მიმართულებისა და დამუხრუჭების კვალი, ავტოსატრანსპორტო საშუალებას მოწყვეტილი ან მოცილებული საგანი, ქვეითად მოსიარულეთა კვალი, სატრანსპორტო საშუალებაზე ან სხვა საგანზე მატარებლის შეჯახებისა და ამის შედეგად წარმოქმნილი თრევის კვალი და სხვ.).

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას, საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევის ცენტრისა და პერიფერიული ნაწილის გარდა, მიზანშეწონილია დათვალიერებას დაექვემდებაროს აგრეთვე შემთხვევის ადგილის მიმდებარე ტერიტორია თავისი გზებითა და გზაჯვარედინებით, რადგან, ჯერ ერთი, შეიძლება იქაც აღმოჩნდეს ავტომანქანის გამართულობის ან მასზე არსებული დაზიანებების სახეობაზე მიმთითებელი გამოძიებისათვის მნიშვნელობის მქონე სხვადასხვა სახის ნივთიერი

მტკიცებულებები და კვალი. მეორეც, გაირკვეს, გზებზე არის თუ არა განლაგებული მოძრაობის ამკრძალავი, შემზღუდავი ან სხვა შესაბამისი ნიშნები.

მაგალითად, ცნობილია, რომ ფეხით მოსიარულეზე ავტოსატრანსპორტო საშუალების შეჯახების შემდეგ, ზოგჯერ მძღოლი ცვლის გზებზე მოძრაობის შემზღუდავი ნიშნების განლაგებას ან საერთოდ სპობს მათ, ან აგრძელებს ტრანსპორტის მართვას და აჩერებს შემთხვევის ადგილიდან ცოტა მოშორებით, სადაც ახდენს თავისი ავტოტრანსპორტის დათვალიერებას, სპობს მასზე არსებულ კვალსა და დაზიანების ნიშნებს, იღებს და ტრანსპორტზე ამაგრებს მისგან ჩამოვარდნილ ნაწილებს და უფრო დაიმედებული აგრძელებს გზას. შემდეგ კი „სამშვიდობოზე“ გასული თავის რომელიმე ახლობელს აგზავნის შემთხვევის ადგილზე მომხდარი დანაშაულებრივი ფაქტისა და იქ მიმდინარე პროცესების შესახებ უფრო ზუსტი ინფორმაციის მისაღებად. ყოველივე ეს გათვალისწინებულ უნდა იქნეს, რათა გამოძიებელმა ასეთი დაინტერესებული პირი არ ჩააბას შემთხვევის ადგილის დათვალიერებაში.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს შემთხვევის ადგილზე არსებული საგნებისა და წარმოქმნილი კვალის ურთიერთგანლაგებას, ურთიერთსაპირისპიროდ მიმავალი სატრანსპორტო საშუალების ან მათი დამუხრუჭების კვალს, სატრანსპორტო საშუალებასთან მიმართებაში მყოფ ფეხით მოსიარულე პირის მოძრაობის ამსახველ კვალსა და მათი წარმოქმნის მექანიზმს ურთიერთშეჯახებამდე და მის შემდეგ, სავალი გზის მდგომარეობას, მის სიფართოვეს, მანძილს და მოხდეს მათი ზუსტი გაზომვები და ასახვა შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში. ამასთან, საჭიროა მისი სრული ფიქსაციისათვის მოხდეს შემთხვევის ადგილის ფოტო და კინო გადაღება სასამართლო ფოტოგრაფიაში შემუშავებული სპეციალური ხერხებითა და საშუალებებით, აგრეთვე შედგენილ იქნეს მისი ზუსტად ამსახველი სქემები და გეგმები, აღებულ იქნეს კვალის ანაბეჭდები, ტვიფარი და მოხდეს მათი ფიქსაცია დათვალიერების ოქმში.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ერთ-ერთი განუყოფელი ნაწილია საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი აღმიანის გვამისა და სატრანსპორტო საშუალების დათვალიერება.

ა) გვამის დათვალიერება. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს გვამის დათვალიერებას,

მისი აღმოჩენის ადგილს სავალ საგზაო ნაწილთან მიმართებაში, მის პოზას, შეჯახების შედეგად მის სხეულსა და ტანსაცმელზე აღბეჭდილ კვლევებს, მიყენებული დაზიანების ხასიათსა და მათი აღმოცენების მექანიზმს. მათ ურთიერთგანლაგებას, მისი ტანსაცმლის ჯიბეებში არსებულ საგნებს, დოკუმენტებს, მისი პიროვნების დამადასტურებელ საბუთებს, პიროვნებისათვის დამახასიათებელ მყარ ინდივიდუალურ ნიშნებს და იგი მთელი სიზუსტით აღწერილ იქნეს დათვალიერების ოქმში. საჭიროა მოხდეს აგრეთვე მისი ფოტოგადაღება სასამართლო ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ხერხებითა და მეთოდებით.

ბ) სატრანსპორტო საშუალების დათვალიერება. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს სატრანსპორტო საშუალების დათვალიერებას, რომელიც უნდა ჩატარდეს სპეციალისტ-ტრასოლოგის, ავტოტექნიკოსის, სხვა დარგის სპეციალისტებისა და სხვა პირთა მონაწილეობით, ყურადღება უნდა გამახვილდეს მის ტექნიკურ გამართულობაზე, შეჯახების შედეგად მასზე დარჩენილ კვლევსა და მიყენებულ დაზიანებებზე (ხომ არა აქვს მომძვრალი ან დაზიანებული საჭის მართვისა და სამუხრუჭე სისტემა, მაშუქებელი ფარები და მისი ნათურები, მანქანის დაზიანების ადგილზე ხომ არ არის დატოვებული დაზარალებულის ტანსაცმლის მიკრონაწილაკები ან თმის ღერი, სისხლის ან თავის ტვინის ან სხეულის სხვა ნაწილები და სხვ.), მასზე არსებული ტვირთის სახეობასა და რაოდენობაზე, მანქანის წინა და უკანა სალონების მდგომარეობაზე, მანქანის საჭისა და სამუხრუჭე სისტემის გამართულობაზე, მანქანის საჭეზე, სიჩქარეების გადამრთველ ბერკეტზე, კარების სახელურსა და სხვა საგნებზე არსებულ ხელის კვალის გამოვლინება-დამუშავებაზე და სხვ., რა დროსაც გამოყენებულ უნდა იქნეს უახლესი სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები და ფოტო-კინო, ვიდეო და სტერეო-ფოტოგადაღებისათვის საჭირო სპეციალური სტერეოსკოპიული დანადგარები და სხვ.

თუ საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევაში მონაწილე პირი სადავოს ხდის მის მიერ ავტომანქანის საჭის მართვას და იგი ამას აბრალებს ამ საგზაო შემთხვევის შედეგად დაღუპულ პიროვნებას, რომელიც მასთან ერთად ავტომანქანაში იმყოფებოდა, მაშინ საკითხის უფრო დამაჯერებლად გადასაწყვეტად, ტრასოლოგიურ (ხელის თითების კვალის, დარტყმის და სხვ.) ექსპერტიზასთან ერთად, შეიძლება

საჭირო გახდეს აგრეთვე ოდოროლოგიური ექსპერტიზის დანიშვნა. ამიტომ აუცილებელია ამისათვის მასალების მომზადებას შეუდგეთ თავიდანვე თვით სატრანსპორტო საშუალებათა დათვალიერების მომენტიდან და ამ მიზნით ავტომანქანის საჭიდან მოვახდინოთ ხელის თითების უჩინარ კვალთა გამოვლინება-დამუშავება, მათი დაქტილოფირზე გადატანა და საჭის მხარესა და მის გვერდით არსებული სავარძლებიდან სუნის ამოღება სათანადო წესების დაცვით და მისი გადატანა პერმეტულად დახურულ კოლბაში. ამავე მიზნით მოიხსნას და ამოღებულ იქნეს სავარძლის შალითა ან მისი მონაჭერი. შედარებითი გამოკვლევისათვის კი დათვალიერებულ და ამოღებულ იქნეს დაზარალებულისა და იქ მყოფი მძღოლის ტანსაცმელი (შარვალი და სხვ.).

ყოველივე ზემოაღნიშნული დეტალურად უნდა იქნეს აღწერილი შემთხვევის ადგილის გვამისა და სატრანსპორტო საშუალებათა დათვალიერების ოქმში, რომელიც შედგენილ უნდა იქნეს ისე, რომ ოქმის წამკითხველ პირს შეეძლოს ნათლად წარმოიდგინოს, თუ სად იყო და რას წარმოადგენდა შემთხვევის ადგილი დათვალიერების მომენტისათვის. ოქმი უნდა იყოს დაწერილი მარტივი გასაგები ენით და მასში არ უნდა იყოს ნახმარი ორაზროვანი გამოთქმები. იგი შედგენილ უნდა იქნეს ისეთნაირად, რომ მასში დაფიქსირდეს და აისახოს დათვალიერების ყველა დეტალი, ყველა საგანი, რომელიც შემთხვევის ადგილზე იქნა აღმოჩენილი თავის პირვანდელ მდგომარეობაში. ამასთან ზუსტად და დეტალურად უნდა იქნეს აღწერილი მათი ურთიერთგანლაგება და მდგომარეობა. ამასთან, დათვალიერების ოქმის ზუსტ შესაბამისობაში უნდა აღდგეს შემთხვევის ადგილზე შედგენილი სქემები და გეგმები.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების მაღალკვალიფიციურად ჩატარებისა და დათვალიერების ოქმში დათვალიერების შედეგების სწორ ფიქსირებას, შემთხვევის ადგილის დათვალიერებას და მასთან დაკავშირებით შედგენილი სქემებისა და გეგმების რეალობას, მათ სწორად შედგენას განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს ისეთი კატეგორიის საქმეებზე, რომლებზეც ამ საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება ატარებს პირველად – გადაუდებელ სახეს და მათ შორის ავტოსატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეებზე, რომლებზეც მათი არასწორი შედგენა ზმირად იწვევს განაჩენის გაუქმებასა და დანაშაულის გაუხსნელობას.

სასამართლო პრაქტიკაში არცთუ ისე იშვიათია შემთხვევები, როცა

ზემდგომი სასამართლო კოლეგია აუქმებს ავტოსატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეზე გამოტანილ განაჩენს და საქმეს დამატებითი გამოძიების ჩასატარებლად აბრუნებს იმის გამო, რომ ქვეითად მოსიარულე დაზარალებულზე ავტომანქანის შეჯახების ადგილი და მისთვის სხეულის დაზიანებები, რის შედეგადაც იგი შემთხვევის ადგილზე გარდაიცვალა, არასწორად იყო შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმში შეტანილი და ოქმის მონაცემებთან გარკვეულ წინააღმდეგობაში იყო შემთხვევის ადგილზე შედგენილი სქემები და გეგმები. რის გამოც ავტომანქანის მძღოლს ეძლევა საშუალება კატეგორიულად უარყოს თავისი ბრალი და ამტკიცო, რომ ქვეითად მოსიარულე მოულოდნელად გამოვიდა გზის სავალ ნაწილზე, რის გამოც მას შესაძლებლობა არ ჰქონდა შეეჩერებინა თავისი ავტომანქანა და თავიდან აეცილებინა დაზარალებულზე ავტომანქანის შეჯახება. ამას ხელს უწყობს ისიც, რომ ზოგჯერ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების სქემა შედგენილია უხარისხოდ, ისეთნაირად, რომ იმით შეუძლებელია იმის გარკვევა, თუ რა მონაცემების საფუძველზეა განსაზღვრული შეჯახების ადგილი და გვამის ადგილმდებარეობა.

ნათქვამის საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიყვანოთ შემდეგი მაგალითი:

ერთ-ერთი რაიონის სასამართლომ გ.-ე დამნაშავედ სცნო მასზედ, რომ იგი მართავდა რა თავის კუთვნილ ავტომანქანას, დაარღვია გზაზე მოძრაობის წესების მოთხოვნები და დაეჯახა ქვეითად მოსიარულე მცირეწლოვან დ.-ეს, რომელიც შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა. სასამართლოს მიერ განაჩენი გამოტანილ იქნა ისე, რომ დადგენილი არ იყო ავტომანქანის ფეხით მოსიარულე გ.-ესათვის დაჯახების ადგილი. საქმეში არსებობდა გამომძიებელის მიერ სხვადასხვა დროს შედგენილი შემთხვევის ადგილის დათვალიერების რამდენიმე ოქმი და მისი შესაბამისი ერთიმეორისაგან განსხვავებული სქემები, რომლებიც ოქმებს თან ერთვოდა.

სქემებსა და ოქმებში დ.-ეზე მანქანის შეჯახების ადგილად მიჩნეული იყო სამი სხვადასხვა ადგილები, მაგრამ სასამართლოს მიერ საქმის განხილვის დროს არ იქნა გამოკვლეული და ახსნილი რით იყო გამოწვეული შეჯახების ადგილმდებარეობის აღწერის ასეთი სხვადასხვაობა.

ზემოაღნიშნულის გამო საქართველოს უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლოს საკასაციო კოლეგია

მართებულად მოიქცა, როცა სასამართლოს მიერ გამოტანილი ეს განაჩენი გააუქმა და საქმე დამატებითი გამოძიების ჩასატარებლად დააბრუნა პროკურატურაში.

წინასწარი გამოძიების პროცესში დაშვებული ამგვარი დარღვევების გამო, ჯერ კიდევ ადრე, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პლენუმის 1992 წლის 29 აპრილის დადგენილებაში „ავტოსატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეებზე სასამართლო პრაქტიკის შესახებ“, სადაც მართებულად იქნა მითითებული, რომ „წინასწარი გამოძიების მასალების შემოწმებისას სასამართლოებმა განსაკუთრებული ყურადღება მიაქციონ იმას, თუ რამდენად ხარისხიანად და ოპერატიულად არის ჩატარებული ისეთი პირველადი საგამოძიებო მოქმედებანი, როგორიცაა: შემთხვევის ადგილისა და ტრანსპორტის დათვალიერება, ოქმების შედგენა, შემთხვევის ადგილის სქემებისა და ფოტოილუსტრაციების ხარისხიანად მომზადება. ამ მიმართებით დაშვებულ თითოეულ დარღვევაზე უნდა მოხდეს შესაბამისი რეაგირება“.

პრაქტიკაში შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ისეთ გარემოებასაც, როცა დასთვალთქმებული შემთხვევის ადგილის დიდი ტერიტორიული მოცულობისა და იქ არსებული მრავალრიცხოვანი საგნებისა და ობიექტების გამო შეუძლებელი იყოს შემთხვევის ადგილზე არსებული ყველა გარემოების, საგნის, ობიექტისა და კვალის დეტალური აღწერა (მაგალითად, საჰაერო ხომალდისა და მატარებლების კატასტროფის ადგილის დათვალიერების და სხვ.), მაშინ მიზანშეწონილია დათვალიერების ოქმთან ერთად შედგენილ იქნეს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების სქემები, კინო და ვიდეო გადაღებები. ამასთან, საქართველოს სსსკ 339-ე მუხლის თანახმად, შემთხვევის ადგილის „დათვალიერებისას შედგენილი ოქმი და მასზე დართული გეგმა, სქემა, ნახაზი, ფოტოსურათი, ვიდეოჩანაწერი, კინოფირი, ხმის ჩანაწერი, ტვიფარი, ანაბეჭდი უნდა დაადასტუროს დათვალიერების ჩამტარებელმა პირმა, დამსწრემ, სპეციალისტმა და დათვალიერების მონაწილე სხვა პირმა“.

გ) შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმი. დათვალიერების შედეგების ფიქსაციის ერთ-ერთი მთავარი საშუალებაა შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმი, რომელიც პირობითად შეიძლება დავეყოს სამ ნაწილად: შესავალ, აღწერილობით და დასკვნით, ანუ სარეზოლუციო ნაწილებად.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმის შესავალ ნაწილში

მითითებულ უნდა იქნეს თუ სად, რა გარემოებაში, რა პირობებში და რასთან დაკავშირებით იქნა ჩატარებული შემთხვევის ადგილის დათვალიერება; ვინ ჩაატარა იგი (გამომძიებლის გვარი, სახელი, თანამდებობა, სამეცნიერო ან სამხედრო წოდება, საკლასო ჩინი და სამუშაო ადგილი) და დათვალიერებაში მონაწილე პირები: სპეციალისტი, ექსპერტი, ოპერატიული მუშაკები (მათი გვარი, სახელი, მამის სახელი, საცხოვრებელი ადგილი, სამუშაო ადგილი და თანამდებობა) და სხვ. მასში მითითებულ უნდა იქნეს აგრეთვე საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის იმ მუხლებზე, რომელთა საფუძველზეც ტარდება შემთხვევის ადგილის დათვალიერება. იქვე ნაჩვენები უნდა იყოს ის, რომ დათვალიერებაში მონაწილე პირებს განემარტათ თავიანთი უფლებები და მოვალეობები და ყოველივე ეს დადასტურებულ უნდა იქნეს მათივე ხელმოწერებით. იქვე უნდა აღინიშნოს დათვალიერების დაწყებისა და დამთავრების დრო, აგრეთვე ის, თუ როგორ განათებასა და მეტეოროლოგიურ პირობებში ჩატარდა დათვალიერება.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმის აღწერილობით ნაწილში ფიქსირებულ უნდა იქნეს შემთხვევის ადგილის საერთო გარემოება და გამოსაძიებელ საქმესთან კავშირში მყოფი შემთხვევის ადგილზე არსებული ყველა ფაქტობრივი მონაცემი მათი აღმოჩენისა და გამოვლინების თანმიმდევრობით.

დათვალიერების ოქმის აღწერილობით ნაწილში შემთხვევის ადგილის დათვალიერების შედეგების აღწერა რეკომენდებულია მოხდეს ზოგადიდან კერძოსაკენ მიმართებაში, რაც იმას ნიშნავს, რომ ჯერ უნდა მოხდეს შემთხვევის ადგილის გარემომცველი ადგილმდებარეობის მიმოხილვითი აღწერა, შემდეგ მითითებულ იქნეს დასათვალიერებელი ტერიტორიის საზღვრები, მოცემულ იქნეს შემთხვევის ადგილის ზოგადი დახასიათება, შემდეგ კი შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი ცალკეული საგნები და კვალი შესაბამისი თანმიმდევრობით.¹

დ) შემოწმება. ეს საგამოძიებო მოქმედება ადრე პროცესუალურ და კრიმინალისტიკურ ლიტერატურაში მიჩნეული იყო დათვალიერების ნაირსახეობად და ამ მოსაზრების დამცავი ავტორები თავიანთ პოზიციებს არ თმობდნენ მაშინაც, როცა იგი სისხლის სამართლის

¹ შ. ფაფიაშვილი კრიმინალისტიკა. დანაშაულთა გახსნის ტექტიკა. თბ., 2001, გვ. 193-195.

საპროცესო კოდექსით დამოუკიდებელი სახის საგამოძიებო მოქმედებად იყო აღიარებული.¹

შემოწმების, როგორც დამოუკიდებელი სახის საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეებზე, სადაც მან ჩვეულებრივი საგამოძიებო მოქმედებიდან პირველად გადაუღებელ საგამოძიებო მოქმედებათა რიცხვში გადმოინაცვლა, როგორც პირველმა გადაუღებელმა საგამოძიებო მოქმედებამ. და, ეს ბუნებრივია, რადგან სატრანსპორტო დანაშაულთა უმრავლესობის ფაქტებზე სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა და სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა შეიძლება დადგეს მხოლოდ მაშინ, როცა ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევას მოჰყვა ადამიანის ჯანმთელობისათვის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება. ამიტომ ამ კატეგორიის საქმეებზე შემთხვევის ადგილისა და სატრანსპორტო საშუალებათა დათვალიერების ჩატარების შემდეგ ან მის პარალელურად აუცილებელია ჩატარდეს სატრანსპორტო საშუალების მძღოლის ან მემანქანისა და სატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატაციაში გამშვები პირის – ტექნიკოსის შემოწმება. და, ეს ბუნებრივია, რადგან სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 350-ე მუხლით შემოწმების მიზანია ადამიანის სხეულზე გამოსაძიებელი საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე რაიმე ნიშნის ან თავისებურების აღმოჩენა და დადგენა ექსპერტიზის ჩატარების გარეშე. აგრეთვე ინსტრუმენტული კვლევის მეთოდებით გამოვლენილ იქნეს ადამიანის სხეულში ალკოჰოლური, ნარკოტიკული, ტოქსიკური სიმეტრალის ან სხვა ფიზიოლოგიური მდგომარეობა ექსპერტიზის ჩატარების გარეშე.

კანონმდებლის ასეთი პოზიცია, ცხადია, მიუთითებს იმაზე, რომ შემოწმება შეიძლება გაგებულ იქნეს ორგვარად. შემოწმება, როგორც დამოუკიდებელი სახის საგამოძიებო მოქმედება, რომელიც ტარდება გამოძიებლის, პროკურორის ან მომკვლევე პირის მიერ შემოწმების დანიშვნის შესახებ გამოტანილი მოტივირებული დადგენილების საფუძველზე, და, მეორე, როცა შემოწმება ტარდება ამავე პირების მიერ გაგზავნილი მიმართვის საფუძველზე, თუმცა კანონმდებელი არაფერს ამბობს ამ უკანასკნელის დანიშვნის პროცესუალური ფორმის შესახებ.

¹ იხ. საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესი, თბ., 1988 გვ. 276; Уголовный процесс. Учебник для вузов. М. 1998, გვ. 214-215 და სხვ.

თავისი იურიდიული შედეგებითაც ამ სხვადასხვა ფორმითა და საფუძვლით წარმოებული შემოწმება ერთიანობისაგან განსხვავდება, რადგან პირველ შემთხვევაში, როცა შემოწმება ტარდება ექსპერტიზის დამნიშნავი პირის (მომკვლევის გამომძიებლის, პროკურორის) მიერ გამოტანილი დადგენილებით, ასეთ დროს შემოწმების შედეგები უნდა ჩამოყალიბდეს შემოწმების ოქმში, რასაც დამოუკიდებელი სახის მტკიცებულებითი მნიშვნელობა აქვს. ხოლო იმ შემთხვევაში, როცა შემოწმება ტარდება მომკვლევის, გამომძიებლის ან პროკურორის წერილობითი მიმართებით, მაშინ შემოწმების შედეგებზე – პასუხიც ასევე წერილობითი სახით უნდა იქნეს გაცემული, მაგრამ არა შემოწმების ჩატარების ოქმის, არამედ ცნობის სახით, რომელსაც ხელს მოაწერს შემოწმების ჩამტარებელი პირი და, ცხადია, მას დამოუკიდებელი მტკიცებულებითი მნიშვნელობა არ ექნება. იგი მხოლოდ მომავალში შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ექსპერტიზის ჩატარების პროცესში. ამიტომ კვლავ მოვითხოვთ, რომ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების მსგავსად, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით ნებადართულ იქნეს ექსპერტიზის დანიშვნა და ჩატარება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე.¹

რაკი შემოწმების ამ ორივე სახეს შეეხებოდეს, აქვე რამდენიმე სიტყვით უნდა შევჩერდეთ მათი ჩატარების პროცესუალურ რეგლამენტაციაზე. შემოწმება, როგორც აღენიშნეთ, ეს არის დამოუკიდებელი სახის საგამომძიებო მოქმედება, რომლის ჩატარების სუბიექტი სსსკ 351-ე მუხლით შეიძლება იყოს ბრალდებული, ეჭვმიტანილი და დაზარალებული. რაც შეეხება მოწმის შემოწმებას, იგი დასაშვებია მხოლოდ მისი ჩვენების სისწორის გასარკვევად. შემოწმება, როგორც წესი, ტარდება ნებაყოფლობით პრინციპზე მომკვლევის, გამომძიებლის ან პროკურორის მიერ გამოტანილი მოტივირებული დადგენილების საფუძველზე, რომელშიც მითითებულ უნდა იქნეს ამ მოქმედების ჩადენის მიზანი და ის, თუ ვინ, როდის და ვისთან უნდა გამოცხადდეს პირი შესამოწმებლად. დადგენილება შესასრულებლად სავალდებულოა იმ პირისათვის, ვისაც იგი ეხება. იმ შემთხვევაში, თუ ეჭვმიტანილი ან ბრალდებული თავს აარიდებენ შემოწმების ჩატარებას, ისინი სსსკ 353-ე მუხლის საფუძველზე შეიძლება იძულებით იქნენ მიყვანილნი და შემოწმებულნი.

¹ ამასთან დაკავშირებით იხ. შ. ფაფიაშვილი, კრიმინალისტიკა. დანაშაულთა გახსნის ტაქტიკა, თბ., 2001 გვ. 382-383.

რაც შეეხება მოწმისა და დაზარალებულის იძულებითი წესით შემოწმებას, იგი ტარდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ეჭვმიტანილი ან ბრალდებული მოითხოვს მათ შემოწმებას დანაშაულის ჩადენაში მათი მამხილებელი ჩვენებების გასაბათილებლად. ამასთან, მოწმისა და დაზარალებულის იძულებითი შემოწმება შეიძლება მხოლოდ მოსამართლის ბრძანებით.

მომკვლევის, გამოძიებლის, პროკურორის მიერ გამოტანილი დადგენილება უნდა გაეცნოთ შესამოწმებელ პირებს და განემარტოთ მათი უფლება-მოვალეობები. ამასთან, იმ შემთხვევაში, როცა შემოწმება დაკავშირებული არ არის შესამოწმებელი პირის გაშიშვლებასთან ან ადამიანის სხეულზე ძალადობის კვალის გამოვლენასთან, ასეთ შემოწმებას ატარებს თითონ მომკვლევით, გამოძიებელი ან პროკურორი დამსწრე პირების მონაწილეობით. საჭიროების შემთხვევაში შემოწმების ჩატარებაში მონაწილეობის მისაღებად შეიძლება მოწვეულ იქნეს აგრეთვე სპეციალისტი.

იმ შემთხვევაში, როცა შემოწმება დაკავშირებულია შესამოწმებელი პირის სხეულის გაშიშვლებასთან ან ადამიანის სხეულზე ძალადობის კვალის გამოვლენასთან სსსკ 354-ე მუხლის საფუძველზე, ასეთ მოქმედებას მომკვლევის, გამოძიებლის ან პროკურორის დადგენილებით ატარებს ექიმი სამედიცინო მუშაკთაგან არანაკლებ ორი დამსწრე პირის მონაწილეობით. ამასთან, შემოწმების ჩატარება უნდა აწარმოოს იმავე სქესის წარმომადგენლებმა, რა სქესისაც არის შესამოწმებელი პირი. იმავე სქესის უნდა იყვნენ აგრეთვე დამსწრე პირები. ექიმს უფლება აქვს დაათვალიეროს შესამოწმებელი პირის სხეული და ჩაატაროს საჭირო გაზომვები და გამოიყენოს გასინჯვის ინსტრუმენტული მეთოდი.

შემოწმების შედეგები ფიქსირებულ უნდა იქნეს შემოწმების ოქმში, რომელშიც სსსკ 355-ე მუხლის საფუძველზე აღწერილ უნდა იქნეს შემოწმებელი პირის ყველა მოქმედება იმ თანმიმდევრობით, როგორითაც ის სრულდებოდა. ასევე უნდა აღინიშნოს შემოწმების დროს აღმოჩენილი ყველა კვალი შესაბამისი თავისებურებებითა და ნიშნებით. ოქმს ხელი უნდა მოაწეროს შემოწმების ჩატარებაში მონაწილე ყველა პირმა, კერძოდ, შემოწმების ჩამტარებელმა (მომკვლევმა, გამოძიებელმა ან პროკურორმა), შემოწმებულმა, დამსწრე პირებმა, ექიმმა, სპეციალისტმა და სხვ. თუ შემოწმება ჩატარებულ იქნა ექიმის მიერ, მაშინ ოქმს ხელი უნდა მოაწეროს მისმა ჩამტარებელმა ექიმმა,

შემოწმებულმა და დამსწრე პირებმა, რის შედეგადაც ოქმი გადაეცემა შემოწმების დამნიშნავ პირს — მომკვლევს, ან გამომძიებელს, ან პროკურორს.

§2. დაკითხვა

ა) დაკითხვის მომზადება და მისი ჩატარების ტაქტიკის ზოგიერთი თავისებურება. დაკითხვა უაღრესად რთული, შრომატევადი საგამოძიებო მოქმედებაა და იმისათვის, რომ დაკითხვის შედეგები იყოს ეფექტური და შევძლოთ დასაკითხი პირისაგან სწორი, ობიექტური ჩვენების მიღება, ამისათვის საჭიროა დამკითხავი (მომკვლევით, გამომძიებელი, პროკურორი) პირი სათანადოდ მოემზადოს.

დაკითხვის სამზადისი გამომძიებელმა უნდა დაიწყოს თავიდანვე — სისხლის სამართლის საქმის აღძვრისა და თავის წარმოებაში მიღების მომენტიდან. მაგალითად, ჯერ კიდევ ისეთი პირველადი გადაუღებელი საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისას, როგორიცაა შემთხვევის ადგილის დათვალიერება, გამომძიებელმა ოპერატიულ-სამძებრო ჯგუფს უნდა დაავალოს იქვე, შემთხვევის ადგილზე მყოფ პირებთან გასაუბრებით დაადგინოს ტრანსპორტის მძღოლისა და დაზარალებულის გარდა კიდევ ვინ შეიძლება ამ საქმეზე იქნეს დაკითხული. კერძოდ, გაარკვიოს: ვინ აღმოაჩინა შემთხვევის ადგილი და ვინ ნახა იგი პირველად; ვინ არის დაზარალებული და მისი ახლობელი; სხვამ ვინ შეიძლება იცოდეს რაიმე საქმის ირგვლივ და სხვ.

საქმეზე დასაკითხ პირთა განსაზღვრის შემდეგ გამომძიებელმა საჭიროა ჩაატაროს ისეთი მნიშვნელოვანი მოსამზადებელი ტაქტიკური ზერხები და ღონისძიებები, როგორიცაა:

- 1) დაკითხვის ადგილისა და საგნის განსაზღვრა;
- 2) დასაკითხ პირთა გამოძახების ზერხების შერჩევა;
- 3) საქმეში არსებული მონაცემებით დასაკითხ პირთა დაკითხვის თანმიმდევრობის დადგენა;
- 4) საქმეში არსებული მონაცემების გულდასმით შესწავლა და დაკითხვისათვის ამ მასალების მომარჯვება;
- 5) საქმეში არსებული მონაცემებით დასაკითხი პირის ფსიქოლოგიური თავისებურებების შესწავლა;
- 6) შეისწავლოს დასაკითხი პირის დამოკიდებულება გამოსაძიებელ ფაქტთან და მასში ჩაბმულ პირებთან;

7) შეარჩიოს დაკითხვაში მონაწილეობის მისაღებად კანონით გათვალისწინებული პირები (დამცველი, პედაგოგი, ფსიქოლოგი, სპეციალისტი და სხვ.);

8) შეარჩიოს და მოიმარჯვოს დაკითხვის პროცესში გამოსაყენებელი საჭირო სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები (საგამოძიებო ჩემოდანი, მოძრავი კრიმინალისტიკური ლაბორატორია, ხმის ჩამწერი აპარატურა და სხვ.);

9) ჩამოაყალიბოს საკითხების ის წრე და თანმიმდევრობა, რომელზეც დასაკითხი პირისაგან უნდა იქნეს მიღებული ჩვენება და სხვ.

ზემოაღნიშნული მოსამზადებელი ღონისძიებების შემდეგ, მიზანშეწონილია შედგენილ იქნეს დაკითხვის გეგმა და მასში მითითებული იქნეს ის ეპიზოდი, რომლის ირგვლივაც უნდა მოხდეს მოცემული პირის დაკითხვა; დაკითხვის საგანი, ანუ გარემოება, რომლის ახსნისთვისაც ტარდება დაკითხვა; საკითხების ის წრე და თანმიმდევრობა, რომლებიც უნდა დაესვას დაკითხვის დროს და რომელზეც დასაკითხი პირისაგან უნდა იქნეს მიღებული პასუხები. იქვე გეგმაში მითითებულ უნდა იქნეს საქმის ის ფურცლები, რომლებიც შეიძლება დაკითხვის დროს გამოვიყენოთ დასაკითხი პირის ცრუ ჩვენების სამხელად. იქვე სასურველია ცალკე ადგილი დაეთმოს შენიშვნების გასაკეთებელ გრაფას, რომელშიც აღინიშნება ის ტაქტიკური ზერხები, რომელთა გამოყენება მიზანშეწონილია დაკითხვით დასადგენი გარემოებების ასახსნელად.

საქმეზე მოწმის სახით დასაკითხად შერჩეული პირების დაკითხვის დროს საჭიროა განისაზღვროს მათი დაკითხვის თანმიმდევრობა. ამ პირთაგან მიზანშეწონილია, პირველ რიგში, დაიკითხოთ ის პირი, რომელიც წინასწარი მონაცემებით, სწორ ობიექტურ ჩვენებას მოგვცემს.

დასაკითხ პირთა ასეთი თანმიმდევრობის დაწესებას ის პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, რომ მათი ჩვენება შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სხვა იმ პირთა არასწორი ჩვენების სამხელად, რომლებიც შეგნებულად ცდილობენ დაამახინჯონ მათ მიერ აღქმული ფაქტები და მოგვცენ არასწორი ჩვენება და სხვ. ამასთან, საჭიროა ზუსტად შეირჩეს და განისაზღვროს დაკითხვის დრო და ადგილი.

დაკითხვა, როგორც წესი, მიზანშეწონილია ჩატარდეს გამომძიებლის სამუშაო ოთახში დღის საათებში, რომლის ხანგრძლივობა არ უნდა აღემატებოდეს რვა საათს. კონკრეტული სიტუაციის გათვალ-

ისწინებით იგი შეიძლება ჩატარებულ იქნეს დასაკითხი პირის სამუშაო ოთახში ან საავადმყოფოში, თუ დასაკითხი პირი იქ იმყოფება. ასეთ დროს, ცხადია, მისი დაკითხვა უნდა მოხდეს ექიმის ნებართვით.

დაკითხვა, ისევე, როგორც სხვა სახის დანაშაულთა გამოძიებისას, სატრანსპორტო შემთხვევების გამოძიების დროსაც ერთ-ერთი აუცილებელი პირველადი საგამოძიებო მოქმედებაა. თითოეული კონკრეტული სიტუაციის გათვალისწინებით, პირველ რიგში, საჭიროა დაიკითხოს ტრანსპორტის მძღოლი ან დაზარალებული, შემდეგ კი შემთხვევის მომსწრე და სხვა პირები.

პირველ რიგში, მოწმის სახით ან ეჭვმიტანილის სახით (თუ იგი ცნობილია ეჭვმიტანილად) შეიძლება დაიკითხოს ის, ვისაც ევალეზობა ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესების დაცვა. ისეთ გარემოებათა შესახებ, როგორიცაა:

1. იყო თუ არა ტექნიკურად გამართული მისი მართვის ქვეშე მყოფი სატრანსპორტო საშუალება;

2. თუ მისი მართვის ქვეშე მყოფი სატრანსპორტო საშუალება იყო გაუმართავი, რაში გამოიხატებოდა იგი და მის გასასწორებლად მიიღო თუ არა რაიმე ზომები;

3. როდის მოახდინა მისი შეკეთება;

4. რა სისწრაფით მიჰყავდა მას სატრანსპორტო საშუალება;

5. როგორი იყო მისი მხედველობის არე;

6. სად, როდის, რა მომენტში და რა მანძილზე შეამჩნია მოსალოდნელი საფრთხე;

7. მიიღო თუ არა რაიმე ღონისძიება მოსალოდნელი საფრთხის თავიდან ასაცილებლად;

8. როგორი იყო ამინდი და საგზაო სავალი ნაწილი;

9. იყო თუ არა გზებზე გაკეთებული მოძრაობის აღმკვეთი, შემზღუდავი ან ამკრძალავი ნიშნები ან სხვა მაჩვენებლები;

10. შეამჩნია თუ არა მან გზაზე არსებული მოძრაობის მიმართულების ამკრძალავი ან შემზღუდავი ნიშნები;

11. თუ ვერ შეამჩნია რატომ ვერ შეამჩნია;

12. როგორი იყო მისი და იქ დამსწრე პირთა რეაქცია ფეხით მოსიარულეზე ან გარკვეულ წინააღმდეგობაზე შეჯახებისას და მის შემდეგ;

13. საგზაო შემთხვევის მომენტში ტრანსპორტის მართვის დროს

მასთან ერთად კიდევ ვინ იმყოფებოდა და ამ უკანასკნელმა რა მოიმოქმედა შეჯახების მომენტში;

14. რა გააკეთა მან შეჯახების შემდეგ;

15. დაზარალებულს აღმოუჩინა პირველადი სამედიცინო დახმარება თუ შეშინებული მიიმალა შემთხვევის ადგილიდან;

16. შეჯახების შემდეგ სატრანსპორტო საშუალება თავისით გაჩერდა თუ თვითონ მან შეაჩერა;

17. შეჯახებიდან კიდევ რა მანძილი გაიარა;

18. შეჯახებამდე მოასწრო თუ არა დამუხრუჭება ან გზის მიმართულების შეცვლა და საქმეზე მნიშვნელობის მქონე სხვა ისეთ გარემოებათა შესახებ, რომელზეც დასაკითხი პირისაგან მიღებული უნდა იქნეს ამომწურავი პასუხი;

19. გაირკვეს მომხდარი გამოსაძიებელი შემთხვევის გამომწვევი მიზეზები და მისი აღმოცენების ხელშემწყობი პირობები.

20. გაირკვეს ისიც, თუ რა ვერსიებს აყენებს იგი თავის მართლების მიზნით და სხვ.

ბ) მოწმისა და დაზარალებულის დაკითხვა. როგორც წესი, დაზარალებულის დაკითხვა უნდა მოხდეს დაუყოვნებლივ, თუ მისი ჯანმრთელობა ამის შესაძლებლობას იძლევა. დაკითხვის დროს უნდა შეეცადოთ მისგან მიღებულ იქნეს ამომწურავი პასუხი ისეთ კითხვებზე, როგორიცაა:

1. სად და რა გარემოებაში იმყოფებოდა იგი სატრანსპორტო შემთხვევის დროს;

2. მოძრაობდა თუ იდგა, საით მიემართებოდა და რა სიჩქარით;

3. ხომ არ ცდილობდა ტრანსპორტის გადასწრებას;

4. როდის შეამჩნია მისკენ მიმავალი ტრანსპორტი და მისკენ რა სისწრაფით მიემართებოდა იგი;

5. შეჯახების თავიდან ასაცილებლად რა მოიმოქმედა თვითონ მან და ტრანსპორტის მძღოლმა;

6. ხომ არ იცის, რა მარკისა და სახეობის ტრანსპორტი იყო;

7. ხომ არ შეუმჩნევია მისი ფერი და სახელმწიფო ნომრები;

8. ვინ იჯდა საჭესთან და როგორი იყო მისი ჩაცმულობა;

9. მძღოლის გვერდით იჯდა თუ არა სხვა ვინმე და მათთან ხომ არ იყო საუბარში გართული;

10. მძღოლმა შეამჩნია თუ არა იგი, და თუ შეამჩნია, როდის, რა მანძილზე;

11. შეჯახების თავიდან აცილების მიზნით თვითონ მან ან მძღოლმა ზომ არ მიიღო რაიმე ზომები და სხვ.

საქმეზე მოწმის სახით დასაკითხი პირები პირობითად შეიძლება დაეყოთ შემდეგ ზუთ ჯგუფად:

პირველს უნდა მიეკუთვნოს მძღოლის გვერდით ტრანსპორტში მყოფი პირი ან მასში მყოფი მგზავრები.

მეორეს — პირები, რომლებიც დაზარალებულთან ერთად იმყოფებოდნენ;

მესამეს — პირები, რომლებიც შემთხვევით აღმოჩნდნენ იქ, საზო-სატრანსპორტო შემთხვევის მომენტში;

მეოთხეს — ტრანსპორტის საექსპლუატაციოდ გამართულად გაშვებაზე პასუხისმგებელი პირები;

მეხუთეს — სამკურნალო-სამედიცინო დაწესებულებებისა და საქმეზე ექსპერტიზის ჩამტარებელი პირები და სხვ.

მოწმეთა ასეთ კლასიფიკაციას გარკვეული მნიშვნელობა აქვს მათი დაკითხვის საგნისა და ტაქტიკის სწორად განსაზღვრისათვის. მაგალითად, პირველ ჯგუფს მიკუთვნებულ მოწმეთა დაკითხვით შეიძლება მიღებულ იქნეს ჩვენება ისეთ გარემოებათა შესახებ, როგორიცაა: როგორი იყო მძღოლის რეაქცია საგზაო შემთხვევამდე, უშუალოდ შემთხვევის წინ და შემთხვევის შემდეგ. კერძოდ, ზომ არ უჩიოდა იგი მხედველობას, დაღლილობას, უძილობას, რაიმე ავადმყოფობას, მანქანის გაუმართაობას, ვინმეს ზომ არ აბრალებდა მის გაუმართაობას ან მისი რომელიმე ნაწილის დაზიანებას, ლაპარაკში გართულს ზომ არ აეიწყებოდა ტრანსპორტის საჭის მართვა ან საჭესთან ზომ არ იქცეოდა ქარაფშუტულად, ზომ არ ეტყობოდა ალკოჰოლური სასმელებით ან სხვა რაიმე საშუალებით აღგზნებადობა და სხვ.

ზემოაღნიშნულ ჯგუფებს მიკუთვნებულ პირთა გარდა, შეიძლება მოწმის სახით დაკითხულ იქნენ აგრეთვე მედიცინის დარგის ის მუშაკები, რომლებიც დაზიანებათა მიღების შემდეგ დაზარალებულს მკურნალობდნენ და მასთან იყვნენ სიკვდილის წინ. ეს პირები შეიძლება დაიკითხონ იმის შესახებ, თუ რა მდგომარეობაში იმყოფებოდა დაზარალებული და რას ამბობდა იგი სიკვდილის წინ მომხდარ შემთხვევასთან დაკავშირებით და სხვ.

სატრანსპორტო შემთხვევასთან დაკავშირებით მოწმის სახით დასაკითხ მესამე ჯგუფს მიკუთვნებული პირების დაკითხვის დროს ყურა-

დღეა უნდა მიეცეს დასაკითხი პირის სქესს, ასაკს ფსიქოლოგიას, პროფესიას, აღქმული ფაქტების გადმოცემის უნარს და გამოსაძიებელ ფაქტთან დაკავშირებით შემთხვევის მომენტში მისი იქ აღმოჩენის მიზეზსა და გარემოებას.

იმ შემთხვევაში, როცა მოწმეს უჭირს აღქმულისა და ნანახის გადმოცემა, ასეთ დროს, ტაქტიკურად გამართლებულია, დასაკითხ პირს მიეცეს წინადადება არა სიტყვიერად, არამედ ნაზატებითა და ნაზახებით წარმოაჩინოს ის გარემოება, რომლის შესახებაც სურს მოგვცეს ჩვენება. ამასთან, საჭიროა გაირკვეს, როგორ იმოქმედა მასზე მომხდარმა დანაშაულებრივმა ფაქტმა და რა მოიმოქმედა მის შემდეგ, ხომ არ გაუკეთებია რაიმე ჩანაწერები ან ჩანახატები და სხვ.

ამასთან დაკავშირებით შეიძლება მოვიყვანოთ სპეციალურ ლიტერატურაში აღწერილი შემდეგი უნიკალური შემთხვევა:

ერთ-ერთი ავტოშემთხვევის ფაქტთან დაკავშირებით მოწმის სახით დასაკითხმა პირმა განაცხადა, რომ ღამის 1 სთ-ზე იგი გამოსული იყო ქუჩაში სასეირნოდ თავის ძაღლთან ერთად. უეცრად მასთან ახლოს, ქუჩის გადასასვლელზე მიმავალ ქალს შეეჯახა დიდი სისწრაფით მიმავალი ავტომანქანა და გაიგონა კიდეც ქალის შემზარავი კივილი, მაგრამ ავტომანქანა არ შეჩერდა და სწრაფად მიიმალა შემთხვევის ადგილიდან. ამასთან, იგი გულწრფელად წუხდა, რომ ავტომანქანის ვერც მარკა, ვერც ფერი და ნომერი ვერ დაიმახსოვრა. მოწმე აღმოჩნდა პოეტი. გამომძიებლის შეკითხვაზე — იგი ხშირად გამოდიოდა თუ არა ასე გვიან სასეირნოდ, მან უპასუხა, რომ იგი თითქმის ყოველ საღამოს გამოდიოდა სასეირნოდ თავის ძაღლთან ერთად, რადგან უყვარს როდესაც ქალაქს სძინავს, ტკება ქალაქის მშვენიერებით და შემდეგ დამშვიდებული ბრუნდება სახლში დასაძინებლად. გამომძიებლის შეკითხვაზე: — რას აკეთებს სახლში სეირნობიდან დაბრუნებული, პირდაპირ დასაძინებლად მიდის თუ აგრძელებს მუშაობას?

დასმულ კითხვაზე მან უპასუხა: — უმეტეს შემთხვევაში, როცა კარგი განწყობა შემექმნება ან როცა რაიმეს განვიცდი, საწერ მაგიდასთან მივდივარ და მუშაობრეული ლექსებს ვწერო.

გამომძიებლის შემდეგ შეკითხვაზე: — ამ ავტოსატრანსპორტო შემთხვევის შემდეგ, როცა აღელვებული დაბრუნდით სახლში, რა გააკეთეთო, მან უპასუხა:

ამ ფაქტმა ჩემზე ძალიან იმოქმედა, დიდხანს არ მეძინებოდა და

ამიტომ ჩვეულებრივად საწერ მაგიდასთან მივედი და ლექსი დავწერო.

გამომძიებელმა სთხოვა ის ლექსი მისთვის წაეკითხა. მოწმემ სიამოვნებით ამოიღო ჯიბიდან იმ ღამით დაწერილი ლექსი და გამომძიებელს გადასცა.

ლექსის კითხვის დროს გამომძიებელმა ქალაღზე თავისთვის რაღაც ჩანაწერები გააკეთა და კმაყოფილი სახით ლექსი ღიმილით უკანვე დაუბრუნა, თან მადლობა გადაუხადა დახმარებისათვის.

მოწმე-პოეტი გაკვირვებული შეჰყურებდა გამომძიებელს და ვერ გაეგო, რატომ უხდიდა იგი მადლობას და რაში აღმოუჩინა მან დახმარება.

გაირკვა, რომ პოეტს იმ ღამით დაწერილ ლექსში საძიებო ავტომანქანის ფერი, მარკა, სერია და ნომერიც გარითმული შეეტანა.

მოწმე ზოგჯერ შეიძლება თავს იკავებდეს ჩვენების მიცემისაგან იმის გამო, რომ მან, როგორც მომხდარი დანაშაულის შემსწრემ, ვერ გამოიჩინა სათანადო გამბედაობა, ვერ დაეხმარა დაზარალებულს და არ უნდა, რომ თავისი თავი უბადრუკ ლაჩრად წარმოაჩინოს. ასეთ დროს გამომძიებელმა არ უნდა გაკიცხოს იგი და არ უნდა აგრძნობინოს მას თავისი უკმაყოფილება. პირიქით, უნდა შეეცადოს, მოუძებნოს მის მოქმედებას გამართლება და თავისი კეთილგანწყობით შექმნას ისეთი ატმოსფერო, რომ მოწმემ გამომძიებელში ნახოს თავისი საქციელის თანამოაზრე, მოხდეს მათ შორის ფსიქოლოგიური კავშირის დამყარება, მოიკრიფოს თავისი გამბედაობა და დაიწყოს სწორი, სრულყოფილი ჩვენების მიცემა.¹

§3. ექსპერტიზის დანიშვნა

ა) სამედიცინო ექსპერტიზის დანიშვნა. ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევის საქმეებზე გამოძიების დროს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გადაუდებელ საგამოძიებო მოქმედებად მიჩნეულია დაზარალებულისა და ეჭვმიტანილის მიმართ *სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის დანიშვნა*. ამ მოქმედების ჩატარე-

¹ მოწმის, დაზარალებულისა და ეჭვმიტანილის დაკითხვის ტაქტიკის საკითხებთან დაკავშირებით უფრო დეტალურად იხ. ჩემი ნაშრომი – კრიმინალისტიკა. დანაშაულთა გახსნის ტაქტიკა. თბ., 2002, გვ. 288-327.

ბა, როგორც წესი, საჭიროა ყოველთვის, როცა ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დარღვევას მოჰყვა დაზარალებულის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე ზარისხის დაზიანება, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. ასეთ შემთხვევებში ექსპერტიზის წინაშე გადასაწყვეტად აყენებენ სხეულის დაზიანებათა აღმოცენების მექანიზმისა და მათი ზარისხის განმსაზღვრელ კითხვებს. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ გამოსადიებელ სატრანსპორტო შემთხვევას მოჰყვა ერთი ან რამდენიმე ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, მაშინ სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის წინაშე გადასაწყვეტად რეკომენდებულია დაყენებულ იქნეს შემდეგი სახის კითხვები:

1. სიკვდილის გამომწვევი მიზეზის ახსნის შესახებ;
2. მიყენებული დაზიანების დროისა და რაოდენობის ახსნის შესახებ;
3. მიყენებული დაზიანების ზარისხის, ზასიათისა და ურთიერთგანლაგების ახსნის შესახებ;
4. დაზარალებულის სხეულზე მიყენებული დაზიანებების აღმოცენების მექანიზმის ახსნის შესახებ და სხვ.

იმ შემთხვევაში, როცა საჭიროა გაირკვეს, დაზარალებულს სხეულზე ან მის ტანსაცმელზე აღენიშნება თუ არა სატრანსპორტო საშუალებათა შეჯახების ან მისი საბურავების გადავლის კვალი ან რა მდგომარეობაში იმყოფებოდა დაზარალებული მასზე შეჯახების მომენტში და რა სიძლიერის დარტყმით აღმოცენდა დაზარალებულის სხეულზე არსებული დაზიანებები და სხვა მსგავსი საკითხები, ასეთ დროს მიზანშეწონილია დაინიშნოს კომპლექსური სახის ექსპერტიზა.

მძღოლის მიმართ გამოტანილ სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის დანიშვნის დადგენილებაში კი შეიძლება ექსპერტის წინაშე გადასაწყვეტად დაყენებულ იქნეს კითხვები მის სხეულზე არსებული დაზიანებების რაოდენობის, განლაგების, ზასიათის, მისი აღმოცენების მექანიზმისა და დაზიანებათა ზარისხის განსაზღვრის შესახებ.

იმ შემთხვევაში, თუ მძღოლი მანამაღე ცალკე არ იყო შემოწმებული სიფხიზლეზე, მაშინ სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის წინაშე შეიძლება დაისვას აგრეთვე კითხვები ტრანსპორტის მართვის დროს იმყოფებოდა თუ არა იგი მთერალ მდგომარეობაში, მიღებული ჰქონდა თუ არა მას ალკოჰოლური სასმელები ან სხვა გამაბრუებელი საშუალებები და როგორი იყო მათი მოქმედების ზარისხი.

იმ შემთხვევაში როცა დაზიანების ზარისხისა და სამედიცინო

ექსპერტიზით გადასაწყვეტ სხვა საკითხებთან ერთად საჭიროა გაირკვეს აგრეთვე მძღოლის სხეულზე მიყენებული დაზიანებებისა და კვალთა აღმოცენების მექანიზმი, მაშინ მიზანშეწონილია დაინიშნოს კომპლექსური სახის ექსპერტიზა და მისი ჩატარება დაევალოს სასამართლო-სამედიცინო დარგის სპეციალისტსა და ექსპერტ-ტრასოლოგ-კრიმინალისტს.

სატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეების გამოძიების დროს წამოჭრილი სხვადასხვა სახის კითხვების გადასაწყვეტად, ზოგჯერ, შეიძლება დაინიშნოს აგრეთვე კრიმინალისტიკური, ბიოლოგიური, ქიმიური, ტექნიკური, ავტოტექნიკური, ფსიქიატრიული, ფსიქოლოგიური, საბუღალტრო და სხვა სახის სასამართლო ექსპერტიზა.

ბ) *ავტოტექნიკური ექსპერტიზის დანიშვნა*. როგორც საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკა გვიჩვენებს, სატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეებზე უფრო ხშირად მიმართავენ *ავტოტექნიკური ექსპერტიზის დანიშვნას*. ამ სახეობის ექსპერტიზის წინაშე, როგორც წესი, გადასაწყვეტად აყენებენ საკითხებს მომხდარი გამოსაძიებელი შემთხვევის გამომწვევი მიზეზებისა და მისი თავიდან აცილების შესაძლებლობის ახსნის შესახებ. კერძოდ, ექსპერტიზის წინაშე გადასაწყვეტად აყენებენ ისეთ კითხვებს როგორიცაა:

1. მოცემული გამოსაძიებელი შემთხვევა ხომ არ გამოიწვია სატრანსპორტო საშუალებათა გაუმართაობამ და, სახელდობრ, ტრანსპორტის რა ნაწილის დაზიანებამ გამოიწვია იგი;

2. გადაჭარბებული სიჩქარით ხომ არ მოძრაობდა იგი და რა როლი შეასრულა მან საზოგადოებრივად საშიში შედეგის დადგომაში;

3. კონკრეტულად რა სიჩქარით მიჰყავდა მძღოლს ტრანსპორტი და მოძრაობის უსაფრთხოების რა წესები იქნა მის მიერ დარღვეული ან ფეხით მოსიარულე დაზარალებულის მიერ;

4. შეეძლო თუ არა მძღოლს თავიდან აეცილებინა მოსალოდნელი საფრთხე და ამისათვის მიიღო თუ არა ყველა საჭირო ღონისძიება;

5. მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში როგორი იყო მძღოლის მხედველობის არე და რა მანძილზე შეეძლო შეემჩნია მას მოსალოდნელი საფრთხე;

6. შეეცადა თუ არა მძღოლი მოსალოდნელი საფრთხის თავიდან აცილებისათვის მანქანის სრულ შეჩერებას;

7. რა სიჩქარით მიემართებოდა იგი;

8. როგორი იყო დამუხრუჭების მანძილი და სხვ.

ექსპერტის წინაშე დასმულ ამ საკითხების გადასაწყვეტად ექსპერტი მთელ რიგ შემთხვევებში იყენებს ალგორითმებს, მათემატიკური კვლევის სხვა ხერხებსა და მეთოდებს.

მაგალითად, ერთერთი რაიონული სასამართლოს განაჩენით, კ-ე დამნაშავედ იქნა ცნობილი იმის გამო, რომ მართავდა რა სატვირთო ავტომანქანა გაზ-51 და მოძრაობდა საათში დაახლოებით 40 კმ სიჩქარით, ქ. თელავის შესასვლელთან მდებარე თანაბარი მნიშვნელობის მოწესრიგებულ გზაჯვარედინთან ახლო, უხეშად დაარღვია გზებზე მოძრაობის წესების 9.6 მუხლის მეორე ნაწილის მოთხოვნა, რაც იმაში გამოიხატა, რომ გზაჯვარედინზე მისგან 22 მეტრის მანძილზე შენიშნა რა მარჯვენა მხრიდან 15-20 კმ სიჩქარით მოძრავი მოტოციკლეტი, რომელზე მძღოლის გარდა იჯდა მეორე პიროვნებაც, ავტომანქანის მძღოლმა მოსალოდნელი საფრთხის თავიდან აცილების მიზნით არ მიიღო სათანადო ზომები სიჩქარის შესამცირებლად, არ მოახდინა ავტომანქანის დამუხრუჭება და მანქანის წინა ნაწილით შეეჯახა გზაზე გადამკვეთ მოძრავ მოტოციკლეტს, რის შედეგადაც მოტოციკლეტზე მსხდომი ორივე შემთხვევის ადგილზე გარდაიცვალა.

საქმეზე ჩატარებული სხვა საგამოძიებო მოქმედებებით დადგინდა, რომ ავტომანქანის მძღოლის მხედველობის არე არაფრით არ იყო შეზღუდული და მას შეეძლო მისკენ მიმავალი მოტოციკლეტი და მასზე მჯდომი პირები შეჯახებამდე დაენახა 20-25 მეტრის მანძილზე.

გამოძიებით საჭირო გახდა იმის გარკვევაც, შეეძლო თუ არა ავტომანქანის მძღოლს თავიდან აეცილებინა გზაჯვარედინზე გამავალ მოტოციკლეტზე შეჯახების მოსალოდნელი საფრთხე, თუ იგი დროულად დაამუხრუჭებდა ავტომანქანას.

ამ მიზნით, მიღებული მონაცემების საფუძველზე ექსპერტიზის ჩატარებისას გამოყენებულ იქნა შემდეგი სახის გამოკვლევა:

$$S_0 = (T_1 + T_2 + T_3) \frac{V_e}{3,6} + \frac{V_e^2 \times K_2}{254 \times \phi} = (0,8 + 0,1 + 0,5 \times 0,2) \frac{40}{3,6} + \frac{40^2 \times 1,2}{254 \times 0,7} = 22 \text{ მეტრს,}$$

სადაც $T_1 = 0,8$ არის მძღოლის რეაქციის დრო; $T_2 = 0,1$ სმ – საუხრუჭე აპარატის ამუშაებისათვის საჭირო დრო; $T_3 = 0,2$ სმ –

შენელების მატების დრო; $V_a = 40$ კმ – ავტომანქანის მოძრაობის სიჩქარე საათში; $Q = 0,7$ – საბურავების გზასთან შეჭიდების კოეფიციენტი; $= 1,2$ – დამუხრუჭების ეფექტურობის კოეფიციენტი.

თუ ავტომანქანა გაზ-51 და მოტოციკლეტის მიერ გზაჯვარედინის გადაკვეთის ადგილი საგამოძიებო მონაცემების მიხედვით დაახლოებით შეადგენდა σ , და $59+44$ მ, მაშინ

$$S_0 = \frac{V_a \times S_M}{V_M} = \frac{40 \times 22}{15 + 20} = 59 : 44 \text{ მ,}$$

სადაც $V_M = 15 + 20$ კმ საათში არის მოტოციკლეტის მოძრაობის სიჩქარე; $S_M = 22$ მ მანძილი, რომელიც გადალახა მოტოციკლეტმა გზაჯვარედინის საზღვრიდან შეჯახების ადგილამდე.

ზემოაღნიშნული მონაცემების საფუძველზე ექსპერტმა მისცა დასკვნა, რომ გამოძიების ამ მონაცემებით ავტომანქანის მძღოლს მოტოციკლეტის მიერ გზაჯვარედინის საზღვრის გადაკვეთის მომენტში ჰქონდა ტექნიკური შესაძლებლობა ავტომანქანის დამუხრუჭებით თავიდან აეცილებინა მოტოციკლეტზე მოსალოდნელი შეჯახება.

არასწორი და დაუშვებელია ექსპერტის წინაშე გადასაწყვეტად ისეთი საკითხების დაყენება, რომელიც შეეხება მძღოლის ან საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევაში მონაწილე სხვა რომელიმე პირის ბრალეულობის საკითხს.

გ) კრიმინალისტიკური ექსპერტის დანიშვნა. კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის დანიშვნას უფრო ხშირად მიმართავენ ისეთი საკითხების გადასაწყვეტად, რომლებიც შეეხება შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი სატრანსპორტო საშუალებათა ან სხვა სახის საგნებისა და ობიექტების მიერ წარმოქმნილი კვალის დაზარალებულის სხეულზე, ან მის ტანსაცმელზე აღმოჩენილი საბურავების, ან სხვა სახის კვალის, ან თვითონ სატრანსპორტო საშუალებაზე შეჯახების შედეგად წარმოქმნილი კვალის აღმოცენების მექანიზმისა და მის ტრასოლოგიურ გამოკვლევას. კერძოდ, ადამიანის ხელის, ფეხის, სატრანსპორტო საშუალებათა კვალის გამოკვლევას, მთელის იდენტიფიკაციას ნაწილების მიხედვით და სხვ.

სატრანსპორტო შემთხვევების გამოძიების პროცესში ჩასატარებელ ზემოაღნიშნული სახის ექსპერტიზებიდან არ შეიძლება ყველა მათგან-

ნის დანიშვნა მიჩნეულ იქნეს პირველად მოქმედებებად. ზოგიერთი მათგანი, განსაკუთრებით კი კომპლექსური, კომისიური, დამატებითი ან განმეორებითი სახის ექსპერტიზები შეიძლება დანიშნულ ან ჩატარებულ იქნეს გამოძიების შემდგომ ნებისმიერ ეტაპზე.

საქმეზე შეკრებილ მტკიცებულებათა ანალიზისა და მათი კრიტიკული შეფასების საფუძველზე, გამოიკვეთება რა პირის ბრალეულობა გამოსაძიებელი დანაშაულებრივი შემთხვევის ჩადენაში, კერძოდ, იმის გამო, რომ იგი მართვის უფლების გარეშე, ნასვამ მდგომარეობაში მყოფი მართავდა სატრანსპორტო საშუალებას, ან მასზედ, რომ საექსპლუატაციოდ გაუშვა ტექნიკურად გაუმართავი სატრანსპორტო საშუალება ან, რომ მთვრალ მდგომარეობაში მყოფი პირი იქნა დაშვებული სატრანსპორტო საშუალების სამართავად და სხვ, გამოტანილ უნდა იქნეს დადგენილება პირის ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში მიცემის შესახებ, წარედგინოს მას შესაბამისი ბრალდება და მოხდეს მისი ბრალდებულის სახით დაკითხვა შესაბამისი პროცესუალური ნორმების დაცვითა და დასაშვები ტაქტიკური ხერხების სწორი, თანმიმდევრული გამოყენებით.

§4. ბრალდებულის დაკითხვა

ა) ბრალდებულის დაკითხვის მომზადება და იმ საორიენტაციო საკითხების წრის განსაზღვრა, რომლებზეც მიღებულ უნდა იქნეს პასუხი დასაკითხი პირისაგან. ბრალდებულის დაკითხვა ერთ-ერთი რთული საგამოძიებო მოქმედებაა, რომელიც დამკითხავი პირისაგან მოითხოვს სპეციალურ მომზადებას. სსსკ 311-ე მუხლით ბრალდებულის დაკითხვა უნდა მოხდეს ბრალდების წაყენებისა და დამცველთან ბრალდებულის კონსულტაციის შემდეგ დაუყოვნებლივ, ხოლო თუ ბრალდებული თავს არიდებს გამოცხადებას, მაშინ იგი უნდა დაიკითხოს მისი მოყვანისთანავე. დაკითხვის დროს დაცულ უნდა იქნეს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რეგლამენტირებული ყველა წესი.

ბრალდებულის დაკითხვის დროს ამომწურავი პასუხი უნდა იქნეს გაცემული ისეთ მთავარ წარმმართავ კითხვებზე, როგორიცაა:

1. სწორად მიაჩნია თუ არა მის მიმართ წარდგენილი ბრალდება და თუ არა, რატომ;

2. სად და ვისთან იმყოფებოდა საგზაო შემთხვევის დროს;
 3. როგორ აღმოჩნდა იგი შემთხვევის ადგილზე, სად მიდიოდა (მიდიოდნენ) ან საიდან მოდიოდნენ;
 4. ვინ იყო მასთან ერთად ავტომანქანაში ან სხვა ეკიპაჟისა და მგზავრების სახით;
 5. ჰქონდათ თუ არა მიღებული ალკოჰოლური სასმელები, სად და ;ვისთან ერთად მიიღო და რა რაოდენობით;
 6. რა სიჩქარით მიჰყავდა ტრანსპორტი;
 7. როდის და რა მანძილზე შეამჩნია მოსალოდნელი საფრთხე და რა ზომები მიიღო მის თავიდან ასაცილებლად;
 8. მისცა თუ არა გამაფრთხილებელი სიგნალი ან შეეცადა თუ არა თავის მართვის ქვეშ მყოფი ტრანსპორტის შეჩერებას;
 9. რა მოიმოქმედა შემთხვევის შემდეგ (დაზარალებულს აღმოუჩინა საჭირო პირველადი სამედიცინო დახმარება, თუ განსაცდელში მიატოვა და გაიქცა), სად და ვისთან წავიდა;
 10. შეეცადა თუ არა შეჯახების შედეგად სატრანსპორტო საშუალებაზე დარჩენილი კვალის მოცილებას მისი გარეცხვით ან შეკეთებით;
 11. რა სახის ვერსიებს აყენებს თავის გამართლების მიზნით და სხვ.
- ზემოაღნიშნულ კითხვებზე მიღებული პასუხები ზუსტად და დეტალურად უნდა იქნეს ფიქსირებული ბრალდებულის დაკითხვის ოქმში. დაკითხვის დროს შეიძლება გამოყენებულ იქნეს აგრეთვე ვიდეო და სხვა სახის ხმის ჩამწერი საშუალებები.
- ბ) ბრალდებულის დაკითხვის ზოგიერთი ტაქტიკური თავისებურება. სატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეებზე ბრალდებულის დაკითხვის ტაქტიკა უნდა შეირჩეს და განისაზღვროს იმის მიხედვით, თუ როგორი პოზიცია უკავია დასაკითხ პირს წარდგენილი ბრალდების მიმართებაში. სწორად მიაჩნია თუ არა წარდგენილი ბრალდება. თუ იგი უარყოფს და არ ეთანხმება წარდგენილ ბრალდებას, მაშინ უპირველესად უნდა გაირკვეს რა არგუმენტები და მტკიცებები აქვს თავის მართლებისათვის, რამდენად საფუძვლიანი და რეალურია მის მიერ წამოყენებული ვერსიები. როგორ, რა მტკიცებებითა და საშუალებებით შეიძლება მის მიერ წამოყენებული “მიშველი“ ვერსიების გაბათილება და სხვ.

იმ შემთხვევაში, როცა პირი კატეგორიულად უარყოფს გამოსადიებელი მომხდარი დანაშაულებრივი ფაქტის ჩადენას ან მასში მონაწილეობას, ასეთ დროს მიზანშეწონილია მოვახდინოთ მისი დეტალური დაკითხვა, თუ მოცემული შემთხვევის დროს სად და ვისთან ერთად იმყოფებოდა, რას აკეთებდა (რას აკეთებდნენ), ვინ იყო კიდევ მასთან ერთად იმ დროს, რაზე მსჯელობდნენ ან კამათობდნენ, ვინ იყო კამათში უფრო აქტიური და სხვა.

თუ იგი წვეულებაში ან თავის მეგობარ ქალთან იმყოფებოდა მის სახლში, საჭიროა დაკითხოს იმის შესახებაც, იყო თუ არა მასთან ერთად სხვა რომელიმე პირი, რას აკეთებდნენ: ტელევიზორს უყურებდნენ, ქეიფობდნენ, ცეკვავდნენ, კითხულობდნენ, მღეროდნენ თუ სხვა რამით იყვნენ დაკავებულნი, როგორი იყო იმ დროს მისი საკუთარი რეაქცია სხვების მიმართ და ამ სხვებისა მის მიმართ და სხვ. სად, როდის და რა გარემოებაში მოხდა მის კუთვნილ სატრანსპორტო საშუალებაზე არსებული დაზიანებების აღმოცენება, ზომ არავის ჰქონდა მინდობილი მისი კუთვნილი სატრანსპორტო საშუალების მართვა და სხვ.

საჭიროების შემთხვევაში, კარგი იქნება, თუ წინასწარ მოვიმარჯვებთ მისი არასწორი ჩვენების მამხილებელ მტკიცებულებებს და განვსაზღვრავთ მათი წარდგენის ტაქტიკას იმ მიმართულებით, რომ მის ემოციურ განცდებში მოვახდინოთ ფსიქოლოგიური გარდატეხა და ამით შევძლოთ მისი შემობრუნება სწორი, ობიექტური ჩვენების მიცემისაკენ.

დაკითხვის პროცესში ასევე წარმატებით შეიძლება გამოვიყენოთ კრიმინალისტიკურ ტაქტიკაში შემუშავებული ბრალდებულის დაკითხვის სხვა ზოგად-თეორიული და პრაქტიკული ხერხები, სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებები და მეთოდები.¹

§5. სხვა მომდევნო საგამომიებო მოქმედებების ჩატარების ტაქტიკა

ა) *საგამომიებო ექსპერიმენტი.* ბრალდებულის წინაშე დაყენებულ ზემოაღნიშნულ კითხვებსა და გარემოებებზე ბრალდებულისაგან მიღებული პასუხების, ახსნა-განმარტებებისა და საქმეზე მნიშვნელობის

¹ ამასთან დაკავშირებით უფრო ვრცლად იხ. ბრალდების წაყენებისა და ბრალდებულის დაკითხვის ტაქტიკა წიგნში: შ. ფაფიაშვილი, კრიმინალისტიკა. დანაშაულთა გახსნის ტაქტიკა. თბ., 2001, გვ. 327-344.

მკონე სხვა მთელი რიგი გარემოებების გამოკვლევის შემდეგ მოსმენილ და გაანალიზებულ უნდა იქნეს მის მიერ თავის მართლების მიზნით წამოყენებული ვერსიები და მოხდეს მათი სრული, ამომწურავი შემოწმება საქმეზე შეკრებილ მტკიცებულებათა გაანალიზებითა და სხვადასხვა სახის საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარებით. კერძოდ, მისგან მიღებული ჩვენების ადგილზე შემოწმებით ფაქტობრივ გარემოებებთან შეპირისპირებაში, საგამოძიებო ექსპერიმენტით, ექსპერტიზის დანიშვნით, ამოცნობით, დაპირისპირებითა და სხვა მოქმედებების ჩატარებით.

ნათქვამის საილუსტრაციოდ საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკიდან შეიძლება მოვიტანოთ ჩვენ მიერ ზემოთ განხილული კ.-ის ბრალდების საქმე, რომელზეც კ.-ემ დაარღვია რა გზებზე მოძრაობის წესების 9.6 მუხლის მეორე ნაწილის მოთხოვნები, თავის მართვის ქვეშე მყოფი ავტომანქანა გაზ-51-ით გზაჯვარედინზე შეეჯახა გზის გადაკვეთ საზზე მოძრავ მოტოციკლეს, რის შედეგადაც მოტოციკლეტზე მჯდომი ორივე მოქალაქე შემთხვევის ადგილზე გარდაიცვალა.

კ.-ემ წარდგენილ ბრალდებასთან დაკავშირებით განმარტა, რომ მისკენ დიდი სისწრაფით მიმავალი მოტოციკლეტი დაინახა 15-20 მეტრის მანძილზე, ავტომანქანა დაამუხრუჭა, მაგრამ მოტოციკლეტზე შეეჯახება თავიდან ვერ აიცვია და შეეჯახების შემდეგ მისმა მანქანამ 4-5 მეტრი გაიარა. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს ვერ იქნა აღმოჩენილი ავტომანქანის საბურავების დამუხრუჭების კვალი. ამიტომ ავტომანქანის მძღოლისათვის საფრთხის წარმოქმნის მანძილის განსაზღვრის ანუ მისი მხედველობის არეში მოტოციკლეტის გამოჩენის მანძილის გარკვევისა და აგრეთვე მის დასადგენად ავტომანქანის დამუხრუჭების შემთხვევაში იქ დარჩებოდა თუ არა საბურავის კვალი, ჩატარდა საგამოძიებო ექსპერიმენტი, რომლის დროსაც გაირკვა, რომ ავტომანქანის მძღოლის მხედველობის არე არაფრით არ იყო შეზღუდული და მისკენ მიმავალი მოტოციკლეტი გზაჯვარედინამდე შეეძლო 20-25 მეტრის მანძილზე დაენახა.

ასევე მეორე საკითხის გასარკვევად ჩატარებულ იქნა საგამოძიებო ექსპერიმენტი, რა დროსაც მასში მონაწილე დ.-ეს წინადადება მიეცა დამჯდარიყო ბრალდებულის მართვის ქვეშე მყოფი მანქანის საჭესთან და საფრთხის წარმოქმნის მომენტში მოეხდინა მანქანის დამუხრუჭება. დ.-ემ შეასრულა იგი, საფრთხის წარმოქმნის მომენტში

დამუხრუჭა საათში 40 კმ სიჩქარით მიმავალი ავტომანქანა, რის შედეგადაც ავტომანქანა შეჩერდა და თავისი საბურავების კვალიც დატოვა. ეს ექსპერიმენტი რამდენჯერმე განმეორებულ იქნა და ყოველი მათგანი ერთნაირი შედეგებით დამთავრდა.

შემდეგ იმის გასარკვევად, საფრთხის წარმოქმნის მოცემულ მანძილზე შეეძლო თუ არა ავტომანქანის მძღოლს დაემუხრუჭებინა მანქანა და ამით თავიდან აეცილებინა მოტოციკლეტზე შეჯახება, კვლავ ჩატარდა საგამოძიებო ექსპერიმენტი, რა დროსაც საფრთხის წარმოქმნის ასეთ მანძილად აღებულ იქნა 22 მეტრი. ექსპერიმენტი ჩატარდა ავტომანქანისა და მოტოციკლეტის მოძრაობაში იმავე სიჩქარით (ავტომანქანა საათში 40 კმ სიჩქარით, მოტოციკლეტი 15-20 კმ-ს სიჩქარით). გზაჯვარედინზე მანქანისაკენ მიმავალი მოტოციკლეტის 22 მეტრზე მოახლოებისას ავტომანქანა დამუხრუჭებულ იქნა და მათ ურთიერთმიახლოებაშივე შესაძლებელი გახდა მოტოციკლეტზე შეჯახების თავიდან აცილება. საბურავებმა დამუხრუჭების მკაფიო კვალი დატოვეს.

გამოძიებისათვის მნიშვნელობის მქონე საკითხების დასადგენად ჩატარებული ზემოაღნიშნული ავტოტექნიკური ექსპერტიზისა და საგამოძიებო ექსპერიმენტებით მიღებულმა მტკიცებებმა გარკვეულად შეუწყო ხელი მოცემული საქმის სრულ, ყოველმხრივ გამოკვლევას და მასზე ჭეშმარიტების დადგენას, განსასჯელი პირის მიმართ სწორი, სამართლიანი განაჩენის დადგენას.

ზემოაღნიშნული მონაცემებისა და საქმეზე შეკრებილი სხვა მტკიცებულებების საფუძველზე საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლოს საკასაციო კოლეგიამ კ.-ეს მიმართ გამოტანილი განაჩენი სწორად, კანონიერად ცნო და თავისი განჩინებით იგი უცვლელად დატოვა.

ბ) ჩვენების ადგილზე შემოწმება. სატრანსპორტო დანაშაულთა გახსნის საქმეში საკმაოდ დიდი მნიშვნელობა აქვს აგრეთვე ისეთი საგამოძიებო მოქმედების სწორად ჩატარებას, როგორიცაა: *ჩვენების ადგილზე შემოწმება*, რომლითაც შეიძლება დადგინდეს არა მარტო ის, თუ საით წავიდა და რა გააკეთა დანაშაულის ჩადენის შემდეგ პირმა და რა ღონისძიება მიიღო დანაშაულის კვალის დაფარვისათვის და სხვ., არამედ იგი საშუალებას გვაძლევს ავხსნათ დანაშაულის ჩადენის მთლიანი მექანიზმი სათანადო თანმიმდევრობით და დავადგი-

ნოთ დანაშაულში მოცემული პირისა და მასთან მყოფ სხვა პირთა როლი ჩადენილ დანაშაულში.

ჩვენების ადგილზე შემოწმების სუბიექტი შეიძლება იყოს საქმეზე ადრე დაკითხული მოწმე, დაზარალებული, ეჭვმიტანილი და ბრალდებული. ამასთან, მისი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ადრე დაკითხულ პირს წინადადება ეძლევა დამსწრე პირების თანდასწრებით აღწეროს და შესაბამისი თანმიმდევრობით აჩვენოს ის ადგილი, სადაც მან ჩაიდინა დანაშაული ან სხვა მოქმედება. ე.ი. ხდება მიღებული ჩვენების ფაქტობრივ გარემოებებთან შეპირისპირება. ამასთან, ჩვენების ადგილზე გაყვანილ პირს შეიძლება მიეცეს შეკითხვები მხოლოდ მის მიერ მითითებული შემთხვევის ადგილის ან მისი ცალკეული გარემოებების ახსნის შესახებ, რა დროსაც ყოვლად დაუშვებელია მის მიერ ახსნილ გარემოებებში რაიმე კორექტივების შეტანა, მისთვის რაიმე მისახედრი კითხვების მიცემა, კარნაზი ან მისი შთაგონება საგამოძიებო მოქმედებაში მონაწილე რომელიმე პირის მიერ. ამასთან, გამოძიებელმა ყოველგვარი ემოციების ან უკმაყოფილების გრძნობის გამოხატვის გარეშე უნდა აღიქვას შესამოწმებელი პირის მიერ ნაჩვენები შემთხვევის გარემოების შეუსაბამობა ადრე მისგან მიღებულ ჩვენებასთან, მოახდინოს მისი იმავე სახით ოქმში გადატანა და შემდეგ გააანალიზოს იგი.

ჩვენების ადგილზე შემოწმების ჩატარების დროს მხედველობაში მიღებულ უნდა იქნეს, თუ რამდენად ზუსტად აღწერს ჩვენების შესამოწმებლად შემთხვევის ადგილზე გაყვანილი პირი ფაქტობრივ გარემოებებთან შეპირისპირებაში შემთხვევის ადგილს, მის ცალკეულ გარემოებებსა და დეტალებს. მხედველობაში მიღებულ უნდა იქნეს აგრეთვე ამ გარემოებათა აღწერის ხელშემწყობი ან ხელშემშლელი ობიექტური და სუბიექტური ფაქტორები, მისი სულიერი მდგომარეობა დანაშაულის ჩადენის მომენტში ან მის შემდეგ მოახდინოს მასზე ფსიქოლოგიური დაკვირვება და ყოველივე ამის გათვალისწინებით მიღებულ შედეგებს მისცეს სწორი, ობიექტური შეფასება.

მხედველობაში მიღებულ უნდა იქნეს ისიც, რომ ჩვენების ადგილზე შემოწმების მიზნით, შემთხვევის ადგილზე გაყვანილი პირის მიერ მითითებული გარემოებების შეუსაბამობა მის ადრინდელ ჩვენებასთან ან ამ უკანასკნელთან შედარებით შემთხვევის ადგილის ან მისი რომელიმე გარემოების უფრო დაწვრილებითი აღწერა ჯერ კიდევ არ ნიშ-

ნავს იმას, რომ იგი ცრუ, არასწორ ჩვენებას იძლეოდა, რადგან ერთ შემთხვევაში იგი შეიძლება გამოწვეული იყოს შემთხვევის ადგილის გარემოების შეცვლით, იქ აღდგენითი სამუშაოების ჩატარებით, მეორე შემთხვევაში კი იმით, რომ შემთხვევის ადგილზე გაყვანისას მან კიდევ უფრო სრულყოფილად აღიდგინა გამოსაძიებელი შემთხვევა და თავის აღრინდელ ჩვენებასთან შედარებით მოგვცა მათი სრულყოფილი ახსნა. ამიტომ საჭიროა ამ პირთა ჩვენებების შეფასება მოხდეს ერთ მთლიანობაში.

პრაქტიკაში შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ისეთ შემთხვევას, როცა მომხდარი დანაშაულებრივი ფაქტის ან მისი რომელიმე ცალკეული გარემოების შესახებ მოცემულ ჩვენებაში პირი დეტალურად აღწერს ამ გარემოებას და შემთხვევის ადგილზე გაყვანის დროსაც კიდევ უფრო მეტი სიზუსტით ასახავს მას, მაგრამ შეიძლება მისი ჩვენება მაინც არ იყოს სარწმუნო და ეჭვს იწვევდეს დანაშაულის ჩადენის გარემოებებისა და პირობების გათვალისწინებით.

მაგალითად, ერთ-ერთი ავტოავარიის საქმესთან დაკავშირებით მოწმის სახით დაკითხულმა ც-ემ უჩვენა, რომ იგი დაახლოებით 22 საათზე იჯდა ღ-ეს კუთვნილ ჟიგულის მარკის ავტომანქანაში და მასთან ერთად სეირნობდა. ღ-ეს მანქანაში ჩართული ჰქონდა მუსიკა და თანაც მანქანას დიდი სიჩქარით მართავდა. გზის მოსახვევში ღ-ემ მანქანის საჭე ვერ დაიმორჩილა და ავტომანქანა გზის პირას მდგომ პოლიციელს შეეჯახა. მათ შეეშინდათ, მანქანა არ გააჩერეს და იგი კიდევ უფრო დიდი სისწრაფით გააქროლეს. შემთხვევის ადგილიდან რამდენიმე კილომეტრის გავლის შემდეგ მანქანა სკოლის ერთ შენობასთან გააჩერეს, ღამე იქ გაათენეს და მეორე დღეს დაბრუნდნენ ქალაქში.

ღ-ემ არა მარტო უარყო პოლიციელზე ავტომანქანის დაჯახება და მისი მკვლელობა, არამედ საერთოდ უარყო ც-ეს ნაცნობობა და თავის მანქანაში მისი ჯდომის ფაქტიც.

ც-ეს ჩვენების შემოწმების მიზნით ჩატარებულ იქნა ჩვენების ადგილზე შემოწმება. ც-ე მოთავსებულ იქნა მანქანაში მძღოლის გვერდით, მანქანაში უკანა საჯდომზე კი მოთავსდნენ დამსწრის სახით მოწვეული პირები და გამომძიებელი. რის შემდეგაც ც-ეს წინადადება მიეცა წაყვანა და მათთვის ეჩვენებინა მის მიერ აღწერილი შემთხვევის ადგილი.

მანქანა წაყვანილ იქნა ც-ეს მიერ ნაჩვენები გზით, რა დროსაც იგი უაღრესად დეტალურად აღწერდა მანქანის მიმართულებას, მოახლოე-

ბჟულ შემთხვევის ადგილს და იმას, თუ შეჯახების შემდეგ საით და როგორ წავიდნენ ისინი. წინასწარ ასახელებდა მანქანის მოსახვევებს, გზის პირას არსებულ ხეებს, იმას, თუ რომელი ხის შემდეგ რა შენობა იდგა, შემდეგ როგორ გადაუხვიეს გზიდან მარჯვენა მხარეს, როგორ გააჩერეს ავტომანქანა მწვანედ შელებილი მესამე შენობის შემდეგ მიტოვებული სკოლის შენობასთან, როგორ გადმოვიდნენ ისინი მანქანიდან და რომელ ოთახში შევიდნენ და სად გაათენეს ღამე.

ც-ეს მიერ შემთხვევის ადგილისა და მისი გარემოებების ესოდენ დეტალურმა აღწერამ გამოძიებელსა და ამ საგამოძიებო მოქმედებაში მონაწილე პირთა სამართლიანი ეჭვი გამოიწვია. რადგან ძნელად დასაჯერებელი იყო, რომ პოლიციის მუშაკზე ავტომანქანის შეჯახების შემდეგ ისინი სულიერად ისე დამშვიდებულნი ყოფილიყვნენ, რომ მას ღამით შეძლებოდა დიდი სისწრაფით მიმავალი მანქანიდან დაემახსოვრებინა თუ რამდენი მოსახვევი გაიარეს, გზის მარჯვენა მხარეს როგორი და რამდენი ხე იდგა, მოსახვევში რამდენი შენობის შემდეგ იდგა სკოლის შენობა და სხვ.

ყოველივე ამის შემდეგ იგი კვლავ კრიტიკულად იქნა დაკითხული და, მიუხედავად იმისა, რომ გამოძიებას მომარჯვებული ჰქონდა ექსპერტიზის დასკვნაც, რომლითაც დადგენილი იყო, რომ ღ-ეს მანქანიდან ამოღებული თმის ღერები ც-ეს ეკუთვნოდა, იგი მზილებულ იქნა ცრუ ჩვენების მიცემაში და შემდეგ მან თვითონვე დაადასტურა, რომ იგი დაარიგა პოლიციის მუშაკებმა და სთხოვეს მიეცა მათთვის სასურველი ჩვენება, რათა მათ ეს საქმე გაუხსნელი არ დარჩენოდათ და ამ მიზნით მას წინასწარ რამდენჯერმე აჩვენეს შემთხვევის ადგილი და ამ გზების მიმართულება, რაც მან კარგად დაიხსომა და ასე დეტალურად აღწერა იგი. მან ისიც აღნიშნა, თუ მისმა ამხანაგმა როგორ მოაგლიჯა მას თმები და წაიღო პოლიციაში, როგორ მოათავსეს იგი ეჭვმიტანილის ავტომანქანაში და როგორ იქნა ეს თმები მანქანიდან ამოღებული და ექსპერტიზაზე გადაგზავნილი.

ც-ეს ჩვენების კრიტიკულმა შემოწმებამ და შეფასებამ შესაძლებელი გახადა ესოდენ რთულად შენიღბულ საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენა და ყალბისმქნელი თანამდებობის პირების სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა.¹

¹ ზ. ფაფიაშვილი, კრიმინალისტიკა. დანაშაულთა გახსნის ტაქტიკა. თბ., 2001. გვ. 366.

ჩვენების ადგილზე შემოწმება რეკომენდებულია მოხდეს შემთხვევის ადგილზე გაყვანილ პირთა ჩვენების უბრალო თხრობით, ადგილზე მის ფაქტობრივ გარემოებასთან შეპირისპირებით, ყოველგვარი ცდებისა და შემთხვევის გარემოებათა ვითარების აღდგენის გარეშე.

გ) *ამოცნობა და დაპირისპირება*. საქმეზე მიღებული ჩვენებების შემოწმების, ცალკეული გარემოებების დადგენისა და ახალ მტკიცებულებათა მიღების მიზნით, შეიძლება ჩატარდეს აგრეთვე გამოსაძიებელი შემთხვევის შემსწრე მოწმეთა მიერ ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის, ან სატრანსპორტო საშუალების ამოცნობა, თუკი იგი მიიძალა შემთხვევის ადგილიდან.

ასევე იმ შემთხვევაში, როცა საქმეზე დაკითხულ პირთა ჩვენებებს შორის არსებობს არსებითი წინააღმდეგობები, მათ აღმოსაფხვრელად შეიძლება მოხდეს ადრე დაკითხული პირების ურთიერთდაპირისპირება. კერძოდ, მოწმეთა დაპირისპირება, მოწმისა და დაზარალებულის, მოწმისა და ეჭვმიტანილის, დაზარალებულისა და ბრალდებულის და სხვა პირთა ურთიერთდაპირისპირება.

ამოცნობა და დაპირისპირება ორი ურთიერთგანსხვავებული სხვადასხვა სახის საგამოძიებო მოქმედებაა, რომელთა სწორად და კვალიფიციურად ჩატარებას უადრესად ღიდი მნიშვნელობა აქვს საქმის სრული, ყოველმხრივი გახსნისა და თავიდან აცილების მიმართებაში. ამოცნობას მიმართავენ იმ შემთხვევაში, როცა დაკითხული პირი თავის ჩვენებაში მიუთითებს, რომ მას შეუძლია ამოიცნოს მის მიერ აღქმული და თავის მეხსიერებაში შემორჩენილი ამოსაცნობი პირის დამახასიათებელი ნიშნებით.

მართებულადაა მითითებული სპეციალურ ლიტერატურაში, რომ „ამოცნობის სუბიექტი შეიძლება იყოს მოწმე, დაზარალებული, ეჭვმიტანილი, ბრალდებული და განსასჯელი, რომელთა ამოცნობის მიზნით დაკითხვისა და ამოცნობის ჩატარების დროს აუცილებლად გათვალისწინებულ უნდა იქნეს მათი სულიერი, ფსიქიკური, ემოციური, ასაკობრივი და პროცესუალური მდგომარეობა. განსაკუთრებით მაშინ, როცა ამოცნობა ხდება საშიში დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულისა, ასეთ დროს ამოცნობა მიზანშეწონილია ჩატარდეს ამომცნობის ამოსაცნობ პირზე არა ვიზუალური დაკვირვებით და სხვ.¹

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საკასაციო კოლეგიის პრაქტიკიდან.

პირის ამოსაცნობად წარდგენის წარმოებისას მტკიცედ უნდა იქნეს დაცული სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 347-349-ე მუხლებით რეკომენდებული წესი. კერძოდ, ამოსაცნობად წარდგენამდე საჭიროა დაიკითხოს ამომცნობი პირი, რომელიც თავიანთი პროცესუალური მდგომარეობით შეიძლება იყოს მოწმე, დაზარალებული, ეჭვმიტანილი, ბრალდებული და განსასჯელი, რომლებიც ამოცნობის დაწყებამდე უნდა დაიკითხოს ამოსაცნობი პირისა და საამოსაცნობო საგნის გარეგანი და სხვა დამაზასიათებელი ნიშნების შესახებ. ამასთან, შექმნილი უნდა იქნეს ისეთი გარემოება, რომ ამომცნობი პირი ამოცნობის ჩატარებამდე არ შეხვდეს ამოსაცნობ პირს, ასევე ამოსაცნობი საგანი მან არ უნდა ნახოს ამოცნობამდე.

თუ ამოსაცნობია ცოცხალი პირი, ამომცნობს იგი უნდა წარედგინოს გარეგნულად და ჩაცმულობით მის მსგავს პირთა შორის, რომელთა რაოდენობა არ შეიძლება იყოს სამ პირზე ნაკლები. ამოცნობის დაწყებამდე ამოსაცნობ პირს წინადადება უნდა მიეცეს ამ პირთა შორის დაიკავოს ნებისმიერი ადგილი, რის შემდეგაც შემოყვანილ უნდა იქნეს ამომცნობი და მას წინადადება მიეცეს განმარტოს მისთვის წარდგენილ პირთა შორის ზომ არაა ის პირი, რომლის შესახებაც მან მიუთითა თავის ჩვენებებში. ამოცნობის ჩატარების პროცესში ან მისი დამთავრების შემდეგ ამომცნობმა უნდა განმარტოს და მიუთითოს იმ დამაზასიათებელ ნიშნებზე, რომლითაც ამოიცნო იგი.

ამოცნობა უნდა ჩატარდეს დამსწრე პირების მონაწილეობით, რომელთა რიცხვი არ შეიძლება იყოს ორზე ნაკლები. ამოცნობის განმეორებით ჩატარება იმავე პირის მიერ არ შეიძლება. ასეთი გამონაკლისი შეიძლება მოხდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ პირველად ამოცნობა ჩატარდა ფოტოსურათებით. ამოცნობის წარმოებისას გათვალისწინებულ უნდა იქნეს, რომ ეჭვმიტანილისა და ბრალდებულის ამოცნობას შეიძლება დაესწროს მათი დამცველი. და, რომ ამომცნობი პირი, თუ იგი თოთხმეტ წელს მიღწეული მოწმე ან დაზარალებულია, უნდა გაფრთხილდეს ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისათვის, ჩვენების მიცემისაგან თავის არიდებისა და ცრუ ჩვენების მიცემისათვის პასუხისმგებლობის შესახებ.

ანალოგიური წესი უნდა იქნეს დაცული სხვადასხვა სახის საგნებისა და ობიექტების ამოცნობის დროს. აქედან გამონაკლისია ისეთი საგნებისა და ობიექტების ამოცნობის ჩატარება, რომელთა წარდგენა

სხვა მის მსგავს საგნებთან ან ობიექტებთან ერთად შეუძლებელია. ასეთ შემთხვევას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს მაშინ, როცა, მაგალითად, პირს ამოსაცნობად უნდა წარედგინოს ადამიანის გვამი და სხვ.

ამოცნობის წარმოების პროცესში უნდა მოხდეს ამოსაცნობად წარდგენის ოქმის შედგენა, რომელშიც აღწერილ და მითითებულ უნდა იქნეს ამოცნობის ჩატარების დრო, ადგილი, მისი ჩამტარებული პირის ვინაობა და თანამდებობა, ამომცნობის ვინაობა და მონაცემები ამოსაცნობად წარდგენილი პირის შესახებ. მასში უნდა მიეთითოს იმაზეც, თუ რა ნიშნების მიხედვით მოხდა პირის ან საგნის ამოცნობა. ოქმს უნდა დაერთოს ამოცნობის პროცესში გამოყენებული სამეცნიერო-ტექნიკური საშუალებებით მიღებული მონაცემებიც. კერძოდ, ფოტო, კინო, ვიდეოგადაღების ფირები და სურათები.

ოქმს ხელი უნდა მოაწეროს საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებაში მონაწილე ყველა პირმა.

ამოცნობის ზემოაღნიშნულ პროცესუალურ წესზე ასე ვრცლად იმიტომ შეეჩერდით, რომ თუ დაცული არ იქნება ზემოაღნიშნული მოთხოვნები, მაშინ მიღებული შედეგები, რაოდენ მნიშვნელოვანიც არ უნდა იყოს იგი, დაკარგავს თავის მტკიცებულებით მნიშვნელობას.

მოცემული კატეგორიის საქმეებზე ასევე დიდი მნიშვნელობა აქვს საქმეზე შეკრებილ მტკიცებულებათა ურთიერთ წინააღმდეგობების აღმოსაფხვრელად სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რეგლამენტირებულ ისეთი დამოუკიდებელი სახის საგამოძიებო მოქმედების სწორად და კვალიფიციურად ჩატარებას, როგორიცაა *დაპირისპირება*. ამ მოქმედების წარმოებას ძირითადად მიმართავენ მაშინ, როცა დაკითხულ პირთა ჩვენებებში არსებობს „არსებითი წინააღმდეგობა“.

კანონით დაპირისპირების საფუძვლად მიჩნეულ ჩვენებებს შორის არსებულ „არსებით წინააღმდეგობაზე“ მითითება ამომწურავი არაა, რადგან იგი შეიძლება ჩატარდეს მაშინაც, როცა საჭიროა რომელიმე ბრალდებულის ან მოწმის მხილება მიცემული ჩვენებების სიცრუეში და ამის ინიციატივას იჩენს და ითხოვს მეორე დასაკითხი პირი.

კანონის თანახმად ბრალდებულს უფლება აქვს დაუპირისპირდეს იმ პირს, რომელიც ამხელს მას დანაშაულის ჩადენაში. მაგრამ ამასაც კრიტიკულად უნდა მიუდგეთ, რადგან გამორიცხული არაა, რომ ბრალდებულმა მოითხოვოს ისეთ ბრალდებულთან ან მოწმესთან დაპირისპირე

ბა, რომელზეც სურვილი აქვს და დარწმუნებულია, რომ მასზე გარკვეულ ზეგავლენას მოახდენს და მისთვის სასარგებლო ჩვენებას მიაცმინებს. ამიტომ, ცხადია, ეს საკითხი გამოძიებელმა დამოუკიდებლად თვითონ უნდა გადაწყვიტოს. ამასთან, დაპირისპირება უნდა ემყარებოდეს ნებაყოფლობით პრინციპს და მისი იძულებითი წესით ჩატარება დაუშვებელია.

ეს კი იმას ნიშნავს, რომ თუ დასაპირისპირებლად გამოძახებული რომელიმე პირი — მოწმე ან ბრალდებული უარს იტყვის დაპირისპირებაზე, მაშინ არ შეიძლება მოხდეს მათი დაპირისპირება. საყურადღებოა ისიც, რომ თუ დაპირისპირების დროს რომელიმე მათგანი შეცვლის თავის ადრინდელ ჩვენებას, დაპირისპირების დამთავრების შემდეგ, იგი დაკითხულ უნდა იქნეს იმის გასარკვევად თუ რატომ შეცვალა მან თავისი ადრინდელი ჩვენება.

წნ. სატრანსპორტო დანაშაულის გამომწვევი მიზეზები და ხელშემწყობი გარემოებები

გამოძიების პროცესში გარკვეული ყურადღება უნდა მიექცეს მოცემული სახის დანაშაულთა ჩადენის გამომწვევ მიზეზებს, მათ ხელშემწყობ გარემოებებს და მის შესაბამისად მიღებულ იქნეს თავიდან ასაცილებელი ღონისძიებები. კერძოდ, აუცილებელია საქმეში არსებული მასალების ყოველმხრივი გაანალიზების საფუძველზე შედგენილ იქნეს სწორად და ყოველმხრივ დასაბუთებული წარდგინება და იგი სათანადო რეაგირებისაგან მსგავსი დარღვევების თავიდან ასაცილებლად გაგზავნილ იქნეს შესაბამის დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში ან შემუშავებული წინადადებების პრაქტიკაში დასანერგად შეტანილ იქნეს ზემდგომ ორგანოებში.

როგორც საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკა გვიჩვენებს, სატრანსპორტო შემთხვევების გამომწვევ უმთავრეს მიზეზებად გვევლინება:

1. სატრანსპორტო საშუალების მართვა, მართვის უფლების არმქონე ან მთვრალ მდგომარეობაში მყოფი პირის მიერ;

2. მოძრაობის შემზღუდავი ობიექტური და სუბიექტური ფაქტორების გაუთვალისწინებლად სატრანსპორტო საშუალების მართვა გადაჭარბებული სიჩქარით;

3. საექსპლუატაციოდ ტექნიკურად გაუმართავი სატრანსპორტო საშუალების გაშვება;

4. ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დაუცველობა და დაუდევარი დამოკიდებულება იმ პირებისა, ვისაც უშუალოდ ევალებოდა ამ წესების დაცვა;

5. პირის მიერ სატრანსპორტო საშუალების შეგნებულად, წინდახედულობით ექსპლუატაციისათვის ტრანსპორტის გაუვარგისება, მისი დაზიანება ან განადგურება;

6. ტრანსპორტზე ნასვამ მდგომარეობაში მყოფ პირებზე არასათანადო კონტროლის არსებობა;

7. მგზავრის, ქვეითად მოსიარულის ან მოძრაობის სხვა მონაწილის მიერ ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესის დარღვევა;

8. ტრანსპორტზე მომუშავე თანამდებობის პირთა მიერ თავიანთი სამსახურებრივი მოვალეობის არაჯეროვნად შესრულება;

9. საზღვაო და საჰაერო სივრცის დაუცველობა და მასზე შესაბამის თანამდებობის პირთა მიერ თავიანთი მოვალეობის შეუსრულებლობა ან არაჯეროვანი შესრულება;

10. სხვადასხვა სახის მოძრაობისა და ექსპლუატაციის უსაფრთხოების წესების უხეში დარღვევები და სხვა მთელი რიგი ღონისძიებები.

აღსანიშნავია, რომ ზემოაღნიშნული ღონისძიებების გარდა, სატრანსპორტო დანაშაულთა აღკვეთისა და თავიდან აცილების მიზნით უკანასკნელ პერიოდში საკმაოდ მკაცრი ღონისძიებები იქნა გატარებული ადმინისტრაციული სასჯელების გაძლიერების სახით. მაგრამ, ვფიქრობთ, ეს ცალმხრივი ღონისძიებაა და იგი საკმარისი არაა.

იმისათვის, რომ სატრანსპორტო დანაშაულისათვის დადგენილი სასჯელები უფრო ეფექტური გახდეს, მათ რეალიზაციასთან ერთად საჭიროა ამ მიმართებით ფართოდ გაიშალოს აგრეთვე პროპაგანდისტული მუშაობა მოძრაობის უსაფრთხოების წესების დანაშაულებრივი დარღვევების ფაქტების გაანალიზებითა და მათი თავიდან ასაცილებელი კონკრეტული ღონისძიებების პრაქტიკაში დანერგვის მიზნით.

სატრანსპორტო დანაშაულის აღკვეთისა და თავიდან აცილების მიზნით მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს ტრანსპორტის მოძრაობისა და ექსპლუატაციის წესების უმკაცრეს დაცვას და მათი დამრღვევი პირების მიმართ მკაცრი ზომების განხორციელებას. ამასთან, ამ მიმართებით გამოყენებულ უნდა იქნეს პრესის, რადიოსა და სატელევიზიო გადაცემები, პრაქტიკის ცოცხალ მაგალითებზე აგებული და საილუს-

ტრაციო საშუალებების გამოყენებით მიზნობრივი ლექციების წაკითხვა ხალხმრავალ აუდიტორიებსა და წარმოება-დაწესებულებებში.

ზემოაღნიშნულის გარდა, გადაჭრით უნდა გაუმჯობესდეს სატრანსპორტო მიმოსვლის გზები, რომელთა უდიდესი ნაწილი აბსოლუტურად უვარგისია საგზაო-სატრანსპორტო მიმოსვლისათვის. ამასთან, მკაცრი სასჯელები უნდა იქნეს დაწესებული გზების დამზიანებელ პირთა მიმართ და, თუ დადგინდება, რომ ავტოსაგზაო შემთხვევა მოხდა გზის გაუმართაობისა და მასზე გამაფრთხილებელი ნიშნების არარსებობის გამო, მაშინ ასეთი საგზაო შემთხვევით მიყენებული მატერიალური ზიანის ანაზღაურება უნდა დაეკისროს არა ტრანსპორტის მძღოლს, არამედ გზების აკარგვიანობაზე პასუხისმგებელი ორგანიზაციის ან მასზე ზედამხედველ პირს.

ასევე უნდა ამოქმედდეს და ფართო გამოყენება მიეცეს სსკ-ის 281-ე მუხლს, რომელიც ითვალისწინებს მგზავრის, ქვეითად მოსიარულისა და მოძრაობის სხვა მონაწილე პირის მიერ ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესების დარღვევისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას, თუ მათ ასეთ დარღვევას მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის (ადამიანთა) სიცოცხლის მოსპობა.

ტექსტები და კაზუსები სამოხელეო და სატრანსპორტო დანაშაულთა შესახებ

ტესტი №1

სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში როგორაა მოხსენიებული მოხელესთან ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ ჩადენილი დანაშაული?

- ა) მოხელის მიერ ჩადენილი დანაშაული;
- ბ) გამომძიებლის ან პროკურორის მიერ ჩადენილი დანაშაული;
- გ) თანამდებობრივი დანაშაული;
- დ) სამოხელეო დანაშაული;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №2

ქვემოთ დასახელებული დანაშაულებრივი ქმედებებიდან, რომელი მიეკუთვნება სსკ-ის სამოხელეო დანაშაულთა თავში გათვალისწინებულ დანაშაულს?

- ა) სახელმწიფო საიდუმლოების წესის გახმაურება;
- ბ) ტერორიზმის შესახებ ცნობის შეტყობინება;
- გ) საბოტაჟი;
- დ) სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება და სამსახურებრივი გულგრილობა;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №3

დასახელებული სამოხელეო დანაშაულიდან რომელი მიეკუთვნება ფორმალური შემადგენლობის მქონე დანაშაულს?

- ა) სამსახურებრივი სიყალბე;
- ბ) კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება;
- გ) სამეწარმეო საქმიანობაში უკანონო მონაწილეობა;
- დ) უკანონო განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანა;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №4

ქვემოთ ჩამოთვლილი სამოხელეო დანაშაულთაგან რომელი სახის დანაშაული მიეკუთვნება საერთო სახის სამოხელეო დანაშაულს?

- ა) ქრთამის აღება და ქრთამის მიცემა;
- ბ) სამეწარმეო საქმიანობაში უკანონო მონაწილეობა;
- გ) უკანონო განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანა;
- დ) ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან უკანონო გათავისუფლება;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №5

ვინ შეიძლება იყოს სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტი?

- ა) ავტომანქანის მძღოლი;
- ბ) მეკუჭნავე;
- გ) მებუფეტი;
- დ) კურიერი;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №6

რა შეიძლება იყოს სამოხელეო დანაშაულის ხელყოფის ობიექტი?

- ა) ავტოტრანსპორტის დაზიანება ან განადგურება;
- ბ) სახელმწიფოსა და საზოგადოებრივი აპარატის სწორი, ნორმალური საქმიანობა, მისი ავტორიტეტი და ღირსება;
- გ) საკუთრება;
- დ) საბაჟო წესის დარღვევა;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №7

რა ასაკიდან შეიძლება მიეცეს პირი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის სამოხელეო დანაშაულისათვის?

- ა) 14 წლის ასაკიდან;
- ბ) 16 წლის ასაკიდან;
- გ) 17 წლის ასაკიდან;
- დ) 18 და უფრო მეტი წლის ასაკიდან;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №8

ბრალის რა ფორმით შეიძლება ჩადენილ იქნეს სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება და სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება?

- ა) განზრახი ბრალით;
- ბ) მხოლოდ გაუფრთხილებლობით;
- გ) დაუდევრობით;
- დ) თვითიმედოვნებით;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №9

საჭიროა თუ არა ყველა სახის სამოხელეო დანაშაულის შემადგენლობისათვის მიზეზობრივი კავშირის არსებობა?

- ა) არა;
- ბ) ნაწილობრივ;
- გ) საჭიროა;
- დ) მიზეზობრივი კავშირის არსებობა საჭიროა მხოლოდ მექრთამეობის საქმეებზე;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №10

სისხლის სამართლის კოდექსის რომელ თავშია მოთავსებული სამოხელეო დანაშაული?

- ა) XI თავში;
- ბ) XIX თავში;
- გ) XXXI თავში;
- დ) XXXIX თავში;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №11

რამდენი მუხლისაგან შედგება სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული სამოხელეო დანაშაულის XXXIX თავი?

- ა) სამი მუხლისაგან;
- ბ) თერთმეტი მუხლისაგან;
- გ) თხუთმეტი მუხლისაგან;
- დ) ცხრა მუხლისაგან;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №12

სამოხელეო დანაშაულთაგან რომელი სახის დანაშაულის შემადგენლობისთვისაა აუცილებელი ანგარების მოტივი?

- ა) სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადაშეცემის;
- ბ) ქრთამის აღებისა და სამსახურებრივი სიყალბის;
- გ) სამსახურებრივი გულგრილობის;
- დ) ქრთამის მიცემის;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №13

სამოხელეო დანაშაულის რომელი მუხლის რომელი ნაწილით შეიძლება დაისაჯოს სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებისათვის სახელმწიფო პოლიტიკური თანამდებობის მქონე პირი?

- ა) სსკ 332-ე მუხლის მეორე ნაწილით;
- ბ) სსკ 333-ე მუხლის მეორე ნაწილით;
- გ) სსკ 339-ე მუხლით;
- დ) სსკ 334-ე მუხლით;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №14

რა შემთხვევაში და როდის ითვლება ქრთამის აღება დამთავრებულად?

- ა) ქრთამის მიცემის შეპირების მომენტიდან
- ბ) მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ქრთამის მიმცემის ინტერესებისათვის რაიმე სახის მოქმედების შესრულების მომენტიდან;
- გ) მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ქრთამის საგნის მიღების მომენტიდან;
- დ) მოხელე თანამდებობის პირისათვის შეპირებული ფულადი თანხის ფოსტით გაგზავნის მომენტიდან;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №15

სამოხელეო დანაშაულთაგან რომელი დანაშაულის ჩადენისთვისაა დამამძიმებელ გარემოებად მიჩნეული დაზარალებულის წამება?

- ა) ქრთამის აღების;
- ბ) ქრთამის მიცემის;
- გ) განმარტების, ჩვენების მიცემის ან დასკვნის მიცემის იძულებითი დანაშაულებრივი ქმედებისათვის;
- დ) უკანონო განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანისათვის;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №16

დანაშაულის შემადგენლობის რა აუცილებელი ნიშანი ახასიათებს სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებას?

- ა) ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების დარღვევა;
- ბ) დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილის უკანონო განთავისუფლება;
- გ) უკანონო განაჩენის გამოტანა;
- დ) ქრთამის აღება;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №17

მექრთამეობად, კერძოდ, ქრთამის მიცემა-აღებად ჩაითვლება თუ არა მოხელე თანამდებობის პირის მიერ ქალთან სქესობრივი კავშირის დაჭერა ამ ქალის სამსახურში მოწყობასთან დაკავშირებით?

ა) არ ჩაითვლება;

ბ) ჩაითვლება;

გ) ჩაითვლება იმ შემთხვევაში, თუ ქალმა იცოდა, რომ მოხელე თანამდებობის პირი მასთან სქესობრივი კავშირის დაჭერის შემდეგ აუცილებლად მიიღებდა სამსახურში ან მის სასარგებლოდ შეასრულებდა რაიმე მოქმედებას;

დ) თუ ასეთი სქესობრივი კავშირის დამყარება განპირობებული იყო მოხელე თანამდებობის პირთან წინასწარი შეთანხმებით;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №18

ქრთამის მიმცემი შეიძლება გათავისუფლდეს თუ არა სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან და რა შემთხვევაში?

ა) იგი შეიძლება გათავისუფლდეს, თუ მის მიმართ აღდილი ჰქონდა ქრთამის გამოძალვას ან თუ მან ნებაყოფლობით განაცხადა ქრთამის მიცემის შესახებ სისხლის სამართლის საქმის აღმძვრელ ორგანოში;

ბ) იგი გათავისუფლდება პასუხისმგებლობისაგან, თუ მან ქრთამის მიცემის შესახებ განუცხადა თავის ახლო ნათესავს ან მეგობარს;

გ) ქრთამის მიმცემი არც ერთ შემთხვევაში არ თავისუფლდება პასუხისმგებლობისაგან;

დ) იგი გათავისუფლდება პასუხისმგებლობისაგან, თუ საგამოძიებო ორგანოს მიერ ცნობილ იქნება დაზარალებულად;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №19

ქრთამის საგანი უნდა დაუბრუნდეს თუ არა ქრთამის მიმცემს, როცა მის მიმართ აღდილი ჰქონდა ქრთამის გამოძალვას, ან როცა მან ნებაყოფლობით განაცხადა ქრთამის მიცემის შესახებ?

ა) არა, არ დაუბრუნდება;

ბ) დაუბრუნდება, თუ იგი ცნობილ იქნება დაზარალებულად;

გ) დაუბრუნდება თუ მან ქრთამის მიცემის შემდეგ ნებაყოფლობით განაცხადა ამის შესახებ სათანადო ორგანოში;

დ) დაუბრუნდება, თუ ქრთამის მიმცემმა ქრთამის აძლები პირის

შემდგომში მზილების მიზნით წინასწარ ჩაინიშნა ქრთამად გადასაცე-
მი საგნისათვის დამახასიათებელი ნიშნები და ქრთამის მიცემიდან
ერთი კვირის შემდეგ განაცხადა ამის შესახებ სათანადო ორგანოში;
ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №20

მექრთამეობის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა აქვს თუ არა
ქრთამად აღებული საგნის ფულადი ღირებულების ოდენობას და თუ
აქვს, რა რაოდენობის ფული შეიძლება ჩაითვალოს დიდი და
განსაკუთრებით დიდი ოდენობით ქრთამის აღებად?

ა) დიახ, ქრთამად აღებული საგნის ფულადი ღირებულების ოდე-
ნობას აქვს მნიშვნელობა კვალიფიკაციისათვის და კანონით დადგენილ
დიდ ოდენობად ითვლება ქრთამის აღება ათი ათასი ლარის ზევით,
განსაკუთრებით დიდ ოდენობად კი ქრთამის აღება ოცდაათი ათასი
ლარის ზევით;

ბ) დიდ ოდენობად ითვლება ქრთამის აღება 5 ათასი ლარიდან 10
ათას ლარამდე, განსაკუთრებით დიდ ოდენობად კი ათი ათასი ლარი
და მეტი;

გ) დიდ ოდენობად ითვლება ოცდახუთი ათასიდან ორმოცი ათას
ლარამდე, განსაკუთრებით დიდ ოდენობად კი ორმოცი ათასიდან ზევით;

დ) დიდ ოდენობად ითვლება სამი ათასიდან თხუთმეტი ათას ლარამდე,
განსაკუთრებით დიდ ოდენობად კი თხუთმეტი ათასი და ზევით;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №21

მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით შეიძლება თუ არა სამოხელეო
დანაშაულის უფრო ზუსტი და სწორი კლასიფიკაცია ცალკეულ ჯგუფე-
ბად?

ა) არა, ეს შეუძლებელია;

ბ) შეიძლება, რადგან მასში გაერთიანებულია სახელმწიფო და
საზოგადოებრივი აპარატის სხვადასხვა სფეროში მომუშავე მოხელე
თანამდებობის პირების მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედე-
ბებიც;

გ) შეიძლება მათი ნაწილობრივ კლასიფიკაცია;

დ) შეიძლება მოხდეს მათი კლასიფიკაცია სუბიექტისა და ხელყოფის ობიექტის მიხედვით;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №22

რა შეიძლება იყოს სამოხელეო დანაშაულის საქმის აღძვრის საბაბი და საფუძველი?

ა) პრესაში გამოქვეყნებული ცნობა და შემოწმებით დადგენილი მასში მითითებული მართლსაწინააღმდეგო ბრალეული ქმედების შემცველი ნიშნების არსებობა;

ბ) მოქალაქის განცხადება მომხდარი დანაშაულის შესახებ;

გ) ინვენტარიზაციის აქტი;

დ) დაწესებულების ხელმძღვანელიდან მიღებული ცნობა;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №23

დაისჯება თუ არა მოხელე თანამდებობის პირი სამი ან ხუთი ლარის ოდენობით ქრთამის აღებისათვის?

ა) მოხელე თანამდებობის პირი 3 ან 5 ლარის ქრთამად აღებისათვის დაისჯება;

ბ) სამი ან ხუთი ლარის აღებისათვის მოხელე თანამდებობის პირი არ დაისჯება;

გ) სამი ან ხუთი ლარის აღებისათვის მოხელე თანამდებობის პირი დაისჯება არა ქრთამის აღებისათვის, არამედ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებისათვის;

დ) სამი ან ხუთი ლარის აღებისათვის მოხელე თანამდებობის პირი დაისჯება მხოლოდ ადმინისტრაციული სამართლის წესით წერილმანი მექრთამეობისათვის;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №24

როდის ითვლება დამთავრებულად სამსახურებრივი სიყალბე?

ა) მოხელე თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივი სიყალბე

დამთავრებულად ითვლება ოფიციალურ დოკუმენტებში ყალბი ცნობის ან ჩანაწერის შეტანის, ან ყალბი დოკუმენტის შედგენის მომენტიდან;

ბ) იგი დამთავრებულად ითვლება ყალბი დოკუმენტის გაცემის მომენტიდან;

გ) იგი დამთავრებულად ითვლება ყალბი დოკუმენტის რეალიზაციის მომენტიდან;

დ) იგი დამთავრებულად ითვლება ყალბი დოკუმენტის ადრესატზე გადაცემის მომენტიდან;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №25

მოხელე თანამდებობის პირს ან მისი ოჯახის წევრს აქვს თუ არა უფლება მიიღოს საჩუქარი სხვა ქვეყნის ან საერთაშორისო ორგანიზაციის ორგანოდან ან დაწესებულებიდან, ან მათი წარმომადგენლობისაგან? დადებით შემთხვევაში როდის და რა რაოდენობით?

ა) უფლება აქვს მიიღოს მათგან საჩუქარი, თუ იგი დაკავშირებულია საოქმო ან სხვა ოფიციალური ღონისძიებების ჩატარებასთან, მაგრამ მისი ფულადი ღირებულება არ უნდა აღემატებოდეს საარსებო მინიმუმის ხუთმაგ ოდენობას;

ბ) უფლება აქვს მიიღოს ნებისმიერი საჩუქარი ნებისმიერი ოდენობით;

გ) უფლება აქვს მიიღოს საჩუქარი განუსაზღვრელი ოდენობით მისი ცხოვრების რაიმე ღირშესანიშნავ თარიღთან დაკავშირებით;

დ) მოხელე თანამდებობის პირსა და მისი ოჯახის წევრს უფლება არა აქვს მათგან მიიღოს ას ლარზე მეტი ფულადი ღირებულების საგანი;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №26

რა არ შეიძლება ჩაითვალოს აკრძალულ საჩუქრად და რა შემთხვევაში არ შეიძლება დადგეს პასუხისმგებლობა უცხო სახელმწიფოს ან საერთაშორისო ორგანიზაციისაგან კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღებისათვის?

ა) კანონით აკრძალულ საჩუქრად არ ჩაითვლება მათგან გადმოცემული გრანტი, სტიპენდია, ჯილდო, პრემია და ნაბეჭდი გამოცემები;

ბ) აკრძალულ საჩუქრად არ ჩაითვლება დაბადების დღესთან დაკავშირებით მოხელე თანამდებობის პირისათვის გადაცემული საჩუქარი თუნდაც, რომ მისი ფულადი ღირებულება აღემატებოდეს ასმაგ საარსებო მინიმუმს;

გ) აკრძალულ საჩუქრად არ ჩაითვლება ძვირადღირებული საგნის გადაცემა ნაკლებად ღირებულ საგანში;

დ) აკრძალულ საჩუქრად არ ჩაითვლება მოხელე თანამდებობის პირის მეუღლისათვის ძვირადღირებული ავტომანქანის გადაცემა;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №27

რა არის კორუფცია, რა უნდა იქნეს გაგებული კორუფციის ცნებაში და რომელი დანაშაულის ამსახველია იგი?

ა) სიტყვა კორუფცია მომდინარეობს ლათინურიდან და ნიშნავს მოხელე თანამდებობის პირის მოსყიდვას, ამიტომ იგი არის მექრთამეობის ნაირსახეობა – ქრთამის მიცემა-აღება მოხელე თანამდებობის პირის მოსყიდვით;

ბ) იგი მოიცავს ყველა ანგარებითი სახის სამოხელეო დანაშაულს;

გ) კორუფცია ნიშნავს მექრთამეობაში შემჩნეულ კორუმპირებულ მოხელე თანამდებობის პირს;

დ) კორუფცია ნიშნავს მოხელე თანამდებობის პირების ანგარებით დანაშაულში მხილვას;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №28

როდის შეიძლება ჩაითვალოს დამთავრებულად მოხელე თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის წევრის, ან ახლო ნათესავის მიერ კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება?

ა) თუ მოხელე თანამდებობის პირის მიერ კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღებიდან გავიდა 72 საათი;

ბ) თუ მოხელე თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის წევრის მიერ კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების შეტყობინების მომენტიდან გავიდა 24 საათი;

გ) თუ მოხელე თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის წევრის მიერ

კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების შეტყობინებიდან გავიდა 48 საათი;

დ) თუ მოხელე თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის წევრის მიერ კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების შეტყობინებიდან გავიდა ერთი თვე;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №29

შეიძლება თუ არა, რომ კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება ატარებდეს მექრთამეობის შენიღბულ სახე?

ა) შეიძლება თუ მან ასეთი ძვირადღირებული „საჩუქარი“ აიღო „გასამრჯელოს“ სახით „მჩუქებელი“ პირის ინტერესებისათვის თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით რაიმე სახის მოქმედების ან უმოქმედობის შესრულებაში;

ბ) არ შეიძლება;

გ) იგი შეიძლება განხილულ იქნეს ჩვეულებრივ პატივისცემად, თუ მისი რაოდენობა არ აღემატება ათი ათას ლარს;

დ) არ შეიძლება, რადგან მას თან არ ახლავს მექრთამეობისათვის ისეთი აუცილებელი დამახასიათებელი ნიშანი, როგორიცაა წინასწარ შეპირება ქრთამის მიცემა-აღების შესახებ;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №30

ვინ შეიძლება იყოს რკინიგზის, წყლის, საჰაერო ან საბაგირო ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის (სსკ 275-ე მუხ.) დანაშაულებრივი დარღვევის სუბიექტი?

ა) ამ დანაშაულის ჩადენის სუბიექტი შეიძლება იყოს ის, ვისაც სპეციალურად ევალებოდა ამ წესის დაცვა;

ბ) შეიძლება იყოს ყველა ნებისმიერი ფიზიკური პირი 14 წლის ასაკიდან;

გ) შეიძლება იყოს ყველა შერაცხადი ფიზიკური პირი 16 წლის ასაკიდან;

დ) შეიძლება იყოს ყველა შერაცხადი ფიზიკური პირი 18 წლის ასაკიდან;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №31

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის რომელ თავშია გათვალისწინებული „სატრანსპორტო დანაშაული“?

ა) XVI თავში;

ბ) XIX თავში;

გ) XXIX თავში;

დ) XXXIV თავში;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №32

რამდენი მუხლისაგან შედგება სსკ-ს „სატრანსპორტო დანაშაულის“ თავი?

ა) 5 მუხლისაგან;

ბ) შვიდი მუხლისაგან;

გ) ცხრა მუხლისაგან;

დ) თერთმეტი მუხლისაგან;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №33

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს თუ არა ქვეითად მოსიარულის მიერ ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესის დარღვევის დასჯადობას?

ა) არა, ქვეითად მოსიარულის მიერ ასეთი წესის დარღვევა სისხლის სამართლის კანონით დასჯადი არაა;

ბ) ქვეითად მოსიარულის მიერ ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების წესის დარღვევა შეიძლება დაისაჯოს, თუ ასეთ დარღვევას მოჰყვა ტრანსპორტის დაზიანება;

გ) ქვეითად მოსიარულის ან მოძრაობის სხვა მონაწილის მიერ ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესის დარღვევა დაისჯება სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული 281-ე მუხლით, თუ მას შედეგად მოჰყვა ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა;

დ) დაისჯება თუ მის ასეთ ქმედებას მოჰყვა მძიმე მატერიალური ან რაიმე სახის არსებითი ზიანი;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №34

ვის შეიძლება დაეკისროს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ავტომობილის, ტრამვაის, ტროლეიბუსის, ტრაქტორის ან სხვა მექანიკური მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის (სსკ 276-ე მუხ.) წესის დარღვევისათვის?

ა) პასუხს აგებს ის, ვინც ფლობს და ვის საკუთრებაშიცაა ეს ტრანსპორტი;

ბ) პასუხს აგებს ის, ვინც ამ სატრანსპორტო საშუალებას მართავს, თუკი ასეთი დარღვევის შედეგად დადგა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ერთი ან რამოდენიმე პირის სიცოცხლის მოსპობა;

გ) პასუხს აგებს ის, ვინც მართავდა სატრანსპორტო საშუალებას და ვის მიერაც იქნა დარღვეული მოძრაობის უსაფრთხოების წესი;

დ) პასუხს აგებს ის ვინც მართავდა ტრანსპორტს და ვისი ბრალითაც მოხდა ავტოშემთხვევა, თუნდაც რომ ასეთი დარღვევით არ დადგეს ჯანმრთელობისათვის რაიმე სპეციალური მავნე შედეგი;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №35

მთერალ მდგომარეობაში ტრანსპორტის მართვა ისჯება თუ არა სისხლის სამართლის კანონმდებლობით?

ა) მარტოოდენ იმის გამო, რომ იგი ნასვამი მართავს ტრანსპორტს პირი სისხლის სამართლის კანონმდებლობით არ დაისჯება;

ბ) დაისჯება თუ ნასვამ მდგომარეობაში მყოფი ტრანსპორტის მძღოლი დაარღვევს მოძრაობის უსაფრთხოების წესს;

გ) არ დაისჯება, თუ იგი მსუბუქი ფორმითაა ნასვამი;

დ) დაისჯება, თუ იგი მთერალ მდგომარეობაში ჩაიდენს მოძრაობის უსაფრთხოების წესის დარღვევას თუნდაც, რომ მას არ მოჰყვეს ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №36

მთვრალ მდგომარეობაში მყოფი პირის მიერ სატრანსპორტო დანაშაულის ჩადენა ახდენს თუ არა გავლენას დასჯადობაზე, კერძოდ, ამ მართლსაწინააღმდეგო დანაშაულის ჩამდენი პირისათვის სასჯელის ზომის განსაზღვრაზე?

ა) სიმთვრალე სასჯელის შეფარდებაზე არავითარ გავლენას არ ახდენს;

ბ) სატრანსპორტო დანაშაულის ჩადენა მთვრალ მდგომარეობაში მყოფი პირის მიერ უფრო მკაცრად ისჯება, რადგან სისხლის სამართლის კანონით სიმთვრალე მიჩნეულია ამ დანაშაულის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან დამამძიმებელ გარემოებად;

გ) სატრანსპორტო დანაშაულისათვის სიმთვრალე არ არის დამამძიმებელ გარემოებად მიჩნეული;

დ) ეს დამოკიდებულია სიმთვრალის ხარისხზე;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №37

ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევის დანაშაულებრივ ქმედებად აღიარებისათვის ობიექტური მხარის რა აუცილებელი ნიშნების არსებობაა საჭირო?

ა) მიზეზობრივი კავშირის არსებობა ჩადენილ ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის;

ბ) მავნე შედეგის არსებობა;

გ) ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევის დანაშაულებრივ ქმედებად აღიარებისათვის აუცილებელია რომ მას მოჰყვეს ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ერთი ან რამდენიმე პირის სიცოცხლის მოსპობა;

დ) სატრანსპორტო საშუალების მოსპობა, განადგურება ან დაზიანება;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №38

რომელი სახის სატრანსპორტო დანაშაულისათვისაა საკმარისად მიჩნეული სხვა მძიმე შედეგის დადგომის ფაქტი?

- ა) ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესის დარღვევისათვის;
- ბ) ფრენის საერთაშორისო წესის დარღვევისათვის;
- გ) მატარებლის თვითნებური გაჩერებისათვის;
- დ) ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევისათვის;
- ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №39

რა შემთხვევაში შეიძლება ჩაითვალოს დასჯად დანაშაულებრივ ქმედებად გემის კაპიტანის მიერ განსაცდელში მიტოვება?

ა) როცა გემის კაპიტანმა შეიტყო ზღვაში ან სხვა საწყალოსნო გზაზე განსაცდელში მყოფთა შესახებ და მას შეეძლო მათი დახმარება გემის, ეკიპაჟის ან მგზავრისათვის სერიოზული საფრთხის შექმნის გარეშე, მაგრამ არ აღმოუჩინა დახმარება და ისინი მიატოვა განსაცდელში;

ბ) როცა გემის კაპიტანმა ასეთი დახმარება არ აღმოუჩინა იმის გამო, რომ ამით შეიძლება საფრთხე შექმნოდა გემზე მყოფ ორ მძიმედ დაჭრილი პირის სიცოცხლეს;

გ) როცა მან დახმარება არ აღმოუჩინა იმის გამო, რომ გემზე შექმნილი მდგომარეობით შესაძლოა თვითონაც მალე განსაცდელში აღმოჩენილიყო.

დ) როცა გემის გამოხმაურებაზე განსაცდელში მყოფმა პირებმა უარი თქვეს დახმარების მიღებაზე;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №40

რა შემთხვევაში შეიძლება დადგეს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა სატრანსპორტო საშუალების, გზის, სიგნალიზაციის, კავშირგაბმულობის საშუალების ან სხვა სატრანსპორტო მოწყობილობის დაზიანებისათვის?

ა) როცა გზის დაზიანებამ სერიოზული საფრთხე შეუქმნა ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობას;

ბ) როცა სიგნალიზაციისა და კავშირგაბმულობის დაზიანებამ გამოიწვია სატრანსპორტო საშუალების გაუვარგისება;

გ) როცა სატრანსპორტო კომუნიკაციის ბლოკირებამ გამოიწვია ტრანსპორტის განადგურება ან ექსპლუატაციისათვის გაუვარგისება;

დ) როცა ასეთ დაზიანებას მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №41

რა ჩაითვლება ფრენის საერთაშორისო წესის დარღვევის მაკვალ-ფიციურებელ გარემოებად?

ა) ნებადართული მარშრუტისაგან გადახვევა;

ბ) დადგენილი ფრენის სიმაღლის დაუცველობა;

გ) დაჯდომის ადგილისა და საჰაერო ჭიშკრის დაუცველობა;

დ) როცა ფრენის საერთაშორისო წესის დარღვევით სერიოზული საფრთხე შეექმნა დასახლებულ უბანს;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №42

რა ჩაითვლება მატარებლის თვითნებური გაჩერების მაკვალიფიცირებელ გარემოებად?

ა) მატარებლის გაჩერება საჭიროების გარეშე;

ბ) მატარებლის თვითნებური გაჩერება, რასაც შედეგად მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება;

გ) მატარებლის თვითნებური გაჩერება, რასაც შედეგად მოჰყვა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი;

დ) მატარებლის თვითნებური გაჩერება, როცა მას შედეგად მოჰყვა ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №43

რომელი სახის სატრანსპორტო დანაშაული შეიძლება იქნეს ჩადენილი განზრახი ბრალით?

ა) ფრენის საერთაშორისო წესის დარღვევა, მატარებლის თვითნებური გაჩერება და გემის კაპიტნის მიერ განსაცდელში მიტოვება;

ბ) სატრანსპორტო საშუალების ექსპლუატაციისათვის გაუვარებისა;

გ) ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობისა და მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის ექსპლუატაციის ან რემონტის უსაფრთხოების წესის დარღვევა;

დ) ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევა და სატრანსპორტო საშუალების უზარისხო რემონტი, ტექნიკურად გაუმართავი ტრანსპორტის საექსპლუატაციოდ გამოყვება;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №44

რა შემთხვევაში შეიძლება დადგეს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა მატარებლის თვითნებური გაჩერებისათვის?

ა) როცა მატარებლის გაჩერება მოხდა საჭიროების გარეშე და მას მოჰყვა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი;

ბ) როცა მატარებელი გაჩერებულ იქნა მგზავრის მიერ იმისათვის, რომ იგი მატარებლიდან ჩმოსულიყო და მას რაიმე შედეგი არ მოჰყვა;

გ) როცა მატარებლის მგზავრმა შეამჩნია მატარებლის რელსების აყრილობა და მოსალოდნელი საფრთხის თავიდან აცილების მიზნით, მატარებლის სამუხრუჭე ონკანის გახსნით გააჩერა მატარებელი, მაგრამ ამით რამდენიმე ადამიანმა მიიღო სხეულის მძიმე დაზიანება;

დ) როცა მატარებლის მგზავრმა საპაერო სამუხრუჭე მაგისტრალის გათიშვით გააჩერა მატარებელი იმისათვის, რომ თავისი ნაცნობი ამოეყვანა მატარებელში, ან ჩაესვა მატარებლიდან;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №45

შეიძლება თუ არა სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა საქართველოს სსკ 279-ე მუხლით (გემის კაპიტნის მიერ განსაცდელში მიტოვება) იმ უცხო სახელმწიფოს გემის კაპიტნისა, რომელმაც საშველი სიგნალის მიღების მიუხედავად, დახმარება არ აღმოუჩინა უცხო სახელმწიფოს წყლებში განსაცდელში მყოფ საქართველოს გემის ეკიპაჟს?

ა) არა, რადგან მას არ ევალება უცხო სახელმწიფოს გემისათვის სათანადო დახმარების აღმოჩენა;

ბ) თუ დადგინდება, რომ ამ უცხო სახელმწიფოს გემის კაპიტანს შეეძლო ასეთი დახმარების აღმოჩენა გემის, გემის ეკიპაჟის ან გემზე მყოფი მგზავრისათვის სერიოზული საფრთხის შექმნის გარეშე და არ აღმოუჩინა, მაშინ მისი პასუხისმგებლობა დადგება, რადგან ასეთი პასუხისმგებლობა დაწესებულია საერთაშორისო კონვენციებითაც;

გ) მისი პასუხისმგებლობა დადგება იმ შემთხვევაში, თუ იმ სახელმწიფოსთან, რომლის კუთვნილებასაც ეს გემი შეადგენს, დადებული გვაქვს ხელშეკრულება;

დ) მას მართალია არ ევალეოდ ასეთი დახმარების აღმოჩენა, მაგრამ იგი ვალდებული იყო ამის შესახებ ეცნობებინა საქართველოს საელჩოსათვის ან საქართველოს წარმომადგენლობისათვის;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №46

საქართველოს სსკ 279-ე მუხლით დადგება თუ არა სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა იმ პირისა, რომელიც ზღვაში, ტბაზე ან სანაოსნო მდინარეში მართავს თავის კუთვნილ კატერს ან ნავს და შეამჩნია განსაცდელში მყოფი პირი ან პირები და დახმარების მოწოდების მიუხედავად, მან არ აღმოუჩინა მათ სათანადო დახმარება?

ა) ამ პირის პასუხისმგებლობა საერთოდ არ დადგება;

ბ) ამ პირის პასუხისმგებლობა არ დადგება, რადგან იგი არ არის გემის კაპიტანი;

გ) ამ მუხლით მისი პასუხისმგებლობა არ დადგება იმიტომ, რომ მას არ ევალება ასეთი დახმარების აღმოჩენა;

დ) სსკ. 279-ე მუხლით დადგება მისი პასუხისმგებლობა;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №47

მექრამეობისა და სატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეებზე როდის უნდა მოხდეს საგამოძიებო ვერსიების აგება და გამოძიების დაგეგმვა?

ა) მიღებული პირველადი მასალების შემოწმების დროს;

ბ) სისხლის სამართლის საქმის აღძვრისა და გამოძიებლის მიერ

საქმის თავის წარმოებაში მიღების დროს;

გ) დაკავებულის ეჭვმიტანილად ცნობის, მისი დაკითხვისა და სხვა პირველადი საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების შემდეგ;

დ) ბრალდების წარდგენისა და ბრალდებულის დაკითხვის შემდეგ;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №48

შეიძლება თუ არა ტრანსპორტის უსაფრთხო მოძრაობის წესების დარღვევის ფაქტზე აღიძრას სისხლის სამართლის საქმე, თუ ასეთ დარღვევას არ მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე, ან მძიმე, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა?

ა) ასეთი დარღვევის ფაქტებზე სისხლის სამართლის საქმე შეიძლება აღიძრას მხოლოდ ადამიანის ჯანმრთელობისათვის მსუბუქი ზარისხის ან სხვა რაიმე სახის დაზიანების მიყენების არსებობისას ან სხვა რაიმე მძიმე შედეგის დადგომისას;

ბ) საქმე აღიძვრება მხოლოდ მაშინ, თუ ასეთ დარღვევას მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ან ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა;

გ) საქმე აღიძვრება თუ ასეთ დარღვევას შედეგად მოჰყვა სხვა სახის მძიმე შედეგი;

დ) საქმე არ აღიძვრება;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №49

რა უნდა იქნეს გაგებული მაგისტრალური მილსადენის ცნებაში?

ა) მილი, რომლითაც დანიშნულ ადგილზე მიეწოდება მარტოოდენ ნავთობპროდუქტი;

ბ) მილი, რომლითაც დანიშნულ ადგილზე გადააქვთ და მიეწოდებათ მარტოოდენ საწვავი გაზი;

გ) მთლიანი კომპლექსი იმ ტექნიკური საშუალებებისა, რომლითაც ზდება ნავთობპროდუქტების, ბუნებრივი საწვავი გაზისა და სხვა ნედლეულის მიტანა სპეციალური მილსადენებით;

დ) ნავთობპროდუქტების გადამტანი სხვა სპეციალური ტექნიკური საშუალებები;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №50

რა შემთხვევაში შეიძლება არ დადგეს გემის კაპიტნის პასუხისმგებლობა განსაცდელში მიტოვებისათვის?

ა) როცა გემის კაპიტანმა განსაცდელში მყოფ პირებს სათანადო დახმარება არ აღმოუჩინა იმის გამო, რომ მას ეჩქარებოდა პორტში შესვლა;

ბ) იმის გამო, რომ მას ნავსადგურში მისვლა აგვიანდებოდა;

გ) როცა გემის კაპიტანმა განსაცდელში მყოფებს დახმარება შესთავაზა, მაგრამ მათ ამაზე უარი თქვეს, ან როცა დადგინდება, რომ გემის კაპიტანს სხვა ობიექტური მიზეზების გამო ნამდვილად არ შეეძლო განსაცდელში მყოფი პირებისათვის დახმარების აღმოჩენა;

დ) როცა გემის კაპიტანმა დახმარებაზე უარი თქვა გემზე არსებული ტვირთის სიმძიმის გამო;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №51

საჭიროა თუ არა მოხელის ან მასთან გათანაბრებული თანამდებობის პირის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების შემთხვევაში, რაც გამოიხატა მოხელე თანამდებობის პირის მიერ სხვა პირისათვის თავისუფლების უკანონო აღკვეთაში, მასზე ფსიქიკურ ზემოქმედებაში (მუქარაში), ცემაში, სხეულის ნაკლებად მძიმე დაზიანებაში და სხვ., სსკ 333-ე მუხლის გარდა მისი ქმედების ზემოაღნიშნული დანაშაულის ნიშნების ამსახველი სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლებითაც მოხდეს დამატებითი კვალიფიკაცია?

ა) ასეთი ქმედების დამატებითი კვალიფიკაცია საჭიროა, რადგან ნაკლებად მძიმე დაზიანება (სსკ 118-ე მუხ.), ცემა (სსკ 125-ე მუხ.), წამება (სსკ 126-ე მუხ.), თავისუფლების უკანონო აღკვეთა (სსკ 143-ე მუხ.) და სხვ. გათვალისწინებულია ცალკე დამოუკიდებელი სახის დანაშაულებრივ ქმედებად;

ბ) სსკ 333-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის დამატებითი კვალიფიკაცია საჭიროა ზოგიერთ გამონაკლის შემთხვევაში;

გ) ვინაიდან სსკ 333-ე მუხლი თავისთავად ზემოაღნიშნულ ნიშ-

ნებსაც მოიცავს, მისი დამატებითი კვალიფიკაცია საჭირო აღარაა. მისი დამატებითი კვალიფიკაცია აუცილებელია მხოლოდ მაშინ, თუ პირის ასეთ დანაშაულებრივ ქმედებას მოჰყვა სხეულის განზრახ მძიმე დაზიანება ან სიკვდილი ან თუ იგი ჩადენილია მტანჯავი საშუალებით, ან თუ მის მიერ ჩადენილ იქნა გაუპატიურება ქალის უმწეო მდგომარეობის გამოყენებით;

დ) არც ერთ შემთხვევაში მისი დამატებითი კვალიფიკაცია საჭირო არაა;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №52

როდის და ვინ უნდა შეადგინოს სამოხელეო ან სატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეზე გამოძიების გეგმა?

ა) გამოძიების გეგმა უნდა შეადგინოს ოპერატიულმა მუშაკმა გამომძიებლის დავალების საფუძველზე;

ბ) გამოძიების გეგმა უნდა შეადგინოს გამომძიებელმა საქმეზე პირველადი გადაუდებელი საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების შემდეგ;

გ) გამოძიების გეგმა უნდა შეადგინოს გამომძიებელმა სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე;

დ) გამოძიების გეგმა უნდა შეადგინოს გამომძიებელმა საქმის აღძვრისა და წარმოებაში მიღების მომენტიდან

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №53

ვინ და როდის უნდა წარუდგინოს ბრალდება სამოხელეო ან სატრანსპორტო დანაშაულში მხილებულ ეჭვმიტანილის სახით დაკავებული პირს?

ა) დაკავებულ ეჭვმიტანილ პირს ბრალდებას წარუდგენს მომკვლევი პირი სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე;

ბ) დაკავებულ ეჭვმიტანილს ბრალდებას წარუდგენს პროკურორი საქმის აღძვრისთანავე;

გ) დაკავებულ ეჭვმიტანილს ბრალდებას წარუდგენს გამომძიებელი საქმის აღძვრისა და თავის წარმოებაში მიღების მომენტიდან;

დ) დაკავებულ ეჭვმიტანილს ბრალდება უნდა წარუდგინოს გა-

მომძიებელმა დაკავებიდან არა უგვიანეს 48 საათისა;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №54

საჭიროა თუ არა მექრთამეობაში მხილებული ბრალდებულის დასაკითხად დაკითხვის გეგმის შედგენა?

ა) საჭირო არ არის;

ბ) საჭიროა მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში;

გ) საჭიროა მხოლოდ მაშინ, როცა ბრალდებული უარყოფს მისთვის ინკრიმინირებულ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენას;

დ) ბრალდებულის დაკითხვა რთული საგამომძიებო მოქმედებაა, ამიტომ მისი სწორად და ეფექტურად ჩატარებისათვის დაკითხვის გეგმის შედგენა ყოველთვის საჭიროა;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №55

შეიძლება თუ არა მექრთამეობის საქმეებზე ტაქტიკური თვალსაზრისით მოწმის სახით დასაკითხი პირების კლასიფიკაცია?

ა) არ შეიძლება;

ბ) შეიძლება და ტაქტიკური თვალსაზრისით მათი დაჯგუფება რეკომენდებულია მოხდეს 4 ჯგუფად;

გ) ასეთი დაყოფა საჭირო არაა, რადგან, პირველ რიგში, მოწმედ უნდა დაიკითხოს ქრთამის მიმცემი;

დ) სამოხელეო დანაშაულთა და მათ შორის მექრთამეობის საქმეების გამოძიების დროს მოწმის ჩვენებას ნაკლები მტკიცებულებითი მნიშვნელობა აქვს, ამიტომ მათი დაკითხვის თანმიმდევრობის განსაზღვრასა და მათ კლასიფიკაციას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №56

რა არის საგამომძიებო ვერსია და რის საფუძველზე უნდა მოხდეს მისი აგება?

ა) საგამომძიებო ვერსია არის ოპერატიული მუშაკის მიერ წამოყენებული ვარაუდი მომხდარი ფაქტის შესახებ;

ბ) საგამოძიებო ვერსია არის საქმეზე შეკრებილი მასალების საფუძველზე გამოძიებლის მიერ გამოსაძიებელი შემთხვევის ან მისი რომელიმე გარემოების ერთ-ერთი სავარაუდო ახსნა;

გ) საგამოძიებო ვერსია არის ვარაუდი, გულვება რაიმე ფაქტის შესახებ;

დ) საგამოძიებო ვერსია გამოძიებლის ფანტაზიაა;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №57

მექრთამეობის ან სხვა სახის სამოხელეო დანაშაულის შესახებ მიღებული ცნობების შესაძლებლად შეიძლება თუ არა რომელიმე საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე?

ა) არ შეიძლება;

ბ) შეიძლება მხოლოდ ქრთამის მიმცემი პირის დაკითხვა;

გ) შეიძლება დაკავებული ეჭვმიტანილის დაკითხვა;

დ) შეიძლება მხოლოდ ჩხრეკის, ამოღებისა და შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ჩატარება;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №58

ანონიმური ცნობა (განცხადება) შეიძლება თუ არა გახდეს სამოხელეო დანაშაულზე სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაბი?

ა) შეიძლება;

ბ) არ შეიძლება;

გ) იგი ნაწილობრივ შეიძლება გახდეს ასეთი საშიში დანაშაულის საქმის აღძვრის საბაბი;

დ) შეიძლება, თუ მასში მოყვანილი ფაქტები დასტურდება;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №59

სამოხელეო ან სატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეებზე დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ გამოტანილ უნდა იქნეს მომხდარ დანაშაულებრივ ფაქტზე თუ კონკრეტული მარ-

თლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენი პირის მიმართ?

ა) ასეთი დადგენილება გამოტანილ უნდა იქნეს მომხდარ დანაშაულებრივ ფაქტზე;

ბ) ასეთი დადგენილება გამოტანილ უნდა იქნეს მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენი კონკრეტული პირის მიმართ;

გ) ასეთი დადგენილება კონკრეტული პირის მიმართ შეიძლება გამოტანილ იქნეს მხოლოდ მაშინ, თუ გამოძიებლის მიერ მის მიმართ უკვე გამოტანილია დადგენილება ბრალდებულის სახით სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ;

დ) სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შემდეგ გამოტანილ დადგენილებაში უნდა მიეთითოს მომხდარ დანაშაულებრივ ფაქტზე და მის ჩამდენ პირზე;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №60

რა შემთხვევაში შეიძლება ჩატარდეს დაპირისპირება სამოხელეო დანაშაულთა საქმეების გამოძიების დროს?

ა) როცა დაკითხული პირი იძლევა არასწორ ჩვენებას;

ბ) როცა ბრალდებულის სახით დაკითხული პირი უარყოფს წარდგენილ ბრალდებას;

გ) როცა საქმეზე დაკითხულ პირთა ჩვენებებს შორის არსებობს წინააღმდეგობა და საჭიროა ამ წინააღმდეგობების აღმოფხვრა, მისი ახსნა;

დ) როცა საქმეზე გამოკვეთილი არაა დანაშაულის ჩადენაში მონაწილე პირების როლები;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №61

რა უნდა გააკეთოს მომკვლევმა, გამოძიებელმა ან პროკურორმა, როცა მასთან ცხადდება მოქალაქე და ამხელს მოხელე თანამდებობის პირს მექრთამეობაში ან პირადად მისგან ქრთამის გამოძალვაში?

ა) იგი უნდა დაკითხოს მოწმის სახით;

ბ) ჩამოართვას ახსნა-განმარტება და აღძრას სისხლის სამართლის საქმე;

გ) შეადგინოს ოქმი მისი გამოცხადების შესახებ, გააფრთხილოს იგი ცრუ დასმენისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ, ჩამოართვას დეტალური ახსნა-განმარტება და დაუყოვნებლივ შეუდგეს მის შემოწმებას;

დ) წავიდეს მასთან ერთად და დააკავოს მის მიერ მექრთამეობაში მხილებული მოხელე თანამდებობის პირი;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №62

როდის და რა სახით უნდა მოხდეს ქრთამის აღებაში მხილებული დაკავებული მოხელე თანამდებობის პირის დაკითხვა პირველად?

ა) მისი დაკითხვა უნდა მოხდეს ბრალდებულის სახით მას შემდეგ, რაც იგი მხილებულ იქნება ქრთამის მიმცემი პირის მიერ;

ბ) მისი დაკითხვა მოწმის სახით უნდა მოხდეს მის შესახებ მამხილებელი ცნობის მიღებისთანავე და შემდეგ მოხდეს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა;

გ) იგი დაკითხულ უნდა იქნეს ეჭვმიტანილის სახით საქმის აღძვრისა და ეჭვმიტანილად ცნობის შემდეგ;

დ) იგი შეიძლება დაკითხულ იქნეს პირდაპირ ეჭვმიტანილისა და ბრალდებულის სახით სისხლის სამართლის საქმის აღძვრამდე, თუკი მასზე როგროც ქრთამის ამღებ მოხელე თანამდებობის პირზე პირდაპირ მიუთითებს ქრთამის მიმცემი და ამხელს მას ქრთამის მიცემაში;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №63

როდის და რა მომენტიდან შეიძლება ჩაებას დამცველი გამოძიების პროცესში?

ა) ქრთამის ამღები მოხელე თანამდებობის პირის ან ქრთამის მიმცემის ეჭვმიტანილის სახით დაკავების მომენტიდან;

ბ) დაკავებული მოხელე თანამდებობის პირის ეჭვმიტანილის სახით დაკითხვის მომენტიდან;

გ) დაკავებული მოხელე თანამდებობის პირის ბრალდებულის სახით დაკითხვის მომენტიდან;

დ) ქრთამის მიმცემი პირის მოწმის სახით დაკითხვის მომენტიდან;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი №64

შეიძლება თუ არა ქრთამის ამღებ მოხელე თანამდებობის პირის ბრალდებულის სახით დაკითხვის პროცესში ხმის ჩამწერი აპარატურის გამოყენება, დადებით შემთხვევაში როგორ უნდა მოხდეს მისი გამოყენება?

ა) ბრალდებულის დაკითხვის დროს არაავითარი ხმის ჩამწერი აპარატურის გამოყენება არ შეიძლება, რადგან ამით ირღვევა მისი უფლებები;

ბ) შეიძლება გამოყენებულ იქნეს, მაგრამ ბრალდებული გაფრთხილებულ უნდა იქნეს ამის შესახებ და შეტანილ იქნეს დაკითხვის ოქმში;

გ) მიუხედავად გამოძიებლის ცდისა და სურვილისა, არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს თუ ბრალდებული ამის წინააღმდეგია;

დ) ჩვენების ჩასაწერად ხმის ჩამწერი აპარატურის გამოყენების შესახებ გამოძიებელი წინასწარ უნდა შეუთანხმდეს ბრალდებულსა და მისი ინტერესების დამცველს და მათგან მიიღოს ნებართვა;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი-კაზუსი №65

დადგება თუ არა იმ პირის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა, რომელმაც ზღვაში ან ტბაზე თავისი კუთვნილი კატერით ან ნავით სეირნობის დროს შეამჩნია განსაცდელში მყოფი პირი ან პირები და დახმარების მოწოდების მიუხედავად, მან არ აღმოუჩინა მათ სათანადო დახმარება?

ა) ამ პირის სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დადგება;

ბ) იგი დაისჯება ადმინისტრაციული კანონმდებლობით;

გ) იგი პასუხს აგებს სსკ 128-ე მუხლით პირის განსაცდელში მიტოვებისათვის;

დ) იგი პასუხს სსკ 129-ე მუხლით დაუხმარებლობისათვის;

ე) არც ერთი პასუხი არ არის სწორი.

ტესტი-კაზუსი №66

მოქალაქე გადელია გამოცხადდა პროკურორ ფერაძესთან და ზეპირ-სიტყვიერად განაცხადა, რომ: პოლიციის ინსპექტორმა მკლავაძემ იგი უკანონოდ დააკავა, ჩაატარა მანქანის ჩხრეკა, ჯიბიდან ამოაცალა 500 (ხუთასი) აშშ დოლარი და დაიწყო ოქმის შედგენა თითქოს მას მანქანის პატარა საბარგულში აღმოეჩინა ნარკოტიკული ნივთიერება (2 გრამი ანაშა). გადელიას შემეშინდა და სთხოვა, ტყუილად ნუ მაბრალებდა ასეთ რამეს. ამასთან განუმარტე, რომ მან ნარკოტიკული ნივთიერება არც იცის რა არის, არც არასოდეს არ უნახავს, არც გამოუყენებია. ამაზე მკლავაძემ უპასუხა, რომ ამას მისთვის არანაირი მნიშვნელობა არ ჰქონდა, მის ტყუილს უფრო დაიჯერებენ, გადელიას კი არავინ დაუჯერებდა. ამიტომ მან ასეთი გარიგება შესთავაზა: ეს 500 (ხუთასი) აშშ დოლარი მომეცი და ოქმსაც დაეხვე და შენც გაგიშვებო. გადელიას შეეშინდა და დაეთანხმა, მაგრამ პროკურორს არწმუნებდა, რომ მას ნარკოტიკული ნივთიერება არასოდეს არ ენახა. იგი სთხოვდა ფერაძეს დახმარებოდა, დაეკავებინათ ინსპექტორი და მისი 500 აშშ დოლარი უკან დაებრუნებინათ. პროკურორმა ფერაძემ მოისმინა რა გადელიას ეს განცხადება, თავის მოადგილე მელაძეს დაავალა ინსპექტორ მკლავაძის დაკავება-დაპატიმრება და ქრთამის აღების ფაქტზე სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა. სწორედ მოიქცა თუ არა პროკურორი ფერაძე? თუ მიგაჩნიათ, რომ იგი არასწორად მოიქცა, მაშინ ახსენით და განმარტეთ რა უნდა გაეკეთებინა მას, რა მოქმედებები უნდა შეესრულებინა და რა თანმიმდევრობით.

ტესტი-კაზუსი №67

ავტომანქანების ურთიერთშეჯახების შედეგად სხეულის მძიმე დაზიანება მიიღო მანქანაში მყოფმა ორმა მოქალაქემ, ერთი მათგანი კი შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა. შემთხვევის ადგილზე მისულმა გამოძიებელმა აბდლაძემ ერთ სპეციალისტს დაავალა მოეხდინა შემთხვევის ადგილის ფოტოგადაღებები, მეორეს – გვამის დათვალიერება, მესამეს – ავტომანქანის დათვალიერება. თითონ კი შეუდგა შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ოქმის შედგენას. ოქმზე ხელი მოაწერა თვითონ და შემთხვევის ადგილის დათვალიერებაში მონაწილე ყველა პირმა. სქემის შედგენაზე კი უარი თქვა. ორივე ავტომან-

ქანის მძლოლი გაგზავნილ იქნა შემოწმებაზე.

სწორია თუ არა გამოძიებულ აბდალაძის მიერ გაზომვებითა და ნახაზებით სქემების შედგენაზე უარის თქმა?

ტესტი-კაზუსი №68

გზის მარჯვენა ნაპირზე აღმოჩენილი იქნა მამაკაცის გვამი, რომელსაც სახესა და ტანსაცმელზე ეტყობოდა ავტომანქანის საბურავების კვალი. ამ ფაქტთან დაკავშირებით აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე საქართველოს სსკ 276-ე მუხლის მეხუთე პუნქტით.

საქმეზე ჩატარებული გამოძიებით დადგინდა, რომ შემთხვევის ადგილზე აღმოჩენილი გვამი ეკუთვნოდა ტ.-ეს, რომელიც ქვეითად მიემართებოდა თავისი სახლისაკენ, მაგრამ მას, გზად მიმავალს წინიდან შეეჯახა დიდი სისწრაფით მიმავალი ავტომანქანა, რომელსაც მართავდა ვინმე თ.-ე. ავტომანქანის შეჯახების შედეგად ძირს დავარდნილ ტ.-ესათვის დაზარალების აღმოჩენის ნაცვლად თავისი ა/მანქანა უკანა სვლით წარმართა და ტ.-ეს კვლავ გადაუარა და შემდეგ მიიმალა. მიღებული დაზიანებების შედეგად ტ.-ე შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა.

როგორ უნდა მოხდეს თ.-ეს ქმედების კვალიფიკაცია?

ტესტი-კაზუსი №69

შეტყობინების მიღების საფუძველზე შემთხვევის ადგილზე გამოცხადდა გამოძიებელი ტერტერაძე, რომელმაც უშუალოდ დაათვალიერა შემთხვევის ადგილი, იქვე მყოფი ერთ-ერთი დაზარალებულის გვამი, სატრანსპორტო საშუალება და ერთ მთლიანობაში მოახდინა შემთხვევის ადგილის ფოტოგადაღება, შეადგინა დათვალიერების ოქმი, რომელსაც მხოლოდ თვითონ მოაწერა ხელი და საქალაქოში შეინახა. შემდეგ გაესაუბრა ავტომანქანის მფლობელ კ.-ას, რომელმაც განუცხადა, რომ შემთხვევის დროს ავტომანქანის საჭეს მართავდა მასთან ერთად მყოფი მისი მეგობარი ბ.-ე, რომელიც მიღებული დაზიანებების გამო შემთხვევის ადგილზევე გარდაიცვალა. გამოძიებულმა იქ მყოფ პირებს ნება დართო დაზარალებულის გვამი სახლში გადაესვენებინათ. ამასთან, ოპერატიულ ჯგუფს დაავალა ავტომანქანის მფლობელი კ.-ა, დაეკავებინათ და პოლიციაში წაეყვანათ.

გაანალიზეთ და გადმოეცით:

რამდენად სწორად მოიქცა გამომძიებელი ტერტერაძე მოცემულ ავტოსაგზაო შემთხვევასთან დაკავშირებით. და რა უნდა გაეკეთებინა, როგორ, რა თანმიმდევრობით და რა არ გააკეთა?

ტესტი-კაზუსი №70

გამომძიებელმა გარდაბაძემ ფეხბურთის მსაჯი ტ.-ე სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მისცა დიდი ოდენობით ქრთამის აღებისათვის სსკ 338-ე მუხლის მეორე ნაწილის ბ პუნქტით და სსკ 203-ე მუხლის მესამე ნაწილით, რომელიც ითვალისწინებს პროფესიული სპორტული შეჯიბრის მონაწილის მიერ უკანონოდ ფულის მიღებას შეჯიბრის შედეგზე ზეგავლენის მიზნით.

გამოძიებით დადგენილ იქნა, რომ ტ.-ე, რომელიც გამოყოფილი იყო ორი გუნდის ფეხბურთის თამაშზე უფროს მსაჯად, მოგებით დაინტერესებული ფეხბურთის მეორე გუნდის მწვრთნელისაგან ქრთამად აიღო თხუთმეტი ათასი ლარი და შეჰპირდა, რომ იგი დაეხმარებოდა და მხარს დაუჭერდა მისი გუნდის მოგებას.

დაასაბუთეთ: სწორად მიგაჩნიათ თუ არა ტ.-ეს მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ბრალეული ქმედების ასეთი კვალიფიკაცია?

ტესტების სწორი პასუხები

ტესტი №1 — დ; ტესტი №2 — დ; ტესტი №3 — ა; ტესტი №4 — ა; ტესტი №5 — ე; ტესტი №6 — ბ; ტესტი №7 — დ; ტესტი №8 — ა; ტესტი №9 — გ; ტესტი №10 — დ; ტესტი №11 — ბ; ტესტი №12 — ბ; ტესტი №13 — ა; ტესტი №14 — გ; ტესტი №15 — გ; ტესტი №16 — ა; ტესტი №17 — ა; ტესტი №18 — ა; ტესტი №19 — ა; ტესტი №20 — ა; ტესტი №21 — ბ; ტესტი №22 — ბ; ტესტი №23 — ა; ტესტი №24 — ა; ტესტი №25 — ა; ტესტი №26 — ა; ტესტი №27 — ა; ტესტი №28 — ა; ტესტი №29 — ა; ტესტი №30 — ა; ტესტი №31 — დ; ტესტი №32 — გ; ტესტი №33 — გ; ტესტი №34 — ბ; ტესტი №35 — ა; ტესტი №36 — ბ; ტესტი №37 — გ; ტესტი №38 — გ; ტესტი №39 — ა; ტესტი №40 — დ; ტესტი №41 — დ; ტესტი №42 — დ; ტესტი №43 — ა;

ტესტი №44 — ა; ტესტი №45 — ბ; ტესტი №46 — გ; ტესტი №47 — ბ; ტესტი №48 — ბ; ტესტი №49 — გ; ტესტი №50 — გ; ტესტი №51 — გ; ტესტი №52 — დ; ტესტი №53 — დ; ტესტი №54 — დ; ტესტი №55 — ბ; ტესტი №56 — ბ; ტესტი №57 — დ; ტესტი №58 — ბ; ტესტი №59 — ა; ტესტი №60 — გ; ტესტი №61 — გ; ტესტი №62 — გ; ტესტი №63 — ა; ტესტი №64 — ბ; ტესტი №65 — დ.

ტესტი-კაზუსი №66

პასუხი: პროკურორი არასწორად მოიქცა. მოქალაქე გადელიასაგან მიღებული ცნობის შემდეგ პროკურორ ფერაძეს ან მის მოადგილე მელაძეს თვითონ უნდა შეედგინა ან გამოეძახა გამომძიებელი და მიეცა მისთვის დავალება, რომ შეედგინა გადელიას გამოცხადების ოქმი, მოეხდინა მისი გაფრთხილება წინასწარი შეცნობით ცრუ დასმენისათვის პასუხისმგებლობის შესახებ, ჩამოერთვა მისთვის დეტალური ახსნა-განმარტება და მოეხდინა მიღებული ინფორმაციის წინასწარი შემოწმება და ცნობაში მიღებული ფაქტების დადასტურების შემთხვევაში, აღედგრა სისხლის სამართლის საქმე და შესდგომოდა მის გამოძიებას.

ტესტი-კაზუსი №67

პასუხი: გამომძიებელ აბდლაძის მოქმედება არ არის სწორი, რადგან სპეციალური სქემის შედგენა ავტომანქანების ურთიერთშეჯახების ადგილის განსასაზღვრავად საჭირო იყო სპეციალური გაზომვებით, შემთხვევის ადგილისა და სქემის შედგენა.

ტესტი-კაზუსი №68

პასუხი: თ.ეს ქმედება უნდა დაკვალიფიციროდეს განზრახ მკვლელობის მუხლით, რადგან მან სატრანსპორტო საშუალება გამოიყენა როგორც დანაშაულის ჩადენის იარაღი. ამიტომ მისი დამატებითი კვალიფიკაცია სატრანსპორტო დანაშაულის ამსახველი მუხლით საჭირო აღარაა.

ტესტი-კაზუსი №69

პასუხი: გამომძიებელი ტერტერაძე არაწორად მოიქცა, რადგან მას, ჯერ ერთი, უფლება არ ჰქონდა დამსწრე პირებისა და სპეციალისტების მონაწილეობის გარეშე ჩატარებინა შემთხვევის ადგილის დათვალიერება; მეორე, მას აუცილებლად უნდა მოეხდინა შემთხვევის ადგილის ფოტოგადაღებები კრიმინალისტიკურ ფოტოგრაფიაში შემუშავებული ხერხებითა და მეთოდებით; მესამე, დათვალიერების ოქმზე ხელი უნდა მოეწერა დათვალიერებაში მონაწილე ყველა პირს; მეოთხე, დაზარალებულის გვამის დათვალიერებისა და მისი ჯვარედინული ფოტოგადაღებების შემდეგ გვამი უნდა გადაეგზავნა პროზექტურაში; მეხუთე, შემთხვევის ადგილზევე უნდა მოეხდინა ავტომანქანისა და გვამის დათვალიერება სპეციალისტის მონაწილეობით; მეექვსე, უნდა შეედგინა შეჯახების სქემა; მეშვიდე, ავტომანქანის მფლობელი კ.-ა უნდა გაეგზავნა სიფიზილზე შესამოწმებლად და სხვ.

ტესტი-კაზუსი №70

პასუხი: კვალიფიკაცია არასწორია. ტ.-ეს ქმედება უნდა დაკვალიფიციერებულიყო სსკ 203-ე მუხლის მესამე ნაწილით და მისი დამატებითი კვალიფიკაცია ქრთამის აღების ზემოაღნიშნული მუხლით საჭირო აღარ იყო, რადგან, როცა სსკ-ში არსებობს კონკრეტული დანაშაულის ამსახველი სპეციალური მუხლი, მისი დამატებითი კვალიფიკაცია საერთო ნიშნების ამსახველი სსკ მუხლით (ამ შემთხვევაში ქრთამის აღებისათვის) საჭირო აღარაა.

საკონტროლო კითხვები

1. რაში გამოიხატება სამოხელეო დანაშაულთან ბრძოლის არსი და მნიშვნელობა?
2. რა არის სამოხელეო დანაშაულის ხელყოფის ობიექტი?
3. როგორ, რა ნიშნებით შეიძლება სამოხელეო დანაშაულთა კლასიფიკაცია?
4. როგორ და რას უნდა ემყარებოდეს მატერიალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულთა კლასიფიკაცია?
5. როგორ, რა ხერხებითა და საშუალებებით უნდა მოხდეს სამოხელეო დანაშაულის შესახებ მიღებული ცნობების შემოწმება?
6. რა შეიძლება იყოს სამოხელეო დანაშაულის სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაბი და საფუძველი?
7. რა უნდა გააკეთოს გამოძიებელმა, როცა მოქალაქე აკეთებს ზეპირ განცხადებას რომელიმე სახის სამოხელეო დანაშაულის შესახებ?
8. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრისათვის საჭიროა თუ არა პროკურორის თანხმობა?
9. როდის უნდა მოხდეს საგამოძიებო ვერსიების აგება და გამოძიების დაგეგმვა?
10. რა სახის ვერსიები შეიძლება წამოყენებულ იქნეს მატერიალური შემადგენლობის მქონე საერთო სახის სამოხელეო დანაშაულთა საქმეებზე?
11. სამოხელეო დანაშაულთა საქმეებზე გამოძიებით დასადგენი გარემოებები შეიძლება დაიყოს თუ არა ზოგად და სპეციფიკურ გარემოებებად და როგორია მათი კლასიფიკაცია?
12. რა თავისებურებებით ხასიათდება მატერიალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულთა საქმეებზე ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედებები?
13. საერთო სახის სამოხელეო დანაშაულთაგან რომელი მიეკუთვნება ფორმალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულს?
14. რა არის კორუფცია და რა კავშირი აქვს მას მექრთამეობასთან?
15. რა არის მარტივი სახის მექრთამეობა?
16. რა გარემოებებია მიჩნეული მექრთამეობის მაკვალიფიცირებელ (დამამძიმებელ) გარემოებებად?
17. როგორაა გაგებული სიტყვა „კორუფცია“ საგამოძიებო-სასა-

მართლო პრაქტიკაში, საიდან მოდის მისი ფესვები და როგორაა იგი გაგებული საზღვარგარეთის სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში?

18. ძირითადად როგორ, რა ხერხებითა და საშუალებებით ხდება ქრთამის მიცემა-აღება?

19. შეიძლება თუ არა გათვისუფლდეს პასუხისმგებლობისაგან ქრთამის მიმცემი?

20. ქრთამის მიმცემი შეიძლება თუ არა ცნობილ იქნეს დაზარალებულად?

21. რა შეიძლება იყოს ქრთამის საგანი?

22. რა ნიშნებით ხასიათდება მექრთამეობისა და სამსახურებრივი სიყალბის კრიმინალისტიკური დახასიათება;

23. როგორ უნდა მოხდეს ფორმალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულთა ფაქტებზე შემოსული მასალების შემოწმება და სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა?

24. როგორ უნდა მოხდეს საგამოძიებო ვერსიების აგება და მათი შემოწმება?

25. გამოძიებით რა საკითხები და გარემოებები უნდა იქნეს დადგენილი ფორმალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულთა საქმეებზე?

26. როდის ითვლება მექრთამეობა დამთავრებულად?

27. როდის ითვლება კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება დამთავრებულად და როდის შეიძლება მასზე აღიძვრას სისხლის სამართლის საქმე?

28. რა გარემოებები უნდა იქნეს დადგენილი კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების საქმეების გამოძიების დროს?

29. რა ტაქტიკური თავისებურებებით ხასიათდება ფორმალური შემადგენლობის მქონე საქმეებზე ჩასატარებელი საგამოძიებო მოქმედებები?

30. ტაქტიკური თვალსაზრისით რამდენად გამართლებულია მექრთამეობის საქმეებზე მოწმის სახით დასაკითხ პირთა კლასიფიკაცია?

31. როგორ, რა წესითა და ტაქტიკური თავისებურებებით ხასიათდება მექრთამეობაში მზილებული ეჭვმიტანილის დაკავება და მისი დაკითხვა?

32. რა ტაქტიკური თავისებურებებით ხასიათდება ფორმალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულთა საქმეებზე ჩასატარებელი საგამოძიებო მოქმედებები: ჩხრეკა და ამოღება, დიკუმენტების

დათვალიერება, ექსპერტიზის დანიშვნა, ეჭვიმტანილისა და ბრალდებულის დაკითხვა და დაპირისპირება?

33. რა არის მექრთამეობისა (კორუფციის) და სხვა ანგარებითი სახის სამოხელეო დანაშაულთა გამომწვევი მიზეზები და ხელშემწყობი პირობები?

34. რა ღონისძიებები უნდა იქნეს გატარებული მექრთამეობისა (კორუფციის) და სხვა ანგარებითი სახის სამოხელეო დანაშაულთა აღმოფხვრისა და თავიდან ასაცილებლად?

35. რა არის სატრანსპორტო დანაშაული და კონკრეტულად რა სახის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებებს მოიცავს იგი?

36. რა თავისებურებებით ხასიათდება სატრანსპორტო დანაშაული სისხლისსამართლებრივი და კრიმინალისტიკური დახასიათებების თვალთახედვით?

37. ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესის როგორი დარღვევები ისჯება სისხლის სამართლის კანონმდებლობით?

38. შეიძლება თუ არა მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლუატაციის წესის დარღვევებით გამოწვეულ ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანების ფაქტზე აღიძრას სისხლის სამართლის საქმე და როგორ უნდა მოხდეს ჯანმრთელობის ამგვარი დაზიანების ხარისხის განსაზღვრა?

39. ავტოსაგზაო შემთხვევებთან დაკავშირებით გამოძიების პროცესში შეიძლება თუ არა გამოყენებულ იქნეს დაკვირვების, შედარებითი კვლევისა და ნაწილების მიხედვით მთელის იდენტიფიკაციის კვლევის მეთოდი?

40. რა ძირითადი სახის ვერსიები შეიძლება წამოყენებულ იქნეს ავტოსაგზაო შემთხვევების გამოძიების დროს?

41. ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ექსპლუატაციის წესების დანაშაულებრივი დარღვევის ფაქტების გამოძიების დროს შეიძლება თუ არა მოვახდინოთ გამოძიებით დასადგენი გარემოებების კლასიფიკაცია ობიექტური და სუბიექტური ფაქტორების გათვალისწინებით და რამდენ ჯგუფად შეიძლება მოვახდინოთ მათი დაყოფა?

42. სატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეებზე რომელი სახის საგამოძიებო მოქმედებები და ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებები უნდა ჩაითვალოს პირველად და გადაუდებელ მოქმედებებად, როგორ და რა

თანმიმდევრობით უნდა მოხდეს მათი ჩატარება?

43. რა უნდა ჩაითვალოს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების მთავარ მიზნად?

44. რა გარემოებებს უნდა მიექცეს მთავარი ყურადღება შემთხვევის ადგილის, გვამისა და სატრანსპორტო საშუალებათა დათვალიერების დროს?

45. რა სახის ექსპერტიზები შეიძლება დაინიშნოს მოცემული კატეგორიის საქმეების გამოძიების დროს და, როგორ და რა საშუალებებით უნდა მოხდეს საჭირო თითოეული სახის ექსპერტიზისათვის მასალების მომზადება?

46. რა ტაქტიკური ხერხები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მოწმის, დაზარალებულის, ეკვმიტანილისა და ბრალდებულის დაკითხვის დროს?

47. პირველ რიგში რა გარემოებების შესახებ უნდა მოხდეს მოწმის, დაზარალებულის, ეკვმიტანილისა და ბრალდებულის დაკითხვა?

48. შესაძლებელია თუ არა საქმეზე მოწმის სახით დასაკითხ პირთა წრის კლასიფიკაცია და როგორ?

49. რა ძირითადი საკითხები შეიძლება დაისვას სატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეების გამოძიების დროს სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის წინაშე გადასაწყვეტად?

50. რა ძირითადი საკითხები უნდა იქნეს გადასაწყვეტად დასმული ავტოტექნიკური ექსპერტიზის დანიშვნის დროს?

51. როგორ, რა ხერხებითა და მეთოდებით შეიძლება გავიგოთ ავტომანქანის სიჩქარე, მიმართულება და დამუხრუჭების მანძილი?

52. სატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეების გამოძიების დროს როდის და რა საკითხების გასარკვევად შეიძლება დაინიშნოს ტრასოლოგიური და მათ შორის ოდოროლოგიური სახის ექსპერტიზა?

53. რა საკითხებზე და გარემოებებზე უნდა იქნეს პასუხი მიღებული სატრანსპორტო დანაშაულის ჩადენისათვის ბრალდებულის სახით დასაკითხი პირისაგან?

54. როდის, რა შემთხვევაში, რა მიზნითა და ტაქტიკურად როგორ შეიძლება ჩატარდეს საგამოძიებო ექსპერიმენტი, ჩვენების ადგილზე შემოწმება, ამოცნობა და დაპირისპირება სატრანსპორტო დანაშაულთა საქმეებზე?

55. ძირითადად რა უნდა ჩაითვალოს სატრანსპორტო დანაშაულთა გამოძვევებზე მიზეზად, მის ხელშემწყობ გარემოებად და რა ღონისძიებები შეიძლება დაისახოს ამ კატეგორიის დანაშაულთა თავიდან ასაცილებლად?

Ш. Папиашвили

МЕТОДИКА РАСКРЫТИЯ СЛУЖЕБНЫХ И ТРАНСПОРТНЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ

Резюме

Труд профессора Шота Папиашвили – „Методика раскрытия и предупреждения служебных и транспортных преступлений“ состоит из двух частей, двенадцати глав, тридцати одного параграфа и стольких же подпараграфов.

В первой части труда представлены и рассмотрены проблематичные вопросы раскрытия и предупреждения служебных преступлений общего вида – злоупотребление служебным полномочием (ст. 332 УК), превышение служебных полномочий (ст. 333 УК), получение взятки (ст. 338 УК), дача взятки (ст. 339 УК), получение подарка, запрещенного законом (ст. 340 УК), служебный подлог (ст. 341 УК) и служебная халатность (ст. 342 УК).

Вторая часть труда посвящена исследованию вопросов раскрытия и предупреждения транспортных преступлений – безопасности движения и эксплуатации железнодорожного, водного, воздушного и канатного транспорта (ст. 275 УК), нарушение правил безопасности движения или эксплуатации транспорта (ст. 276 УК), некачественный ремонт транспортных средств и выпуск в эксплуатацию технически неисправного транспорта (ст. 277 УК), приведение транспортного средства в непригодность для эксплуатации (ст. 278 УК), оставление в опасности капитаном судна (ст. 279 УК), нарушение международных правил полета (ст. 280 УК), нарушение правил безопасного движения транспорта (ст. 281 УК), самовольная остановка поезда (ст. 282 УК), нарушение правил безопасности строительства, эксплуатации или ремонта магистрального трубопровода (ст. 283 УК).

В первой главе первой части – „Общие вопросы методики раскрытия служебных преступлений“ состоит из трех параграфов:

1. Сущность и значение борьбы с служебными преступлениями;

2. Классификация служебных преступлений;

3. Проблема квалификации служебных преступлений.

В связи с изложением сущности и значения борьбы с служебными преступлениями в труде отмечено, что, если чиновник или приравненное к нему должностное лицо, работающее в государственном аппарате, действует вопреки требованиям законности, злоупотребляет служебным положением и совершает противоправное виновное действие, предусмотренное главой о служебных преступлениях Уголовного Кодекса, этим он посягает на честь и авторитет, нормальную деятельность государственного и общественного аппарата.

Во втором параграфе этой же главы особое внимание уделяется вопросам классификации служебных преступлений, которые группируются по трем основным видам: служебное преступление общего вида, служебное преступление специального вида; преступления всех видов, совершенные служащим (чиновником) или приравненным к нему лицом, с использованием своего служебного положения. Здесь же изложены виды служебных преступлений, входящих только в первую группу.

Третий параграф касается проблем квалификации служебных преступлений. В частности, отмечается, что вопрос соотношения норм, содержащих общие и специальные виды служебных преступлений, должен решаться конкуренцией этих норм. Это означает, что, когда деяние служащего должностного лица одновременно содержит признаки какого-нибудь общего вида служебного преступления, а также признаки специального вида преступления, совершенного другим служащим должностным лицом, тогда это деяние должно квалифицироваться одной из статей, предусмотренных Уголовным Кодексом, а не несколькими статьями. В частности, статьей УК, содержащей специальный вид преступления.

Основным признаком, характеризующим должностное

(служебное) преступление общего вида, признано то, что государственный служащий или приравненное к нему должностное лицо, вопреки своим служебным обязанностям, совершает противоправное виновное деяние (действие или бездействие), чем посягает на честь, авторитет, правильную, нормальную деятельность государственного или общественного аппарата и тем самым наносит существенный ущерб государственным или общественным интересам, а также правам и законным интересам отдельных граждан и способствует этим существенному нарушению государственных и общественных интересов и прав физического или юридического лица.

Во второй главе труда „Раскрытие служебного преступления, содержащего материальный состав“ детально рассмотрены проблемы методики раскрытия должностных (служебных) преступлений материального состава.

В соответствии со структурой методики раскрытия преступлений, приведенной в учебнике криминалистики, в **первом параграфе** исследованы и переданы субъективные и объективные стороны материального состава служебного должностного преступления, его уголовно-правовая характеристика.

Указанное означает, что объективная сторона материального состава служебного преступления выражена в совершении государственным чиновником или приравненным к нему должностным лицом противоправных действий и существенных нарушений государственных или общественных прав и законных интересов отдельных граждан.

Злоупотребление служебным положением и превышение служебных полномочий может быть совершено только активным действием должностного лица. А халатное отношение-бездействием или неподобающим исполнением своих служебных обязанностей. Там же даны критическое рассмотрение субъекта данного вида преступления и его субъективной стороны.

В отличие от обстоятельств, квалифицирующих как злоупотребление служебным положением и превышение служебных полномочий, закон предусматривает в качествеотягачающего обстоятельства такое действие, которое влечет за собой „лишение жизни человека или другие тяжкие последствия“.

Вышеизложенное, естественно содержит также понятие существенного нарушения законных интересов государства и общества, прав физического и юридического лица. Возникает вопрос: что подразумевается под понятием „другие тяжкие последствия“? Это вопрос факта и в каждом конкретном случае должен решаться с учетом нанесенного ущерба, его объема и количества, числа лиц, способов и средств. Например, к особо тяжким последствиям относятся такие, когда вследствие подобного деяния служащего имели место крупная авария с тяжелым последствием; долгосрочная порча, простой транспорта и производственных процессов; нанесение особо крупного материального ущерба государственной или общественной организации; человеческая жертва или причинение тяжкого или менее тяжкого телесного повреждения одному или более лицам или причинение такого имущественного ущерба гражданам, вследствие чего их материальное состояние крайне осложнилось и т. д.

Здесь же высказывается мысль, что превышение служебных полномочий как со стороны служащего, так и приравненного к к нему лица, является наказуемым преступным деянием только тогда, когда служащее должностное лицо выполняет такие действия, которые должны были выполняться другим должностным лицом того же ведомства, или коллегиальным органом, или служащим, наделенным специальными полномочиями, или непосредственно самим служащим должностным лицом, но только при других условиях и обстоятельствах. Что касается вопроса о том, что подразумевается под понятием использования насилия

служащим должностным лицом, то под этим подразумевается им же совершенное физическое насилие (избиение, незаконное лишение свободы, тяжкое или менее тяжкое телесное повреждение и т. д.), а также психическое насилие (угроза). Поэтому в случаях превышения служебных полномочий не нужна дополнительная квалификация по другим статьям УК. Дополнительная квалификация необходима только тогда, когда вследствие подобного деяния наступила смерть потерпевшего или последовало тяжкое телесное повреждение, или если оно совершено с жестокостью или с использованием физического или психического насилия, или если лицо совершило изнасилование женщины пользуясь ее беспомощным состоянием.

Во втором параграфе исследованы элементы материального состава, касающиеся криминалистической характеристики служебного преступления, и таковыми признаны фактические данные, собранные к моменту возбуждения уголовного дела и указывающие на объект преступления, способы и средства покушения, способ совершения преступления и сокрытие его следов, цель и мотив, психическое отношение лица к наступающим последствиям, а также на характеристические данные лица, совершившего преступление, причиненный ущерб, количество и вид тяжких последствий.

Что касается полного и всестороннего раскрытия и предупреждения преступления, в труде проведена мысль, что в процессе следствия нужно обратить особое внимание на определение того, не связано ли это преступление с каким-либо другим видом преступления, в частности, с преступлением против жизни, здоровья, чести или достоинства, собственности или изнасилованием и т. д. Напримр, для разграничения служебных (должностных) преступлений, совершенных с целью материальной выгоды или получения дохода от неправомерного присвоения чужого движимого предмета, следует выяснять следствием формы изъятия имущества из фондов государственных или общественных организаций, цель,

мотив и способы совершения преступления. Если будет установлено, что целью служащего должностного лица было безвозмездное изъятие чужого движимого предмета и завладение им в собственность, тогда рекомендуется злостное использование им служебного положения рассматривать как средство завладения чужим движимым предметом (имуществом) с присвоением или растратой, и нет необходимости дополнительно квалифицировать это деяние соответствующей статьей о злоупотреблении служебным положением.

В первом параграфе третьей главы труда „Проверка материалов и возбуждение уголовного дела“ рассмотрены средства, возможности и методы проверки первичных материалов, поступивших о фактах служебных (должностных) преступлений, имеющих материальный состав, а также вопросы, связанные с принятием обоснованного постановления о возбуждении или невозбуждении уголовного дела на основании полученных результатов.

Во втором параграфе обоснованы правила и особенности планирования расследования и возможные следственные действия по делам о злоупотреблении служебными полномочиями, их превышении и служебной халатности.

В третьем параграфе рассмотрены и исследованы подлежащие установлению следствием обстоятельства служебных преступлений и дана их условная классификация. Все обстоятельства разделены на две группы: общие и частные или специфические. К первой относятся все те обстоятельства, которые регламентированы законом и должны быть обязательно установлены следствием. **А ко второй** - все те обстоятельства, которые характерны для конкретного (должностного) служебного преступления.

Кроме вышеуказанных, при расследовании уголовного дела следует исследовать и установить целый ряд других важных обстоятельств, которые разделены в этом труде на **семь групп**. К первой группе относятся обстоятельства, указывающие на наличие фактов преступления (характер

совершенного деяния, указывающий на него обстоятельства, время и место совершения преступления и др.); к второй – обстоятельства и факты, характерные для лица, совершившего противоправное деяние (обстоятельства, определяющие и подтверждающие полномочия служебного должностного лица, условия расследуемого деяния); к третьей – обстоятельства, отягчающие или смягчающие ответственность служебного должностного лица (условия его труда и отдыха, имело ли место его халатное отношение к своим служебным обязанностям, нарушал ли трудовую дисциплину, его поведение на работе, дома, в обществе, среди друзей); к четвертой – обстоятельства, которые указывают на степень и качество нарушения прав и законных интересов лица (вид ущерба, причиненного существенным нарушением); к пятой – обстоятельства, которые указывают на характер и размер причиненного ущерба; к шестой – обстоятельства, указывающие на причинную связь, существующую между противоправным деянием, совершенным служащим должностным лицом, и наступившим последствием, и т. д. к седьмой – обстоятельства, которые характеризуют и дополнительно влияют на характер противозаконного действия, совершенного служебным лицом (в частности, в чем заключается пренебрежение должностного лица, его халатное отношение, недобросовестное выполнение обязанностей и др.).

В четвертой главе труда – „Некоторые тактические особенности проведения следственных действий по делам о служебных преступлениях, имеющих материальный состав“ детально исследованы все обстоятельства, возникающие в процессе расследования служебных преступлений, способы и средства их установления. В частности, **шестая глава** труда полностью включает такие тактические особенности проведения следственных действий для установления этих обстоятельств, как: осмотр документов и их классификация, допрос свидетелей, обыск и изъятие, проверка показаний на месте и следственный эксперимент, очная ставка, предъя-

вления для опознания, допрос обвиняемого и назначение экспертизы.

В пятой главе труда „Методика раскрытия служебного преступления, имеющего формальный состав“ в отдельном параграфе рассмотрены: 1) проблема понятия взяточничества и коррупции в теории уголовного права и следственно-судебной практике; 2) уголовно-правовые и криминалистические характеристики служебного преступления, имеющего формальный состав (взяточничество, служебный подлог и принятие подарка, запрещенного законом). Отмечено, что в отличие от вышеуказанного преступления, имеющего материальный состав, для юридического состава взяточничества (коррупция), принятия подарка, запрещенного законом, и служебного подлога обязательно наступление каких – либо тяжких последствий.

Для привлечения лица к уголовной ответственности достаточно и того, что служебным лицом действительно совершены преступные деяния, которые описаны в законе. Вместе с тем, в отличие от ранее действующего уголовного закона Грузии, взяточничеством считается только получение взятки (ст. 338) и дача взятки (ст. 339). Получением взятки считается получение денег, ценных бумаг, имущества в свое пользование для исполнения или неисполнения тех или иных действий в пользу взяткодателя, которые служебное лицо или приравненное к нему должностное лицо должно было исполнить или могло исполнить при использовании своих служебных обязанностей, или если его служебный авторитет мог способствовать такому действию.

В труде высказано мнение, что законодательством обоснованно был расширен круг действий взяткополучателя должностного (служебного) лица, когда получением взятки считалось возможное использование взяткополучателем своего авторитета или исполнение или неисполнение тех или иных действий в пользу взяткодателя.

Отмечено, что такое мнение ранее бытовало также в

юрдической литературе, хотя оно и не было возведено в ранг законодательства, потому что, **во-первых**, эти действия не входят в функцию служебного лица, и **во-вторых**, если служебное лицо с целью материальной выгоды использует свой авторитет в пользу заинтересованного лица исполняя или не исполняя какое-либо действия проявляя бездеятельность или незаконное служебное покровительство, существенно нарушающее права другого физического или юридического лица, государственные и общественные законные интересы, с точки зрения юридического состава это не что иное, как злостное использование своих служебных обязанностей. Если в результате действий служебного лица не последовало существенного нарушения общественных и государственных законных интересов, нарушения прав физического и юридического лица и других тяжких последствий, тогда противозаконное деяние, совершенное служебным лицом, может быть рассмотрено как дисциплинарный проступок, а не как уголовно наказуемое служебное преступление. Поэтому в статье о получении взятки указание на эти обстоятельства, по мнению автора, является неправильным, в связи с чем в нее должны быть внесены изменения.

В труде проведена также мысль, по которой взятка, полученная осужденным за взяточничество лицом, неправомерно признана отягчающим обстоятельством, т. к. если личность уже осуждена за взятку, значит, она уже не является служащим должностным лицом. Но если законодатель имеет в виду такую личность, которая ранее была осуждена за взятку или вообще за взяточничество и после отбытия наказания была возвращена на службу и получила взятку, тогда желательно указать как на личность, ранее судимую за взяточничество, а не так, как это указано в п. „а“ ч. 3 ст. 338 УК.

В труде довольно много говорится о понятии и сущности коррупции как понятии, внедренном из-за рубежа. Также

неправильным признается внедрение понятия „коррупция“ в том смысле, в каком оно было утверждено в грузинской юридической литературе и практике.

Слово „коррупция“ происходит от латинского и означает „подкуп“. Исходя из этого, оно всегда подразумевало взяточничество, т. е. подкуп должностных (служебных) лиц. Но оно у нас приняло более весомую нагрузку и заняло настолько важное место в грузинском творческом мышлении, что почти каждый гражданин, государственный служащий и политик, с целью выделиться, почти в каждом предложении подразумевает и громко объявляет борьбу с коррупцией и с коррумпированными должностными (служебными) лицами. Звучание слова „коррупция“ некоторым настолько понравилось, что им называют своих детей. Некоторые юристы доходят до того, что коррупцией признают все корыстные преступления.

Если к коррупции отнесем все преступления корыстного вида, тогда все преступления, предусмотренные Уголовным Кодексом, можно разделить на две группы: коррупционные (под которым подразумеваются все преступления корыстного вида) и преступления некоррупционного вида (совершенные по другим мотивам), что, по нашему мнению, является неправильным.

Такое широкое понимание понятия „коррупция“ имеет также ту отрицательную сторону, что искусственно повышается количество лиц, осужденных за непредусмотренные уголовным законодательством „коррупционные“ преступления.

Между тем, естественно возникает вопрос: если слово „коррупция“ включает в себя все экономические и должностные преступления, тогда для чего нужны столь многочисленные статьи (с. ст. 177-221, 332-342 УК), предусмотренные УК? Не лучше ли будет предусмотреть в УК отдельным, независимым видом преступления „подкуп служащего должностного лица“ или внести его в статью

получения взятки как одно из отягчающих обстоятельств при подкупе служащего должностного лица. Тем более, что в некоторых зарубежных государствах подкуп должностного лица уголовным законодательством регламентируется не только как отдельный вид преступного деяния, но признается наказуемым и само подстрекательство к подкупу должностных (служебных) лиц.

Взяточничество (коррупция), служебный подлог, принятие подарка, запрещенного законом, как разъяснение механизма совершения преступных деяний имеет значение не только для правильного понимания состава преступления, но и для правильного проведения следствия. Поэтому в труде подробно рассмотрены все возможные способы и средства взяточничества, служебного подлога и принятия подарка, запрещенного законом.

В шестой главе так же основательно рассмотрены средства и способы проверки данных, полученных по фактам преступлений этой категории, способы возбуждения или отказа в возбуждении уголовного дела и проблематичные вопросы построения и проверки следственных версий как наилучшего средства познания расследуемых преступлений.

Раскрытие преступления немыслимо без установления по делу нужных и необходимых обстоятельств. Поэтому в этой же главе труда обращено внимание на определение круга тех обстоятельств, без установления которых нельзя говорить о раскрытии преступления и установлении объективной истины о расследуемом деле.

Полное, всестороннее раскрытие преступления и установление истины невозможно без соответствующих доказательств, их проверки и оценки, добытие которых связано с определенными трудностями и нуждается в проведении правильных квалифицированных следственных действий с рядом тактических особенностей. Поэтому **седьмая глава** труда целиком посвящается особенностям проведения следственных действий по делам вышеуказанной категории, в частности, тактике

допроса свидетеля, для правильного выбора которой лица, допрашиваемые в качестве свидетелей, разделены на четыре группы и для проведения правильного допроса каждого даны соответствующие рекомендации. Исследованы и переданы также тактические особенности задержания подозреваемого за взяточничество, проведения обыска и выемки, назначения экспертизы, допроса обвиняемого, проведения проверки показаний на месте и очной ставки.

В процессе следствия необходимо также установить причины и обстоятельства, способствующие преступному деянию.

При освещении данной проблемы обращено внимание на то, что в последнее десятилетие прошлого века и в начале XXI века росту преступлений в нашей стране споспсобствовало тяжелое экономическое и политическое положение, что было использовано многими нашими соотечественниками, взявшими в руки рычаги экономического и государственного управления и таким образом обретшими в обществе „почетное“ и „достойное“ имя всемогущего и состоятельного лица. Отметим, что многие из них в условиях дикого капитализма достигли своей цели. Ясно, что это оказало отрицательное влияние на все общество, особенно на морально-психическое состояние молодежи, укaренив в ней неправильное представление о путях удовлетворения своих потребностей. Этому способствовали и показ насилия, убийств, разбоя, изнасилований и других тяжких преступлений по телевидению, а также нераскрытие совершенных преступлений.

Все это, в свою очередь способствовало развитию и распространению других преступных явлений, таких, как похищение людей, трупов, дорогостоящих исторических предметов с целью вымогательства, разрушение могил, создание фиктивных коммерческих банков и фирм, фиктивное оформление договоров с иностранными партнерами, проведение внетоварных операций и присвоение миллионов грузинских лари, денежных единиц США – долларов, взяточничество,

злоупотребление служебным положением, разбой, замаскированное участие в большом бизнесе и убийства настоящими лицами на почве недовольства при разделе доли, увеличение числа неопознанных трупов и безвести пропавших и др. К сожалению, столь чуждые природе грузин явления, как попрошайничество, проституция, гомосексуализм, лесбиянство, хищение младенцев для продажи, продажа своих органов для пересадки другим лицам при безвыходном положении, и т. д., все еще возрастают и укореняются.

Благоприятную почву вышеуказанным социальным явлениям создают тяжелые экономические и политические условия. Известно, что преступниками не рождаются, и преступления такого рода, как коррупция, не являются лишь наследием коммунистического строя, как считают некоторые исследователи.

Бесспорно, что голодающий человек, вышедший на улицу, чтобы прокормить семью и себя, долго не выдерживает, и либо заканчивает жизнь самоубийством, либо безвольно окунается в водоворот преступности и одурманенный повседневной пропагандой убийств и разбоев, начинает действовать с неопишуемой жестокостью. И поскольку однажды он уже испробовал роскошной жизни, добытой преступным путем, вернуть его на правильный путь уже невозможно без вмешательства соответствующих сил. Поэтому своевременное обеспечение рабочими местами этой огромной армии безработных и создание для них минимальных условий существования необходимо, если хотим избежать тяжелой волны всякого рода новых преступлений, нескончаемых очередей у заграничных посольств, перемещение грузинского генетического фонда в иностранные государства и других тяжких последствий.

Однако не следует думать, что взяточничество, коррупция и другие тяжкие преступления совершаются только бедными. Наоборот, как показывает практика, взяточничество, коррупция, наркомания и умышленные убийства при отягчающих

обстоятельствах совершаются материально хорошо обеспеченными членами общества. Наркобизнес, злоупотребление служебным положением, своеволие, хищение, проституция и другие преступления укоренились и в обществе экономически обеспеченных лиц, так как утверждение частной собственности, отказ от старой коммунистической идеологии и неимение новой, отчуждение и боязнь социальной незащищенности вынуждают их не отставать от каждодневного ритма жизни, увеличивать приобретенное несправедливым путем имущество и создавать механизм защиты и самообороны, дабы утвердить в пределах Грузии свою экономическую и политическую волю.

Связывая „силовые“ структуры с широким распространением взяточничества (коррупцией), следует отметить, что многие из сотрудников органов действуют только по собственному энтузиазму и в силу безграничной любви к профессии почти голыми руками, ведя самоотверженную борьбу с преступностью и получая взамен необоснованные упреки, не имея даже необходимой символической зарплаты для существования. Страна не может быть источником богатства для единиц, а для сотен тысяч других людей источником голода и нищеты. На одном из заседаний Президент Грузии правомерно отметил, что „коррупция не является каким-то обособленным понятием, она реально существует среди нас и успешная борьба с ней исключает всякий компромисс“.

По образному выражению моего покойного учителя профессора Б. Харазисвили, „взяточничество похоже на вирус, который должен быть ликвидирован до его распространения“.

Да! На протяжении последних десяти лет XX века и в начале XXI века в силу внутреннего беспорядка и политической напряженности (коррупция) в Грузии распространилось с молниеносной быстротой, поразив общественный аппарат, государственные и правительственные органы, а также

другие сферы. Поэтому для искоренения этой заразы необходимы комплексные мероприятия, поиск причин и обстоятельств, их вызывающих.

С этой целью в труде исследованы причины и условия, способствующие этим преступлениям и параллельно изучен и рассмотрен ряд необходимых комплексных мер для их устранения.

Вместе с тем, уделено внимание также служебным (должностным) преступлениям, за которые установленное законом длительное лишение свободы является наименее эффективным средством, поскольку в таком случае наказание теряет свою главную цель. Обосновано мнение, по которому мера наказания за взяточничество в виде лишения свободы не должна превышать десяти лет. Вместе с тем, автор снова предлагает вместе с основным наказанием установить наказание в виде денежной суммы, которая должна превышать вдвое и более размер взятки, выраженной в денежной сумме.

Вторая часть труда полностью посвящена исследованию и изложению проблематичных вопросов раскрытия и предупреждения транспортных преступлений. В частности, в девятой главе труда отдельным параграфом рассматриваются и излагаются общая уголовно-правовая характеристика транспортных преступлений и вопросы ответственности за отдельные их виды. Разъяснены и изложены как общий юридический состав транспортных преступлений, так и вопросы ответственности и состава отдельных конкретных видов транспортных преступлений.

В десятой главе труда – „Криминалистическая характеристика транспортных преступлений“ – все виды транспортных преступлений поделены на три группы и рассмотрены и изложены отдельными параграфами и подпараграфами.

В первом параграфе этой главы – „Криминалистическая характеристика нарушения правил эксплуатации и безопасности движения транспорта“ – отдельными

подпараграфами рассмотрены и изложены: криминалистическая характеристика автотранспортных происшествий; криминалистическая характеристика преступлений, совершенных на железнодорожном и канатном транспорте; криминалистическая характеристика нарушения правил эксплуатации и безопасности движения на водном и воздушном транспорте.

Во втором параграфе этой же главы – „Криминалистическая характеристика некачественного ремонта транспорта и магистрального трубопровода и приведение транспортного средства в непригодность для эксплуатации“ – отдельными подпараграфами исследована криминалистическая характеристика некачественного ремонта транспортного средства и выпуска в эксплуатацию технически неисправного транспорта; криминалистическая характеристика приведения транспортного средства в непригодность для эксплуатации и нарушение правил безопасности строительства, эксплуатации и ремонта магистрального трубопровода.

В третьем параграфе – „Криминалистическая характеристика самовольной остановки поезда и оставления в опасности капитаном судна“ отдельными подпараграфами рассмотрены вопросы криминалистической характеристики оставления в опасности капитаном судна и самовольной остановки поезда.

В одиннадцатой главе труда – „Проверка сведений, полученных о транспортных преступлениях, и возбуждение уголовного дела, построение следственных версий и планирование расследования“ - внимание заострено на изложенные отдельными параграфами правильно поставленные оригинальные вопросы проверки сведений о транспортном преступлении, возбуждении уголовного дела, построении следственных версий и планировании расследования.

В труде обстоятельства, которые следствию надлежит установить по делам о преступных нарушениях правил эксплуатации и безопасности движения транспорта, в

соответствии с наличием объективных и субъективных факторов, классифицированы на следующие пять групп:

1) круг вопросов, установка которых непосредственно связана с объективными обстоятельствами транспортного происшествия;

2) обстоятельства, установка которых связана с безопасным движением и с правилами эксплуатации;

3) обстоятельства, связанные с характером поведения потерпевшего;

4) с действиями лица, обязанного соблюдать правила безопасности движения и эксплуатации транспорта;

5) вопросы и обстоятельства, касающиеся разъяснения таких самостоятельного вида преступных деяний из главы о транспортных преступлениях, каковыми являются: оставление в опасности капитаном судна, нарушение международных правил полета и самовольная остановка поезда.

В труде достаточно детально передан широкий круг вопросов, которые надлежит установить следствию вокруг обстоятельств, входящих в вышеуказанные группы.

В двенадцатой главе труда – "Тактика проведения первичных неотложных и последующих следственных действий" достаточно полноценно и убедительно исследованы и отдельно первым подпараграфом изложены такие тактические особенности проведения первичных и неотложных следственных действий по делам этой категории, как: осмотр места происшествия, трупа, транспортного средства и правило составления протокола по этим действиям. В нем заострено внимание на целях и задачах этих следственных действий и тактические особенности этих действий, необходимых для достижения намеченных целей.

Во втором параграфе этой же главы труда достаточно детально и оригинально исследованы и изложены тактические особенности допроса по делам транспортных преступлений. В нем заострено внимание на подготовке допроса. Дан широкий круг обстоятельств, на которых исчерпывающие

ответы должно дать лицо, допрошенное в качестве свидетеля.

Примечательно и то, что круг лиц, допрашиваемых по делам транспортных преступлений в качестве свидетелей, условно разделен на пять групп, и там же подобраны и изложены тактические особенности допроса свидетеля, относящегося к каждой из этих групп.

В третьем параграфе этой же главы „Назначение экспертизы“ – исследован и изложен целый ряд проблематичных вопросов, связанных с назначением экспертизы по делам транспортных преступлений. Внимание заострено на таких видах экспертизы, наиболее часто встречающихся по делам этой категории, как: тактические особенности подготовки и назначения медицинской, автотехнической и криминалистической экспертиз с учетом экспертных теорий и возможностей следственной практики.

В четвертом параграфе этой же главы заострено внимание и изложены тактические особенности таких предстоящих следственных действий, как: допрос обвиняемого, следственный эксперимент и проведение проверки показаний на месте, опознание и очная ставка.

В конце этой же главы отдельным параграфом выделены, исследованы и изложены причины, вызывающие транспортные преступления и обстоятельства, способствующие ему.

К труду прилагаются специальные тесты, казусы и список использованной литературы.

METHODIK DER AUFDECKUNG VON DIENST- UND TRANSPORTVERBRECHEN

Das Werk von Professor Schota Papiaschwili – "Methodik der Aufdeckung von Dienst- und Transportverbrechen " besteht aus zwei Teilen, zwölf Kapiteln, einunddreissig Paragraphen und ebensoviel Unterparagraphen.

Im ersten Teil des Werkes wurden die problematischen Fragen der Entdeckung und Verbeugung der Dienstvergehen von Gesamtförm – Missbrauch der Dienstmacht (Art.332 SGB), Ueberschreitung der Dienstvollmacht (Art.333 SGB), passive Bestechung (Art. 338 SGB), aktive Bestechung (Art.339 SGB), Annahme von Geschenken, die durch das Gesetz verboten sind (Art.340 SGB), Dienstfälschung (Art. 341 SGB) und Vernachlässigung von Dienstpflichten (Art.342 SGB) dargelegt und betrachtet.

Der zweite Teil des Werkes ist der Erforschung von Fragen der Aufdeckung und Verbeugung von Verbrechen gewidmet worden - der Bewegungs- und Betriebssicherheit der Eisenbahn, des Wasser-, Luft- und Seilverkehrs (Art. 275 SGB), der Verletzung von Regeln der Bewegungs- und Betriebssicherheit von Verkehrsmitteln (Art. 276 SGB), der unqualitativen Reparatur von Verkehrsmitteln und der Inbetriebnahme von technisch fehlerhaften Verkehrsmitteln (Art. 277 SGB), Ueberführung der Verkehrsmittel in den für den Betrieb untauglichen Zustand (Art.278 SGB), dem Verlassen vom Kapitänen seines Schiffes in der Gefahr (Art. 279 SGB), der Verletzung der internationalen Flugregeln (Art. 280 SGB), der Verletzung der Verkehrssicherheit (Art. 281 SGB), eigenmächtiges Haltmachen des Zuges (Art. 282 SGB), der Verletzung der Sicherheitsregeln des Bauens, - der Betriebsführung oder Reparatur der Hauptrohrleitung (Art. 283 SGB).

Im ersten Kapitel des ersten Teils – "Allgemeine Fragen der Aufdeckung der Dienstvergehen" besteht aus drei Paragraphen:

1. Das Wesen und die Bedeutung des Kampfes gegen die Dienstvergehen;
2. Die Klassifikation der Dienstvergehen ;
3. Das Problem der Qualifizierung von Dienstvergehen.

Im Zusammenhang mit der Darlegung des Wesens und der Bedeutung des Kampfes gegen Dienstvergehen bei der Erfuehlung der Dienstpflichten wird im Werk hervorgehoben, dass wenn der Staatsbeamte oder zu Ihm gleichgemachte Dienstperson, die im staatlichen Apparat taetig ist, handelt gegen die Forderungen der Gesetzlichkeit (Gesetzgebung), missbraucht die dienstlichen Befugnisse und begeht die rechtswidrige, schuldige Handlungen, die im Strafgesetzbuch im Kapitel ueber die Dienstvergehen vorgesehen sind, damit macht er einen Attentat auf die Ehre und Autoritaet, normale Taetigkeit des staatlichen und oeffentlichen Apparates.

Im zweiten Paragraph desselben Kapitels wird die besondere Beachtung auf die Fragen der Klassifikation der Dienstvergehen hingelenkt, die auf drei folgende Hauptarten gruppiert werden : Dienstvergehen der allgemeinen Art; Dienstvergehen der besonderen Art; Dienstvergehen aller Arten, die durch den Staatsbeamte oder zu Ihm gleichgemachte Dienstperson mit der Ausnutzung ihrer dienstlichen Befugnissen begangen hat. Hier werden auch verschiedene Arten von Dienstvergehen dargelegt, die nur zu der ersten Gruppe gehoeren.

Der dritte Paragraph betrifft die Probleme der Qualifizierung der Dienstvergehen. Insbesondere , wird es hervorgehoben, dass die Frage des Verhaeltnisses zwischen den Normen, die allgemeine und speziele Arten von Dienstvergehen enthalten, soll durch die Konkurrenz dieser Normen geloest werden. Das bedeutet, dass wenn die Handlung der Dienstperson enthaelt gleichzeitig die Merkmale der irgedwelchen allgemeinen Art von Diensvergehen sowie die Merkmale des Verbrechens von speziellen Art, das durch die andere Dienstperson begangen worden ist, dann soll diese Handlung durch einen der Artikeln, die im Strafgesetzbuch vorgesehen sind, qualifiziert werden und nicht durch mehrerere Artikel. Insbesondere, durch den Artikel des Strafgesetzbuches, der enthaelt die spezielle Art von Verbrechen.

Als Hauptmerkmal, dass das Dienstvergehen von allgemeinen Art charakterisiert, wurde das anerkannt, wenn der Staatsbesmte oder zu ihm gleichgemachte Dienstperson, zuwieder seinen Berufspflichten, die gegere-

chtliche schuldige Handlung (Taetigkeit oder Untaetigkeit) verwirklicht, womit einen Attentat auf die Ehre, Autoritaet, richtige, normale Taetigkeit des staatlichen oder oeffentlichen Apparat macht und damit fuegt den staatlichen und oeffentlichen Interessen wesentlichen Schaden zu, sowie schadet die Rechte und gesetzmaessige Interesse einzelner Buerger und dadurch traegt zu den wesentlichen Verletzung der Interessen und Pflichten der physischen oder juristischen Person bei.

Im zweiten Kapitel des Werkes "Aufdeckung des Dienstvergehens , das den materiellen Tatbestand enthaelt" werden bis ins kleinste die Methoden der Aufdeckung der Dienstvergehen mit materiellen Tatbestand betrachtet.

Laut der Methodikstruktur der Aufdeckung der Verbrechen, die im Lehrbuch fuer Kriminalistik herbeigefuehrt wurden, sind **im ersten Paragraph** die subjektiven und objektiven Seite des materiellen Tatbestandes von Amts- und Dienstvergehen, seine strafrechtliche Charakteristik untersucht und uebergeben worden.

Das erwaehnte bedeutet , dass die objktive Seite des materiellen Tatbestandes des Diensvergehens wird in der Verwirklichung vom Staatsbeamten oder von der zu ihm gleichgemachten Dienstperson der gegenrechtlichen Handlungen und der wesentlichen Verletzungen der staatlichen und oeffentlichen Rechte und gesetzmaessigen Interessen der einzelnen Buerger ausgedrueckt.

Der Missbrauch der dienstlichen Befugnisse und die Ueberschreitung der Dienstvollmachten kann nur durch die aktive Handlung der Dienstperson verwirklicht werden. Aber die Pflichtvergessenheit – durch Untaetigkeit oder ungehoerige Erfuehlung seiner Dienstpflichten. Ebenda wird die kritische Behandlung des Subjektes des Vergehens von angegebener Art und seiner subjektiven Seite herbeigefuehrt.

Zum Unterschied von den Umstaende, die als der Missbrauch der dienstlichen Befugnisse und die Ueberschreitung der Dienstvollmachten qualifiziert werden, wird durch das Gesetz als erschwerender Umstand solche Handlung vorgesehen, die " die Entziehung des Lebens des Menschen oder anderen schweren Folgen hat".

Das obenerwaehnte erhaelt natuerlich auch den Begriff – die wesentliche Verletzung der gesetzmaessigen Interessen des Staates und der

Gesellschaft, der Pflichten der physischen – und juristischen Person. Es entsteht die Frage, was meint man unter dem Begriff "andere schwere Folgen". Das ist die Frage der Tatsache und sie muss in jedem konkreten Fall mit der Beruecksichtigung des gebrachten Schadens, seines Volumens und seiner Quantitaet, Personenzahl, der Vervahren und Mittel entschieden werden. Zum Beispiel, zu den besonders schweren Folgen gehoeren solche Handlungen des Beamten, die grosse Panne (Havarie) mit den schweren Ergebnissen (Folgen) hervorrufen; die langfristige Beschaedigung, Verkehrsmittel- und Produktionsprozessenstillstand; besonders grossen materiellen Schaedigungen der staatlichen oder oeffentlichen Organisation; Tod des Menschen, schwere- oder weniger schwere Verletzung des Koerpers einer oder mehrer Personen, oder solche materielle Schaedigung der Buerger, infolge deren ist ihrer materiellen Zustand kompliziert geworden usw.

Hier wird auch die Meinung ausgesprochen, dass die Ueberschreitung der Dienstvollmachten wie seitens des Beamten, so auch seitens zu Ihm gleichgemachter Person ist nur dann die verbrecherische strafbare Handlung, wenn die Dienstperson begeht die Handlungen, die durch die andere Dienstperson derjenigen Verwaltung, oder durch das kollegialen Organ, oder durch den Beamten selbst, aber bei anderen Bedingungen und Umstaende, zu erfuehlen waren. Was betrifft die Frage, was wird unter dem Begriff - Anwendung des Gewaltates durch die Dienstperson gemeint, so wird es die durch Dienstperson verwirklichte physische Gewalttat (Verpruegelung, ungesetzliche Freiheitsentziehung, schwere oder weniger schwere Verletzung des Koerpers usw.) und physische Gewalttat (die Drohung) gemeint. Darum in anderen Faellen der Ueberschreitung der Dienstmachten braucht man nicht zusaetzliche Qualifikation mittels des anderen Artikels des Strafgesetzbuches. Zusaetzliche Qualifikation ist noetig nur dann, wenn infolge aehnlicher Handlung Tod des Beschaedigten oder die schwere Koerperverletzung gibt's, oder, wenn die Hanlung mit der Grausamkeit oder mit der physischen oder phsychischen Gewalttat getan worden ist, oder, wenn die Person die Vergewaltigung der Frau unter Benutzung des hilfloesen Zustandes der Frau, getan hat.

Im zweiten Paragraph wurden die Elemente des materiellen Bestandes untersucht, die zu den kriminalistischen Charakteristik des Dien-

stvergehens gehoeren, und als solche sind die tatsaechlichen Angaben anerkannt, die zum Moment der Eroeffnung (das Einleiten) der Sache gesammelt worden sind und auf das Objekt des Verbrechens zeigen, - Verfahren und Mittel des Anschlages, Verfahren des Verbrechensbegehns und die Verheimlichung dessen Spuren, Ziel und Motiv, psychische Beziehung der Person zu den anbrechenden Folgen, sowie auf charakteristische Angaben der Person, die das Verbrechen begangen hat, zugefuegte Schaden, Quantitaet und Art der schweren Folgen.

Was die vollen Aufdeckung und Verhuettung des Verbrechens betrifft, wird im Werk eine Gedanke durchgefuehrt, dass waehrend des Untersuchungsverfahrens besondere Aufmerksamkeit auf das zu hinken ist, ob dieses Verbrechen mit jemander Art anderes Verbrechen verbunden ist, insbesondere, mit dem Verbrechen gegen das Leben, die Gesundheit, Ehre oder Wuerde, Eigentum oder mit der Gewalttat usw. Zum Beispiel, fuer Abgrenzung der Dienstvergehen, die zwecks des materiellen Vorteils oder Gewinns durch widerrechtliche Aneignung des fremden beweglichen Gegenstandes getan sind, sind mittels der Untersuchung die Formen der Entnahme des Vermoegens aus den Fonds der staatlichen oder oeffentlichen Organisationen, der Zweck, die Motive und das Verfahren der Verwirklichung des Verbrechens zu aufklaeren. Falls wird festgestellt, dass Handlungszweck des Beamten die unentgeltliche Entnahme und Aneignung des fremden beweglichen Gegenstandes war, dann ist seine boeswillige Ausnutzung des Dienstbefugnisses als Mittel fuer die Besitzergreifung des fremden beweglichen Gegenstandes (Vermoegens) mit Aneignung und Unterschlagung zu behandeln, also es gibt keine Notwendigkeit diese Handlung mit Hilfe des Artikels ueber den Missbrauch der dienstlichen Befugnisse zusaetzlich zu qualifizieren.

Im ersten Paragraph des dritten Kapitels des Werkes "Materialenpruefung und Eroeffnung einer Sache" wurden die Mittel, Moeglichkeiten und Methoden der Pruefung von primaeren Materialien ueber die Dienstvergehen, die materiellen Tatbestand enthalten, sowie die Fragen, die mit dem begruendenden Beschlussfassen ueber die Eroeffnung oder Nichteroeffnung der Strafsache auf Grund der erhaltenen Ergebnisse verbunden sind, betrachtet.

Im zweiten Paragraph sind die Regeln und die Besonderheiten der Planung der Untersuchung und die moegliche Untersuchungshandlungen in den Sachen ueber den Missbrauch der dienstlichen Befugnisse, ihren Ueberschreitung und Vernachlaessigung der Dienstpflichten begruendet worden.

Im dritten Paragraph sind die durch Untersuchung zu feststellenden Umstaende der Dienstvergehen gehandelt und untersucht worden. sowie ist ihre relative Klassifikation gegeben worden. Alle Umstaende werden auf zwei Gruppen geteilt: allgemeine- und Einzelumstaende (Sonderumstaende) oder spezifische Umstaende. **Zur ersten gruppe** gehoeren alle solche Umstaende, die durch das Gesetz reglamentiert worden sind und sollen unbedingt waehrend der Untersuchung festgestellt werden. **Und zu der zweten Gruppe** – die Umstaende, die fuer das konkrete Dienstvergehen charakteristisch sind.

Ausser der obenerwaehnten, beim Untersuchen des Strafsache ist die ganze Reihe von anderen wesentlichen Umstaende zu untersuchen und zu feststellen, die im diesen Werk **in sieben Gruppen** geteilt worden sind. **Zur erste Gruppe** gehoeren die Umstaende, die auf den Bestand der Tatsachen des Verbrechens hinweisen (Charakter der begangenen Handlung, der auf Umstaende, Zeit und Ort des Begehens des Verbrechens u.a. hinweist); **Zur zwete-** die Umstaende und die Tatsachen, die fuer die Person charakteristisch sind , die die rechtswidrige Handlung begangen hat (die Umstaende, die die Befugnisse der Dienstperson bestimmen und bestaetigen; die Bedingungen der zu untersuchenden Handlung); **zu dritten Teil** – die die Verantwortlichkeit der Dienstperson erschwerenden oder mildernden Umstaende (ihre Arbeits- und Erholungsbedingungen, ob fand die Vernachlaessigung von Dienstpflichten statt, ob wurde die Arbeitsdisziplin verletzt, ihres Verhalten waehrend der Arbeit, Zuhause, in der Gesellschaft, zwischen den Freunden); **zu vierten** - die Umstaende , die auf den Grad und die Qualitaet der Rechtsverletzung und der gesetzmæssigen Interesse der Person hinweisen (Art des Schadens, das durch Verletzung verursacht wurde); **zum fuenften** - die Umstaende , die auf den Charakter und der Schadenshoehe hinweisen; **zu sechsten** – die Umstaende , die auf die Kausalitaet zwischen der rechtswidrigen Handlung, die die Dienstperson begangen hat, und den eintretenden Folgen usw.; **zu**

siebenten – die Umstaende, die charakterisieren und zusaetzlich wirken auf den Charakter der gesetzwidrigen Handlung, die die Dienstperson begangen hat (insbesondere, worin besteht die Missachtung der Dienstperson, ihre Vernachlaessigung, ungewissenhafte Erfuellung der Verpflichtungen (usw.).

Im vierten Kapitel des Werkes –" Einige taktische Besonderheiten der Durchfuehrung der Untersuchungshandlungen in den Sachen ueber die den materiellen Bestand enthaltenden Dienstvergehen" - sind bis ins kleinste die Umstaende untersucht worden, die waehrend des Untersuchungsprozesses der Dienstvergehen entstehen, die Verfahren und Mittel fuer ihre Feststellung. Insbesondere, **der sechste Paragraph** des Werkes voellig umfasst solche taktische Besonderheiten der Durchfuehrung der Untersuchungshandlungen fuer die Feststellung dieser Umstaenden, wie : Durchschauen der Dokumenten und ihrer Klassifikation, Verhoer der Zeugen, die Durchsuchung und Entnahme (Konfiszierung), die Nachpruefung von Aussagen an der Stelle und das Untersuchungsexperiment, die Konfrontation (Gegenueberstellung), die Vorlegungen fuer die Identifizierung, das Verhoer des Angeklagten und die Festsetzung der Begutachtung (Expertise).

Im fuenften Kapitel des Werkes "Methodik der Aufdeckung des einen formalen Tatbestand erhaltenden Dienstvergehens" im gesonderten Paragraph sind betrachtet worden: 1) das Problem des Begriffes – die Bestechlichkeit und Korruption in der Theorie des Strafrechtes und in der Untersuchungs- und Gerichtspraxis; 2) die Strafrechliche- und Kriminalcharakteristiken des Dienstvergehens , das einen formalen Tatbestand enthaelt (Bestechung, Dienstfaelschung und durch das Gesetz verbotene Geschenkannahme). Es wurde, hervorgehoben, dass zum Unterschied vom obenerwaehnten Verbrechen, das den materiellen Tatbestand enthaelt, ist fuer den juristischen Bestand der Bestechung (Korruption), die Geschenkannahme, das durch das Gesetz verboten ist, und fuer die Dienstfaelschung den Eintritt von irgendeinen schweren Folgen. nicht unbedingt noetig.

Zur strafrechtliche Belangung der Person genuegt die Tatsache, dass die Dienstperson wirklich die im Gesetz beschriebenen rechtswidrigen Handlungen begangen hat. Gleichzeitig, zum Unterschied vom fruehr gel-

tenden Strafgesetz in Georgien wird als Bestechung nur die Annahme (Art.338) und Angabe (Art. 339) von Bestechen angenommen. Als Annahme des Bestechens gilt die Annahme des Geldes, der Wertpapiere, des Vermoegens in eigener Nutzung fuer die Verwirklichung oder Nichtverwirklichung von jenen oder anderen Handlungen zugunsten dem Bestechensgebers, die die Dienstperson oder zu ihr gleichgemachte Person muesste oder koennte unter Bnutzung ihren Dienstpflichten begehen, oder, wenn die Dienstautoritaet koennte solcher Handlung beitragen.

Im Werk ist die Meinung ausgesprochen worden, dass der Taetigkeitskreis der Bestechungsnehmer-Dienstperson durch die Gesetzgebung unbegrundet verbreitet ist, wann fuer die Annahme von Bestechen gilt es moeglich die Autoritaet des Bestechensnehmers fuer die Verwirklichung oder Nichtverwirklichung von jenen oder anderen Handlungen zugunsten den Bestechensgebern zu verwenden.

Es wurde hervorgehoben, dass solche Meinung frueher auch in der juristischen Literatur zu lesen gab, obwohl sie nicht auf die Stufe der Gestzgebung erhoben worden war, weil, erstens, diese Handlungen zur Funktion der Dienstperson nicht gehoert und, zwetens, wenn die Dienstperson nutzt seine Autoritaet zugunsten der interessierten Person und Verwirklicht oder Nichtvewirklicht irgendeine Handung, er uebt Untaetigkeit und gesetzwidrige dienstliche Schutz und wesentlich verletzt die Rechte der anderen physischen oder juristischen Person, die staatliche und oeffentliche gesetzmaessige Interesse; vom Standpunkt des juristischen Tatbestandes ist das nicht anders, als boeshafte Benutzung der Dienstvollmachten. Falls im Ergebnis der Handlung der Dienstperson wurden keine wesentliche Verletzungen der oeffentlichen und staatlichen gesetzmaessigen Interessen , Verletzungen der Rechte der physischen und juristischen Person sowie andere schwere Folge entstanden, dann koennte die durch die Dienstperson verwirklichte gesetzwidrige Handlung als disziplinaere Uebertraetung betrachtet werden, aber nicht als bestrafendes Dienstvergehen. Darum im Artikel ueber Bestechungsannahme Hinweis auf diese Umstaende , nach Meinung des Autors, ist falsch , und in ihn sollte man die Veraederungen eintragen.

Im Werk wird auch die Meinung herbeigefuehrt, laut der die Bestechung, die fuehr die Bestechlichkeit verurteilen Person angenommen hat,

ist nicht rechtmässig als erschwerender Umstand anerkannt, weil wenn die Persönlichkeit schon fuer Bestechlichkeit verurteilt ist, bedeutet das, dass sie schon keine Dienstperson ist. Aber, wenn der Gesetzgeber meint solche Person, die frueher fuer das Bestechen oder im allgemeinen fuer die Bestechlichkeit verurteilt war und nach der Verbueessung der Strafe in Dienst wieder genommen war und das Bestechen genommen hat, dann ist es wuensenswert zu zeigen, dass ist die Persönlichkeit, die frueher fuer die Bestechlichkeit verurteilt war, aber nicht so, wie es in P "a" T.3 Art.338 SGB steht.

Im Werk wird viel ueber den Begriff und das Wesen der Korruption als ueber den aus dem Ausland eingefuehrten Begriff gesprochen. Sowie wird der Begriff "Korruption" als falsch angenommen dem Sinn, in dem er in die georgische juristische Literatur und Praktik eingefuehrt worden ist.

Das Wort "Korruption" entstammt aus dem Lateinisch und bedeutet "Bestechung". Daraus folgend wurde unter diesem Begriff immer die Bestechlichkeit gemeint, d.h. die Bestechlichkeit der Dienstpersonen. Aber bei uns hat es mehr waegbare Belastung genommen und besass in dem georgischen schoepferischen Denken solche wichtige Stelle, dass fast jeder Buerger, staatlicher Beamte und Politiker, mit der Absicht sich hervorzutun, fast in jedem Satz stellt vor und erklart den Kampf gegen Korruption und korrumpierten Dienstpersonen. Das Toenen des Wortes "Korruption" so gefiel den einigen Leute, dass sie ihre Kinder mit diesem Wort nennen. Einige Juristen kommen dazu, dass alle eigennuetzige Verbrechen als Korruption anerkennen.

Wenn wir alle eigennuetzige Verbrechen zur Korruption zuschreiben, dann alle durch Gesetz vorgesehene Verbrechen kann man auf zwei Gruppe teilen: Korruptionsverbrechen (unter denen werden alle eigennuetzige Verbrechen gemeint) und die Verbrechen nicht korruptionellen Art (die auf Grund des anderer Motive verwickelt waren), was unsere Meinung nach ist falsch.

So ein weites Verstaendnis des Begriffes "Korruption" hat auch solche negative Seite, dass die Menge der fuer die durch die Gesetzgebung nicht vorgesehene "korruptionelle" Verbrechen verurteilte Personen kuenstlich vergroessert wird..

Dazwischen entsteht die Frage: wenn in das Wort "Korruption" alle

wirtschaftliche- und Dienstvergehen eingeschlossen werden, dann wozu braucht man so eine Menge von Artikeln (Art. 177-221, 332-342 SGB), die durch das SGB vorgesehen sind? Waere es wahrscheinlich besser, wenn im SGB als sonderer unabhaengiger Art des Verbrechen "Bestechen der Dienstperson" vorgesehen wird oder wird es in den Artikel "Annahme des Bestechens" als einer von den erschwerenden Zuständen beim Bestechen der Dienstperson einschliessen. Um so mehr, dass in einigen ausländischen Staaten ein Bestechen der Dienstperson nicht nur durch die Strafgesetzgebung als einzelne Art von Verbrechenshandlungen reglamentiert wird, wird sogar die Aufhetzerei zum Bestechen der Dienstpersonen als strafbare anerkannt

Die Bestechlichkeit (Korruption), Dienstfälschung, Annahme des Geschenkes, was durch das Gesetz verboten ist, als Erklärung des Mechanismus der Verwirklichung der verbrecherischen Handlungen, haben Bedeutung nicht nur fuer richtiges Verstehen des Tatbestandes, aber auch fuer richtige Durchfuehrung der gerichtlichen Untersuchung. Darum wurden im Werk alle moegliche Verfahren und Mittel der Bestechlichkeit, Dienstfälschung und Annahme des Geschenkes, die durch das Gesetz verboten sind, bis ins einzelne betrachtet.

Im sechsten Kapitel wurden grundsatzlich auch die Mittel und Verfahren der Nachpruefung der Angaben, die wegen der Verbrechensstatsachen dieser Kategorie eingegangenen sind, die Anregungs- oder Absagensverfahren der Strafsachen und die problematische Fragen fuer Einbau und Nachpruefung der Untersuchungsversionen als besten Mittel der Erkenntnis der zu untersuchenden Verbrechen betrachtet.

Die Aufdeckung des Verbrechens ist undenkbar ohne Feststellung fuer die Sache noetigen und unentberlichen Umstaenden. Darum in demselben Kapitel wird die Aufmerksamkeit auf die Bestimmung des Kreises jener Umstaende hingelenkt, ohne die kann man ueber die Aufdeckung des Verbrechens und die Feststellung der objektiven Wahrheit ueber die zu untersuchende Sache nicht reden.

Volle, allseitige Aufdeckung des Verbrechens und die Feststellung der Wahrheit ist unmoeglich ohne entsprechenden Beweisen, Nachpruefung dieser Beweisen und Bewertung, deren Verschaffen mit den bestimmten Schwierigkeiten verbunden ist und braucht die Durchfuehrung

der Untersuchungshandlungen unter Beruecksichtigung von Reihe taktischen Besonderheiten. Darum wird **der siebente Kapitel** des Werkes im ganzen den Besonderheiten der Durchfuehrung der Untersuchungshandlungen bei den Sachen, die zur obenerwaehten Kategorie gehoeren, gewiedmet, insbesondere, der Befragungstaktik (Verhoer) des Zeuges; fuer richtige Auswahl solcher Taktik werden die zu befragende Zeuge in vier Gruppen geteilt und fuer richtige Durchfuehrung der Befragung des Zeuges werden entsprechende Empfehlunen gegeben. Es wurden auch die taktische Besonderheiten des Verhaftens der Person, die fuer die Bestechlichkeit verdaechlich ist, die Durchfuehrung der Durchsuchung und Herausnahme, Befragung den Angeklagten, die Kontroldurchfuehrung der Aussagen an der Stelle und die Gegenueberstellung untersucht und dargelegt.

Waerend der Untersuchung ist auch notwendig die Ursachen und Umstaende zu feststellen, die der Verbrechenshandlung beitragen.

Bei der Beleuchtung (Darstellung) des angegebenen Problems wurde die Aufmerksamkeit auf das hingerrichtet worden, dass im letzten Jahrzehnt des vergangenen Jahrhunderts und anfangs des einundzwanzigsten (XXI) Jahrhunderts im unseren Land dem Wachstum von Verbrechen der oekonomischen und politischen Zustand beigetragen hat, was durch unsere Landsmaenner, die die wirtschaftliche und staatliche Hebeln in die Haende genommen hatten und dadurch in der Gesellschaft einen "ehrenhaften" und "recht verdienten" Namen der allmaechtigen und wohlhabenden Personen gekriegt hatten. Es ist zu hervorgehoben, dass mehrere von ihnen in den Bedingungen des wilden Kapitalismus ihre Ziele erreicht hatten. Es ist klar, dass das ein negativer Einfluss auf die ganze Gesellschaft ausgeuebt hat, besonders auf den moralisch-psychischen Zustand der Jugend ; das hat bei der Jugend falsche Vorstелung wegen der Befriedigung ihrer Beduerfnisse verursacht. Dazu wurden die Vorfuehrungen im Fernsehen- der Gewalttat, des Mordes, der Raeuberei, der Vergewaltigung und anderer schweren Verbrechen beigetragen , sowie Nichtaufdeckung der verwirklichten Verbrechen.

Das alles, seinerseits, wurde der Entwicklung und Verbreitung von anderen Erscheinungen, wie die Entfuehrung der Menschen, leiben, wertvollen historischen Gegenstaende zwecks der Erpressung, Zerstoerung der Gra-

ben, Gruendung der kommerziellen Banken und Firmen, fictive Ausstattung der Vertraege mit auslaendischen Partner, Durchfuehrung der Handelsoperationen ohne Waren und Aneignung von Millionen Lari, die Geldeinheiten von USA- Dollars, Bestechlichkeit, der Missbrauch der Dienstbefugnissen, die Rauberei, verdeckte Teilnahme bei dem grossen Business und Morde, verwirklichte durch diese Personen bei der Verteilung der Quoten, Vergrösserung der Menge von nicht identifizierten Leibern, verlorene Menschen usw. Die fuer georgische Natur solche fremde Erscheinungen, wie die Bettlerei, Prostituzion, Homosexualitaet, Raub an Saeuglingen fuer's Verkauf, Verkauf eigenen Organe den anderen Personen fuer die Inplantation (Umpflanzung) waerend des ausgeweglosen Zustand, usw., leider wieder noch werden grosser und schlagen die Wurzel in der Gesellschaft.

Die fruchtbare Erde fuer die obenerwaehnten sozialen Erscheinungen schaffen schwere oekonomische und politische Bedingungen. Es ist bekannt, dass als Verbrecher wird man nicht geboren und solche Verbrechen, wie Korruption, ist das Erbe nicht nur der kommunistischen Staatsform, wie es einige Forscher schaezten.

Unbestreitbar ist, dass der hungerleidende Mensch, der auf die Strasse ging aus um seine Familie und sich selber zu ernaehren, kann sich nicht lange beherrschen und, entweder begeht Selbstmord oder wird willenlos in den Wirbel des Verbrechens gesenkt, und betaeubt durch taeglichen Propaganda der Morden und Rauben, beginnt mit unbeschreiblicher Haerte zu wirken. und weil er einmal schon das prachtvolle Leben, das durch Verbrechen gekriegt wurde, probiert hatte, zurueckkehren auf den richtigen Weg ist schon ohne das Eingreifen der bestimmten Kraefte ist unmoeglich. Darum ist es unbedingt noetig die Sicherstellung dieser grossen Armee der Arbeitslosen mit den Arbeitsstellen verursachen und Schaffen fuehr sie die minimalen Bedingungen der Existenz, wenn wir die schwere n Wellen von verschiedenen Arten der neuen Verbrechen, lange Schlangen bei den auslaendischen Botschaften, die Abwanderung des georgischen genetischen Fonds in die auslaendischen Staaten und andere schwere Folgen noch nicht mehr krigen wollen.

Aber es ist nicht zu meinen, dass Bestechlichkeit, Korruption und andere schwere Verbrechen werden nur von den armen Leute verwirklicht. Umgekehrt, die Praktik zeigt, dass die Bestechlichkeit, Korruption,

Narkomanie und der absichtliche Mord verwirklichen die gut wohlhabenden Mitglieder der Gesellschaft. Narkobusiness, Missbrauch der dienstlichen Befugnisse, Eigenwilligkeit, Diebstahl, Prostitution und andere Verbrechen haben in der Gesellschaft der oekonomisch wohlhabenden Personen Wurzel geschlagen, da die Bestaerkung des privaten Eigentums, Absagen von der kommunistischen Ideologie sowie Fehlen der neuen Ideologie, die Entfremdung und Angst gegen die soziale Schuetzloesigkeit zwingen sie von taeglichem Rithmus des Lebens nicht zurueckbleiben, das durch den nicht gerechten Weg erwerbendes Vermoegeen zu vermehren und die Schuetz- und Selbstverteidigungsmechanismen zu schaffen, um innerhalb Georgiens ihre oekonomische und politische Wille zu bekraeftigen.

Beim Verknuepfen der "Kraft"strukturen mit der weit verbreiteten Bestechlichkeit (Korruption) ist zu betonen, dass mehrere von den Mitarbeitern der Organen wirken nur auf eigenem Entusiasmus und kraft des ungraenzlichen Liebes des Berufes fast mit den blossen Haenden fuehren den Kampf mit dem Verbrechen, aber bekommen unbegrueendete Vorwuerfe, dabei erhalten sie fuer Existenz keinen Lohn, sogar simvolischen. Das Land kann nicht die Reichumsquelle fuer einzelnen Personen sein, und fuer Hundert Tausende Leute – die Quvelle des Hungers und der Armut. Auf einer der der Sitzungen hat Praesident Georgiens rechtmaessig betont, dass " die Korruption ist keinen isolierten Begriff, sie existiert zwischen uns und erfolgreicher Kampf mit ihr ausschliesst jeden Kompromiss"

Nach dem bildlichen Ausdruck meines gestorbenen Lehrers B.Charasischwili "Bestechlichkeit ist aehnlich dem Virus , das bis seiner Verbreitung muss liquidiert werden".

Ja! Waerend der letzten zehn Jahren des XX. Jahrhundert in Geörgien kraft des innerlichen Unordnungen und der politischen Spannung (Korruption) wurde blitzschnell verbreitet und beschaedigte das oeffentliche (gesellschaftliche) Apparat, Staatliche- und Regierungsorgane sowie andere Sphaeren. Darum fuer aussreissen mit der Wurzel dieser Infektion sind Komplexmassnahmen noetig, das Suchen der Ursachen und Umstaenden, die sie hervorruufen.

Mit diesem Zweck wurden im Werke Ursachen und Umstaende erforscht, die diesen Verbrechen beitragen, und parallel die Reihe der noetigen Komplexmassnahmen fuer ihre Beseitigung untersucht.

Gleichzeitig wurde auch die Aufmerksamkeit auf den Dienstverbrechen hingelenkt. Fuer diese Verbrechen ist durch das Gesetz festgestellte langfristige Freiheitserziehung am wenigsten effective Mittel, weil in diesem Fall Bestrafung verliert ihres Ziel. Es ist die Meinung begruendet, dass Bestrafung wegen der Bestechlichkeit als Freiheitsentziehung nicht mehr, als zehn Jahre muss sein. Gleichzeitig, Autor schlaegt vor, zusammen mit der Hauptbestrafung noch Geldstrafe festszusetzen, die doppelt und mehr hoeher, als die Groesse des Bestechens ausgedruekt in Geldsumme muss sein.

Der zweite Teil des Werkes wird voellig die Forschung und Darlegung der problematischen Fragen der Entdeckung und Verbeugung von Transportverbrechen. Insbesondere, **im neunten Kapitel** des Werkes im Sonderparagraphen werden allgemeine strafrechtliche Charakteristik des Transportverbrechens und die Fragen der Verantwortlichkeit fuer dessen einzelne Arten betrachtet. Es wurden wie allgemeiner jueistischer Bestand von Transportverbrechen, so auch die Fragen der Verantwortlichkeit und des Bestandes einzelner konkreten Arten von Transportverbrechen erklaert und dargelegt.

Im zehnten Kapitel des Werkes – "Kriminalistische Charakteristik des Transportverbrechen"- Alle Arten der Transportverbrechen wurden in drei Gruppen geteilt und in einzelnen Paragraphen und Unterparagraphen betrachtet und dargelegt.

Im ersten Paragraph dieses Werkes – "Kriminalistische Charakteristik der Verletzung der Regeln der Inbetriebnahme und Sicherheit des Verkehrs"- in Sonderparagraphen wurden die kriminalistische Charakteristik der Verkehrsvorfaelle; kriminalistische Charakteristik von Verbrechen, die auf der Eisenbahn und beim Seilbahntransport verwirklicht wurden; kriminalistische Charakteristik der Verletzung von Regeln der Inbetriebnahme sowie Bewegungssicherheit auf dem Wasser- und Lufttransport betrachtet und dargelegt

Im zweiten Paragraph daselben Kapitels – "Kriminalistische Charakteristik unqualitativer Reparatur der Transportmittel und Hauptrohrleitung und Ueberfuehrung in untaugliche Zustand fuer Inbetriebnahme der Transportmittel"- in Sonderunterpharagraphen wurden die kriminalistische Charakteristiken der unqualitativen Reparatur der Transportmittel und In-

briebnahme technisch fehlerhaften Transportmittel; kriminalistische Charakteristik der Ueberfuerung der Transportmittel in untauglichen Zustand fuer Inbetriebnahme und Verletzung von Regeln der Bausicherheit, Inbetriebnahme und Reparatur der Hauptrohrleitung.

Im dritten Paragraph – "Kriminalistische Charakteristik des eigenmaechtigen Haltmachen des Zuges und Verlassen vom Kapitaen des Schiffes in der Gefahr" - in Sonerparagraphen wurden die Fragen der kriminalistischen Charakteristik des Verlassens vom Kapitaen in der Gefahr des Schieffes und des eigenmaechtigen Haltmachen des Zuges.

Im elften Kapitel des Werkes– "Nachpruefung der erhaltenden Angaben ueber der Transportverbrechen und Eroeffnung der Strafsache, Aufbau der Untersuchungsversionen und Planung der Untersuchung" – die Aufmerksamkeit wurde auf die in Sonderparagraphen richtig gestellten Originalfragen ueber der Kontrolle der Angaben wegen der Transportverbrechen , Eroeffnung der Strafsache , Aufbau der Untersuchungsversionen und Planung der Untersuchung hingelenkt

Die Umstaende, die die Untersuchung in den Sachen ueber verbrecherische Verletzungen der Regeln, der Inbetriebnahme und Bewegungssicherheit des Transports zu feststellen hat, wurden im Werk gemaess der Vorhandensein von objektiven und subjektiven Tatsachen, klassifiziert auf fuenf folgede Gruppen geteilt:

- 1) Kreis von Fragen , deren Feststellung unmittelbar mit den objektiven Umstaenden des Transportvorfalls verbunden ist;
- 2) Umstaende, deren Feststellung mit der Bewegungssicherheit und Regeln der Inbetriebnahme verbunden ist;
- 3) Umstaende, die mit dem Charkter des Benehmens von Geschedigten verbunden sind;
- 4) Handlungen der Person, die fuer das Beachten der Regel der Bewegungssicherheit und Inbetriebnahme des Transportes verantwortlich ist;
- 5) Fragen und Umstaende, die die Erklaerung solcher unabhaengigen verbrecherischen Handlungen aus dem Kapitel ueber Transportverbrechen: Verlassen vom Kapitaen des Schiffes in der Gefahr, Verletzung der internationalen Flugregeln und eigenmaechtige Haltmachen des Zuges betreffen.

Im Werk bis ins kleinste wurde weite Kreis von Fragen gegeben, die die Untersuchung um die in den obenerwaenten Gruppen genannten Umstaenden zu feststellen hat.

Im zwoelften Kapitel des Werkes – " Taktik der Durchfuehrung von primaeren unaufschiebbaren und nachfolgenden Handlungen"- hier wurden genug volstaendig und ueberzeugend untersucht und gesondert im ersten Paragraph dargelegt solche taktische Besonderheiten der Durchfuehrung von primeren und unaufschiebbaren Untersuchungshandlungen fuer Sachen dieser Kategorie, wie : Besichtigung (Revision) der Vorvalsstelle, Leiche, Transportmittel und der Regel der Protokollaufnahme ueber diese Handlungen. Im Protokoll wird die Aufmerksamkeit auf die Ziele und Aufgaben dieser Handlungen und taktische Besonderheiten, die fuer das Erreichen gestellten Ziele notwendig sind, hingelenkt.

Im zweiten Paragraph wurden bis ins einzelne und originell die taktische Fragen des Verhoers im Zusammenhang mit den Transportverbrechen untersucht und dargelegt. Hier wurde die Aufmerksamkeit auf die Vorbereitung des Verhoers hingelenkt. Es wird der weite Kreis von Umstaenden gegeben, auf die die verhoerte Person, als Zeuge , erschoepfende Antworten geben soll.

Zu betonen ist, dass Kreis wegen Transportverbrechen als Zeuge verhoerte Personen wurden bedingungsweise auf fuenf Gruppen geteilt und auch hier die taktische Besonderheiten des Verhoers des Zeugen, bezogen auf jede von der Gruppen, gesammelt und dargelegt.

Im dritten Paragraph – "Bestimmung der Begutachtung" – es wurde ganze Reihe von problematischen Fragen, die mit der Bestimmung der Begutachtung der Sachen eber Transportverbrechen untersucht und dargelegt. Die Aufmerksamkeit wurde auf solche Atrien der Begutachtung hingelenkt, die am meisten in den solchen Sachen getroffen werden, wie: taktische Besonderheiten der Vorbereitung und Bestimmung der medizinischen,- autotechnischen- und Kriminalbegutachtungen unter Beruecksichtigung der Sachverstaendigen Theorien und Moeglichkeiten der Untersuchungserfahrungen.

Im vierten Paragraph wurde die Aufmerksamkeit hingelenkt und taktische Besonderheiten dargelegt solcher kommenden Untersuchungshandlungen, wie: der Verhoer des Angeklagten, Untersuchungsexperiment

und Durchfuehrung der Aussagenkontrolle an der Stelle , Identifizierung und Gegenstellung.

Am Ende des Kapitels wurden die Ursachen, die die Transportverbrechen hervorrufen und dazu beitragende Umstaende, hervorgehoben, untersucht und dargelegt.

Zum Werk werden spezielle Testen, Kasusen und die liste der Literatur (Literaturverzeichnis) beigelegt.

1. საქართველოს კონსტიტუცია. თბ., 1995.
2. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. თბ., 2001.
3. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი; თბ. 2002.
4. სისხლის სამართლის პროცესი. სახელმძღვანელო; თბ., 2002.
5. ევროგაერთიანების ქვეყნების სისხლის სამართლის საპროცესო სისტემა. თარგმანი ინგლისურიდან. თბ., 2002.
6. საქართველოს ეროვნული ანტიკორუფციული პროგრამა;
7. ჯ. ბაბილაშვილი, პასუხისმგებლობა ავტოსატრანსპორტო დანაშაულისათვის. თბ., 1997.
8. ჯ. ბაბილაშვილი, სატრანსპორტო დანაშაულის პრობლემები და სასამართლო პრაქტიკა.
9. თ. ღონჯაშვილი, საქართველოს სისხლის სამართლი, ზოგადი ნაწილი, თბ., 2002.
10. გ. ნადარეიშვილი, ქრთამი ჯოჯოხეთს მუდამ იურებს; გაზ. საქართველოს რესპუბლიკა”, 2000 წ. 5 აგვისტო.
11. გ. ნადარეიშვილი, ნუ მიიღებ ქრთამს. გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა” 2000 წ. 8 აგვისტო.
12. ვ. ბენიძე, სისხლის სამართლის პროცესი. თბ., 2000.
13. ა. კახნიაშვილი, უდანაშაულობის პრეზუმფცია და მისი განხორციელების გარანტიები სასამართლომდელ სტადიებზე. თბ., 1997.
14. მ. ლეკვეიშვილი, გ. მამულაშვილი, დანაშაული სახელმწიფოსა და სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ. თბ., 2002.
15. მ. ლეკვეიშვილი, გ. მამულაშვილი, პასუხისმგებლობა საერთაშორისო დანაშაულისათვის. თბ., 2003.
16. ზ. მჟავანაძე, სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი. ქუთაისი, 2000
17. კრიმინალისტიკა, ტ I და II; თბ., 1995.
18. კრიმინალისტიკა, ტ I; თბ., 2001.
19. ა. ფალიაშვილი, ექსპერტიზის ჩატარება გამოძიების პროცესში. თბ. 1973 წ.
20. ა. ფალიაშვილი, საქართველოს სამართალდამცავი ორგანოები. თბ., 2001.

21. შ. ფაფიაშვილი, მექრთამეობის საქმეების გახსნის მეთოდის ზოგიერთი საკითხი; ჟურ. „საბჭოთა სამართალი“, 1965 №6.
22. შ. ფაფიაშვილი, მექრთამეობის გამოძიება. თბ., 1972.
23. შ. ფაფიაშვილი, თანამდებობრივი დანაშაულის სუბიექტის ცნება სისხლის სამართლის თეორიასა და სასამართლო პრაქტიკაში. ჟურ. „საბჭოთა სამართალი“, 1978. №4.
24. შ. ფაფიაშვილი, საგამოძიებო ექსპერიმენტისა და ჩვენების ადგილზე შემოწმების ზოგიერთი პროცესუალური და ტაქტიკური საკითხი ჟურ. „საბჭოთა სამართალი“, 1977. №1.
25. შ. ფაფიაშვილი, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა ხელისუფლების ან სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებისათვის. ჟურ. „საბჭოთა სამართალი“, 1980. №5.
26. ფაფიაშვილი შ., თანამდებობრივი დანაშაულის ზოგიერთი სადავო საკითხი სასამართლო პრაქტიკაში. ჟურ. „საბჭოთა სამართალი“, 1982. №3.
27. შ. ფაფიაშვილი, თანამდებობრივ დანაშაულთან ბრძოლის ზოგიერთი პრობლემა. თბ. 1985.
28. შ. ფაფიაშვილი, თანამდებობრივი დანაშაულის მიზეზები და ხელშემწყობი გარემოებები. ჟურ. „საბჭოთა სამართალი“, 1984 წ. №5.
29. შ. ფაფიაშვილი, სასჯელის ეფექტურობა სისხლის სამართალში. ჟურ. „სამართალი“, თბ., 1995. №3-4.
30. შ. ფაფიაშვილი, კრიმინალისტიკა. დანაშაულთა გახსნის ტაქტიკა და მეთოდიკა (ლექციების კურსი), თბ., 1995.
31. ფაფიაშვილი შ., სრულყოფილ დანაშაულის გახსნის ფორმები. გაზ. „კომუნისტი“ 1990 წლის 8 ნოემბერი.
32. შ. ფაფიაშვილი, დანაშაულთა გახსნის ზოგადი მეთოდის პრობლემები; თბ., 1991.
33. შ. ფაფიაშვილი, კრიმინალისტიკა. დანაშაულის გახსნის ტაქტიკა. თბ., 2001.
34. შ. ფაფიაშვილი, ა. თევზაძე, მასალების შემოწმება და სისხლის სამართლის საქმისა და დევნის აღძვრა. თბ., 2002.
35. შ. ფაფიაშვილი, თ. ინაიშვილი, შემთხვევის ადგილის დათვალიერება. ბათუმი, 2002.
36. ბ. ფურცხვანიძე, საბჭოთა სისხლის სამართალი. თბ., 1966.
37. გ. ნაჭყებია, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი

თეორიის შესავალი; ნაწ. I. თბ. 2000.

38. ბ. ხარაზიშვილი, კრიმინალისტიკა, თბ., 1969.

39. ბ. ხარაზიშვილი, სიცრუის ფსიქოლოგია. თბ., 1975.

40. ბ. ხარაზიშვილი, მტკიცებითი სამართალი; თბ., 1982.

41. ზ. წულაია, სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი ტ. I;

42. ზ. წულაია, სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი ტ. II, თბილისი 2001.

43. მ. ცუცქერიძე, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა მოძრაობის უსაფრთხოებისა და ტრანსპორტის ექსპლუატაციის წესების დარღვევისათვის. თბ., 1971.

44. Аверьянова П. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г. Россинская Е. Р. Криминалистика. Учебник для вузов. Москва 2000 г.

45. Бакланов С.В. Ответственность за взяточничество по советскому уголовному праву. Автореферат кондю дисс. Свердловск, 1970 г.

46. Белкин Р. С. Собираание, исследование и оценка докозательств. М., 1996 г.

47. Болдырев Е. В. Расследование должностных преступлений в колхозах. М, 1957.

48. Васецев А. Субъекты взяточничества. Жур. «Советская юстиция», 1984 г. №18.

49. Васильев А. Н. Проблемы методики расследования отдельных видов преступлений. М. 1978 г.

50. Владимиров В. А.. Кириченко В.Ф. Должностные преступления. М., 1965 г.

51. Возгрин И. А. Криминалистическая методика расследования преступлений Минск. 1983 г.

52. Галахова А. В. Уголовная ответственность за превышение власти или служебных полномочий. Канд. дисс., М., 1971 г.

53. Герасимов И. Ф. Некоторые проблемы раскрытия преступлений. Свердловск, 1975 г.

54. Гинзбург А. Я. Оpozнание в следственной, оперативно-розыскной и экспертной практике. М., 1996 г.

55. Головки Л. В. Дознание и предварительное следствие в уголовном процессе Франции. М., 1995 г.
56. Гуценко К. Ф., Головки Л. В., Филимонов Б. А. Уголовный процесс западных государств. М. 2001 г.
57. Гапанович Н.Н., Мартинович И.И. Основы взаимодействия следователя и органа дознания при роасследовании преступлений. Минск. 1983 г.
58. Гюнтер А. Должностные преступления, Харьков. 1928 г.
59. Дулов А. В. Основы расследования преступлений, совершенных должностными лицами. Минск 1985 г.
60. Жижиленко А. А. Должностные (служебные) преступления. М., 1927 г.
61. Жарский В. Е., Скорченко П. П. Криминалистическая тактика и методика расследования отдельных видов преступлений. М., 1970 г.
62. Здравомыслов Б. В. Должностные преступления. М., 1975 г.
63. Каминеккий М. К. Расследование взяточничества. Горький. 1978 г.
64. Колесниченко А. Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений. Харьков, 1965 г.
65. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу РСФСР. М., 1996 г.
66. Кириченко В. Ф. Проблемы субъективной стороны должностных преступлений. В. кн. «Правовые исследований», Тбилиси, 1977 г.
67. Кириченко В. Ф. Должностные преступления. Докторская дисс. М., 1965 г.
68. Кириченко В. Ф. Ответственность за должностные преступления по советскому уголовному праву. М., 1956 г.
69. Касаткин Ю. П. Должностные преступления. М. 1979 г.
70. Кучерявый Н. П. Ответственность за взяточничество. М. 1957 г.

71. Коментарий к уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации М., 2002 г.
72. Криминалистика. Учебник. М., 1996 г.
73. Криминалистика. Учебник. М., 1998 г.
74. Криминалистика. Учебник. М., 1999 г.
75. Криминалистика. Учебник для вузов. М., 2002 г.
76. Куринов Б. А. Автотранспортные преступления. М., 1970 г.
77. Ларин А. М. От следственной версии к истине. М., 1976 г.
78. Ларьков А. Н. Расследование и предупреждение должностных преступлений. М., 1976 г.
79. Леви А. А., Горинов Ю. М. Звукозаписи и видеозаписи в уголовном судопроизводстве. М., 1983 г.
80. Лысов М. Д. Ответственность должностных лиц по советскому уголовному праву. Казань. 1972 г.
81. Лысов М. Д. Наказание и его применение за должностные преступления. Казань. 1977 г.
82. Лузгин И. М. Расследование как процесс познания. М., 1969 г.
83. Основные положения методика расследования отдельных видов преступлений. М., 1994 г.
84. Папиашвили Ш. Г. Совершенствование уголовного законодательства о должностных преступлениях. Жур. «Советское государство и право», М., 1979 г. №4.
85. Папиашвили Ш. Г. Спорные вопросы взяточничества. Жур. «соц. законность», 1968, №11.
86. Папиашвили Ш. Г. Наказания за должностные преступления и их эффективность, ТГУ, 1983 г.
87. Папиашвили Ш. Г. Должностные преступления в теории уголовного права, законодательстве и судебной практике. Изд., ТГУ 1988г.
88. Папиашвили Ш. Г. К вопросу о понятии следственной версии. сб. «Проблемы прокурорско-следственной и судебно-экспертной практики». Тб., 1993 г., стр. 80-95.

89. Папиашвили Ш. Г. Вопросы методики раскрытия и предупреждения взяточничества по советской криминалистике. Автореферат канд. дисс. Тбилиси, 1966г.

90. Ратинов А. Р. Судебная психология для следователей. М., 1967 г.

91. Рыжаков. А. П. Предварительное расследование. Тула, 1996 г.

92. Сахаров А. Б. Ответственность за должностные злоупотребления по советскому праву. М., 1956 г.

93. Светлов А. Я. Ответственность за должностные преступления. Киев, 1978 г.

94. Смолицкий Г. Р. Должностные преступления. М., 1947 г.

95. Трайнин А. Должностные и хозяйственные преступления. М., 1938 г.

96. Уголовно-процессуальный кодекс Российской федерации. М., 2002 г.

97. Утевский Б.С. Общее учение о должностных преступлениях. М., 1948г.

98. Ширяев В. Н. Взяточничество и лихоимство в связи с общим учением о должностных преступлениях. Ярославль 1916 г.

99. Шейфер С. А. Собираание доказательств в советском уголовном процессе. Саратов, 1986 г.

100. Щербинин В. Некоторые вопросы квалификации взяточничества. «соц. законность», 1964 г. №9.

101. Эстрин А. Должностные преступления. М., 1928 г.

102. Яхрушин С. Ю. Тактические приемы при расследовании преступлений, Изд-во Казанского Уни-та, 1983.

103. Ян Пешак, Следственные версии. Перевод со словацкого. М. 1975

სარჩევი

რედაქტორისაგან	3
----------------------	---

ნაწილი I

თავი I სამოხელეო დანაშაულის ბახსნის მეთოდის ზოგადი საკითხები	5
---	---

§1. სამოხელეო დანაშაულთან ბრძოლის არსი და მნიშვნელობა	5
§2. სამოხელეო დანაშაულთა კლასიფიკაცია	6
§3. სამოხელეო დანაშაულთა კვალიფიკაციის პრობლემა	7

თავი II მატერიალური შემაღენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულის ბახსნის მეთოდები	11
---	----

§1. მატერიალური შემაღენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულის სისხლისსამართლებრივი დახასიათება	11
§2. მატერიალური შემაღენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულის კრიმინალისტიკური დახასიათება	18

თავი III მასალების შემოწმება და სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა	21
--	----

§1. მატერიალური შემაღენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულებრივ ფაქტებზე შემოსული მასალების შემოწმება და სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა	21
§2. საგამოძიებო ვერსიების აგება და გამოძიების დაგეგმვა	24
§3. გამოძიებით დასადგენი გარემოებები და მათი პირობითი კლასიფიკაცია	27

თავი IV მატერიალური შემაღენლობის მქონე სამოხ- ელეო დანაშაულის საქმეებზე ჩასატარებელი საგამოძიებო მოქმედებების ზოგიერთი ტაქტიკური თავისებურება	34
--	----

თავი V ზოგადური შემაღენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულის ბახსნის მეთოდები	39
---	----

§1. მექრთამეობისა და კორუფციის ცნების პრობლემა სისხლის სამართლის თეორიასა და საგამოძიებო-სასამართლო პრაქტიკაში	39
§2. ფორმალური შემადგენლობის მქონე სამოხელეო დანაშაულის კრიმინალისტიკური დახასიათება	49

თავი VI მექრთამეობის (კორუფციის), სამსახურებრივი სიყალბისა და კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების ფაქტებზე სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა და გამოძიების დაგეგმვა	60
---	----

§1. შემოსული მასალების (ცნობების) შემოწმება და სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა	60
§2. საგამოძიებო ვერსიების აგება და გამოძიების დაგეგმვა	61
§3. მექრთამეობის (კორუფციის), კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღებისა და სამსახურებრივი სიყალბის საქმეებზე გამოძიებით დასადგენი საკითხები	64

თავი VII მექრთამეობის (კორუფციის), სამსახურებრივი სიყალბისა და კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების საქმეებზე საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების ფორმირთი ტაქტიკური თავისებურება	71
--	----

§1. მოწმის დაკითხვა	72
§2. მექრთამეობაში მხილებული ეჭვმიტანილი პირის დაკავება	76
§3. ჩხრეკა და ამოღება	79
§4. დოკუმენტების დათვალიერება	81
§5. ექსპერტიზის დანიშვნა	81
§6. ეჭვმიტანილისა და ბრალდებულის დაკითხვა	99
§7. დაპირისპირება	102

თავი VIII მექრთამეობის (კორუფციის) გამომწვევი მიზეზებისა და თავიდან აცილების ფორმირთი პრობლემა	105
--	-----

ნაწილი II

სატრანსპორტო დანაშაულის ბაჟის

მეთოდობა 114

თავი IX სატრანსპორტო დანაშაულის ცნება, სახეები და
მათი ზოგადი სისხლისსამართლებრივი
დახასიათება 114

§1. სატრანსპორტო დანაშაულის ზოგადი სისხლისსამართლებრივი
დახასიათება 114

§2. პასუხისმგებლობა ცალკეული სახის სატრანსპორტო
დანაშაულისათვის 118

თავი X სატრანსპორტო დანაშაულთა
კრიმინალისტიკური დახასიათება 135

§1. ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოებისა და
ექსპლუატაციის წესების დარღვევის კრიმინალისტიკური
დახასიათება 136

§2. ტრანსპორტისა და მაგისტრალური მილსადენის
უხარისხო რემონტისა და სატრანსპორტო საშუალების
ექსპლუატაციისათვის გაუვარგისების კრიმინალისტიკური დახა-
სიათება 165

§3. გემის კაპიტნის მიერ განსაცდელში მიტოვებისა
(სსკ 279-ე მუხ.) და მატარებლის თვითნებური გაჩერების
(სსკ 282-ე მუხ.) კრიმინალისტიკური დახასიათება 170

თავი XI სატრანსპორტო დანაშაულის შესახებ მიღე-
ბული ცნობების შემოწმება და სისხლის სამართლის
საქმის აღძვრა, საგამოძიებო ვერსიების აბეზა და
გამოძიების დაგეგმვა 175

§1. სატრანსპორტო დანაშაულის შესახებ მიღებული ცნობების
შემოწმება 175

§2. სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა, საგამოძიებო
ვერსიების აგება და გამოძიების დაგეგმვა 180

თავი XII პირველადი გადაუდებელი და მომდევნო საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების ტაქტიკა	190
§1. შემთხვევის ადგილის დათვალიერება	191
§2. დაკითხვა	203
§3. ექსპერტიზის დანიშვნა	209
§4. ბრალდებულის დაკითხვა	214
§5. სხვა მომდევნო საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების ტაქტიკა	215
§6. სატრანსპორტო დანაშაულის გამომწვევი მიზეზები და ხელშემწყობი გარემოებები	223
ტესტები და კაზუსები	226
სამოსელეო და სატრანსპორტო დანაშაულთა შესახებ	226
საკონტროლო კითხვები	257
რეზიუმე (რუსულ ენაზე)	261
ლიტერატურა	278